

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

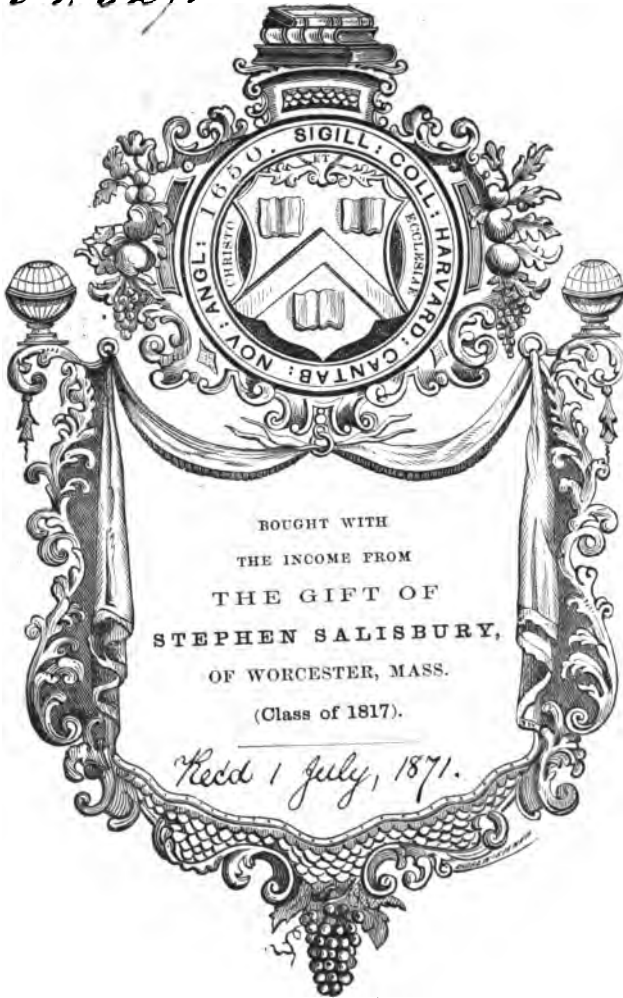
About Google Book Search

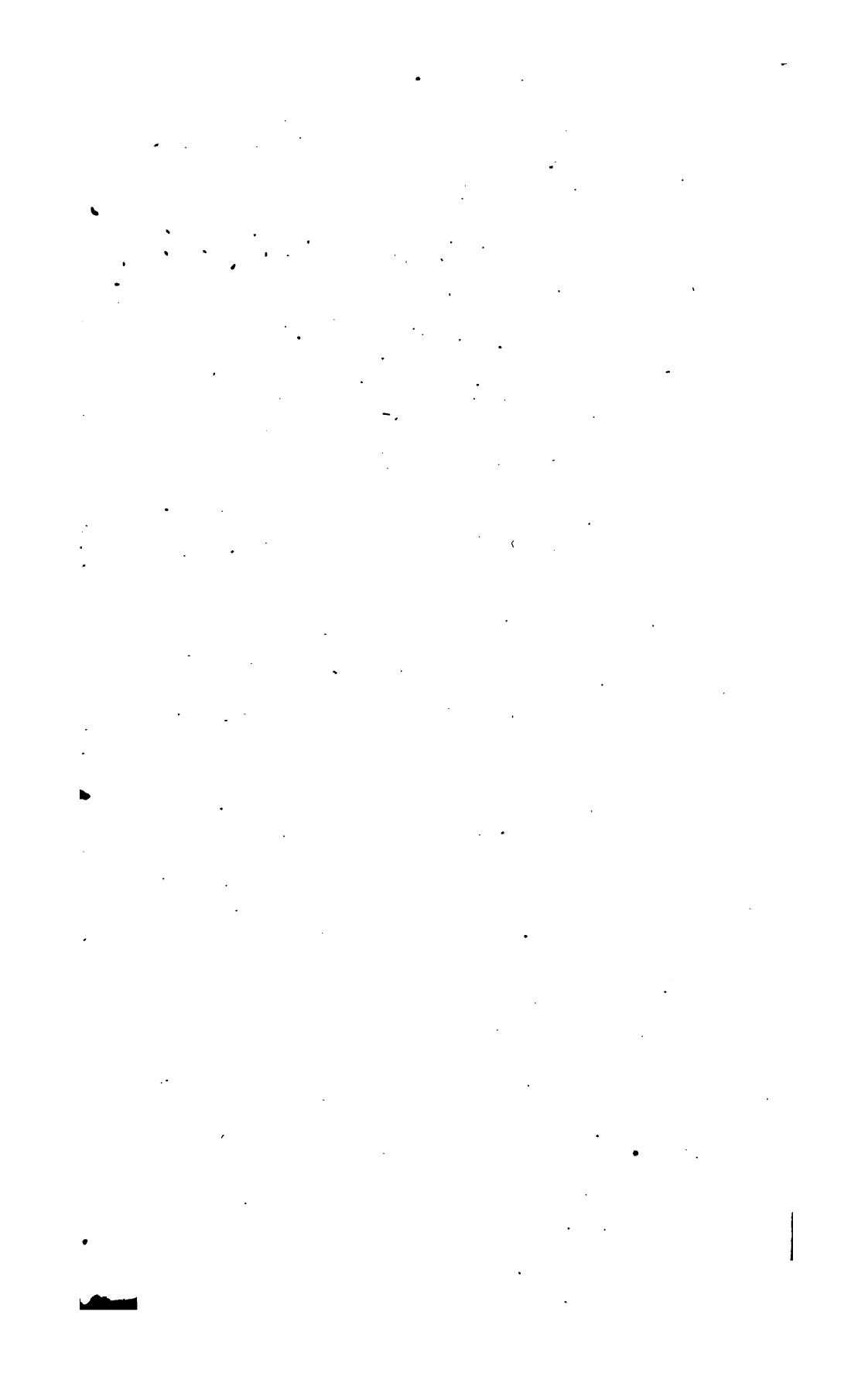
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~5/2. 131~~

Lt 1.527.

C. CORNELII TACITI

DIALOGUS

DE ORATORIBUS

CURA

IO. CASP. ORELLII.

C. CORNELII TACITI
DIALOGUS
DE ORATORIBUS

A CORRUPTELIS NUPER ILLATIS

REPURGATUS

EX LIPSIANA EDITIONE

ANNI M. D. LXXIII.

OPERA

IO. CASP. ORELLII

CIVIS TURICENSIS, RÆTI ET GRÆCI.

ACCEDUNT

IUSTI LIPSII CURAE PRIMAE INTEGRÆ, WOP-
KENSII SELECTÆ ANNOTATIONES, RAUCHEN-
STEINII OBSERVATIONES NONNULLÆ, GUT-
MANNI DISSERTATIO, QUA TACITUM DIALOGI
SCRIPTOREM NON ESSE DEMONSTRATUR, ET
CHRESTOMATHIA FRONTONIANA EX ROMANA
EDITIONE NUSQUAM ADHUC REPETITA.

c. TURICI

EX OFFICINA GESSNERIANA

M. D. CCC. XXX.

Lt. 527.

1871, July 1.

Salisbury Fund.

IO. CASP. ORELLIUS

ERN. GUL. WEBERO, IO. HERBSTIO,
CHRIST. TESTERO

S. P. D.

Par erat profecto, carissimi sodales, ut intimae illius amicitiae, quae ante hoc decennium Curiae Raetorum nos coniunxit ac per varias vicissitudines, quas ibi una perpessi sumus, in dies aucta est et nunc quoque nos nimis diu dulci illa consuetudine privatos artissimo vinculo adstringit, aliquod exstaret monumentum, quod saltem filiis nostris eius rei memoriam proderet. Hanc igitur scriptiunculam vos eo animo velim accipiat, quo omnia nostra inter nos communia habebamus et gaudia et aegritudines et studia et labores. Tibi autem, mi Testere, qui in mathematicas disciplinas omni cogitatione curaque incumbis, hoc ipsum, opinor, sufficiet testimonium mei erga te amoris nunquam immutati; cetera τοῖς συμπιλολογοῦσι narrabo: vel audi etiam tu, Euclide aliquantisper

VI

seposito. Lepida est enim fabula: qua audita
mecum exclamabitis:

habent sua fata libelli.

§. I. Nam, quum temporum iniuria admodum lacerum atque corruptum ad nos pervenisset aureolum hoc opusculum, quod a multis et foedissimis mendis denuo repurgatum vobis mitto, primus post Rhenani sagacissimas coniecturas existit Iustus Lipsius, qui permultis locis id corrigeret ex omnium optimo codice Farnesiano; sed, ut nimius interdum brevitatis amator erat, tantummodo gravissimas quasque correctiones e codice illo desumptas memoravit in annotationibus subiectis primae suae editioni (*Antverpiae apud Plantinum, M. D. LXXIV. 8.*), quae ipso, ut arbitror, inscio, accurate repetita est *Lugduni a Seb. Gryphio. M. D. LXXVI. 12.*

Sancte tamen testatus erat, „reliqua in contextum recepta, quae sua sponte liquidae veritatis sint; item ex fide Farnesiani libri esse”: quae quidem professio etiam in praefatione sequentibus eius editionibus praemissa est conservata. Honestissimo autem viro fidem ut tribuamus, donec certis argumentis contrarium probetur, aequum est; immo pium hoc officium debemus eius Manibus nos omnes, quotquot fidem colere et tueri in literis ipsi solemus, nec aequo animo concedendum est, ut talis ac tantus vir in frau-

dis aliquam vel levissimam suspensionem ab aliis temere adducatur. Verum, ut cetera taceam, eo etiam magis summa cum religione in toto negotio versatus esse videtur ille, quod accurate indicavit ea, quae de coniectura sua, non ex praestantissimo illo libro novata sunt in Rhenani lectione. Sed idem Lipsius, nescio cur, re semel transacta, in posterioribus editionibus adeo contraxit commentarium suum, ut plerisque in locis omitteret Farnesiani codicis auctoritates: prima autem editio eiusque repetitio Lugdunensis paullatim, ut fit, abierunt in oblivionem et contemptum, ita, ut etiam Ernestius negligentius, quam par erat, ipsa illa, quam tamen habebat, uteretur. Iam vero laudabili studio magnaue cum diligentia quum ante hos duos annos Dronkius, V. C., emendare atque interpretari hunc de oratoribus dialogum aggressus esset, multis utique instructus subsidiis, omnium tamen potissimo illo ac maxime expetendo caruit; unde factum est, ut in dubium vocaret haud paucas Cod. Farnesiani lectiones easque a Lipsii coniectura profectas esse opinaretur; nonnullis igitur certiora, ut falso rebatur, substituit e Cod. Vaticanis editionibusque vetustioribus Lipsiana, non sine aliquo veritatis detrimento. Sed multo longius post Dronkium in eadem via ac ratione processit novissimus editor, Osannus, V. C. Is scilicet, Lipsiana prima aeque destitutus egrégie sese meritum esse credidit de nostro scri-

VIII

ptore, si eiectis pluribus etiam Lipsianis sive potius Farnesianis lectionibus, earum in locum adscisceret Spirensis potissimum editionis errores iam pridem explosos, interdum etiam proprias coniecturas: sic enim fore, ut „operis, ait, censuram ageret quam accuratissimam editionemque pararet, quae non modo suis in scholis, sed cum fructu etiam foris discentium manibus tradi posset.” Verum enimvero longe res aliter cecidit; si quidem iniquum editoris fatum voluit, ut eius cura discipulis tamquam exemplum criticae veterum scriptorum tractationis proposita corruptissima potius evaderet omnium earum, quae post annum M. D. LXXIV. prodierunt, nisi forte exceperitis Heumannianam miris coniecturarum somniis vel, si mavultis, spectris refertam.

§. II. Ego autem quum aliquoties magna cum delectatione legissem praeclarum hoc scriptum in Lipsiana prima certam mihi lectionis auctoritatem, quam alibi frustra quaesieram, saepissime praebente,

— *hic laniatum corpore toto*
Deiphobum vidi, lacerum crudeliter ora:
Vix adeo agnovi — —

itaque illico misero succurrendum duxi, quantum certe nunc fieri poterat sine nova illa Farnesiani codicis collatione, quam, teste Dronkio, Niebuhrius, Y. C., communicavit cum Heinrichio, V. C.,

a quo meliora nostris expectamus; si tamen unquam nos ea videbimus. Interea prospiciendum erat iis, qui nunc vivunt.

Iam ante omnia danda erat Ed. Lipsianae primae, integra annotatiō longe diversa a posterioribus eius curis, quas saepenumero repetitas habemus: corrigendi erant errores a me animadversi in annotationibus novissimorum editorum; ratio reddenda erat lectionum praecipuarum, earum praesertim, in quibus hi aliquid mutarunt; minime autem erat necesse, ut omnino omnes memorarentur ac diiudicarentur; idem enim illi paullo ante fecerant, praesertim Dronkii, neque ego acta agere volui. In margine interiore retuli integram Oberlini et Dronkii lectionem; Osanniana omnis in Annot. commemorata est. Liberius versatus sum in lectione etiam e coniecturis VV. DD. constituenda; mearum nullam recepi.

§. III. Exinde, ut facere soleo in scriptis a me tractatis, via ac ratio emendandi libellum foede corruptum, quatenus nunc liquet, indicanda est. Prima atque potissima auctoritas Codicis est Farnesiani: secundariae partes trium Vaticanorum unam atque eandem indolem prae se ferentium, etsi quisque eorum suas proprias habet et corruptelas et emendationes et interpolationes: eo autem diligentius utendum adhuc est nobis horum trium lectionibus minusque haesitandum in

recipiendis iis, quae interna bonitate commendata praebent, quod nondum, ut optandum erat, constat de integra Farnesiana lectione: quae si aliquando innotuerit, Vaticani, ni magno opere fallor, recident ad editionum auctoritatem; id est, quae propria exhibent, coniecturae instar erunt habenda ac per se dumtaxat sive ex internis veritatis argumentis diiudicanda. Tertia est auctoritas Editionis Spirensis, quam dicunt, e Codice a quattuor adhuc notis diversi, sed peiore ductae ac fortasse ab ipso editore rursus interpolatae. Quartum locum obtinent editorum coniecturae inde a Puteolano et Romano Lipsii, nondum investigato, usque ad Osannum: coniecturas dico; nullus enim eorum Codicibus ipse est usus praeter Lipsium ac Brotierium; quod si igitur eas lectiones dempseris, quas hi duo suis e codicibus protulerunt sive ab ipsis probatas sive reiectas, ab aliis autem, interdum a me ipso adscitas, reliqua omnia coniecturae deberi certum est, cui sane latissimus patet campus per totum hoc opusculum. Verum de praecipuarum aliquot editionum indole atque conditione accuratius iam quam ante factum est, examinata deinceps fusius exponetur.

§. IV. Editiones, quarum aliquot debeo amicitiae Usterii, Professoris Bernensis, et Gerlachii, Professoris Basileensis, has habui praeter recentiores post Brotierium:

XI

- I. Editionem Puteolani: Venetiis M. CCCC. XCVII. fol.
- II. Ed. Rivii: Venetiis M. D. XII. fol.
- III. Ed. Beroaldi: Romae M. D. XV. fol.
- IV. Ed. Alciati s. Frobenianam: Basileae M. D. XIX. fol.
- V. Ed. Francini: Florentiae apud Iuntas M. D. XXVII. 8.
- VI. Ed. Rhenani: Basileae M. D. XXXIII. fol.
- VII. Ed. Aldinam: Venetiis M. D. XXXIV. 8. Exemplar Cuiacii, cuius margini vir summus adscripsit lectiones Lipsianas et coniecturas nonnullas.
- VIII. Ed. Gryphii primam: Lugduni M. D. XLII. (non 1544. ut est in Indice Bipontino:) 2, Vol. 8. Est Rhenanianae repetitio.
- IX. Ed. Lipsii primam: Antverpiae M. D. LXXIV. 8.
- X. Eiusdem repetitionem: Lugduni M. D. LXXVI. 12.
- XI. Ed. Pithoei: Lutetiae M. D. LXXX. 8.
- XII. Ed. Lipsianam tertiam: Antverpiae M. D. LXXXV. fol.
- XIII. Repetitionem Ed. Pithoei: Heidelbergae M. D. XCIV. 8.
- XIV. Ed. Lipsii postremam: Antverpiae M. DC. 4.
- XV. Ed. Pichenae: Francofurti M. DC. VII. 4. *)
- XVI. C. S. Schurzfleischii Acta literaria. Vitembergae M. DCC. XIV. 8.
- XVII. Ed. Heumanni: Gottingae M. DCC. XIX. 8.
- XVIII. Ed. Iac. Gronovii: Traiecti M. DCC. XXI. 4.
- XIX. Wopkensii Adversaria critica in *Miscell. Observ.* Vol. VII. p. 380. seqq. Ex his, quae placebant, excerpti; omnia dare nolui. Dronkiius iis caruit,
- XX. Ed. Brotierii: Parisiis M. DCC. LXXI. 4.

§. V. Ex his plerasque iam exhausserant partim Dronkiius, partim Hessius, V. C., in Editionis Osannianae appendicē; nominatim I. IV. VI. XI. XII. XIV. XVIII. XX.; ita tamen, ut in errores passim inciderem. Rivianam contulerat Schurz-

*) Pichena in hoc libro Mss. usus non est, sed editionem Puteolani, Venetiis M. CCCC. XCVII. interdum ad partes vocat sub nomine libri Veneti. Cfr. eius Praefat. pag. 9.

fleischius in *Actis literariis* p. 117. seqq. (ex quibus et ex Heumanniana complura, sed negligenter in suam editionem transtulit Schulzius; unde quae de Rivio atque Heumanno refert Dronkius videtur hausisse.) Verum Schurzfleischius quoque gravissimos aliquot errores ea in re commiserat fideliter a sequentibus propagatos; quocirca examinandum restabat, in quibusnam lectionibus Rivius a Puteolano abisset; in quibus falsa tradidisset Schurzfleischius.

§. VI. Rivius commissus cum Puteolano has habet lectiones proprias:

PUTEOLANUS:	RIVIVS:
1) Cap. 4. <i>poëtice</i>	poëticae
2) „ 5. <i>prope fluentibus</i>	prosperè fluentibus
3) „ 8. <i>Vespasianus</i> (item C. 9. et 17.)	Vespasianus
4) „ 11. <i>parat. Quid enim me non minus</i>	parat. Quid enim refert me non minus
5) „ „ <i>tum quidem cum</i>	tum quidam cum
6) „ 14. <i>Tum urbanus</i>	Tum uispanus
7) „ „ <i>suspicatorque</i>	suspicatorque
8) „ 17. <i>Caelium</i>	Coelium
9) „ „ <i>VII. Idus</i>	VI. Idus
10) „ 18. <i>rursumque</i>	rursumque
11) „ 23. <i>Servuli nominavi</i>	Servilii nomani
12) „ „ <i>volo . prope abest</i>	volo . haud prope abest
13) „ 24. <i>tamè Messala</i>	tam est Messalla
14) „ 25. <i>et cogitationem</i> (pro : <i>cognitionem</i>)	et cogitationem agnoscas
15) „ 31. <i>de equitate</i> (sic)	de equite
16) „ 32. <i>non teneant</i>	non tenent
17) „ „ <i>spacia</i>	spatiis

XIII

18) Cap. 34. <i>susceperat</i>	susciperat (<i>sic</i>)
19) „ 33. <i>gererentur</i>	gerentur
20) „ „ <i>ironiae</i> (pro: <i>Urbini- niae</i>)	heroniae
21) „ 39. <i>quoque egerunt: non</i>	quoque egerunt: ut non
22) „ 41. <i>eat</i>	ea
23) „ „ <i>uitas: uestra</i>	uitas: aut uestra
24) „ 42. <i>Ego inquit</i>	Ergo inquit

Vides igitur in his XXIV. lectionibus diuersis rectas emendationes s. coniecturas esse quinque vel sex N. 1. 2. 3. (6.) 7. 17.: prauas coni. et interpolationes sex N. 4. (11.) 12. 14. 20. 21.; unam lectionem communem habet cum Spirensi, N. 23.; ceteri sunt errores typographici. Id praeterea monendum est, Rivianam editionem a Schurzfleischio nominari Venetum modo librum, modo Codicem; quae ambigua nomina transierunt etiam in nouissimas editiones.

§. VII. Riuio à Schurzfleischio in *Actis literariis* falso tribuuntur hae lectiones:

PSEUDO-RIVIUS <i>Schurzfleischii:</i>	RIVI <i>exemplar meum:</i>
1) Cap. 1. <i>percuntationi</i> (scriptura vulgaris inde a Beroaldo.)	percontationi
2) „ 5. <i>arbitrer</i> (Rhenan.)	arbitror
3) „ 11. <i>sicuti causis</i> (quod a Schurzfl. decepti receperunt Heum. et Schulze.)	sicut in causis
4) „ 22. <i>libeat</i> (Agricola, ut videtur.)	liceat

XIV

5) Cap. 25. <i>cogitationem fatearis</i>
(error ipsius Schurzfl.)	cogitationem agnoscas
6) „ 31. <i>omnes liberales</i> (Lipsii est suspicio.)	omnes liberaliter
7) „ 38. <i>transeo ad forum</i> (error typograph. apud Schurzfl.)	transeo ad formam
8) „ „ <i>huius *** tertio consulatu Cn.</i> (error Schurzfl.)	huius *** cons. (sic) Cn.
9) „ 41. <i>emendate</i> (error eiusd.)	emendare
10) (In verbis Schurzfleischii <i>Actt. litt.</i> p. 192. „ <i>Sed dein nec tuta</i> (ita enim editio Veneta habet, non <i>tanti</i>)“ — lectio <i>Sed dein nec</i> pro <i>Sed nec</i> mala est Schurzfl. coniectura, non Rivii lectio.)	
11) Apud Schulzium p. 163. est: „Cap. 40. Ed. Ven. apud Schurzfl. habet <i>nec bonam famam eloquentiae</i> .“ — Magnus rursus est error Schulzii; quippe quum <i>bonam famam eloquentiae</i> Schurzfleischii sit coniectura, non Rivianae Ed. lectio, quae habet: <i>bonae formam eloquentiae</i> .	

§. VIII. Quum rarissima Beroaldi editione careret Dronkius, non semper pro certo indicare poterat, utrum lectio aliqua deberetur ipsi Beroaldo an eiusdem repetitioni Basileensi M. D. XIX., quam vulgo Alciatinam vocant propter additas Alciati annotationes. Quo igitur in posterum constaret, quid profectum esset a Beroaldo, quid a Basileensi, utraque editio conferenda erat cum Puteolano, ne toties futuris criticis dicendum esset cum Dronkio: „primus sic emendavit vel corruptit aut Beroaldus aut Alciatus sive potius is, qui Basileensem curavit.“

XV

PUTEOLANUS: BEROALDUS: **ALCIATUS s.**
potius Ed.
Basileensis
M. D. XIX.

4) Cap. 1.	<i>percontationi</i>	percuntationi	percuntationi
2) „ 2.	<i>assectabar</i>	assectabar	affectabar *
3) „ 5.	<i>peaevalere</i>	praevalere	praevalere
4) „ „	<i>tutella</i>	tutela	tutela
5) „ „	<i>apposuit</i>	apposuit	opposuit, *
6) „ 6.	<i>percenseo</i>	parva censeo	parva censeo
7) „ 7.	<i>cuius artis</i>	cuiusvis artis	cuiusvis artis
8) „ 8.	<i>ter milies</i>	ter millies	ter millies
9) „ 9.	<i>Vespasianus</i>	Vespasianus	Vespasianus
10) „ „	<i>voluere</i>	volucre	volucre
11) „ „	<i>Vespasiani</i>	Vespasiani	Vespasiani
12) „ „	<i>deservanda</i>	deserenda	deserenda
13) „ „	<i>lucos. i. in</i>	lucos. i. in =	lucos, id est, in (<i>varietas scri- pturae, non lectionis.</i>)
14) „ 10.	<i>narrationum</i>	recitationum	recitationum
15) „ „	<i>fame</i>	famae	famae
16) „ „	<i>maius</i>	mavis	mavis
17) „ 11.	<i>intentore</i>	intento ore	intento ore
18) „ 12.	<i>litigatorie</i>	litigatore	litigatore
19) „ „	<i>ac se</i>	ac si	ac si
20) „ „	<i>Mesallae</i>	Messalae	Messalae
21) „ 14.	<i>suspicatorque</i>	suspicatorque	suspicatorque
22) „ „	<i>tempestivis</i>	tempestivus	tempestivus
23) „ „	<i>minime inquit</i>	minime minime inquit	minime minime inquit
24) „ „	<i>dicebat</i>	decebat	decebat
25) „ „	<i>ad ipsum</i>	id ipsum	id ipsum
26) „ „	<i>Asiati</i>	Asiatici	Asiatici
27) „ „	<i>theorum</i>	rhetorum	rhetorum
28) „ 15.	<i>desinis</i>	disinis	desinis *

XVI

29)	Cap. 15.	<i>mitilenas</i>	Mitylenas	Mitylenas
30)	"	16. <i>cogitationes</i>	cognitiones	cognitiones (O- misit hanc le- ct. Hessius.)
34)	"	" <i>Ulyxes</i>	Ulyxes	Ulysses *
32)	"	" <i>syderum: quae</i>	syderumque quae	syderumque quae
33)	"	17. <i>Assinium</i> (bis)	Asinium (<i>bis</i>)	Asinium (<i>bis</i>)
34)	"	" <i>et pensa</i>	et Pansa	et Pansa
35)	"	" <i>sufficit statu- tae</i>	sufficit . statue	sufficit . Statue
36)	"	" <i>Vespasianus</i>	Vespasianus	Vespasianus
37)	"	" <i>Assinius</i>	Asinius	Asinius
38)	"	" <i>quos eorun- dem</i>	quo eorundem	quos eorun- dem *
39)	"	18. <i>propriorem</i>	propiorei	propiorei
40)	"	" <i>multum</i>	vultum	vultum
44)	"	" <i>parvum anti- quus</i>	parum antiquus	parum antiquus
42)	"	" <i>mos</i>	mox	mox
43)	"	19. <i>aridissimis</i>	aridissimis	aridissimis
44)	"	20. <i>aversatur</i>	aversatur	aversatur
45)	"	" <i>in coena</i>	in coena	in scena *
46)	"	" <i>extitit</i>	extitit	extitit
47)	"	" <i>efficaces</i>	etecaces	efficaces *
48)	"	" <i>voluptate</i>	voluptaffi	voluptate *
49)	"	" <i>radiantur</i>	rediantur	radiantur *
50)	"	21. <i>Troiano</i>	Toranio	Toranio
51)	"	" <i>cultus</i>	cultius	cultius
52)	"	" <i>parte factum</i>	parte factum	parte factum
53)	"	" <i>(cognitionis</i> habent hae tres		Edd. non con- ditionis, ut est apud Osann. p. 82.)
54)	"	" <i>minus in elo- quentia</i>	minus eloquen- tia	minus eloquen- tia
55)	"	" <i>cuiusdam Len- tidius tempo- ris</i>	cuiusdam lenti luminis ac tem- poris	cuiusdam lenti luminis ac tem- poris

XVII

56)	Cap. 21.	<i>proprioribus</i>	propioribus	propioribus
57)	" 22.	<i>latiores</i>	latiores	altiores *
58)	" "	<i>insulam</i>	insulsam	insulsam
59)	" 23.	<i>sensus</i>	sensu	sensu
60)	" "	<i>omnibus orationibus</i>	omittit orationibus	omittit orationibus
61)	" "	<i>Lucium</i>	Lucillium	Lucillium (<i>sic</i>)
62)	" "	<i>Horatio</i>	Oratio	Oratio
63)	" "	<i>Servuli nominavi</i>	Servilii Noniani	Servilii Noniani
64)	" "	<i>proprie abest</i>	prope abest	prope abest
65)	" "	<i>ea sententiarum</i>	ea sententiarum	omittit ea *
66)	" 25.	<i>etiam hoc iisdem</i>	etiam iisdem	etiam iisdem
67)	" "	<i>refert quod</i>	refert quod	refert qui *
68)	" "	<i>et cogitationem</i>	et cognitionem	et cognitionem
69)	" 26.	<i>Tinitus (sic)</i>	Tinnitus (<i>sic</i>)	Tinnitus
70)	" "	<i>historionales</i>	histrionales	histrionales
71)	" "	<i>praeposteri</i>	praepostera	praepostera
72)	" "	<i>detractasse</i>	detractasse	detractasse *
73)	" 28.	(Hessius notare debebat v. <i>sentimus</i> abesse a Pup. (Ber.) Alc.)		
74)	" "	<i>vestra vobis</i>	nostra vobis	nostra vobis
75)	" "	<i>notos</i>	natos	natos
76)	" "	<i>pirus</i>	prius	prius
77)	" "	<i>facta</i>	factu	factu
78)	" "	<i>studia morasque</i>	studia morasque	stadia moresque *
79)	" 29.	<i>vilissimus</i>	utilissimus	vilissimus *
80)	" "	<i>increpit</i>	irrepit	irrepit
81)	" "	<i>contentus</i>	comptentus	contemptus *
			(<i>sic</i>)	
82)	" 30.	<i>Diodorum</i>	Diodotum (<i>re-</i>	Diodorum *
			<i>cte</i>)	

XVIII

- 83) C. 34. *non ut rheto-* non rhetorum non rhetorum
rum
- 84) „ „ *pravitatemque* parvitatemque pravitatemque*
- 85) „ „ *habuerint* habuerit habuerit
- 86) „ „ *apud hos* apud os apud hos *
- 87) „ „ *deoque* ideoque ideoque
- 88) „ „ (In Hessii collatione emenda: *mutuabimus*
(pro *mutabimus*) Put. Ber. Alc. et *plerisque*
(pro *plerique*) Put. Ber. Alc.)
- 89) „ 32. *quidam* quiddam quiddam
- 90) „ „ *aut legitime* aut legitime ut legitime *
- 91) „ „ *regno suo* regno suo regno *
- 92) „ „ *spacia* spacio spacio
- 93) „ „ *orator* oratori oratori
- 94) „ „ *linimenta* liniamenta liniamenta (Er-
rat Hessius.)
- 95) „ 34. (*quod et iudex* habent Put. Ber. Alc.; quod noto
propter Hessium sic notantem: *quod et iudex*
Froben. Itidem in his III. Edd. est *deprachen-*
debatur et sudibus, non *rudibus*, ut ait Hess.)
- 96) „ „ *Dolobellam* Delabellam Delabellam
- 97) „ „ *hodie* hodieque hodieque
- 98) „ 35. *At nunc* Ad nunc At nunc *
- 99) „ „ *est rem cogi-* est (*spatium* Ut Beroaldus.
tare *vacuum*) rem
cogitare
- 100) „ 36. *assiduac et po-* assiduae et po- assiduae popu-
pulare pulare lare *
- 101) „ „ *migrantium* migrantium .ac migrantium, ac
- 102) „ „ *paene* paene paene
- 102) „ 37. *clientularum* clientularum clientulorum *
- 103) „ „ *defensus* defensus defen-
sus
- 104) „ „ *sciamusque* sciamusque sciamusque *
- 105) „ 38. *primus huius* primus tertio Ut Beroaldus.
(*spatium*) *cons.* consulatu Cn.
Cn.

XIX

406)	C. 38.	<i>a continuum</i>	et continuum	et continuum
407)	» 39.	<i>nisi</i>	nisi	nisi
408)	» »	<i>(diligentem</i>	habent tres hae Edd.)	
409)	» »	<i>plausuque</i>	paulusque	plausuque *
410)	» »	<i>coartarent</i>	coarctarent	coarctarent
411)	» »	<i>quoque ege-</i>	quoque qui e-	quoque qui e-
		<i>runt</i>	gerunt	gerunt
412)	» 40.	<i>dissentionibus</i>	dissensionibus	dissentionibus
413)	» 41.	<i>neque illis</i>	neque illis	neque illos *

Iam in his CXIII. lectionibus Beroaldus vel acripturam (orthographiam) Puteolani mutavit vel errores typographicos correxit:

N. 1. 3. 4. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
22. 25. 26. 27. 29. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 41. 42.
43. 44. 46. 51. 56, 58. 69. 70. 71. 75. 76. 77. 85.
87. 89. 93. 94. 96. 106. 107, 110. 112.

Coniecturas has prius introduxit: (per *versae* asterisco ,
notatae sunt.)

N. *6. *7. 14. 21. 24. 32. 35. 50. *52. *55. 59. 61.
63. 64. 66. 68. *74. (sic etiam Vatico.) 80. 82.
*92. 97. 99. *101. 105. 111.

Errores typographici apud Beroaldum, quos devitarat Puteolanus:

N. 23. 28. 30. 38. 47. 48. 49. 54. 60. 62. 79. (81.)
83. 84. 86. 98. 103. 104. 109.

Ed. Basileensis M. DXIX. collata cum Beroaldina proprias lectiones habet XXVII. asterisco notatas. In his duodecies emendavit Beroaldi errores typographicos:

N. 28. 38. 47. 48. 49. 79. 81. 84. 86. 93.-104. 109.

N. (13.) 31. 72. varietates sunt orthographicae.

Coniecturarum speciem habent lectiones sex. Perver-
sae asterisco notatae sunt:

N. 5. 45. *57. *78. 90. *102.

Novos errores typographicos habet septem :

N. 2. 65. 67. 82. 91. 100. 113.

§. IX. . Nunc, ubicunque nihil monemus, in Dronkii editione notae *Alc.* secure licebit substituere *Beroald.* vel si mavis hanc illi praepone-
nere, ubi etiamnunc deest, velut C. 10. p. 108.
Annot. Dr. : offendere habent Puteolanus, Beroald. Alc. ibid. p. 109. *accusatur* etiam Beroald.
cet. Haec autem singulatim notanda duximus :

- 1) CAP. 5. p. 78. *Annot. Dronkii. opposuit* revera primum correctum est in Alciatina, quum Beroald. habeat *apposuit*.
- 2) CAP. 9. p. 103. *deservanda* Puteol. *deserenda* habet Ber.
- 3) CAP. 10. p. 107. Puteol. *maius*. Ber. recte *mavis*.
- 4) CAP. 11. p. 110. Beroald. *intento ore* pro Puteol. *intentore*.
- 5) CAP. 12. p. 115. *litigatore* Beroald.
- 6) *IBID.* p. 117. [*si introspicere*] Spir. Put. *se*; vulgatam reperi in ed. Alciati; fortasse iam correxerat Beroaldus. DRONKIUS. Revera *si* correxit Beroaldus.
- 7) CAP. 13. p. 123. *suspīcatusque* emendavit sive Beroaldus sive Alciatus. Dr. Emendavit Beroaldus.
- 8) *IBID.* ibid. *minime* semel legitur in Edd. Spir. Put. vocem iteravit Beroaldus vel Alciatus, tum reliqui. Dr. Iteravit primus Beroaldus.
- 9) *IBID.* ibid. *decebat* est a Beroaldo.
- 10) CAP. 16. p. 130. *Ulysses* primum est in Alc.
- 11) CAP. 17. p. 133. Etiam Beroaldus *statue*.
- 12) CAP. 18. p. 141. Errat Dr. Beroaldo et Alciato tribuens *parvum antiquus*. Habent *parum antiquus*.
- 13) CAP. 20. p. 149. Beroaldus habet *ferat*, non *feret*.
- 14) *IBID.* p. 151. *in scena* pro *in coena* emendavit Alc., s. Editor Basil., non Beroaldus.

XXI

- 15) CAP. 21. p. 158. Etiam Ber. *hiatus compositio*.
- 16) IBID. p. 159. Etiam Ber. *occupationis*.
- 17) IBID. ibid. *in* ante *eloquentia* non excidit in Puteol., sed in Ber. Alc. Etiam Ber. *nisi forte*.
- 18) CAP. 22. p. 163. Beroaldus habet *latiores; altiores* primus Alc.
- 19) CAP. 23. p. 167. *sensu* revera est emendatio Beroaldi.
- 20) IBID. p. 168. *Lucilium* correxit Beroaldus; idem quoque *Noniani*.
- 21) IBID. p. 170. *prope* est a Beroaldo pro *proprie*.
- 22) IBID. ibid. *ea* primum excidit in Alc.
- 23) CAP. 25. p. 171. *hoc* primus delevit Beroaldus in Spir. Puteol. lect. *etiam hoc iisdem*.
- 24) IBID. ibid. *refert quod*] Rectam hanc lect. habet etiam Ber. *refert qui* primus Alciatus.
- 25) CAP. 26. p. 177. Beroald. Alc. habent: *Tinnitus* (sic).
- 26) IBID. p. 181. *detractasse* etiam Beroald.
- 27) CAP. 28. p. 185. *nostra vobis* habent Beroald. Alc.
- 28) IBID. p. 186. *studia morasque*, Puteolani errorem servavit Beroald.
- 29) CAP. 30. p. 192. *Diodotum* correxerat iam Beroald. Denno corrumpit Alc. *Diodorum*.
- 30) CAP. 31. p. 195. *habuerit* emendavit Beroald.
- 31) CAP. 32. p. 203. *regno suo* etiam Beroald. *suo* primum excidit in Alciat.
- 32) IBID. p. 205. Revera erravit Oberlinus Beroaldo tribuens *plausisse*; habet is *placuisse*.
- 33) CAP. 34. p. 212. Primus Beroaldus habet *hodieque*.
- 34) CAP. 35. p. 213. *et dicant* e Codd. Vatt. primus dedit Brotier, quem secutus est Ern.
- 35) CAP. 36. p. 218. *et populare* habet etiam Ber. In Alciati Ed. primum excidit *et*.
- 36) IBID. p. 219. *ac pacne* est a Beroaldo.

XXII

- 37) CAP. 37. p. 224. *clientulorum* primus scripsit Alc. s. Editor Basil.
 38) CAP. 38. p. 227. Primus Ber. dedit *primus tertio consulatu*.
 39) CAP. 39. p. 230. „Incertus apud Scharzfl. coniecit *stadia* (pro *spatia*).“ DRONKIUS. Alii *stadia* mavelint; non enim (*sic*) opus est emendatione. SCHURZFLEISCH.
 40) IBID. p. 232. Beroaldus habet *ac alter*.
 41) IBID. p. 233. *qui* primus inseruit Beroaldus.
 42) CAP. 44. p. 242. *illos* error est Alciati s. Ed. Basil. Beroaldus recte *illis*.

Cetera, si qua incerta remanent, peti poterunt
ex praecedente indice var. lectt. Put. Ber. Alc.

§. X. Primus ego usus sum Ed. Iuntina M. D. XXVII. ab Antonio Francino Varchiensi curata. Ut videbis ex sequenti specimine XXII, lectionum (nam aliquot mendas manifestas consulto praeterii) unam dumtaxat habet coniecturam Francini propriam, in quam casu postea rursus incidit Lipsius, N. 8. *saginantis* pro *sanguinantis*. In ceteris aut correxit errores Beroaldi, aut (id, quod longe frequentius) novos commisit.

BEROALDINA:	IUNTINA:
1) Cap. 2. <i>quam nesciebat</i>	quae nesciebat
2) „ 3. <i>dimissa</i>	demissa
3) „ 4. <i>angustiozem</i>	angustiozem, (ut Spir.)
4) „ 6. <i>clariora et ad</i>	clariora ad
5) „ 9. <i>refert aut clientelam</i>	refert clientelam
6) „ „ <i>recedendum</i>	cedendum
7) „ 10. <i>satis sit</i>	satis sic
8) „ 12. <i>saginantis</i>	saginantis
9) „ 14. <i>consilium et causae</i>	consilium causae

XXIII

10) Cap. 14. <i>Minime, minime inquit</i>	Minime inquit
11) " 15. <i>disinis</i>	desinis
12) " 16. <i>Aprum</i>	Apatrum
13) " 20. <i>valitudinis</i>	valetudinis
14) " " <i>tarduntque</i>	traduntque
15) " " <i>Oratii</i>	Horatii
16) " 21. <i>ut pulo</i> (pro: <i>ut puto</i>)	ut populo
17) " 22. <i>exprimentis</i> (sic) <i>dic- dicerat</i>	experimentis dedicerat (sic)
18) " " <i>duraturus</i>	daturus
19) " 27. <i>confesso</i>	confessu
20) " 31. <i>iusto et iniusto</i>	iusto iniusto
21) " " <i>parvitalemque</i>	pravitatemque
22) " 37. <i>defensus defensus</i>	defensus

Miro errore typographus Iuntinus omisit ultima Dialogi verba inde a vv. *magnam quietem* cet.

§. XI. Primus Aldinam repetitionem (M. D. XXXIII.) Rhenanianas contulit Osannus in ea-
que reperisse sibi visus est circiter XVII. varias
lectiones, in quibus abiit a Rhenaniana; in his
VII., quibus Editor Aldinus praelusisset Lipsio,
quum eadem in prioribus, nominatim Puteolani
et, quam dicunt, Alciatina non reperirentur. Hinc
vero ante Aldinam a me ipso inspectam nasceba-
tur quaestio, utrum eae haustae essent e Cdd.,
an ex Ed. Iuntina M. D. XXVII. a Francino
curata et a nemine ante me examinata; quod
tamen factum non esse demonstravit utriusque
collatio; an e coniectura dumtaxat profectae;
deinde an transissent fortasse in Gryphianas poste-
riores annorum 1551 et 1559: si quidem prima

anni 1542 a me diligenter propterea examinata, antequam nactus essem Aldinam, eas non habebat. Fieri autem poterat, ut ex eiusmodi Aldinae filia, non e Cd. Farnesiano tacite easdem ascivisset Lipsius. Ita suspicionum nullus nec finis nec modus erat. Quid? quod propter insignia illa Osanni reperta etiam Dronkium (in *Diario scholastico* 1829. p. 771.) Aldinam a se neglectam esse valde poenituit. Sed collato exemplari Aldino maximo cum stupore vidi Osannum in plerisque errasse, quod quomodo aut cur factum sit non satis intelligo; invitus dico, admissam ab eo esse incredibilem negligentiae culpam, nisi forte, quod fieri potnit, ipse quoque deceptus est ab homine aliquo vel malevolo vel paene-caeco; ipse tamen nusquam dicit se alienis oculis usum esse in excutienda Aldina. Sed admissa est culpa, et quidem in re gravissima; quoniam quidem pertinebat ad labefactandam Lipsii fidem ac religionem.

A) *Lectiones, quas, teste Osanno, ALDINA sola inter priores communes habet cum Lipsio:*

1) Cap. 5: <i>ultro feras</i>	ultro ferat
(Præter Dronkium, qui e Cdd. Vatic. et Edd. vet. <i>ferat</i> reduxit, recentiores editores omnes <i>feras</i> , Lipsium secuti. Idem tamen iam Ald. OSANN.)	

- 2) Cap. 8. *potentissimi sunt civitatis ac* potentissimi ac (*sine spatio vacuo.*)
 (In Edd. vett. post *potentissimi* vacuum est unius alteriusve vocabuli spatium. Lipsius *pot. sunt civitatis* et sic iam Ald. OSANN.)
- 3) Cap. 9. *liberalitatem* libertatem
 (Edd. vett. nonnullae *libertatem*, quod amplexus est Dronk. Vulgatam ab omnibus inde a Lipsio probatam tuetur Ald. O.)
- 4) Cap. 10. *nedum* *Hic non erravit. Revera Editor Aldinus in eandem incidit coniecturam ac Lipsius habetque, nedum. Etiam Iuntina vitiose: metrum.*
 (*Metrum* pro *nedum* Edd. vett. praeter Aldinam, in qua, quod hodie ex Lipsii, ut putatur, coni. vulgatur, iam exstat. OSANN.)
- 5) Cap. 24. *fatebor* fateor
 (*fatebor* Lipsio deberi Dronk. ait. Sed idem iam Ald. OSANN.)
- 6) Cap. 35. *inler adolescentulos* in adolescentulos
 (Edd. vett. *in*. Ex Lipsii coniectura nunc vulgatur *inter*. Sed hoc iam exhibet Ald. OSANN.)
- 7) Cap. 38. *omnia legibus* omnia in legibus
 (Praepositionem *in*, quae in Spir. et Puteol. inseritur, iam olim quidam viderunt delendam esse, et omittitur in Ald. OSANN.)
- B) *Aliae lectiones, quas in Aldina sola inter Edd. vett. reperit vel reperisse sibi visus est OSANNUS:* *ALDINAE a me inspectae lectiones:*
- 1) Cap. 7. *nec codicillis* nec in codicillis

XXVI

- ... (Scriptura est codd. Vatic. atque etiam Ald. a plerisque nunc recepta. Edd. vett. *nec in codicillis*. OSANN.)
- 2) Cap. 11. *sicut in causis agendis eniti* sicut in causis agendi niti (ut Puteol.)
(Ald., teste OSANNO.)
- 3) Cap. 14. *etiam iis* (pro: *etiam his*) H. l. non erravit Osannus.
- 4) Cap. 19. *nec mirum. Erat* nec mirum . erat (puncto posito ante v. er.)
(Spir. et Ald. *nec mirum erat*. Emendavit Puteol. OSANN.)
- 5) Cap. 20. *Oratorii* (pro *Horatii*) Oratii (ut Rhen.)
- 6) Cap. 24. *et alias vestris* et aliis vestris
(A Lipsio inde, qui in libro veteri invenit *et alias a vestris*, vel hoc vulgatum, vel *et alias vestris*, abiecta praepositione, ut iam in Ald. scriptum exstat. Spir. et rel. Edd. vett. *et aliis vestris*. OSANN.)
- 7) Cap. 29. *Ne praeceptores* Nec praeceptores
(Ex Gronovii coni. recentiores nonnulli *ne*; et ita iam Ald. OSANN.)
- 8) Cap. 40. *sicut indomitus* (pro *sicuti ind.*) H. l. non erravit Osannus.
- 9) Cap. 44. *in iis* (pro *in his*) H. l. non erravit Os.
- 10) Ibid. *et saluberrimis* (sic, ac saluberrimis.)
teste Osanno, Ald. pro *ac salub.*)

*) Collatio Rhenaniana, Basilae M. D. XXXIII., et Aldinae M. D. XXXIV.

RHENANUS:

- 1) Cap. 8. *Vibium*
2) " 10. *penetrat metrum*

ALDUS:

Vibium
penetrat. nedium

XXVII

Ergo in his XVII. lectionibus quater duntaxat verum vidit Osannus.

*Sempre a quel ver che faccia ha di menzogna
De' l'uom chiuder le labbra quanto puote,
Però che senza colpa fa vergogna;
Ma qui tacer nol posso . . .*

cum divino Aligerio hîc dicam necesse est. Quomodo autem qui criticum agit, toties et singulis fere paginis tam mire errare possit, ego me prorsus non intelligere fateor. Sed deploranda est talis naturae humanae imbecillitas; neutiquam ei licet irasci; neque ego ulla ex parte offendere volo homines, immo rem ipsam unice spectans et veritatem, illos amice castigo atque in rectam viam conor reducere. Quod si putida omnis haec nonnullis videbitur diligentia, is reputato cavendum tandem fuisse, ne tot tamque incredibiles hallucinationes a futuris editoribus, Riviana, Beroal-

3) Cap. 11.	<i>quum tibi</i>	quam ibi
4) " 14.	<i>exercetis</i>	exercitis
5) " "	<i>etiam his</i>	etiam iis
6) " 16.	<i>Demosthenis</i>	Demostenis
7) " 18.	<i>impoliti</i>	impositi
8) " 19.	<i>Nec mirum, erant</i>	Nec mirum . erat
9) " 20.	<i>Caccina</i>	Caeciana
10) " 21.	<i>iudicium</i>	iudicium
11) " 25.	<i>Ser. Galbam</i>	Serg. Galbam
12) " 28.	<i>casta</i>	castra
13) " 35.	<i>tractantur</i>	tranciantur
14) " 40.	<i>sicuti indomitus</i>	sicut indomitus
15) " 41.	<i>in his</i>	in iis

Vides inesse quattuor emendationes, N. 2. 5. 14. 15. Ceterae sunt vel discrepantes acripturae (N. 9. 11.) vel mendae typographicae.

dina, ~~Aldina~~ ~~fortasse~~ destitutis propagarentur. Nam si ita pergerent posterī nostri, ut nunc coeptum est a Viris doctissimis, quid, quaeso, tandem fieret de elegantissimo hoc libello? Atque ideo etiam omnes hos labores per se minime gratos exhausti, ut manifesto exemplo demonstrarem futuro Taciti editori, quantum operae insumendum sit vel in emendandos innumerabiles priorum editorum errores, quos otiose nunc describendo propagant de posteritatis iudicio prorsus securi. Immo, dum vires suppeditabunt, hoc facturum me spondeo, ut, si quis repetierit Ernestiano-Oberlinianam editionem, eam, si, ut illa, mendosa erit et manca vel novis etiam erroribus deturpata, accurate emendatam multisque partibus auctam repeti iubeam. Si satis erit repurgata, in ea cum ceteris acquiescam.

§. XII. Difficillima porro est quaestio de Editione Romanae Modii et Lipsii, quae a nullo postea bibliographo, quod sciam, reperta est — ab omnibus enim recentioribus, in primis ab Audifredo *Catal. Rom. Edd. Sec. XV.* p. 336. expeditur Romana anni M. CCCC. XCV. (non M. CCCC. LXXXV. ut est in indice Bipontino) memorata a Maïttario *Ann. typ.* T. V. P. II. p. 293. Tiraboschio *Storia della lett. Ital.* Ed. I. T. 2. p. 399. Laire *spec. histor. typogr. Romanae.* Romae 1778. p. 284. qui, notante iam Audifredo, errat in his: „Ast Tiraboschius eam tamquam existentem in

bibliotheca sereniss. Ducis Mutinensium appellat. *
 Hac autem secum a Modio communicata usus est
 Lipsius demum in Ed. anni M.D.LXXXV., cuius
 praefationem, quia nunquam est repetita, hic in-
 serere iuvat: «Scriptorem hunc (*de omnibus Ta-*
citi scriptis sermo est) correximus ab ingenio
 interdum, plerumque a libris. Libri, quibus usi
 sumus, isti. Vaticana exemplaria duo; e quibus
 alterum sane vetus et bonum ex bibliotheca ma-
 gis arcana mihi depromptum. Farnesianus codex;
 quem suppeditavit nobis humanissime Fulvius Ur-
 sinus. Ea olim Romae ipsi vidimus et cum iudi-
 cio, ut captus quidem noster fuit, legimus, con-
 tulimus, certe cum fide. Codex item Venetus
 Editionis antiquae. Atque haec mihi adiumenta
 in prima editione. Accessere nunc alia ab amicis.
 Manuscriptum exemplar meo nomine et gratia in
 Hispaniis Toleti legit et cum vulgatis composuit
 Andreas Schottus, optimus doctissimusque vir, qui
 excerpta ad me misit et notas. Id exemplar est
 in bibliotheca V. I. Antonii Covarruviae Leiva,
 cuius insigni doctrinae et disertae in scribendo
 elegantiae verum et sine fraude testimonium reddo.
 Id exemplar in citando alias Hispanum, alias Co-
 varruviae nomino, minus tamen saepe auxilio eius
 usus, quia et tarde ad me venit plerisque istis
 iam perfectis; et, ut rem dicam, non optimae
 notae. Aliud item mihi auxilium a pglitissimo et
 doctissimo Fr. Modio, qui, dum in Germania agit

apud insignem litterarum patronum, Erasmum Neustetterum, nactus exemplar quoddam est manu Rodolphi Agricolae adnotatum, quod usui nobis fuit, ut videbis. Multa enim eruditus ille vir observarat et ad marginem libri sui retulerat: sed ita, ut iure ambigas, prompta ea e vetustissimis libris sint, an ab ipso. Multa enim agnosco audacius et licentius inventa et longius a verbis aberrantia, quae videantur mihi a subtilis ingenii fonte; quaedam etiam eiusmodi, quae, etsi non a libris, commendent se tamen lectori audaci quadam verecundia. Sed idem ille noster Modius etiam Romanam editionem veterem comparavit cum vulgata, eaque multis locis vera aut dux nobis ad veritatem. Denique idem etiam Codicem manuscriptum Bambergae allatum, quem ampl. Neustetterus emit, sed qui nihil praeter Germaniam Taciti haberet, e quo ipso non optimo tamen locos aliquot correxisse videmur non laeve. Haec de fide cet." Modius autem ipse in *Novantiquis Lectionibus* Ep. 15. (Gruteri *Lampas* Vol. 5. p. 36.) aliquot eius lectiones ex Annalibus, Historiis, nostro Dialogo affert haec praefatus: „Ex Tacito, quem ad vetuste impressum adeo exemplar, ut manu exarati vicem esse possit, collatum Lipsio nostro cum notis passim in eundem Rodolphi Agricolae occasione data missurus sum, haec, mi Lernuti, enotabam cet." — et in fine Epistolae: „sed putidae, quod sentio, diligentiae est,

haec cursorum errata tam anxie persequi.* Ex his ergo Modii verbis et ex eo, quod Lipsius, ut Modius in eadem epistola, et in praefatione et in Adnott. saepius eam appellat *editionem Romanam*, luce clarius est, ut opinor, non codicem manuscriptum, sed librum typis, ut aiunt, excusum fuisse. Quamquam ea de re dubitant etiam nunc Dronkius *Praefat.* p. V. (utique in eo errans, quod Codici Farnesiano tribuit lectiones Cap. 3. *ipsum, et quem* et C. 26. *detectus*; quarum nulla mentio fit in Lipsii editione prima M. D. LXXIV.) item Osannus p. 5. «Igitur hoc certe loco codicis Romani Ms. suspecta non est.» Diligenter autem excerpendum videbatur hoc genus lectionum Romanae editionis.

(L. = LIPSIVS. M. = MODIVS. L. M. = *uterque*.)

- 1) Cap. 1. *existimandum habeam.* „In Romano codice.“ L. (pro *existimandum sit* Farnes. — *existimandum* Edd. vett.) Lectio nusquam alibi reperta.
- 2) „ 3. *et quem.* „Rom. copula addita.“ L. Lectio nusq. al. rep.
- 3) „ „ *deprehendisti.* Ed. Romana. M. „Alii libri.“ L. Sicque Edd. vett. ante Francof. pro *apprehendisti* Farnes.
- 4) „ 5. *factaque.* „Rom. liber.“ L. pro *facta* Edd. vett. *factaque per* Vatt. duorum. Ipsa Rom. lectio nusquam alibi reperta.
- 5) „ 7. *quibus maior indoles.* „Romana editio.“ L. pro *q. morum et indoles* Edd. vett. — *q. modo recta et ind.* Vatt. Lectio nusq. al. rep.

- 6) Cap. 8. *angustia ereptum*. „Rom. editio.“ L. sicque etiam Vatt. Spir.
- 7) „ 11. *et hodie*. „Rom. addit copulam.“ L. Lectio nusq. al. rep.
- 8) „ 16. *signatione*. M. (pro *significatione* Vatt.) *signatione* etiam Edd. vett.
- 9) „ 17. *argumentorum genera* M. „Rom. editio.“ L. (pro *gradus* Farnes.) Facit Rom. cum Edd. ante Lips.
- 10) „ 21. *cognitionum*. M. (pro *cognitionis* Edd. vett. — *cogitationum* Farnes.) Lectio nusq. al. rep.
- 11) „ 22. *sensus opacus*. „Rom. editio.“ L. (pro *sensus optet* Vatt. *sensus opt. et* Edd. vett.) Lectio nusq. al. rep., sed perversa.
- 12) „ 23. *invitatus*. „Rom. codex.“ L. sic etiam Vatt. Spir. pro *invitus* Puteol.
- 13) „ 26. *detectus*. „Rom. codex.“ L. M. (pro *de-lectus*) Lectio nusq. al. rep.
- 14) „ „ *nobis agmen*. „Idem liber (Rom.)“ L.; sicque Edd. ante Lips. et Pichena, Seqq. pro *novum agmen* Farn. Lips.
- 15) „ 39. *diligentis stili* M. pro *diligentem*. Lectio nusq. al. rep.

(Incertum est, utrum e Romana sit necne, lectio Cap. 27. *paullo ante dixisti*. „Quidam liber.“ Lipsius: pro *paullo ante*, omisso verbo.)

Quater igitur *Romanam editionem* vocat Lipsius, librum, quem alibi *Romanum codicem*, *Romanum librum*, *Romanum* simpliciter nuncupat. Sed testimonium Modii et Lipsii in Praefat. M. D. LXXXV. omni exceptione maius est. In his XV. autem nunc notis Romanae editionis lectionibus sex habet communes cum Edd. vett. N. 5. 6. 8. 9. 12. 14.;

ceteras equidem pro coniecturis habeo editoris ipsius; in quibus probae sunt tres, N. 2. 4. 15.; vel dubiae vel pro quibus manifesto meliora alibi nunc reperta sunt, quattuor N. 1. 5. 7. 13. (quam non reiicio); prorsus perversae duae N. 10. 11.

Pro certo autem habendum est, omnes inter eum qui Venetiis Spirensis editionem principem curavit et Lipsium, id est, Romanum Lipsii, Puteolanum, Rivium, Beroaldum, Editorem Basileensem priorem, Rhenanum, Editorem Aldinum et Francofurtensem nullis codicibus usos esse.

§. XIII. Brotierius dedit lectiones trium Cdd. Vaticanorum N. 1518. membr. Sec. XIV. N. 1862. membr. Sec. XV. N. 4498. membr. Sec. XV. Collationes ipsae non adeo male factae videntur, etsi saepe in locis perquam dubiis et obscuris nos destituunt, ubi multum referret scire, quid in iis reperiatur, et quidem in singulis; nimis saepe enim simpliciter est: „*Mss. Vatic.*”; ita ut incerti haereamus, an omnes tres sic habeant necne. Hinc fit, ut ex silentio collatoris equidem ego vix quidquam ausim colligere de firmanda alicubi ex iis vel reiicienda lectione. Omniño postponendi videntur Farnesiano, nec carent interpolationibus, uti colligitur vel ex ipsius librarii Cd. 1862. his verbis: *ego tantum reperi et meliusculum feci*; etsi fatendum est nonnullos locos eorum auxilio praeclare correctos esse a Brotierio, Ernestio, Seebodio, Dronkio. Hic autem Editor

Confluentinus adeo accurate omnes Vaticanorum lectiones retulit, ut septem dumtaxat errores ab eo commissos animadverterim. Scilicet:

- 1) p. 423. vers. 3. „*Vipstanus* in Cdd. Vaticanis legi fertur.“ Nihil de hac scriptura habet Brotierius, qui dedit *Vipstanus*.
- 2) p. 434. vers. 2. *Annotat.* ignorare se dicit, quis primus transposuerit *immensi huius aevi*. Habent sic Mss. Vaticc.
- 3) p. 434. v. 48. Omisit lect. Mss. Vaticc. *novem et quinquaginta annos*.
- 4) ibid. v. 32. notare neglexit ex Brotierio T. IV. p. 436. etiam Mss. Vaticc. habere *longum et unum annum*.
- 5) p. 449. v. 26. non vidit ex Brotierio accuratius inspecto in contextu colligi Cdd. Vaticc. habere *feret* (sic scil. auctoritate illorum edidit Brot.) non *ferat*.
- 6) p. 468. v. 9. Mss. Vaticanis tribuit *signavisse*, quum habeant *significasse*.
- 7) p. 469. v. 28. haud vidit Cdd. Vaticanis a Brotierio tribui *anxietate*: (non vero *anxietati*.)

Non error quidem est Dronkii, sed nimia brevis, quae ante Brotierium ipsum inspectum in fraudem paene me induxerat, quod ad C. 7. difficillimum locum pag. 88. lectiones Vatt. ita affert: *illustres* cet., quum negatio tamen in iis non desit, sed habeant cuncti *non illustres* cet.

§. XIV. Uno conspectu h. l. exhibebimus diversitatem lectionis Lipsianae 1574. a nostra:

CAP. 1. si mihi mea] Lectio nostra. si mea Lips. —
CAP. 2. quam Curatius] quam accuratius. omni
eruditione] communi er. CAP. 3. ipsum et quem]
ipsum quem. si qua] si quae. prave] pravam. Le-
ges quid Maternus sibi debuerit et] Leges tu quidem

si volueris et. recitatione] *tractatione.* suffeceris] *sufficeres.* Graeculorum] *Graecorum.* aggregare] *aggregares.* CAP. 4. atque assidua] *ac assidua.* forensium causarum] *for. Musarum.* CAP. 5. in iis] *in his.* se excusent] *excusent.* inveni, non patiar Maternum societate plurium] *inveniri non patiar ** *Maternum sollicitè plurimum.* sed ipsum] *sed et ipsum.* apud vos] *apud eos.* parere] *parare.* omittit] *amittit.* quid est] *quid erit.* prospere] *prope.* perfugio] *praesidio.* et gladius] *aut gl.* qua accinctus] *qui a. arbitror] arbitrer.* CAP. 6. uno aliquo] *uno aliove.* domum suam] *om. suam.* coronam] *coram.* profert] *affert.* in ingenio] *om. in.* CAP. 7. habere] *abire.* codicillis] *in cod.* cuius artis] *cuiusvis a.* quibus modo recta et indoles] *quibus morum indoles.* CAP. 8. non minus notos] *Abest notos.* sed ipsa] *om. sed.* ad demonstrandum] *Est error typogr. ad demonstrandam.* qui fastidiat] *om. qui.* CAP. 9. excudit] *extudit.* recitationem] *recitationum.* CAP. 10. Galliis] *Gallis.* ut semel] *et s.* oratorium] *oratorum.* et epigrammatum] *om. et.* adepturus] *adeptus.* et ad] *om. et.* ad illud] *ad id.* offendes] *offendis.* haec in] *hinc in.* CAP. 11. laudavit] *laudat.* digressus] *degressus.* detrectaret] *detractaret.* iis] *his.* in Neroniis] *in Nerone.* Vatinii] *vaticinii.* etiam me] *etiam iam me.* tuetur] *tueor.* CAP. 12. commendata] *commoda.* abundabat] *abundat.* quam qui Virgilio detrectent] *quam Virg. detractent.* CAP. 13. quod timent] *an quod t.* ii] *hi.* quandoque] *quandocunque.* CAP. 14. Vipstanus] *Vipsanius.* Minime] *Minime, minime.* et poetarum] *om. et.* assumitis] *adiungitis.* eruditionis] *eruditionem.* iis] *his.* CAP. 15. atque id eo credo] *Antiquis eo c.* malignitatis] *maligni in iis.* At velim] *Ac v.* contentis] *contentus.* CAP. 16. Ulixes] *Ulysses.* trecentis] *CC. CCCC.] CCC.* si, ut] *si, sicut.* XII MDCCCCLIV.] *XII*

MDCCCLIV. eodem anno] om. *epdem.* CAP. 17. Caii] *Cai.* ei pugnae] *et p.* CAP. 18. merito antiquos vocaverimus] *antiquos merito vocaremus.* utinam nulla parte imitatus] *utinam imitatus non.* Sic Catoni] *Sicut Catoni.* prae Catone] *pro C.* ne Ciceroni] *nec C.* Sed supra] om. *Sed.* Legistis] *Legisti.* nunc mihi] *nec m.* CAP. 19. directa dicendi via: non] *dicendi via directa, * non.* impeditissimarum] *imperitissimarum.* Iam vero] *Ita vero.* philosophiam] *philosophiam atque.* corona] *cortina.* quin] *qui.* CAP. 20. feret] *ferat.* exspectabit] *exspectaverit.* sive sensus] *sive in suis.* Accii] *Attii.* CAP. 21. Canuti cet.] *Canuti aut Aride Furnio et Toranio quique alios.* et altera] *aut a.* omnium] *hominum.* auribusque] *auribus.* ei, quin] om. *ei.* eae] *hae.* sive universae sive partes earum, in] *sive in universa * parte factum in.* illae verborum] om. *illae.* in eloquentia] om. *in.* Accium] *Attium.* ipsosque] *ipsos quoque.* CAP. 22. delectum] *dilectum.* locos quoque] *locosque.* iis] *his.* esset] *est.* apte et] *opt. et.* terminantur] *terminatur.* lautum] *laudatum.* sed etiam sit] om. *etiam.* libeat] *liceat.* fugitet] *fugiat.* CAP. 23. orationibus] Abest. vocant] *vocabant.* significasse] *signasse.* oculos isti] om. *isti.* Aufidii] *tui Aufidii.* vero, viri] Abest *virii.* lectissima] *lactissima.* sensuum] *sumum.* ea, quoties] *et quotiens.* decor, ea sententiarum plenitas est, sic] *decor, sententiarum plenitas* (sic, om. *ea et est.*) CAP. 24. iis] *his.* et a vestris] *et aliis vestris.* Exprime] *Exprime.* CAP. 25. Adstrictior] *At strictior.* sumpseris, scias] Abest *scias.* voluntatis] ** voluminis.* cognationem] *cogitationem.* et sunt] *et supersunt.* An ille Ciceroni invideret] *An invideret Ciceroni.* CAP. 26. melius est] om. *est.* si iis] *si his.* detractasse] *detractasse.* CAP. 27. quidem] *equidem.* paullo ante cet.] *paullo ante, plane * mitiore elo-*

XXXVII

*quentia et temporum nostrorum, * miratus. in-*
cessendo] lacessendo. a prima] Aprina. Maternus,
et cet.] Maternus, de antiquis loquaris. Utere.
degeneravimus] degeneraverimus. CAP. 28. etenim
iam si mihi] et iam mihi. ab illa] ab ista. eiusdem]
cuiuspiam. Atiam] Attiam. CAP. 29. quin etiam]
quando etiam. Ne praeceptores] Nec pr. saluta-
tionum] salutantium. habuerit] habuit. assiduae]
studiorum. omnes] omnis. et pluribus] ex pl.
CAP. 31. persuaserant] persuadebant. ut in rhetorum]
Abest in. ut iis] ut his. disserimus] dicimus. ve-
nas] habenas. mutuabimur] mutuabimur aliquid.
aptos] hi aptos. locos; dabunt Acad.] locos dabunt.
Acad. iisque] hisque. haurire] audire. haec quo-
que cet.] hae q. scientiae requiruntur. CAP. 32.
sufficere] sufficit. oratorem esse] or. etiam. vis]
fex. Ego hanc] Ergo hanc. refert] Abest. quos si]
qui si. audierint] audirent. CAP. 33. lineamenta]
liniamenta. scierint] scirent. ingressuri] ingressi.
facultate et usu el.] facultate el. exercitationes]
exercitationem. CAP. 34. in civitate locum] locum
in civ. deprehenderent] deprehendebatur. CAP. 35.
Crasso] Marco Crasso. deducuntur] deducimur.
in quibus] Abest in. et dicant] Abest et. CAP. 36.
illa perturb.] ista p. et populare] Abest et. para-
bat] probabat. et quomodo disertum] et commoda.
Disertum. sic contra] sed contra. CAP. 37. quae
et in antiquariorum] quae et antiquorum. et quum]
et nunc. Cn.] Gn. M.] Marcum. in quo] Abest in.
fuit rei publicae] = fuit R. P. et acrior] eo acrior.
*discriminibus] criminibus. ut * *, segura velint] ut*
secura nolint. CAP. 38. tamen illud] tanto illud.
Primus III. COS. Cn.] Primus tertio consulatu Cn.
legibus] in legibus. sint] sunt. CAP. 39. videbitur]
videtur. diligenter] diligentem. patronis] patronus.
ac tribus cet.] et tribus et municipiorum leg.

XXXVIII

pars - - assisteret] *partes* - - assisterent. CAP. 40. *ius*] *ius quoque*. abstinere] *abstinuerint*. quoque et histriones] *quoque histriones*. aut ullius] *ac ullius*. plurimi Ath.] *Ath. pl.* sicut] *sicuti*. famam] *formam*. CAP. 41. antiqui] *antiquis*. emendatae] *emendare*. usquequaque] *usquam*. est. Quis enim nos advocat] *est quidem, quod nemo nos adv.* clientelam] *civitatem*. vindicari] *iudicari*. iis] *his*. bono] *bonis*. CAP. 42. iis] *his*.

§. XV. Editionis Pithoeanae repetitio Heidelbergensis *apud Ieronymum Comelinum* (sic) M. D. XCIII. a primaria, *Lutetiae apud Mamertum Patissonium* M. D. LXXX. 8. tribus tantum erroribus typographicis differt scil. Cap. 11. *et egressus Paris.*] *et gressus* Heidelb. Cap. 24. *quenquam* (sic) Paris.] *quanquam* Heidelb. Cap. 27. *citra damnum affectus* [Paris.] *citra demum affectus*, Heidelb.; e quo errore mirae turbae sunt exortae.

Iam vero Parisiensis editio, quam ipsam quoque sero nactus sum, (ut in talibus Fortuna dominatur) a nostra lectione in his differt:

CAP. 1. NOSTRA LECTIO: existimandum sit, si] PITHOEUS: *existimandum, si.* si mihi mea] *si mea*. CAP. 2. in quantum satis cet.] *in quem satis erat profluens, sermo.* omni] *communi*. CAP. 3. ipsum et quem] *ipsum, quem*, apprehendisti] *reprehendisti*. si qua] *si quae*. prave] *pravam*. Leges quid cet.] *Leges tu quidem si volueris et.* recitatione] *tractatione*. et curarum] *et caussarum*. suffeceris] *sufficeres*. Graeculorum - - aggregare] *Graecorum - - aggregares*. CAP. 4. atque assidua] *ac a.* forensium causarum] *for, Musarum*. CAP. 5. in iis] *in his*. inveni] *in-*

XXXIX

veniam. societate] sollicite. sed ipsum] sed et ipsum.
 apud vos] *apud eos. parere] parare. consilia facta-*
que nostra] consilia, dicta, facta nostra. quid est]
quid erit. prospere] probe. perfugio] praesidio.
 et gladius] *aut gl. qua accinctus] qui a. cui parti*
 minime -- arbitror] *cum praesertim m. -- arbitror.*
 CAP. 6. aliquo] *aliove. domum suam] om. suam.*
 et potentes] omittit haec. coronam] *coram. profert]*
affert. animi] animus. CAP. 7. tum habere] tum
abire. codicillis] in cod. cuius artis] cuiusvis a.
 quibus modo recta et indoles] *quibus morum et ind.*
 CAP. 8. notos esse] *om. notos. habereimus] habemus.*
 demonstrandum (err. typogr.)] *demonstrandam. quam*
 qui fastidiat] *quam fast. CAP. 9. amicus eius] om.*
eius. aut ad te] non ad te, Maternae, quia poeta.
 (Habet excudit.) praecepta] *percepta. CAP. 10.*
 Galliis] *Gallis. ut semel] et semel. vestrum] nostrum.*
 et epigr.] *om. et. adepturus] adeptus. ad illud] ad*
id. sit offendere] sit offensis. offendes] offendis.
 CAP. 11. laudavit] *laudat. detractaret] detractaret.*
 iis] *his. tum quidem cet.] tum quidem cum in Ne-*
rone improbam -- vaticinii. etiam me] etiam iam
me. ac securitatem] ad sec. tueretur] tueor. CAP. 12.
 commendata] *commoda. quam qui Virgilii detractent]*
quam Virg. detractent. CAP. 13. quod timent] an
quod timent. ii] hi. quandoque fatalis et meus]
quandocunque fatalis meus. CAP. 14. Vipstanus]
Vipsanius. Minime] Minime, minime. assumitis]
adiungitis. eruditionis] eruditionem. iis] his CAP. 15.
 At velim] *Ac velim. Mitylenas] Mitylenam. CAP. 16.*
 movisti] *movistis. significatione] signatione. Ulixes]*
Ulysses. et trecentis] et CC. quam CCCC] quam
CCC. immensi huius] huius immensi. Nam si ut]
Nam si, sicut. quos nos vocamus] om. nos. XII.
 MDCCCCLIV.] *XII. (cum lin.) DCCCLIV. CAP. 17.*
 Caii] *Cai. Vitellii unum] Vitelli longum et unum.*

XL

CAP. 18. merito antiquos vocaverimus] *antiquos merito vocaremus*. nulla parte imitatus esset] *imitatus non esset*. formas quoque et] *om. quoque*. Sic Catoni] *Sicut C.* prae Catone] *pro C.* ne Ciceroni] *nec C.* sed supra] *om. sed*. nunc mihi] *nec mihi*. CAP. 19. directa dicendi via] *dicendi via directa*. impeditissimarum] *imperitissimarum*. laudi dabatur] *laudabat*. Iam vero] *Ita vero*. gradus] *genera*. quod si] *et si*. ex ea] *atque ex ea*. corona] *cortina*. quin] *qui*. aut potestate] *et p.* CAP. 20. feret] *ferat*. expectabit] *expectaverit*. Caecina] *Caecinna*. Ambivii] *aut Ambivii*. sive sensus] *sive in suis*. Accii] *Attii*. CAP. 21. Coranio alios] *Toranio quique alios*. et altera] *aut a.* omnium] *hominum*. inscribuntur] *conscribuntur*. auribusque] *auribus*. eae] *hae*. autem illae] *om. illae*. in eloquentia] *om. in*. teporis] *temporis*. Accium] *Attium*. ipsosque] *ipsos quoque*. CAP. 22. locos quoque] *locosque*. iis] *his*. genus esset] *g. est*. apte et] *opt. et*. terminantur] *terminatur*. lautum] *laudatum*. sed etiam sit] *om. etiam*. libeat] *liceat*. fugitet] *fugiat*. CAP. 23. omnibus orationibus] *om. orationibus*. vocant] *vocabant*. significasse] *signasse*. oculos isti] *om. isti*. Aufidii] *tui Aufidii*. sanitatem cet.] *sanitatem, sed infirmitatem ieiunio*. anxietate contingit] *anxietati confinis sit*. viri] *Abest*. lectissima] *laetissima*. sensuum] *summum*. ea quoties] *et quoties*. plenitas est] *placitas* omisso *est*. dicturi] *daturi*. CAP. 24. immutasse] *ita immutasse*. iis] *his*. et a vestris] *et aliis a vestris*. Exprime] *Exprime*. CAP. 25. sic iure] *sic vere*. Adstrictior] *at strictior*. sumpseris, scias] *om. scias*. cognationem] *cognitionem fatearis*. et sunt] *et supersunt*. An ille Ciceroni invideret] *An invideret Cic.* CAP. 26. melius est] *om. est*. si iis] *si his*. incusato Asinio] *incusato Bruto, Asinio*. novum] *nobis*. detractasse] *detractasse*. CAP. 27.

quidem] *equidem*. paullo ante cet.] *paullo ante plane
mitiore eloquentia et temporum nostrorum * mi-
ratus*. incessendo] *laccessendo*. a prima] *Aprina*.
Maternus cet.] *Maternus, de antiquis loquaris an-
tiqua libertate*. CAP. 28. etenim iam si mihi] *et iam
mihi*. eiusdem] *cuiuspiam*. studia modo curasque]
studia solum moresque. Atiam] *Acciam*. CAP. 29.
quin etiam] *quando etiam*. Ne praeceptores] *Nec
pr. salutationum] salutantium*. expetuntur] *exspe-
ctantur*. statim de curiis, referam] *statim audietis.
Referam*. CAP. 30. assiduae] *studiorum*. Diodotum]
Diodorum. omnes] *omnis*. et pluribus] *ex pl.* et
omnium] *ex o.* CAP. 31. persuaserant] *persuadebant*.
non ut in] Abest *in.* iis] *his*. oratori] *oratoris*. dis-
serimus] *dicimus*. 'ira] *ira sit*. venas] *habenas*.
mutuabimur] *mutuabimur aliquid*. aptos] *hi aptos*.
locos; dabunt Acad.] *locos dabunt. Acad.* iisque]
hisque. haurire] *audire*. haec quoque cet.] *hae q.
scientiae requiruntur*. CAP. 32. uniforme] *informe*.
oratorem esse] *or. etiam*. vis] *fex*. refert] *Omittit.*
audierint] *audirent*. CAP. 33. scierint] *scirent*. in-
gressuri] *ingressi*. facultate et usu eloq.] *facultate
eloq.* Aper quoque] *om. quoque*. exercitationes]
exercitationem. CAP. 34. in civitate locum] *locum
in civ.* quo minus et] *quod et*. deprehenderet] *de-
prehendebatur*. rudibus] *stupidibus*. ut nec bene * *
dicta] *ut nec bene nec male dicta*. statim et unus
cuicunque] *statim unicuique*. C. Catonem] *om. C.*
CAP. 35. Crasso] *Marco Crasso*. deducuntur] *dedu-
cimur*. in quibus] *om. in.* et dicant] *om. et.* ex
iis] *ex his*. quoque] *quoque similis*. CAP. 36. illa
perturbatione] *ista p.* et popolare] *om. et.* quomodo
disertum] *commoda. Disertum*. sic] *sed*. CAP. 37.
quae et in antiquariorum] *quae et antiquorum*. quum
maxime] *nunc maxime*. M.] *Marcum*. in quo] Ab-
est *in.* fuit rei publicae] *fuit R. P.* et acrior] *eo acrior*.

discriminibus] *criminibus*. ut * *, *secura velint*] *ut secura nolint*. CAP. 38. tamen] *tanto*. III. COS.] *tertio consulat*. legibus] *in leg.* sint] *sunt*. CAP. 39. diligentis] *diligentem*. patronis] *patronus*. et alter] *ac alter*. ac tribus] *et tr.* municipiorum etiam] *et munic.* pars - - assisteret] *partes - - assisterent*. CAP. 40. ius] *ius quoque*. Cn.] *Gn.* abstinerent] *abstinuerint*. quoque et histriones] *quoque histriones*. servitute] *severitate*. aut ullius] *ac ullius*. plurimi Ath.] *Ath. pl.* famam] *formam*. CAP. 41. antiqui] *antiquis*. usquequaque] *usquam*. argumentum est. Quis enim nos advocat] *arg. est. Quid enim, quod nemo nos advocat.* iis] *his*. bono.] *bonis*. CAP. 42. iis] *his*.

§. XVI. Dronkii errores in Pithoeanis lectionibus referendis hos octo dumtaxat deprehendi :

- 1) Cap. 5. pag. 75. „Schulze refert Pithoeum legi iussisse *consilia, dicta, facta nostra*: at ego tale quid neque in Pithoei neque in Ed. Stoeriana reperi.“ — Pithoeus habet re vera: *consilia, dicta, facta nostra*.
- 2) Cap. 9. pag. 97. „*amicus*] Lipsius ex suo addidit *eius*, ab omnibus deinceps retentum.“ Certe Pithoeus non tetinuit.
- 3) Cap. 15. Ex Dronkii annotatione (pag. 126.) haud satis apparet locum, controversum a Pithoeo prorsus ut a nobis exhiberi: *contenderes: atque id eo credo audacius, quod malignitatis opinionem non videbaris* cet.
- 4) Cap. 34. Etiam Pithoeus ipse, non solum Repetitt. Heidelberg. et Stoeriana habent: *ut nec bene nec male dicta*.
- 5) Cap. 35. Idem dictum esto de lectione *declamatio quoque similis*; quae Pithoeo ipsi debetur.
- 6) Cap. 36. *parabat*] lectio est Pithoei in contextu. In annotatt. idem sic dumtaxat: *parabat*] al. *pro-*

babat. Dronkius, qui *parabat* tribuit Lipsii Edd. posterr., non vidit Pithoeo certam illam emendationem deberi, eandem a Lipsio in *Annot. Edd. postt.*, nullo auctoris nomine allato, repeti.

- 7) Cap. 44. „In edit. Pithoei legitur *argum. est. Quid enim, quod nemo nos advocat*; quae videtur Pithoei coniectura, sane non optima; minime vero error typograph.
- 8) ibid. Pithoeus e vetere nescio quo affert pro *excellentibus modum: excellentibus morum*, neutiquam vero *excellentibus modum*, ut ait Dronkius.

§. XVII. Sero nactus sum editionem ab Heumanno curatam mihiq̃ue antea dumtaxat ex recentiorum, Schulzii in primis, excerptis notam. Enotabo nunc eas lectiones, in quibus a nobis abit.

CAP. 1. aetas deserta et laude] Nostra lectio. *aetas pristina laude* Heumannus temeraria coni. [percon-
tationi] *percuntationi*, si mihi mea] *si mea.* ac
non] Delevit *ac* coni. Sed videsis Handii *Tursell.* I.
p. 474. diversas vel easdem, sed probabiles] *diver-
sas, nec eas improbables* coni. afferrent, dum for-
mam] *afferentes formam* coni. orationibus] *ratio-
nibus.* CAP. 2. arcana semotae dictionis] *arcanas
etiam dictiones* coni. omni eruditione] *communi er.*
Explicat: „quae plerisque contingit. „CAP. 3. Nilne te]
Nil te coni. Pro *apprehendisti* proponit: *perlustra-
sti.* sublatis, si qua] *sublatis, quae* coni. prave]
pravam. Leges quid Maternus sibi debuerit] *Leges
tu quidem, si volueris.* curarum] *causarum.* suf-
feceris] *sufficeres.* Graeculorum] *Graecorum.* Ag-
gregare] ~ *aggregans* haud mala coni. Illud tamen
praestat. CAP. 4. atque assidua] *ac ass.* causarum]
Musarum. CAP. 5. ut in iis cognitionibus se excu-
sent] *ut his cognitionibus se exc.* deleta in coni.

non malâ. Certum exemplum v. c. est in *Inscriptt.* mear. *Lat. N. 1170. Hic sorte procos. factus Provinciae Asiae se excusavit.* Et ego enim] *Ego enim.* quatenus arbitrum] *quando nunc arb.* ex parte cum Mureto. parere] *parare.* Mox Hgum. quoque dedit *omittit* pro *amittit.* quid est tutius] *quid utilius* cum Acidalio. perfugio] *praesidio.* et gladius] *aut gl.* reo et periclitanti] *reo pericl.* cum Acid. vel in iudicio] *sive in iud.* cum Mureto. cui parti] *cum praesertim.* arbitror] *arbitrer.* CAP. 6. et prope omnibus] *sed p. o.* cum Schurzfl. domum suam] *om. suam.* orbis] *urbis.* in unum] *et in unum* cum Acid. profert] *affert.* CAP. 7. tum habere cet.] *tum habere, quod * nec in codicillis datur* eiectis verbis corruptis. cuius artis] *cuiusvis a.* quibus modo recta et indoles] *quibus maior indoles* cum Ed. Rom. CAP. 8. alterius cet.] *alterius ter millies, alterius * sestertium.* haberemus] *habemus.* angustia] *angustiae.* quod sine] *qui s. con.* sunt civitatis] *delevit sunt con.* quam qui fastidiat] *om. qui.* CAP. 9. recurret] „Gronovii coniecturae *decurret* patrocinator Curtius 6, 7, 27. *se eodem temporis momento, quo audisset, ad Philotam decurrisset.* 7, 1, 28. *Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent* cet.“ Plinius Lib. X. Ep. 97. *ad consulendum te decurri.* extudit] „Vulgo *extudit.* Sed *excudit* restituendum esse non dubito. Plinius Lib. I. Epist. 3. *Effinge aliquid et excude,* id est, librum compone. Salvianus praefatione ad opus de gubernatione Dei. *ut aliquod limatum opus studio ingeniorum excuderent.* Ipse Cicero ad Atticum Lib. XV. Ep. 12. *Librum tibi celeriter mittam de gloria. Excudam aliquid* cet.“ Iam quum Heumanni con. ab ipso recepta *excudit,* sit scriptura ipsius Cd. Farnesiani, quod is ignorabat, minime dubito restituendum esse *excudit,* „cum meditatione et accu-

XLV

rate effinxit“; quod longe urbanus est quam *extudit*, „vix atque aegre multo cum labore ac molestia elaboravit.“ recedendum] *secedendum* cum Schelio et Schurzfl. CAP. 10. „Schuldingius pro *Gallis* longe felicissime reposuit *Galliis*. Adduco ad confirmandam hanc scripturam duo loca, alterum Ciceronis, Quintiliani alterum. Ille Philipp. I. 3. *remissis Galliis provinciis*. Hic Lib. X. Instit. cap. 3. *Iulius Florus, in eloquentia Galliarum (quoniam ibi demum exercuit eam) princeps*.“ Heum. Praef. pag. XV. Sane veritas lectionis Schuldingianae non eo nititur, quod alibi quoque *Gallias* necessario dixerunt Latini scriptores, sed unice eo, quod ridiculi nescio quid habent *Galli nostri*, quum rectissime dicantur *Galliae nostrae*, sermone iam et civitate quoque nobiscum iunctae. habent] ~ *habet* coni. quod quum cet.] *quem quum natura in del. tua* coni. ad illud] *ad id*. offendere] *offensae* cum Acid. offendes] *offendis*. ex his assensus] ~ *existere ass.* cum Muret. et Acid. in quibus expressis si quando] „Vocem corruptam *expressis* delere non dubitavi, ortam quippe ex *controversiis*, quod in margine v. *quibus* adscriptum fuerat.“ Heum. Sed haec ratio minime probabilis, etsi, ut saepe, omitti potest voc. corruptum, non ita magnam sententiae iacturam. Placet etiam nunc *expertis*: „in quibus, ubi, si quando necesse sit, experti atque ausi simus pro periclitante amico potentiorum aures offendere, et probata nostra sit fides cet.“ CAP. 11. remissus] *remissius* coni. Fore] *Quod fore* coni. arte] *id arte* cum Acid. iis] *his*. sicut in causis] *sicuti causis* om. in quasi cum Rivio. Sed is habet *sicut in causis*. in Neroniis improbam] *ipsi Neroni improbatam* coni. hodie si quid in nobis] *ut hodie si quid nobis: ut* coni. in del. cum Acid. arbitror] *arbitrer* coni. deiungere] *seiuungere*. nam statum] *iam stat.* coni. CAP. 12. causidicorum] *cau-*

XLVI

sidicum coni. concedis] ~ *concedes* cum Acid., Sic infra C. 33. *id certe concedes.* Heum. Placet. quam qui Virg.] om. *qui.* CAP. 13. quod timent] *an q. t.* Pro *alligati cum adulatione* proponit: *diligentissima adulatione* vel: *vel cautissima adul.*; quod utrumque sane nihil est. Omnino haec constructio verbi *alligandi* „*cum aliqua re*“ demonstranda etiam nunc erit exemplis, quod eius defensor Osannus neglexit. Ego novi v. *alligare ad aliquam rem et alligare in aliquam rem*, tum, quod tralaticium est: *aliqua re.* Cfr. Interpretes ad Quintil. *Declamatt. ed. Burmann.* pag. 42. forum famamque pallentem trepidus] *forum pallens ac trepidus* coni. *anhelans*] *anhelus* coni. quandoque] *quandocunque.* CAP. 14. Vipstanus] *Vipsanius.* interveni] *intervenio* coni. Minime] *Minime, minime.* et sermo - - atque id] *ut sermo - - ita id* coni. assumitis] *adiungitis.* alunt et eruditionis] *alunt exercitatione* coni. ut Cap. 33. *quibus exercitationibus iuvenes alere ingenia sua soliti sint.* CAP. 15. contenderes: atque id eo credo audacius, quod malignitatis] *contenderes, eo, credo, audacius, quod maligni iudiciis* cum Acidalio. At velim] *Ac velim.* plerumque] *persaepe* coni. Et quod] *At quod.* (Placuit etiam nuper non-nemini Schurzfleischii coniectura a Brotierio recepta: *et quod quibusdam solutio est* pro *solatio.* Non tamen satis recordati sunt merum hunc esse soloecismum, quum sane esse deberet: *quae quibusdam solutio est*, vel saltem: *quod quibusdam solutioni est.* Vulgatam tamen recte vindicasse videtur Dronkius.) contentis] *continuis* cum Freinsh. CAP. 16. manifestus est] om. *est.* significatione] *signatione.* Qui hanc lect. porro defendent, recurrant ad Quintil. *Declam.* 365. p. 755. *Burm.*, ubi tamen mihi quidem idem error videtur obtinere. Ulyxes] *Ulysses.* trecentis] *CC.* immensi huius] *huius immensi.* si,

XLVII

ut] *si, sicut.* quum maxime] *nunc maxime* cum Nic. Loënsi. eodem anno] om. *eodem.* CAP. 17. voluntas] *voluptas* coni. plerosque] *plerique* vel *plures* volebat Gesnerus. nec dividatis] *ne d.* cum Acid. CAP. 18. merito antiquos vocaverimus] *antiquos vocaremus.* utinam nulla parte] *utinam, ne imitatus,* quasi cum Mureto; qui tamen voluerat: *utinam ne in illa parte imitatus.* Iam comparata omni varietate huius loci (*utinam imitatus* Edd. vett. ante Rhen. *utinam imitatus non* Rhen. coni. Lips. *utinam nulla parte* Cdd. Vatt.) manifestum est Muretum hoc saltem loco inspexisse hos ipsos Cdd. Vatic. vel similem aliquem et lectionem nostram ab eo vel consulto vel casu immutatam esse; neutiquam enim vv. *utinam ne in illa parte* merae divinationis speciem habent. formas quoque] om. *quoque.* Sic Catoni] *Sicut C.* Num dubitamus - - Satis constat] *Num dubitabimus - -, quum satis constet* cum Acid. prae Cat.] *pro C.* sed supra] om. *sed.* antiquus] *Atticus.* CAP. 19. vetere atque directa] *delevit vv. atque directa* coni. intellectu] *delectu* cum Gronovio. Sed cfr. Quintil. *Declam.* 325. p. 659. *Burm.: Serit* (Rapconetus: *dedit*) *virtutum intellectum rerum natura.* impeditissimarum] *ineptissima* coni. Iam vero] Sic de Acidalii coni. iam Heum., quae lectio a Vaticc. firmata est. quod si] *et si.* ex ea] Sic primus Heumannus coni. sua *pro atque ex ea.* et nec accipiunt] *del. et* coni. CAP. 20. feret] *ferat.* exspectabit] *exspectaverit.* et in ipsa] *del. et* cum Schurzfl. Quid enim? si infirmiora - - credas] *Quis enim - - infirmiora credat* coni. CAP. 21. Caputi cet.] *Canutium aut Arrium Furniumve* nominabo, quosque alios. hanc maciem] *haec macies.* et altera] *aut a.* in Asitium] *in Fuscinium* cum Schurzfl. in omnium] om. *in.* auribusque] *ac auribus* coni. *pro auribus* sine copula. Hinc Schulze traxit nostrum.

XLVIII

voluntatem ei] om. h. l. *ei*. vires] *vires ei* quasi ex Acidalii coni. Sed is *ei* inserendum putabat post v. *voluntatem*. nempe eae] *nonne hae* coni. sive universae cet.] *si non universae, at partes* cum Acid. illae verborum] om. *illae*. nisi forte] *nec fere* cum Gronovio. rubore -- decore] *rubor -- decor*. quia non per ipsum] *quamquam per ipsum* coni. Finem cap. sic constituit: *Uberrime namque iudicio eius vis aut animi aut ingenii suffecit*. CAP. 22. sententias invenit] *sententias inseruit* coni. in iis] *in his*. sed etiam sit] om. *etiam*. olentia] *exoleta* cum Acid. fugitet] *fugiat*. CAP. 23. in omnibus orationibus] Delevit v. *omnibus* coni. et hoc] ~ *et haec* cum Acid. significasse] *signasse*. oculos isti] om. *isti*. Aufidii] *Titi Aufidii* cum Schurzfl. perperam tamen ratus esse hunc T. Aufidium memoratum Ciceroni in *Bruto* §. 179. oderunt] Delevit hoc v. coni. sanitatem cet.] *sanitatem non firmitate, sed ieiunio* coni. quae animi anxietate contingat] *cum animi anxietate coniunctam* coni. Vos vero, viri] *Vos ergo, viri*. lectissima] *laetissima*. gravitati] *gravitate*. ea, quoties] *et quoties*. Emendationem ea proposuit in Addendis. plenitas] *planitas*. CAP. 24. iis] *his*. et a vestris] *et alias vestris*. primum] *primus* coni. CAP. 25. si comminus fatetur] *quatenus fatetur* coni. sic iure] *suo iure*. sumpseris, scias q. in d. i. esse quandam] *sumpseris q. in d. i. videas q.* coni. et sunt] *et supersunt*. An ille Ciceroni invideret] *An invideret Ciceroni*. non exigit] *non exigo* coni. CAP. 26. Adeo melius est oratorem] *Adeo malim or.* cum Pichena. si iis] *si his*. plus vis] „Reperiri hunc genitivum *vis* apud ICtos observat Schmidus in *Hypomnematis grammaticis* p. 131. deiectus] *detectus*. novum] *nobis*. hac sua] *hac suavi* cum Schurzfl. CAP. 28. etenim iam si] *etiam si*. ego de] *ergo de* cum Acid. eiusdem] *cuiuspiam*. Ac

XLVIII

non] *Haec non* de Mureti coni. CAP. 29. quin etiam] *quando e.* alienique] *aliorumque* coni. intravimus] *intramus* coni. notitiam] *notitia* cum Pichena. statim de curiis, referam] *statim dicturus, referam.* CAP. 30. assiduae] *studiorum.* etiam continentur] *etiamnunc cont.* coni. ita: ex multa] del. *ita* coni. et pluribus] *ex pl.* CAP. 31. persuaserant] *persuadebant.* in rhetorum] *rhetorum in.* iis] *his.* intellectum] *delectum* coni. Cfr. cap. 49. venas] *habenas.* mutuabimur] *mutuabimur aliquid.* aptos] *Hi aptos.* locos: dabunt Academici] *locos dabunt, Acad.* iisque] *hisque.* erit oratori cet.] *erit. Orator enim sapientem, quem informarunt Stoici, imitabitur* coni. pleraeque cet.] *persaepe autem hae quoque scientiae requiruntur* coni. CAP. 32. sufficere] *sufficit.* oratorem esse] *oratorem talem* coni. eorum vis quoque cet.] *eorum foeda quoque quotidiani* coni. Ego hanc] *Ergo hanc.* refert] Abest. rhetorum] *in rhetorum* cum Acid. quos] *qui.* audierint] *audient* coni. CAP. 33. ingressuri] *ingressi.* facultate et usu el.] *facultate el.* exercitationes] *exercitationem.* aut tam] *ac tam.* nisi ut] del. *ut* cum Acid. vis eloq.] *usus eloq.* cum Acid. circa oratoriam] *circo oratorum* (sic). CAP. 34. in civitate locum] *locum in civ.* deprehenderent] *deprehendebatur.* praeceptionibus] *praeceptoribus.* CAP. 35. deducuntur] *deducimur.* Sed *deducuntur* probavit in Addendis. Pro *afferant* ibid. voluit *afferat.* reverentiae, sed in] *reverentiae est, in.* et dicant] om. *et.* etsi tamquam] Abest *etsi.* quoque] *quoque par.* CAP. 36. illa perturb.] *ista p.* persuaderi] *persuadere* coni. assiduae] *agrariae* coni. nisi qui] *nisi quis.* in publicis * * non] *in iudiciis non* sua coni. CAP. 37. quae et in antiquariorum] *quae in antiquorum* coni. sua. contrahuntur] *protrahuntur* coni. sua. aut formula et interdicto] *aut*

formula interdicti Heum. eâdem coni., in quam, ipso ignorante, ante iam inciderat Schultingius. Nolim tamen ne *ἐν δὲ δύοιν* quidem h. l. statuere, quum v. *formula* latius pateat quam v. *interdictum*; sintque formulae commodati, communi dividundo, depositi, familiae erciscundae, finium regundorum, de peculio, de in rem verso cett., e quibus omnibus causae civiles possunt oriri. in quo] Abest *in*. et acrior, qui pugnas] *et acrior pugnas*. nobilitatus] *nobilitata*. In hanc praestantissimam coni., id quod semper magnum est veritatis argumentum, ipse incidit Heumannus, etsi eandem, eo prius ignaro, praeceperat Latinus. ut * * * secura velint] *ut dubia laudent, secura malint*. CAP. 38. est ita erit] *est veritati* cum Agricola. Primus III. COS. Cn. Pompeius] *Primus * tertio consulatu Cn. P.* CAP. 39. patronis] *patronus*. et alter] *ac alter*. ac tribus] *et tribus*. municipiorum etiam] *et municipiorum*. pars] *partes*. assisteret] *assisterent*. CAP. 40. ius] *ius quoque*. populi cet.] *populi quoque arrectioribus auribus uterentur*. Non de] *Nos de* coni. (recte ceterum animadverso defectu; v. Bekkeri scriptiunculam.) gaudeat, sed est] *gaudeat*. *Est* cum Mureto. vocabant] *vocant* coni. sua. comes] *fames* cum Acid. Placet. sine obsequio, sine servitute] Delevit verba difficilia *sine servitute*; quasi esset gloss. vv. *sine obsequio*: sed duo membra per praepos. *sine* incipientia requirit stili concinnitas. fuerit] *fuit*. plurimi Athenienses] *Ath. pl.* sicut] *sicuti*. bonae famae eloquentiae Cicero] *bonae fama eloquentiae Ciceronem* coni. sua. CAP. 41. Sic quoque cet.] *Hoc quoque quod superest antiquis oratoribus*; cetera, ut nos. Quomodo tamen] *Q. enim* coni. sua. iis] *his*. bono] *bonis*. CAP. 42. iis] *his*.

§. XVIII. Benignissime mecum communicavit suas de aliquot locis suspensiones, aliorumque vin-

dicias amicus meus *Rudolphus RAUCHENSTEIN*,
Gymnasii Argoviensis professor; quas quum prima
plagula iamiam typis mandata acceperim, quae
ad priora capita annotavit, hic inseram:

Cap. 3. *leges quid Maternus sibi debuerit et agnosces
quae audisti.* Haec lectio praestare videtur. Respon-
det enim Maternus, Catonem suum utique se in publi-
cum esse emissurum, correctis tamen non Catonis
moribus, qui satis bene a se sint in fabula descripti,
sed iis, quae se, Materno poeta, indigna videantur;
ita tamen, ut qui Catonem quum recitaretur, audive-
rit, eundem etiam emendatum agnitus sit, h. e. nihil
adeo a se invidiae principum vitandae causa mutatum iri.

Cap. 5. *qua accinctus et minax.* qua Ursini coni.
propterea displicet, quod *minax* cum *qua* coniungi
non potest. *qui* verum videtur.

Cap. 7. Vulgatam lectionem Schulzius hanc esse testa-
tur, a qua libri mss. non recedant: *tum abire, quod
si non in alio oritur, nec codicillis* sqq. Suspicio
legendum esse: *tum ambire, quod si non in animo
oritur, nec cod.*

§. XIX. Amici Moseri Censuram Ed. Osan-
niana tum demum inspicere potui, quum abso-
lutus iam esset a typothetis ipse Taciti libellus;
quocirca hic tantum eam excerpere possum: (*Hei-
delberger Jahrbücher, September 1829. p. 934.*)

CAP. 4. reprehendit Osannum, prorsus ut ego feceram,
propter deletum *ut ante v. nostris temporibus.* Mox
praefert *rationibus*, quod tamen certa caret aucto-
ritate.

CAP. 3. Probat lectionem *prave* a me receptam.

IBID. Ipse vult: *Leges tu quidem quid Maternus.*

Ego Cdd. sequendos etiam nunc arbitror. Quid? quod

abrupta et praefracrior ista ipsa oratio egregie Materni indolem refert?

CAP. 4. Absurdam esse lectionem *forensium Musarum*, quæ haud plane displicebat Osanno, recte contendit.

CAP. 5. *et ego enim*] Delendum suadet *et*. Sic sane in Cic. *Orat.* §. 191. male nonnulli *Et sunt enim* pro *sunt enim*. Mihi tamen etiam nunc praestare videtur *Etenim ego*. Prorsus sic in Cic. *Bruto* §. 23. *Et dicere enim* Codex Regius 7704. et multae Edd. vett. pro *Etenim dicere*. *Ad Att.* 5, 21, 12. *etenim erat* Ienson. Asc. utraq. Crat. Lamb. Ern. Sch. — *et erat enim* Cd. Medic. a pr. manu. Rom. Victor. Bos. — *erat etenim* Med. a sec. m. — *erat enim* Graev.

IBID. *aliorum perfugio ac tutela*] Praefert lect. *praesidio*. Sed nimis frequens, vel in hoc scriptore, repetitio tunc erit v. *praesidium*, inter *praesidium amicis*, *praesidium simul et telum*.

CAP. 6. Recte rciicit pravas Osanni lectiones: *officiis alicuius administrandis*, et *circumfundi coram*, hocque, prorsus ut ego, „otiosum“ esse dicit.

CAP. 8. *agunt feruntque cuncta*] Moserus in insolita hac apud Latinos formula offensus proponit *agunt geruntque cuncta*. Ego equidem nunquam in hoc loco haesi, quippe qui etiam ante lectam Drunkii et Iacobii annotationem novissem Graecorum *φέρειν καὶ ἄγειν*, Livii 40, 49. *quum ferret passim cuncta atque ageret*, Ovidii *Trist.* 4, 1, 82. *Utque rapax pecudem - - fertque trahitque lupus*, Sic - - *barbarus - - agit*. Huius autem *Tacitinae* (ut loquar cum amico, quum aliis placuerit *Taciteae*) aetatis est invertere tales formulas; itaque pro *φέρειν καὶ ἄγειν*, *ferre atque agere*, nove dixerunt *agere ferreque*, cuius ordinis exemplum est etiam apud Aristophanem *Nub.* 243. *ἄγομαι, φέρομαι*. Sic, quum usitatum esset veteribus dicere *ferro ignique*, Tacitus praetu-

lit nostrum, Germanorum, ordinem *igni atque ferro vastatur: Annal.* 14, 38. et *ibid.* 26. *caedibus et incendiis perpopulatus*; similiter ut variaret formulam antiquam; quod genus totum latissime patet in Quintiliano, Seneca, Plinio utroque, Tacito: neque adhuc satis exploratum est. Sed aliter atque Iacobius interpretor: ille scil.: „In nostro loco nihil aliud quam summam eloquentiae vim, qua Marcellus et Vibius pollebant, omnesque licet invitos in sui admirationem rapiebant, Tacitus videtur indicare.“ Ego vero: „pro suo arbitrato ac lubitu iuste iniuste, clementer severe, in omnibus rebus agunt.“

CAP. 9. Recte defendit lect. *suum Genium propitiare*, comparans Horatii *genium placare* A. P. 209. *genium piare* Ep. 2, 1, 143. — *curare* Od. 3, 17, 14.

CAP. 10. *obnoxium sit offendere*] Praefert vel *offensis* vel *offensae* ac: *tu meditatus*.

CAP. 22. *intento ore*] Comparat Virgilianum (*Aen.* 2, 1.) *Conticuere omnes intentique ora tenebant*.

CAP. 13. Reicit *cum* ante v. *adulatione*.

CAP. 19. Rectam Lectionem *cum conditione temporum* cet. sic interpretatur: „mutata temporum conditione indeque nata auditorum diversitate formam quoque — orationis esse mutandam.“

§. XX. Idem, quod in Moseri censura, expertus sum in alia quoque Edd. Drönkianae et Osannianae (*Ergänzungsblätter zur Hall. allg. Literaturzeitung* 1829. N. 121. 122.): scilicet quum mea iam expressa essent a typothetis, plagulas illas nactus sum. Sane nonnulli novissimorum Editorum errores recte exagitantur a Viro docto mihi prorsus ignoto; saepe, ut aliter fieri vix poterat, iisdem fere rationibus, quibus ego usus

eram; in aliis autem, quae item reprehendit, nobis diversae liceat esse sententiae. Nova et maxime memorabilia et quibus respondendum esse duxi, haec habet:

1) CAP. 1. *iisdem nunc numeris iisdemque orationibus*] Acriter defendit lect. *rationibus* haud animadvertens eam deberi vel casui dumtaxat vel incertissimae saltem coniecturae. Praeterea *orationibus* rectissime significat, „eodem genere dicendi“: „in demselben Rhythmus und Stil.“

2) CAP. 2. Dubitat Vir D. de Latinitate lect. Vatic. 4498. *omni eruditione imbutus*; quasi vero Cicero in *Bruto* §. 205. non dixisset: *Varro vir ingenio praestans omnique doctrina*; etsi recta est etiam *Rhenani* coniectura *communi*. Cfr. Cic. de Orat. 2, §. 72. *homini - - communium literarum experti*.

3) CAP. 11. *nisi frequens atque* (olim *ac*) *assidua nobis contentio iam prope in consuetudinem vertisset*] proponit: *nisi frequens ac prope assidua nobis contentio iam in consuetudinem vertisset*; quae transpositio, ut pleraeque a criticis commendari solitae, omni patet probabilitate: quum longe credibilius sit *ac* e negligentia tantummodo librariorum profectum esse pro *atque*; neque quisquam in hoc praesertim scriptore homonymiis referto haerere potest in illis *frequens atque assidua* part. *prope* haud interposita; nec denique, quod maximum est, mitigandi particula recte abesse potest a vv. *in consuetudinem vertisset*; quae sic, ut ille vult, nude posita nescio quid rustici ac putidi habent. Quod autem dicit *ac* et *atque* vix unquam confundi a librariis, verum non est: v. c. Cic. Verr. 2, 4, §. 64. Codex Regius *atque pulcherrimum* pro *ac p.*; apud Q. Cic. de pet. cons. Cap. 11, §. 44. pro *atque honorifice* Edd. Bonon. Crat. Vict. habent: *ac honorifice*; apud Dietyem 3,

36. Ed. Veneta 1499. et Dacieriæ *ac instigante*, sed Cdd. duo Sangall. et Obrecht *atque instigante*; apud Iuvenalem Sat. 2. v. 129. Codex Sangallensis oppidanus et Basileensis *ac opibus* pro: *atque opibus*; Quintil. XII. 1, 29. nunc editum est *atque haereat* pro *ac haereat*; Lucret. 1, 84. pro *atque impia* Cd. Gottorp. *ac impia* et sic sexcenties, ita ut fidenter *ac* ante voc. in *atque* mutare nobis liceat.

4) ISID. Defendit lectionem *forensium Musarum angustis*, haud satis animadvertens duo ista translata sic iuncta: *Musarum angustiae*; minime coire ac prope ridicula esse, quamvis per se fortasse *forenses Musas* qui dicat, extra reprehensionem positus sit, certe quod ad declamatorum Latinitatem pertinet. Tamen ne *forenses* quidem *literae* Schuetzii tolerandae erant in Cic. *Oratore* §. 443. Vide Ed. min. Rectum autem (*causis forensibus*) habes etiam Cap. 8. et satis firmatur a Vaticanis, quum, quomodo Farnes. habeat, adhuc ignoremus. Ceterum ante collatos Cdd. Vatic. Burmannus ad Petronium Cap. 5. p. 35. *Ed. alt.* feliciter coniecerat *causarum*: minus bene Heinsius *curarum* vel *tricarum*.

5) CAP. 11. „Herr Osann schreibt: quum in Neroniis *improbam für* in Nerone; *bedenklich der Praeposition wegen*, die Gronov (in seiner Erklärung „videtur Neroniis coronatus“) *bedächtig wegliess*, und *unnöthig*, so lange nicht die Unmöglichkeit vorliegt Nerone zu erklären.“ — Quomodo ipse v. in Nerone explicet, prudenter nos celat V. D. Ego etiam nunc Osannum h. l. verum vidisse arbitror; nisi quod nolim pertinacius pugnare pro praepositione *in*, quae orta videri potest ex ultimis literis voc. praeced. *quum*. Aequè recte autem et ponitur et omittitur. Cfr. diversa haec exempla Inscriptt. mearum Latin. N. 2588. *in omni athletico certamine victorem*; contra N. N. 2603. *Certamine sacro Iovis Capitolini - - coronatus est*.

6) CAP. 14. *Hodie, si quid*] „So klappt die Rede durch die Tilgung des et.“ — Sed unde ascitum est *et*? Ex Ed. Romana passim interpolata, cuius per se nullum est pondus. Sic in plerisque Vir doctus non satis pensitavit lectionum auctoritatem externam, quae negligentia in eo, qui aliorum curas criticas diiudicare audet, vel maxime reprehendenda est, etsi frequentissime nunc in eo genere peccatur ab actorum criticorum scriptoribus festinantioribus.

7) CAP. 14. *disputationes assumitis*] „ist für adiungitis, so wenig als colloquia, sermonem assumere Latein.“ — Aliter, spero, nunc iudicabit Vir doctus, quum ex mea annotatione didicerit, Antoninum Pium, qui tamen non minus Latine scisse putandus est, quam ipse, prorsus sic locutum esse: immo etiam Ciceronem in *Bruto* §. 153. *mihi videtur -- Servius eloquentiae tantum assumpsisse*. Significantius autem est quam *adiungitis*, scil. „praeter forensia negotia et declamationes aequo studio *suscipitis* etiam disputationes“; — non solum, ut minus graves, *adiungitis*.

8) CAP. 15. *At velim*] „Verkannt ist der echt lateinische Fortschritt ac velim bei Lipsius, und der unpassenden adversativa at aufgeopfert.“ Hic quoque eum fugit *ac* minime deberi Lipsio, apud quem si primum reperiretur, Farnesiano codici esset tribuendum; sed sic dedit Puteolanus, cuius editio referta est et erroribus typographicis et temerariis coniecturis, ita ut ad utrum genus *ac* istud referas, nescias. Codicibus certe is usus non est. Sed, quod gravius est, sententia ipsa particulam adversativam imperiose requirit: nam quum dixisset Messala: „Sane, ut ais, mi Aper, neminem hoc tempore oratorem esse contendo, neque vero sermonis mei poenitentiam ago aut te ipsum aliter sentire credo. *At* minime sufficit ita vel sentire dumtaxat vel etiam illud contendere; *immo*, quod fructuosius erit, velim impetratum ab

aliquo vestrum, ut causas huius infinitae differentiae scrutetur, cet." Viden hic revera oppositionem esse rectissime significatam particulâ *at*? Talia autem, ut pote quae leviora viderentur, Lipsius maioribus intentus, praeteriit, etiam si fortasse Farnes. habebat h. l. *at*. Is certe codex, e quo Spirensis editio expressa est, cuius auctoritatem post Dronkium et Osannum h. l. secutus sum, *at* exhibuisse censendus est; donec contrarium probetur.

- 9) CAP. 40. Ex mala Heumanni coniectura ab Oberlino item recepta: *populi quoque arrectioribus auribus uterentur*: peiorem etiam effinxit *subrectioribus*, vocabulum, si Diis placet, latens in scriptura *sihrtiones* pro *histriones*: quam tamen perversam et miram sane scripturam nemo adhuc invenit in Codicibus. Nimirum fortasse ignorabat Vir doctissimus *subrectas aures* significatu dumtaxat proprio, maxime canibus, equis, asinis tribui, vix unquam hominibus, certe per translatum, in quo unice dicuntur *arrectae aures*. Fama enim Virgiliana quae „*tot subrigit aures*“ (Aen. 2, 182.) *monstrum est horrendum*, non forma humana.

Similiter persequi possum omnia, in quibus quamquam ignarus incepti mei, meae quoque lectionis reprehensionem praecepit Criticus Halensis; sed haec sufficiant, quum ne apicem quidem ullum meae recensionis propter illius opiniones mutandum esse videam. Aliter utique res se habebit, ubi de codicum, Farnesiani in primis lectionibus aliquando accuratius constabit.

§ XXI. Mensis Iunii die XII. quum, iam pridem Dialogo ipso typis exscripto, res in eo esset, ut haec ipsa plagula ab operis absolveretur, Turicum tandem pervenit *Bibliothecae criticae novae* Vol. 1. P. 1.; in qua p. 100. seqq. exstat

censura Ed. Dronkianae a V. C. P. HOFMAN
PEERLKAMP conscripta, cuius coniecturae hae sunt:

CAP. 1. *iisdem nunc numeris*] Coniicit: iisdem nunc
argumentis.

» 3. *sequenti recitatione Thyestes*] s. r. Domitius.

» 6. *affert orationem - - recentem curam*] affert
curam - - recentem orationem.

» » *quum alia diu serantur atque elaborentur*]
quamquam solidiora serantur diuque elaborentur.

» 8. *sine substantia facultatum*] sine abundantia
facultatum.

» » *agunt feruntque*] agunt reguntque.

» 9. *flore praecepta*] flore intercepta.

» 13. *alligati cum adulatione*] alligati quum sint adu-
latione.

» » *pallentem trepidus*] pallens et trepidus.

» 19. *constituere solent, quem usque ad Cassium
Severum faciunt, quem*] constituere solent us-
que ad Cassium Severum, quem — .

» » *impeditissimarum*] ineptissimarum.

» » *eloquentiae itineribus opus est, per quae*] elo-
quentiae Veneribus opus est, per quas — .

» 20. *Quid enim? Si infirmiora*] Quid enim? Nisi
infirmiora — .

» 21. *nempe hae placent* cet.] nempe hae placent, si
animadvertas partes earum, in quibus — .

» 23. *ut potestis, ut facitis*] ut p. ac facitis.

» 26. *plus vis*] plus fellis.

» 28. *coram qua* cet.] coram qua neque dicere fas
erat quod turpe factu, neque facere quod inho-
nestum dictu videretur.

» 30. *rerum motus*] rerum ortus.

» 34. *ut altercationes quoque excipere et iurgiis
interesse, utque*] ut altercationes quoque exci-
peret et iurgia, utque — .

CAP. 38. *Primus huius* cet.] *Primus* huius libertatem consuetudinis Cn. Pompeius adstrinxit.

„ „ *populi etiam histriones auribus uterentur*] *populi* etiam tamquam histriones auribus uterentur.

„ „ *sine obsequio, sine servitute*] *sine obsequio*, sine lenitate.

„ „ *nec bonae formae*] *nec bene famam*.

§. XXII. Ancipitem illam de huius Dialogi scriptore quaestionem magno animo, ut nunc in talibus nonnullorum mos est, prorsus omittere quam leviter attingere fortasse satius erat; quum praesertim vix quidquam novi afferre possim. At si rem lubricam seposuero, rursus severiorum hominum reprehensionem incurram; itaque quo me vertam nescio; nisi quod vos, suavissimi collegae, hodie saltem mei iudices eritis. Plerique igitur post Langium, V. C., in his Doederleinus meus ac Walchius et Hofman Peerlkamp dialogum nemini praeter Tacitum tribuendum esse contendunt; negat alter amicus meus, Gutmanus, optimus ille quidem Taciti interpres, negatque speciosis sane atque sagaciter excogitatis argumentis in disputatione, quam meae editioni additam voluit, me gratum munus libentissimo animo accipiente, quo quid verum esset in tota hac re, accuratius denuo a philologis expendetur. Vos, Webere et Herbsti, quid sentiatis, ignoro; ac, si unquam ea de re contentio inter nos oritura esset, praevideo fore, ut tu, mi Testere, rursus, ut aliquando, nobis narrares consulem

quendam vestrum Curiensem in ordine amplissimo, digito uno quum caput scabisset, gravissimo vultu lentaque voce saepenumero, ubi a collega relatum esset, in hanc sententiam verba fecisse, « hac quidem de re, Patres conscripti, utramque profecto in partem disputari potest » *); tum conticuisse; senatores autem tantam sapientiam vehementer esse admiratos. Nempe hac fabella, tu, qui tua disciplina duce certa ubique et quaeris et reperis (id quod et theologis et philologis negatum est), opinabilia autem et controversa minoris facere soles, licet tibi quoque persuasum sit in certis atque incertis ex aequo niti vitae humanae veluti cardinem, tu, inquam, nostras eiusmodi disputationes interdum compescebas; nihil enim, quod ad ista tibi responderemus, nos habebamus; itaque solvebantur risu tabulae, tu scissus abibas et nos cuncti laetitia diffundebamur. Nec tantummodo istius tui consulis in talibus controversiis in mentem mihi venire solet, sed etiam verborum, quibus I. F. Christius suae *de Moribus expositioni* initium fecit: « Phaedrum aiunt nescio quem fabulas nescio quas, quo tempore scripsisse. Quae me nescire fassus sum, doctiores alii, qui sciunt, qui rebus interfuerunt, dicant. Facient eum quem nescio pulchrum et beatum, ut lubet; mihi istic nec seritur, ut vetus verbum est, nec metitur. » Ego scriptorem hunc diligo;

*) Verba ipsa haec erant: „Messieurs, il y a du pour et du contre.“

librum eius edo; nomen missum facio. Sic videlicet loqui possem, sodales, ubi omnem offensio-
nem apud homines effugere mihi cordi esset; sed
nunc antiqua libertate usurus aperte profitebor
me quoque non ab alio quam a Tacito profectum
esse, egregium hunc libellum arbitrari. Omnes
et sententiae et sensus digni sunt et tali viro et
tali scriptore, quem venerabundi suspicimus atque
inter Lares nostros familiares sancte colimus una
cum Graecis et Latinis ac recentiorum populorum
omnibus illis — me Italis praecipue devinctum
esse scitis — sed iis, inquam, qui humanae na-
turae veram speciem et formam rebus gestis, scri-
ptis, artium operibus expresserunt; inter nunc
videntes Goethius nobis semper omnium primus
fuit. Recordamini, quaeso, quoties Faustum eius,
summum ac perfectissimum seculi octavi decimi
poëma, una in Alpibus illis Raeticis legerimus ac
paene edidicerimus! Sed, unde omnis haec de-
fluxit oratio, ne in Latinitate quidem huius Dia-
logi posterioris aetatis vestigia reperio neque in
genere dicendi ullam aliam discrepantiam a Taciti
stilo *) atque eam, quae necessario intercedere
debet inter scriptum oratorium et historica. Re-
cens tum erat a rhetorum scholis et res ad eas-
dem quam maxime spectantes tractabat: quid

*) Latinitatem huius dialogi in primis defendit Wopkens; simi-
litudinem dictionis cum ceteris Taciti scriptis saepe demonstravit
Walchius in Agricola suo, operoso mehercule et docto opere.

mirum, si ex iis in toto scribendi genere aliquid contraxit? Manifesta praeterea insunt passim vestigia recentis lectionis, vel, si mavis, imitationis operum rhetoricorum Tullii; (cfr. *Cap.* 31.): si quidem aliter fieri fere nequibat, quam ut tale ingenium iuvenilibus praesertim annis, quibus hoc opusculum elaborasse mihi videtur, summa cum reverentia operam daret perfectissimo scriptori eumque tamquam absolutum eloquentiae Latinae exemplar sequendum sibi proponeret, antequam suae et propriae indoli tandem prorsus obsecutus ab unius imitatione recederet atque maioribus ac vere aeternis in scriptis se ipsum praeter ceteros exprimeret vir generosissimus. Ex hac autem ipsa inter imitationem et innatam atque insitam cogitandi et loquendi rationem veluti pugna ac concertatione equidem repeto elocutionis naevos nonnullos, quos omnes excusare nolim; cuiusmodi est praesertim accumulatio illa vocabulorum similis significatus, sane interdum vitiosa et acriter exagitata a Gutmanno meo: quamquam haud paucis excusatio tum ex tota Latinitatis indole, tum ex reliquis Taciti scriptis facili opera peti potest. Verum ipsae illae scholae rhetoricae et imitationis studia multis utique perniciose divinum Taciti ingenium provecta deinde aetate adiuverunt potius, quam oppresserunt. Quintilianus scholis sane par; superior Tacitus; quem, si hic aliquoties aberravit a vera dictionis norma, postmodum

vix unquam fugit, quid, quum suae indoli potissimum satisfaceret, etiam ex rhetorum scena adsciscendum, quid studiose devitandum esset. Tria videlicet veluti elementa stili Tacitini equidem agnosco, historicum, rhetoricum, poëticum; quae singulari arte miscuit atque inter se temperavit, ita ut ipsius sublimis mens libere dominaretur eloquutioni per eamque semper clarò in lumine posita compareret lectoribus. Illud insuper, velim, animadvertatis, amici, in Dialogo quoque, ut ceteris in libris, Tacitum ubique memorem esse veteris ac liberae rei publicae, cuius interitum, quocum una contiguerat verà eloquentia, ex animo deflet ac luget, illa tamen cautione adhibita, quae decebat sapientem virum unius dominationi subiectum simulque quam iniqua ista sors esset utique agnoscentem nec tamen novarum rerum cupidum. Neque vero hic minus, quam alibi, libere in suorum temporum vitia atque ignaviam invehitur. Quibus omnibus rite perpensis, apparet, argumenta, quae dicunt, interna, id est, ex ipsius scripti indole petita, certa saltem nulla exstare, quae imperiose vetent, ne dialogum nostrum tribuamus Tacito *).

*) Memorabilia ea de re sunt verba Spaldingii benigne mecum communicata ab amicissimo Bardilio:

Die „Sammlung der deutschen Abhandlungen, welche in der „königl. Academie der Wissenschaften vorgelesen worden im Jahr „1803. Berlin gedruckt bei G. Decker 1806.“ enthält eine Abhandlung:

LXIV

Quod si externa porro anquiritis testimonia, id sane maximum est, quod Cdd., quod sciam, omnes, etiam Farnesianus, qui omnium, qui nunc supersunt, antiquissimus videtur, et Vaticanus 1518. Seculi XIV., antiquior sane Grammaticis Italis, qui falsam inscriptionem appingere potuissent, Taciti nomen prae se ferunt. Priori enim aetati, Seculorum dico ante quintum decimum, Tacitus prope ignotus erat. Accedit, quod maximi est momenti, quod hic libellus, prorsus ut a Senecae libris eiusdem Ludus, ita hic separatim a reliquis Taciti scriptis nobis servatus est; quo

„Ueber Seneca's Tröstung an den Polybius, vom Herrn Professor Spalding. (Vorgelesen den 10. Nov. 1803.)“
welche von pag. 116—229 geht, und in welcher pag. 218 folgende Stelle vorkommt (bei Gelegenheit der üblichen Schmeichelei gegen den Kaiser):

„Selbst die niedrigste Anbetung unter den Dichtern schenket
den *Rex* und wählet den *dux* (Siehe Markl. zum Statius
pag. 192.) Und dennoch steht selbst Tacitus unter den
Lobrednern der Monarchie, ist anders das Gespräch über
die Redner sein Werk, zu welcher veralteten, aber nicht
widerlegten Meinung noch neulich ein junger Gelehrter
einen Grund mit Scharfsinn entdeckt hat. (*Dial. de Orat.*
c. 41.)“

So weit die betreffende Stelle im Text der Abhandlung; die dazu gehörende Anmerkung lautet:

„Dieser Grund, den der Auffinder desselben, Herr Lange,
Lehrer an der berühmten Fürstenschule zu Pforta, hoffentlich bald dem Publicum auseinandersetzen wird, liegt in
Plin. *Epist.* 9, 10. „*poëmata — quae tu (Tacite) inter non
mora et lucoꝝ comedissime perfici putas*“ verglichen mit
Dial. de Orr. c. 9. extr. c. 12. init.“

Ceterum etiam P. Hofman Peerlkamp, Viram Clarissimum, ex eorum numero esse laetor, qui nostrum opusculum Tacito tribuunt. Multa is praesertim ex Agricolae vita attulit similia, loco supra allato.

minus etiam vel fortuitus error vel fraus locum habere potuit. His in primis argumentis a Codicibus ipsis petitis firmiter insistendum est: eisque innititur etiam Langius; id tamen Viro doctissimo minime dubium esse debebat, an constet de Pomponii Sabini aetate. Idem enim est Pomponius iste personatus cum notissimo Grammatico Iulio Pomponio Laeto sive Iulio Pomponio vel Fortunato, ut ait Saxius, vel, ut Tiraboschius, Infortunato, id est, Iulio Sanseverino notho, mortuo anno M. CCCC. XCVIII. *).

Scilicet desideramus etiam nunc accuratam historiam Philologiae a Petrarcha usque ad Ruhnkenium deductam; in qua exposita essent omnia, quae tum ad initia ac progressus nostrae disciplinae, tum ad vitam moresque criticorum atque eorum scripta et incēpta literaria pertinent; in qua illud praesertim spectaretur, quando et quo modo veterum Scriptorum quisque repertus pervulgatus, emendatus corruptus sit. Prima quidem talis historiae lineamenta, egregie ut omnia, a F. A. Wolfio, cuius nunquam oblivisci possum, habeo descripta et fortasse aliquando necessariis cum supplementis editurus sum. Quod si opus eiusmodi absolutum exstaret, non tam crebro in rebus haec spectantibus vel errare vel dubios haerere videremus nostri temporis homines.

*) Cfr. omnino Saxii *Onomasticon* Vol. 2. p. 491. et Tiraboschii *Storia della lett. Ital.* Ed. di Milano. Vol. 8. p. 962. seqq.

LXVI

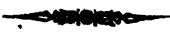
Vos autem, dulcissimi amici, insperato hoc munusculo accepto, mei vestrûmque inter vos memores semper estote ac mecum semper parati libera

Verba animi proferre et vitam impendere vero.

Quod ad cetera attinet:

— — *Dum fata sinunt,
Vivite lacti: properat cursu
Vita citato volucrique die
Rota praecipitis vertitur anni.*

Valete. D. Kalendis Iuliis M. D. CCC. XXX.,
Turico Helvetiorum.

Emendanda et Addenda.

- Pag. 15. vers. 5. demonstrandum] lege: *demonstrandam*
" 19. " in varietate Dronkiana adde: 10. *suum ingenium*. Nam malam hanc lectionem recepit etiam Dr.
" 21. " 20. non male, Acidalius] lege: *non male Acidalius*
" 26. " 16. *sanguinantis eloquentiae*] Proculdubio leg. *saginantis*. Sic in Cic. *Sestiana* §. 78. *rei publicae sanguine saginantur* Cdd. duo Bernenses ceteroquin optimi itidem: *sanguinantur*.
" 27. " 7. concedis] Malim nunc cum Acid. et Heum.: *concedes*.
" 28. " 1. evexerint, malo] Distingue: *evexerint: malo*
" 30. " 3. ingressus est] Recte Acidalius delendum censuit v. *est*; quod, nunc si liceret, uncis includerem.
" 31. " 1. eruditionis] Praefero nunc Rhenani coni. *eruditionem*, quae magis refert nostri scriptoris usum et totum hoc enunciatum longe concinnius reddit.
" 32. " 16. 1. Mytilenas] lege: 10. *Mytilenas*
" 44. " 7. Pro *Asitium* leg. puto cum Mureto *Ascitium*. Cfr. Cic. *pro Caelio* Cap. 10.

Pag. 55. vers. 1. *eandem sanitatem eloquentiae ferunt]*

Valde placet Acidalii *praeferunt*. Id

Tacito in primis crebrum. Cfr. *An-*

nal. 14, 53. *longe decora praefer-*

rentes. Ibid. 57. *veterum Romano-*

rum imitamenta praeferre. Vellei.

2, 118, 2. *ardorem animi vultu*

praeferens. Tibull. 1, 1, 54. *Ut do-*

mus hostiles praeferat exuvias. Plan-

cus in Cic. *ad Famil.* 10, 8. *quum*

praeferremus sensus aperte. Cfr.

Gronov. *Observ.* 2, 24° p. 322. *Lips.*

„ 56. „ 16. *plus vis]* Genitivum *vis* reperi apud

Victorinum in *Rhet. Cic. Lib.* 1.

p. 196. Capper. *magnitudo erit ipsius*

vis exaggeratio.

„ 67. Annot. Typothetae culpa haec excidit

annotatio in scheda olim separatim

scripta: Quenam Epicuri et Metro-

dori *honestae* illae sint *exclamatio-*

nes et Schulzius et Dronkius igno-

rare se fatentur: equidem semper per

eas intellexi fortes quasdam *γνώμας*

Epicuri, cuiusmodi aliquot leguntur

apud Cic. *de Finibus* 2, §. 89. *ait*

se si uratur quam hoc suave! *dictu-*

rum. — *Fortunam exiguum inter-*

venire sapienti. §. 94. *si gravis do-*

lor, brevis: — *si longus levis!* Tum

v. totam epistolam ad Hermarchum

ib. §. 96. Seneca *de otio sap.* T. 1.

p. 582. ed. Gronov. *ipse dicit Epi-*

curus aliquando se recessurum a

voluptate, dolorem etiam appeti-

turum. Idem Epist. 66. *Epicurus*

ait, Sapientem, si in Phalaridis

LXIX

tauro peruratur exclamaturum :

„*Dulce est et ad me nil pertinet!*“

ac similia. In iis, quae statim sequuntur *neque Stoicorum civitatem*, videant, quaeso, eruditiores, quanam ista sit *Stoicorum civitas*; equidem *Stoicorum* novi *sapientem, civitatem* vero *Platonis*. Hinc audacior mea excusetur coniectura, cuius tamen nondum poenitet.

Pag. 70. vers. 8. Annot. lege: *scierint* pro *scirent* cum Schurzfleischio et Heumanno.

„ 74. „ 13. Annot. lege: Ed. Pith. Paris. et Heidelberg.

„ 78. „ 8. motibus] lege: *motibus*.

„ ibid. „ 18. *similis* supplevit iam Pithoeus.

„ 79. Ultimam huius pag. annotationem sic corrige: [*parabat*] pro *probabat* Pithoeus in contextu. Idem, Pithoeo non nominato, proposuit Lipsius in Edd. posterioribus. Receperunt omnes. (Scilicet in errorem me, Pithoeo etiam tunc destitutum, induxit Dronkius, qui Pithoei nullam mentionem fecit.)

„ 82. „ 4. Annot. De particulis *nunc quum maxime* cfr. in primis Arntzenium ad *Panegg. Lat.* p. 14.

„ 89. „ 7. [*sine servitute*] Cicero in *Caeliana* §. 79. Caelium dicit *supplicem vestrae* (iudicum) *misericordiae, servum potestatis*; quod ipsum *durum* videbatur Ernestio pro: „obnoxium potestati vestrae.“ Aeque in Taciti his verbis haeserunt plerique: etsi commode ea interpretaberis: „sine debita obedientia erga leges et magistratus.“

Pag. 90. vers. 11. Annott. [*nullus magistratum modus*]

„potestas eorum non erat circumscri-
pta certis legibus et limitibus. Sic
tribunicia potestas saepe immodica et
nimia evasit.“ SCHULZIVS. Sane sic
explicanda erit vulgata, si eius defen-
sionem suscipimus. Longe melius ta-
men post vv. *nulla superiorum re-
verentia* subiiceretur *nullus magi-
stratum metus*; praesertim quum
paullo ante praecesserit v. *moderatio*.

„ 96. „ 3. solus Heumannus vidit] Scil. Heumanni
haec est annotatio: „Vehementer mi-
ror neminem observasse hic ingentem
esse hiatum, quum tamen praecedentia
verba sint Messalae, causam elo-
quentiae agentis; posteriora Materni,
qui contra oratores eorumque artem
verba facit, id quod se facturum su-
pra Cap. XI. 1. promiserat. Unde
Cap. XLII. 1. noster inquit: *Finie-
rat Maternus*. Manifestum itaque
est permulta hic excidisse ac Messa-
lae orationem fine, Materni exordio
carere.“

„ 112. penult. *exercete*] Lege: *exerceo*.

IUSTI LIPSII

IN DIALOGUM DE CAUSIS CORRUPTAE ELOQUENTIAE

P R A E F A T I O.

Superioribus libris lucem aliquam industria nostra adtulit: huic Dialogo, vere possum dicere, salutem. Quum enim in vulgus usque eo depravatus circumferretur, ut plus vulnere una eius pagina, quam Sicinius ille Dentatus toto corpore, praeferret: admirabile dictum est, quantum a Farnesiano codice (nam a Vaticanis aberat) in eo sanando simus adiuti. Multae lacunae expletæ: verba et lineae integræ insertæ; et supra sexcentos locos, (Latine hoc non oratorie dico) emendati. Quorum omnium quoniam numerum inire in numero innumero difficile est: utar in Notis hac moderatione, ut de præcipuis modo locis, quorum vel insignita vel ambigua correctio est, admoneam lectorem: reliqua in contextum recepta, quæ sua sponte liquidæ veritatis sunt, satis sit iam nunc monere, ex fide Farnesiani libri esse. Superest ut de scriptore huius libri verbo admoneam, quem Tacitum non esse tam certum apud me est, quam si Apollo respondisset. Argumentum eius rei firmum et apud doctos unicum, phrasis erit. Inclino ut Quinctiliano tribuam, primum quia ipse fatetur lib. VI. initio, libellum a se editum De causis corruptæ

eloquentiae. Qui titulus, quam apte huic Dialogo conveniat, ex fine eius apparet. Atque inter cetera Maternus: Exprime nobis non laudationem antiquorum, satis enim illos fama sua laudat, sed causas cur in tantum ab eloquentia eorum recesserimus. Idque sub Messallae persona praecipue hic actum ex iis quae superant cognoscimus; quamquam magna huius syntagmatis pars, ut in tempore monebo, perierit. Deinde argumento styli: quod et phrases hic pleraeque, quas Quintilianus usurpat, et profluens illa et facilis, et, ut sic dicam, procurrens eloquentia Fabium videatur prodere. Convenit et ratio aetatis. Quippe sexto anno imperii Vespasiani habitus hic sermo simulatur, quo tempore iuvenem se interfuisse sermoni, scriptor hic initio testatur. Quintilianum autem Domitiani temporibus et Nervae vixisse historiae approbant. Nec movet me quod Quintilianus lib. VIII. quaedam se de Hyperbole scripsisse fatetur in libro de causis corruptae eloquentiae, quorum hic nulla fit mentio: quippe quum magna pars huius scripti perierit, quis praestare potest nihil in eo de Hyperbole fuisse? Et mihi quidem sic videtur.

C. CORNELII TACITI
DIALOGUS
DE
O R A T O R I B U S.

1. Saepe ex me requiris, Iuste Fabi, cur, quum priora secula tot eminentium oratorum ingeniis gloriaque effloruerint, nostra potissimum aetas deserta et laude orbata vix nomen ipsum oratoris retineat. Neque enim ita appellamus nisi antiquos; horum autem temporum disertis cauidici et advocati et patroni et quidvis potius quam oratores vocantur. Cui percontationi tuae respondere et tam magnae quaestionis pondus excipere, ut aut de ingeniis nostris male existimandum sit, si idem assequi non

Oberlinus. vers.

Dronke. vers. 3. *laude eloquentiae* 5. *appellemus*

CAP. 1. [*laude orbata*] *laude elo-* [*male existimandum sit, si*] Sic
quentiae orbata e Vatt. Brot. Ern. e Cd. Farnes. Lips. tacite in Ed.
Dronkii (D.), Osannus (O.). Pro- I. In posterioribus Cd. Farnes.
babile tamen est illum, qui in auctoritatem attulit, addens: „At
Cod. 1862. hunc libellum *melius-* in Rom. Cod. (sive potius Editio-
culum fecit (v. Dronkii *Præf.* ne) *existimandum habeam*: quod
p. II.), iam hinc interpolatione sua praetulerunt Acidalius, Onden-
v. *laude* accuratius definire volu- dorp ad *Frontin.* p. 51. *Ed. alt.*
isse. Eadem erat Wolfii senten- Wolfius, recepit O. Idem fecis-
tia. *appellemus* e Vatt. et Spir. sem, nisi vereretur, ne Romanus
Dronkii; recte reiecit O. Or. ille Editor haud inscite ipse sup-

possumus, aut de iudiciis, si nolumus, vix hercule aude-rem, si mihi mea sententia proferenda, ac non disertissimorum, ut nostris temporibus, hominum sermo repetendus esset, quos eandem hanc quaestionem pertractantes iuvenis admodum audiui. Ita non ingenio, sed memoria ac recordatione opus est, ut, quae a praestantissimis viris et excogitata subtiliter et dicta graviter accepi, quum singuli diversas + vel easdem, sed probabiles causas afferrent, dum formam sui quisque et animi et ingenii redde-

D. 3. Absent ut

plerit defectum, qui est in ceteris Edd. ante Lips.: *existimandum, si*. Et omnino in omnibus apud me praevalet auctoritas Farnesiani Cd. Or.

[*disertissimorum, ut nostris*]

Sic Cd. Farnes. Lipsius. *ut*, quod facile excidit post litt. *um*, rursus deleverunt D. et O., auctoritatem Cd. Farnes., quod semel notamus, ignorantes. Rectissime autem *ut nostris temporibus*; scriptor enim ipse antiquos oratores sui temporis oratoribus anteponebat. Similiter *Annal.* XI, 17. in his magno inter barbaros proelio, *ut* ante syll. in excidisse acute vidit Lipsius. Or.

[*diversas vel easdem*] Secum pugnat sententia. Quomodo enim *easdem*, si *diversas*? Legerim *diversas, sed probabiles*, duabus vocibus expunctis. Lipsius. Non sine causa etiam Muretus, Acidalius, Heumannus in his offenderunt: nec qui verborum *vel easdem* patrocinium susceperunt, satis explicarunt, quomodo sine *hypothese* iis sublici potuerint v. *sed*

probabiles: rectius sane esset: *easdem, vel diversas, sed probabiles*. Iam si quis meminerit, quoties scriptor noster homonyma coniungat, eo inclinare poterit, ut putet fuisse *nec easdem*: quemadmodum saepe a Latinis iunguntur *varius et diversus, diversus et dissimilis*. Ingeniosa tamen est suspicio amicissimi mei Doederleini verba sic transponenda esse: *quum singuli diversas, sed probabiles causas afferrent, vel easdem, dum formam sui quisque et animi et ingenii redderet*: ubi postrema sic essent explicanda: „ita, ut in ea similitudine sententiarum, quisque tamen formam sui et animi et ingenii exprimeret revera —

potius quam referre conaretur.“ Totam Doederleini disputationem dedi in Appendice. Ego, verum ut fatear, transpositionibus aliqui non nimis faveo. Mox *orationibus* habet etiam Lipsiana prima: quocirca probabile est, a casu potius vel a coniectura, quam e Farnes. profectum esse *rationibus* reiectum in Adnot. a Dronkio, et emendatum ab O. Or.

ret, iisdem nunc numeris iisdemque orationibus persequar, servato ordine disputationis. Neque enim defuit, qui diversam quoque partem susciperet ac multum vexata et irrisa vetustate nostrorum temporum eloquentiam antiquorum ingeniis anteferebat.

2. Nam postero die quam Curiatius Maternus Catonem recitaverat, quum offendisse potentium animos diceretur, tamquam in eo tragoediae argumento sui oblitus tantum Catonem cogitasset, eaque de re per Urbem frequens sermo haberetur, venerunt ad eum M. Aper et Iulius Secundus, celeberrima tum ingenia fori nostri; quos ego in iudiciis non utrosque modo studiose audiebam, sed domi quoque et in publico assectabar mira studiorum cupiditate et quodam ardore iuvenili, ut fabulas quoque eorum et disputationes et arcana semotae dictionis penitus exciperem: quamvis maligne plerique opinarentur nec Secundo promptum esse sermonem et Aprum ingenio potius et vi naturae quam institutione et literis famam eloquentiae consecutum. Nam et Secundo purus et pressus et, in quantum satis erat, profluens sermo non defuit: et Aper omni eruditione imbutus contemnebat potius literas quam nesciebat, tamquam maiorem industriae et laboris gloriam habiturus, si ingenium eius nullis alienarum artium adminiculis inniti videretur.

Oberlinus. vers. 1. iisdem rationibus 20. communi erud.

D. 1. iisdemque rationibus

CAP. 2. [*accuratus Maternus*] tum *Curatius*. Non adeo indoctus Farnes. *Curiatius Maternus*, quasi erat Lipsius. Or. id nomen proprium fuerit. Nec [*Aper cum eruditione*] Rheanus displicet. LIPSIVS. In Edd. postt. legit; *communi eruditione*, cui asproposuit — sane perperam — sentio. LIPSIVS. In Edd. posterioribus sic duntaxat: „Male vulgo id quod haud intelligens Osaunus, *cum eruditione*“; unde Oberlinus eam sic refutavit, quasi voluisset necesse fuit addere: „*communi a fingere nomen propriam inauditi Rheano est.*“ Recte vero Act-

3. Igitur ut intravimus cubiculum Materni, sedentem ipsum *et* quem pridie recitaverat librum intra manus habentem deprehendimus.

Tum Secundus, Nilne te, inquit, Materne, fabulae malignorum terrent, quo minus offensas Catonis tui ames? an ideo librum istum apprehendisti, ut diligentius retractares et, sublatis, si qua prave interpretandi materiam dederunt, emitteres Catonem non quidem meliorem, sed tamen securiorem?

Ob. 7. quae pravam

D. 6. deprehendisti 7. quae pravam

dalii coní, omni firmatam a Vat. 4498. receperunt D. et O. Or.

CAP. 3. [et quem] Ex Ed. Romana Lips. in Edd. post. seqq. praeter O., qui *et* rursus delevit. Paulo post Cuiac. in marg.: „leg. *inter manus*, ut apud Pomponium de orig. iuris est *inter manus hominum*.“ *inter manus* etiam Scobode in Ed. pr.; non male. Nec improbanda est O. suspicib: *in manibus*: (hoc enim videtur velle:) prorsus sic Sueton. *Galba* 5. pro in conventu Cdd. peiores *inter conventum*. Or.

[tui ames] Sic tacite, sed ex sua professione, cui equidem fidem tribuo, e Cd. Farnes. Lipsius. Priores *aures*. Dronkii autem susp. *ures* nihil esse demonstravit O. Or.

[deprehendisti] Farnes. *apprehendisti*. Ego *reprehendisti*. Ea enim propria significatio eius verbi est. Propert.: *Quam quisquam vestros possit reprehendere cursus*. Plautus Milite: *Ut vel illac, quae here pallio me reprehendere*. Lir-

sivs. Vides rectam lectionem, quam divingrat acutissimus Rhennanus, recepitque Lipsius iam in Ed. 1., firmari a Farnes. — *deprehendisti* Edd. vett. repositum a D. et O. displicet post praecedens *deprehendimus*; etsi similiter apud Livium 2, 4. vv. *literae* — *deprehensae* — ad *deprehendendos legatos* sese excipiunt. Ceterum similiter, ut volebat Lipsius, verbum *reprehendisset* ex optimo Salmasii Codice iam Iac. Gronovius restituit Suetonio *Vitell.* 12. pro *deprehendisset*. Cfr. ibi Wolfium. Tum si qua O., ut mox est, et Cap. 41. pro si quae. Or.

[pravam] In exemplari meo annotavit quispiam, quodam Ms. praesentari *prave*; quod mihi quidem praeplacet, licet hypallagen, quam altera lectio refert, poetis familiarem noverim. WOPKENS in *Misc. Observv.* VII. p. 381. Hoc, etiam Dronkio (*Schulzeitung*, August. 1829. p. 772.) probatum, mihi quoque perspicue verum videtur, sive e coní. est sive e Cd.; itaque recepi. Or.

Tum ille: Leges quid Maternus sibi debuerit et agnosces, quae audisti: quod si qua omisit Cato, sequenti recitatione Thyestes dicet; hanc enim tragoediam disposui iam et intra me ipse formavi. Atque ideo maturare libri huius editionem festino, ut, dimissa priore cura, novae cogitationi toto pectore incumbam.

Adeo te tragoediae istae non satiant, inquit Aper, quominus, omissis orationum et curarum studiis, omne tempus modo circa Medeam, ecce nunc circa Thyestem consumas? quum tot amicorum causae, tot coloniarum et

Ob. 1. Leges tu 2. et causarum 9. Thyesten
D. 1. Leges tu

[*Leges tu quidem si volueris*] [*curarum*] Suspicio scrib. et longe aliter Farnes.: *Leges quid causarum studiis*. LIPSIUS. Receperunt Pichena, Seqq. ante D. et illa spuria videntur. LIPSIUS. Lectionem Farnes. firmant tres Vatt.; et verum videtur, quum alioqui receperunt Oberl. D. (hi inserto *tu* ante *quid*:) O Unus Vat. 1518. quod. Spir. *leges tu quidem Maternus sibi debueris*. Puteol. *leges tu quidem si volueris*, quod plerique secuti sunt. Or.

[*recitatione*] Hanc Lipsii in Edd. post. coni. firmarunt Vatt. Receptit Ern. Seqq. Pro festino Heins. Gronov. gestio. Vide O. et Wopkens l. l.; qui affert e Messala Corvino de Aug. progenie 1. accelerare cursum maturabo. Sed personatus ille Messala, et Fulgentius Planciades de proprietate antiqui sermonis, cuius auctoritate interdum utitur etiam Haudius in Tursellino, debentur falsariis Italicis Sec. XV. Quamquam ipse summus Scaliger in Praef. ad Propertium sine ulla suspitione fictitium ex eo Propertii versum affert. Or.

[*curarum*] Suspicio scrib. et longe aliter Farnes.: *Leges quid causarum studiis*. LIPSIUS. Receperunt Pichena, Seqq. ante D. et illa spuria videntur. LIPSIUS. Lectionem Farnes. firmant tres Vatt.; et verum videtur, quum alioqui receperunt Oberl. D. (hi inserto *tu* ante *quid*:) O Unus Vat. 1518. quod. Spir. *leges tu quidem Maternus sibi debueris*. Puteol. *leges tu quidem si volueris*, quod plerique secuti sunt. Or.

municipiorum clientelae in forum vocent, quibus vix suffeceris, etiam si non novum tibi ipse negotium importasces, Domitium et Catonem, id est, nostras quoque historias et Romana nomina Graeculorum fabulis aggregare.

4. Et Maternus: Perturbarer hac tua severitate, nisi frequens atque assidua nobis contentio iam prope in consuetudinem vertisset. Nam nec tu agitare et insequi poetas intermittis et ego, cui desidiā advocatōnum obiicis, quotidianum hoc patrocinium defendendae adversus te poeticae exerceo. Quo laetor magis oblatum nobis iudicem, qui me vel in futurum vetet versus facere, vel, quod iam pridem opto, sua quoque auctoritate compellat, ut omisis forensium causarum angustiis, in quibus satis mihi superque sudatum est, sanctiorem istam et augustiorem eloquentiam colam.

5. Ego vero, inquit Secundus, antequam me iudicem Aper recuset, faciam, quod probi et modesti iudices so-

Ob. 2. sufficeris 4. Graecorum 6. ac

D. 3. Catonem i. nositas 4. Graecorum 4. aggregares

[*Graeculorum*] E Vatt. O. — kenus id vitium consulto, ut vi-
Graeculorum. Cett. Quid? quod detur, retinuit. In Floro 2, 10,
Florus 2, 7, 9. ausus est dicere: 2. Seebodius pro *ac ubi dedit aut*
Graeculo ferro? — *aggregares ubi*. Saepemou in Cicerone. Oa.
Cdd. et Edd. praeter Schulze et [cui *desidiā advocatōnum*] Ita
Oberl., quo constructionem prae- optime Vetus. (= Farnes.) Trunca
sus ἀνανόλουτον, immo soloecam scriptura in vulgatis erat: *Cui*
reddi viderunt Muretus et Pithoens *desidiā advocamur cotidianam*.
aggregare proponentes receptum Lipsius. Iam nemo de auctori-
a Schulzio et Ob. Poterant etiam tate huius lect. dubitabit. ut fe-
aggregans; sed illud praestat. Oa. cit Osannus; qui, quum haec Far-

Cap. 4. [*atque assidua*] Ex Ern. nesiani optima sint, cur meliora
correct. Luen. D. O. — *ac a.* e Cdd. expectet, non video. Oa.
Cett. — De tribus locis, quibus [*defendendae adversus te*] Et hoc
in hoc libello *ac* positum erat a libro. Vulgo *defendens a. t. poë-*
ante vocalem, hoc, Cap. 39. *ac* *tioe*; quo nihil ineptius. Lipsius.
alter, C. 40. *ac ullius* cfr. nunc Mox *causarum* pro inepto *Musa-*
Handii *Tursell*. I. p. 456. I. Bek- rum e Vatt. Ern. Seqq. Oa.

lent, ut in iis cognitionibus se exeusent; in quibus manifestum est alteram apud eos partem gratia praevalere. Quis enim nescit neminem mihi coniunctiorem esse et usu amicitiae et assiduitate contubernii quam Saleium Bassum, quum optimum virum, tum absolutissimum poëtam? Porro si poëtica accusatur, non alium video reum locupletiozem.

Securus sit, inquit Aper, et Saleius Bassus et quisquis alius studium poëticae et carminum gloriam fovet, quum causas agere non possit. [Et] ego enim, quatenus arbitrum litis huius inveni, non patiar Maternum societate plurium defendi; sed ipsum solum apud vos arguam,

Ob. 1. in his 9. posuit. Ego

D. 1. in his

CAP. 5. [in iis cognitionibus] per vulgaris scripturae vestigia Ubique necesse erat sustuli agnoverit. WOLFIUS. Contra confusionem pronominum *is* et *hic*. xerunt D. et O., hoc tamen omit-
Nulla in his Cdd. est auctoritas. tentes, in Murci lect. requiri vo-
Semel autem certe rectum *iis* - - cativum hunc: „quando te nunc,
quas ab omnibus servatum est Secunde, arbitrum.“ Iam quum
Cap. 34. Bis restituit Aldinus Secunde inseri nequeat, facile no-
Editor 1534. Cap. 14 et 41. Or. biscum convenies longe elegan-
[se excusent] se est a Pithoeo. tiorem esse vulgatam. Or.
Omittunt priores; etiam Lips. [Maternum sollicite plurimum]
Ed. I. Or. (sic Lips. I.) Farn. Mat. socie-
[gratia praevalere] „Ita Lipsius tato pl. (sic Ed. I. in post. plu-
in margine correxit pro gratiae.“ rium). Totum locum lego: Et ego
PICHENA et ERN. gratia habet in enim q. a. l. h. inveniri non patiar?
contextu Ed. 1574. Or. Maternum in societate pl. Quam
[quatenus nunc] Mirum in lectionem approbat quod sequi-
modum languet illud quatenus. tur, sed et ipsum solum, quod
Esse id quoniam, quandoquidem respondet illi, in societate. Lip-
nemo nescit. (cfr. Duker ad Flo- sius. Postea probavit Pithoei ra-
rum pag. 56.) Ita iam Horat. tionem, quam cum D. et O. re-
Serin. I, 4, 64., ubi iunge: Li- tinuimus, quamquam leg. vel cum
benter quatenus. Sed requiritur Ern.: Ego enim, vel mecum: Et
h. l. pronomen personae. Ample- enim ego. — sed ipsum cum Mu-
ctamur ergo Mureti correctione: reto, Ern. D. et O. pro Edd.
QUANDO TE NUNC arbitrum. vett. sed et ipsum et Rhenani sed
Codicum compendia et ductus id ipsum. Gutmannus proponit:
literarum qui novit, hoc ipsum sed et ipsum et solum. — apud

quod natus ad eloquentiam virilem et oratoriam, qua parere simul et tueri amicitias, adsciscere nationes, complecti provincias possit, omittit studium, quo non aliud in civitate nostra vel ad utilitatem fructuosius vel ad dignitatem amplius vel ad urbis famam pulchrius vel ad totius imperii atque omnium gentium notitiam illustrius excoigari potest. Nam si ad utilitatem vitae omnia consilia factaque nostra dirigenda sunt, quid est tutius quam eam

Ob. 1. parare 2. amittit 3. quid erit

vos e posteriore Lipsii correctione Tum *omittit* e Rhen. conl. (prob. pro *aquid* eos; *parere* pro Puteo- Wollfio) pro *amittit* D. et O. — lani, Seqq. *parare* e Vatt. Spir. *factaque* ex Ed. Romana Lips. in reposerunt D. et O. cfr. Corn. Edd. post. Vatt. duo: *factaque per* Nep. Alcibiad. 7. *magnamque amicitiam sibi - - pepererat*. Fronto *perinde*; quod tamen et otiosum *Ed. Rom. p. 5. amicitia meritis* nec suo loco positum esset. Or. *parta*. Or.

[*adsciscere nationes*] Recepit pro *quid enim* t. Spir. — *quid erit* Osannus ex duobus Vatt. non t. Puteol. Recentit. Mox *ferat*, malam lect. v. *necessitudines*; tertius Vat. 1862. exhibet *necessitates*. Pro vulgata hoc afferri potest: per *nationes* tum temporis intelligi posissimum regulos, quibus saepe oratorum patrocinio apud principem opus erat. Cfr. Dolabellae ad Cic. Ep. 9, 8, 2. *regum ac nationum clientelis*; nec displicet oppositio inter *nationes et provincias*. Praeterea, si etiam Farnes. exhibuisset *necessitudines*, vix id prorsus tacuisset Lipsius. Ut autem adiungatur *sibi* verbo *adsciscere* in hoc scriptore necessarium non puto. Meam rationem qui impugnaturus est, is ante omnia provocet ad Cap. 36.: *Hi (antiqui) clientelis etiam exterarum nationum redundabant*. Non igitur, inquit, Taciti aequales. — [quid est tutius] e Vatt. D. O. pro *quid enim* t. Spir. — *quid erit* t. Puteol. Recentit. Mox *ferat*, quod sane defendi potest, sed tamen, ni fallor, hic librariorum negligentiae debetur, pro *feras* (Lips. Seqq.) reduxerunt D. O. Errat autem Osannus, Aldinae *feras* tribuens: habet *ferat*, ut Rhenanus. *prosperare* pro Edd. vet. plerarumque *prope* ac Pithoei probe e Cdd. Vaticc. Ern. Seqq. Praeceperat id iam Rivius: idem postea divinante Lipsio. — *perfusio* ex iisdem Vatt. pro *praesidio* praecedd. (vide Dronkium in *Diario scholast.* p. 77t.) D. et O. Quod in marg. Lips. posterr. legitur *praesidium et tutela*, in quo haesit Dronk. nil aliud est nisi vel mala lectio Cd. vel perversa nescio cuius conl. orta ex falsa distinctione v. c. Aldinae: *rebus prope fluentibus aliorum, praesidio cet.* Or.

exercere artem, qua semper armatus praesidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, invidis vero et inimicis metum et terrorem ultro feras, ipse securus et velut quadam perpetua potentia ac potestate munitus? Cuius vis et utilitas rebus prospere fluentibus aliorum perfugio et tutela intelligitur: sin proprium periculum increpuit, non hercule lorica et gladius in acie firmius munimentum, quam reo et periclitanti eloquentia, praesidium simul et telum, quo propugnare pariter et incessere vel in iudicio sive in senatu sive apud principem possis. Quid aliud infestis Patribus nuper Eprius Marcellus quam eloquentiam suam opposuit? qua accinctus et minax disertam quidem, sed inexercitam et eiusmodi certaminum rudem Helvidii sapientiam elusit. Plura de utilitate non dico, cui parti minime contradicturum Maternum meum arbitror.

6. Ad voluptatem oratoriae eloquentiae transeo, cuius iucunditas non uno aliquo momento, sed omnibus prope

Ob. 6. aliorum praesidio 7. lorica aut
D. 4. ferat

[*increpuit*] Ita Farnes. Cicero particulis licentior ista aetas. Vide in Catil.: *Quidquid increpuerit, quae de partt. sive - - aut nota-Catilinam timeri. Vulgo: irrepat.* vit Dr. et adde *sive - - an Tac-*
LIPSIUS. — *lorica et gladius e See-* cit. *Ann. XI. 26. seu - - an: Ann.*
bodii conl. D. et O. pro *loricae* XIV. 59. *Infra Cap. 28. aut - -*
gladius Edd. vett., ac Rhenani *aut - - vel. Or.*
Seqq.: *lorica aut gladius. — elo-* [*qua accinctus*] ex Ursini emend.
quentia, quod retinet Lipsii I., pro *qui a.* (etiam Lipsianae 1.)
in postl. Lipss. error typogr. Ern. Seqq. — [*cui parti minime*]
mutatum in *eloquentiae. Or.* Vulgati *cum praesertim minime.*
[*vel in iudicio*] Certatim *vel in* LIPSIUS. Sic cum Farnes. Vatt.
sive mutant: (Muret. Henm. Bek- Or.
ker.) et mihi tamen religionem CAP. 6. [*non uno aliquo*] Sic
faciunt, quae Cl. Dukerus ad Vatt., ut voluerat Schurzleisch.
Flor. 4, 2, 79., quodque iam de Receperunt Ern. Seqq. pro *non*
Latinitate auctoris plus semel *uno aliove. — Emendant uno al-*
ximus. WOPKENS. Omnino in his *terove* (Gron.) vel *uno aliquo.* Sed

diebus et prope omnibus horis contingit. Quid enim dulcius libero et ingenuo animo et ad voluptates honestas nato, quam videre plenam semper et frequentem domum [suam] concursu splendidissimorum hominum idque scire non pecuniae, non orbitati neque officii alicuius administrationi, sed sibi ipsi dari? illos quinimmo orbos et locupletes et potentes venire plerumque ad iuvenem et pauperem, ut aut sua aut amicorum discrimina commendent. Ullane tanta ingentium opum ac magnae potentiae voluptas, quam spectare homines veteres et senes et totius

Ob. 4. *Abest suam*
D. 6. *istos*

alterum fortasse in nostro admit- tendum, quum quod illius plura ab elegantiae amussi decedunt, tum quia *alius* non rarum est pro alter. Vopiscus *Aurel. C. 4. in latere uno avem, in alio coronam*. Sulp. Severus *H. S. 1, 11. unum eorum poenas capite luiturum, alium absolvendum pronuntiavit*. WORKENS. Sed praevalet Vatt. Or. [domum suam] e Vatt. D. O. Retinui suam cum []. Priora omittunt. Or.

[neque officii alicuius administrationi] Sic Farnes., nisi quod *administratio*. Vulgati *neque officii alicuius administrandis*. Lipsius. Osannus pravam hanc lect. reposuit. Pravam dico; quid enim, quaeso, significat *officia alicuius administrare*, nisi „*illis officiis fungi, quibus alius satis facere deberet*“ quae quidem sententia ab hoc loco prorsus est aliena. (non officii Vatic. 1862.) Pro sibi ipsi Gronov. volebat *tibi ipsi*; quod Schulz. recepit. Tum e Vatt. duobus istos pro illos D. Or.

[orbos et locupletes] Addit Vattus et potentes. LIPSIVS.

[quum spectare] Vir doctus volebat *quanta*. — Similiter *quam* post tantum venit apud Terent. *Hec. 3, 4. non verbis dici potest tantum, quam re ipsa navigare incommodum est*. Locum hunc et alia cel. Burmannus dedit ad Quintil. pag. 2. WORKENS. Pro orbis, urbis de Pithoei coni. probata Lipsio, Pichena, Ern., Ob. et revera potest nimium videri orbis reductum a D. et O. Sic tamen ipse scriptor potuit complecti, quae supra per singulas partes explicarat: *ad Urbis famam* — *ad totius imperii atque omnium gentium notitiam*. Culacius ad eandem lect. defendendam adscripsit verba Cap. 8. *non minus notos esse in extremis partibus terrarum*. Itaque retinui orbis. Orbis absolute dictum pro orbe terrarum vel orbe terrae est fere poetarum: 9, 11. ext. 4. *totius orbis ruina*. coronam ex evidente Acidalii et

orbis gratia subnixos in summa omnium rerum abundantia confitentes id, quod optimum sit, se non habere? Iam vero, qui togatorum comitatus et egressus! quae in publico species! quae in iudiciis veneratio! quod gaudium consurgendi assistendique inter tacentes, in unum conversos! coire populum et circumfundi coronam et accipere affectum, quemcunque orator induerit! Vulgata dicentium gaudia et imperitorum quoque oculis exposita percenseo: illa secretiora et tantum ipsis orantibus nota maiora sunt. Sive accuratam meditatamque profert orationem, est quoddam sicut ipsius dictionis, ita gaudii pondus et constantia: sive novam et recentem curam non sine aliqua trepidatione animi attulerit, ipsa sollicitudo commendat eventum et

Ob. r. urbis ro. affect

D. 6. coram

Schellii coni. Ern. pro coram, iudiciis venerationem, populi laetitiam variosque affectus quum quod cum Cdd. Edd. vett. prae- tulerunt D. et O. Sed aliter memoro, vulgata dicentium gaudia et imperitorum quoque oculis quam coram circumfundi populus exposita percenseo, id est, enu- nequit; est igitur otiosum voca- mero; sed longe maiora sunt illa bulum. Or. secretiora cet. — ? Or.

[quemcunque orator induerit] [profert] e Vat. 1862. pro af- Vulgo: quacunque or. induxerit. fert D. O. (fert Vat. 4498. — Lirsius. Illi Cdl. Farnes. lectioni proferre Vat. 1518.) Pro recentem, prorsus egregiae rursus corrupte- repentem Ern. susp., ut fere Li- lam Edd. vett. praetulit O. Or. vius 2, 2. tam novae rei ac subi-

[exposita percenseo] Perspicua tae. — animi pro animus Picheuae veritas; antea legebatur: parva coni. — in ingenio Pith. — om. censeo. Lirsius. Illi Farnes. Spir. in priores. Ne cum Ern. haereas in verborum quamquam alia cet. Puteol. Riv. lectioni Osannus mi- gratâ negligentia, ita explica: „ut seram Beroaldi interpolationem, in agro gratiora sunt, quae sua etiam Dronkio probatam, parva sponte nascuntur, quam alia, quae censeo rursus substituit. Sed cur diu seruntur atque elaborantur“, non intellexerunt, id quod sum- ut fere explicavit Iacob in Add. mus philologus supervacaneum Dronkii. Ille scil. volebat quam- existimarat fusius explicare, vide- quam utilis, vel utiliora quae se- licet hoc dici a scriptore; „To- rantur. Or.

lenocinatur voluptati. Sed extemporalis audaciae atque ipsius temeritatis vel praecipua iucunditas est. Nam in ingenio quoque, sicut in agro, quanquam alia diu serantur atque elaborentur, gratiora tamen, quae sua sponte nascuntur.

7. Equidem, ut de me ipso fatear, non eum diem lactierem egī, quo mihi latus elavus oblatu^s est vel quo homo novus et in civitate minime favorabili natus quacsturam aut tribunatum aut praeturam accepi quam eos, quibus mihi pro mediocritate huius quantulacunque in dicendo facultatis aut reum prospere defendere aut apud centumviros causam aliquam feliciter orare aut apud principem ipsos illos libertos et procuratores principum tueri et defendere datur. Tum mihi supra tribunatus et praeturas et consulatus ascendere videor, tum habere, quod, + si non in alio oritur, nec codicillis datur nec cum gra-

Ob. 6. ipse 16. animo
D. 16. animo

CAP. 7. [de me ipso] Vatt. Rhen. *gita est. Fuitne: tum habere, quod*
Lips. D. O. *ipse* Cett. (Liber Venetus Pichenae Pnteol. est editio.) *si non indoles largitur? Compara:*
INALIOORITUR), (INDOLES-
— natus pro nactus (Edd. vett.) LARGITUR. — *habere* certum
est iam in Lips. I. Or. videtur. Mox — *nec codicillis*

[*tum abire, quod si non in alio* Vatt. Ern. pro *nec in codicillis*
oritur] Misere corruptus locus, nec Edd. vett. Lips. Errat autem
iuvat vetus Codex. Forte leg.: Osannus Aldinae tribuens *nec co-*
tum habere, quod non venale of- *dicillis; habet ea nec in codicillis.*
fertur, nec i. c. LIPSIUS. His cor- Or.

ruptis Oberl. Seqq. substituerunt [et procuratores principum tueri
Freinshemii hariolationem: *tum et defendere datur*] Iustissima syn-
habere, quod si non in animo ori- onymia. Tacitus Mor. Germ. c.
tur; quam equilem parum Lati- XIV. *Illum defendere, tueri . .*
nam censeo propter nimis infini- *praecipuum sacramentum est.* Mi-
tum animi vocabulum, ubi indo- nuc. Felix. in Oct. c. XXVIII.
lem aut naturam requiri vides; ut *parricidas etiam defendendos et tuen-*
est apud Cic. pro Quintio §. 8. *dos suscipiebamus.* Cic. Fam. XIII.
Hortensius - - cui summam copiam ep. 64. *Nysacos, quos Nero in-*
facultatemque dicendi natura lar- *primis habet necessarios, diligen-*

tia venit. Quae fama et laus cuius artis cum oratorum gloria comparanda est, qui + non illustres in Urbe solum

Ob. 1. Quae f. et l. cuiusvis

D. 1. Quid? f. et l. cuius

tissimeque tuetur ac defendit. Vide 1862. et 4498. non illustres et non de Oratore l. 38. et alibi. Itaque in urbe solum; in Cd. 1518. est ob talia non vexandus aut vilipendendus hic auctor. WOPKENS. non illustris et in urbe solum; Adde Cic. ad Famil. 13, 66. ut Omnia, ut vides, corrupta; sed eum - - tegas atque tuare. OR. veritatis inde lux mihi videtur

[Quae fama et laus cuiusvis artis] Haec quoque lectio a Lipsio primum exhibita ex eius monito tribuenda erit Cd. Farnesiano, neque temere reducendum erat a D. et O. ex Edd. vet.: Quid? fama et laus cuius artis; ubi pron. interrog. cuius praeposito loco ponitur, quum dicendum fuisset: Quid? cuius artis fama cet. Fatendum est, tamen cuiusvis deberi Beroaldi coniecturae, quum Spir. Put. Riv. habeant cuius. De Cdd. Vaticc. non constat. Hinc fieri potest, ut Lipsius retinuerit Beroaldinum cuiusvis, licet Cd. Farnes. haberet cuius. Hoc autem restituendum censui. Nam in hac quidem lectione cuius suum locum tuetur; non item, ut praedixi, in Dronkiana. OR. affulgere. Quid? si eodem schemate, quo pergit in seqq., legas: comparanda est? Quinam illustriores in Urbe, et non solum apud negotiosos et rebus intentos, sed etiam - - Sic verborum in urbe oppositio erit in seqq. demum: Advenae quoque et peregrini. — illustriores per compendia scripturae in illustres corruptum est, ut saepe factum in his comparativis. Voc. autem quinam facile hic in vicinia v. solum corrumpi potuit in qui non. Osanni autem suspicio: qui non illustri sunt nomine in Urbe solum et eodem laborat vitio, quod initio huius adnot. animadvertum est, nec tollerari potest propter seqq. quorum nomina; etenim fere idem his dicetur. Deinceps recentt. e Vatt.: quibus modo recta et indoles est, in quibus Dronkianus tacite omisit et, recte, opinor, pro: quibus morum et indoles Edd. vet., quibus morum indoles Lips., quibus maior indoles Ed. Romanae apud Lipsium in Ed. poster., probante Schurzleischio: verum haec quoque mera erat coniectura Editoris Romani; non prorsus mala, fateor, sed nunc vera scriptoris manus in rebus. Iam asserunt e Vaticc. Vatt. reperta est. OR.

[non illustres in Urbe solum] Sic post Puteolanum omnes, quae tamen lectio falsitatis arguitur tum ex varietate Cdd. et Ed. Spir., tum etiam ex ipsa sententia, in qua, ut vidit Dronkianus, v. in Urbe nihil habent, ad quod referantur; in Ed. poster., probante Schurzleischio: verum haec quoque mera erat coniectura Editoris Romani; non prorsus mala, fateor, sed nunc vera scriptoris manus in rebus. Iam asserunt e Vaticc. Vatt. reperta est. OR.

apud negotiosos et rebus intentos, sed etiam apud iuvenes et adolescentes, quibus modo recta [et] indoles est et bona spes sui? Quorum nomina prius parentes liberis suis ingerunt? Quos saepius vulgus imperitum et tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat et digito demonstrat? Advenae quoque et peregrini iam in municipiis et coloniis suis auditos, quum primum Urbem attigerunt, requirunt ac vultus agnoscere concupiscunt.

8. Ausim contendere, Marcellum hunc Eprium, de quo modo locutus sum, et Crispum Vibium (libentius enim novis et recentibus quam remotis et oblitteratis exemplis utor) non minus [notos] esse in extremis partibus terrarum, quam Capuae aut Vercellis, ubi nati dicuntur: nec hoc illis alterius ter millies sestertium * * praestat, quamquam ad has ipsas opes possunt videri eloquentiae beneficio venisse, [sed] ipsa eloquentia, cuius numen et caelestis vis multa quidem omnibus seculis exempla edidit, ad quantam usque fortunam homines ingenii viribus per-

Ob. 2. et sine [] 12. non minus nosci in 14. illis saltem ter 16. Abest [sed]
D. 2. recta indoles 12. notos sine [] 14. illis alterive ter 18. ad quam

CAP. 8. [non minus esse] Deesse - - - venisse) sed ipsa eloquentia, videtur vox notos, aut alia talis. cuius numen cet. Lipsius. Rectissime Nihil tamen liber vetus. Lipsius. sime Lipsius vidit excidisse simile „Ex Schelii coni. Oberl. non minus membrum, quo alterius opes exprimerentur. In Edd. poster. supplendum esse putabat: alterius bis millies HS. praestat. Quomodo Wopkens comparat Cap. 10. nedum ut per tot provincias innotescat. — non minoris esse alii volebant. Oa.

[ipsa eloquentia cuius] Tota haec periodus una cum prioribus mutilata est. In qua quid desit video, quid reponendum sit, non video. Indicabo tamen: nec hoc illis alterius ter millies sestertium, alterius * * praestat (quamquam Pendet hic e Cd. Farnes. Oa.

venerint. Sed haec, ut supra dixi, proxima et quae non auditu cognoscenda, sed oculis spectanda haberemus. Nam quò sordidius et abiectius nati sunt quoque notabilior paupertas et angustia rerum nascentes eos circumsteterunt, eo clariora et ad demonstrandum oratoriae eloquentiae utilitatem illustriora exempla sunt: quod sine commendatione natalium, sine substantia facultatum, neuter moribus

Ob. 2. habemus

D. 2. habemus 4. angustiae

[sed haec, ut supra dixi, proxima et quae non auditu cognoscenda, sed oculis spectanda haberemus.] Haec omnia cum seqq. a veteri libro sunt. Vulgati: *sed habet* -- dixi, *propria* -- oculis exspectanda habemus. LIPSIVS. „haberemus nescio unde scripserunt Bernegg. Gronov. Hauris. Bekker.“ DRONKE. Est e Farnes. Spir. et Lipsii prima; docteq. defenditur a Doederleinio meo: *Rheinisches Museum* 3, 1. p. 19., qui tamen in eo errat, quod Farnesiano (qui saltem si fides Lipsianae primae tribuenda est, habet *haberemus*) tribuit *habemus* Puteolani, Seqq. ante Lipsii 1., tum Lips. in Ed. 1600. Ern. Seqq. Cuiacius Aldinae ascripserat *haberemus*, postea delevit. Est fere: sed haec *proxima* sunt fueruntque nostris temporibus (scil. *proxima* unice vera lectio est, non *propria*) et talia, ut ea -- spectanda haberemus. Imperf. recte se habet et propter significatum v. *proxima*, quod significat tempus paullo ante praeteritum et cum praesenti artissime coniunctum; nisi malis dicere sic voluntatem significari pro his: ut -- *spectanda habeamus* sive spectare possimus, dummodo

velimus, si tanti nobis sit. Aliter imperfectum explicat Doederleinus, cui accedere non queo. Nam ad v. *proxima* necessario suppleendum v. *sunt*; nec pendet id ex vv. ut supra dixi. Or.

[*angustia rerum*] Cdd. Vatt. Ed. Spir., ac Romana Lipsii *angustia ereptum*. Minime digna erat, quae probaretur ab Osanno Agricolae coni.: *angustia parentum*; quod vix Latine diceretur pro „angustiis patrimonii sive rei familiaris.“ Aut acquiescendum igitur erit in Puteolani *angustia rerum*; quo numero, indicante Osanno, utitur Tacitus etiam *Annal.* 4, 72. *pro angustia* (non *angustiis*) *rerum*; aut si quid magis reconditi latet illa in corruptela, hoc erit: *angustia penatum*. (*angustiae* apud D. est e posteriore coni. Lipsii.) Or.

[*sine substantia facultatum*] Illud *substantia facultatum* vix ad aeream aetatem Latini sermonis referri posse dicit S. F. D. At vero facillime potest: quum enim hoc aevo saepius *substantia pro re familiari* dicebatur, ut monuerunt Vorstius ad Sulp. Severum et Munkerus ad Fulgentium, tum eo maxime tempore usitatum fuit

egregius, alter habitu quoque corporis contemptus, per multos iam annos potentissimi sunt civitatis, ac, donec libuit, principes fori, nunc principes in Caesaris amicitia, agunt feruntque cuncta, atque ab ipso principe cum quadam reverentia diliguntur: quia Vespasianus, venerabilis senex et patientissimus veri, bene intelligit ceteros qui-

O. 4. patientissimus vir
D. 6. patientissimus vir

ut duo nomina aequipollentia ita coniungerentur. Ita et Salvianus *adv. avarit.* III. p. 233. Ed. Brem.: quibus substantiam propriae facultatis addicant. Aur. Victor Orig. G. R. C. XIX. paternorum bonorum substantiam dixit. WOPKENS.

[*potentissimi sunt civitatis, ac donec libuit, principes fori, nunc principes in Caesaris amicitia*] Vocem (id est, duas voces sunt civitatis) addidi fide Farnesiani codicis. Vulgo: *potentissimi ac donec*. LIPSIIUS. Quam annotationem quum postea suppresserit, factum est, ut coniecturae tantummodo D. et O. tribuerent supplementum illud perquam necessarium sunt civitatis, rursus eiectionem ab Osanno, qui quibus argumentis id falsitatis coarguere tentarit, apud ipsum videndum est. Videlicet non perspexit duo dumtaxat membra haec esse: „*potentissimi sunt civitatis*, i. e. inter reliquos cives, excepto (id quod per se intelligitur) Caesare, et nunc principes in Caesaris amicitia, quum, donec liberet, principes fori fuissent“; itaque nulla hic est, quam Osannus in Farnes. lectione reperisse sibi visus est, gradatio inter *potentissimos civitatis et principes fori*, quam,

falsa utique quum foret, nunquam sane hic scriptor fecisset. Ceterum incredibili errore Osannus dixit iam in Aldina esse: *potentissimi sunt civitatis*. Desunt in ea duo voc. *sunt civitatis*. Paulo post rursus falso tradit in Lipsiana esse *ipsis accumulare*, in Edd. vet. et Ald. *ipsi acc.* Contra se habet, Lipsius *ipsi*, Edd. vet. et Ald. *ipsis*. OR.

[*patientissimus veri*] Hoc quoque pro Lipsii habent arbitraria coniectura, quum ex praefationis testimonio egregia ista lectio petita sit e Cd. Farnes. In Annotation. Ed. I. haec dumtaxat habet: „*patientissimus veri*“ Alii *patientissimus vir*.“ Quae putidissima lectio a recentioribus praelata est. Scil. *patientissimus veri*, (quod ne Acidalius quidem, ceteroquin ingeniosissimus adolescens, intellexit *sapientissimus vir* proponens) hoc significat: „qui veritatem quum minime oderit, minime nobis irascetur ita de Eprio et Vibio loquentibus, etiam si quis nostros aliorumve similes sermones ad eum deferat.“ Aliis verbis idem significavit Wopkens addens: „*patiens veri* dixit etiam Seneca de ira 3, 36.“ — Contrarium ha-

dem amicos suos niti iis, quae ab ipso acceperint quaeque ipsi accumulare et in alios congerere promptum est, Marcellum autem et Crispum attulisse ad amicitiam suam, quod non a principe acceperint nec accipi possit. Minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines ac tituli et statucae, quae neque ipsa tamen negliguntur, tam hercule quam divitiae et opes, quas facilius invenies, qui vituperet, quam qui fastidiat. His igitur et honoribus et ornamentis et facultatibus refertas domos eorum videmus, qui se ab ineunte adolescentia causis forensibus et oratorio studio dederunt.

9. Nam carmina et versus, quibus totam vitam Materne insumere optat (inde enim omnis fluxit oratio), neque dignitatem ullam auctoribus suis conciliant neque utilitates alunt: voluptatem autem brevem, laudem inanem et infructuosam consequuntur. Licet haec ipsa et quae deinde dicturus sum, aures tuae, o Materne, respuant: cui bono est, si apud te Agamemnon aut Iason diserte loquitur?

Ob. 17. *Absit o*

bes apud Curtium I. 2, 12. *veritatis impatiens*. Statim lectiones *ut niti vis pro niti et ipsi pro ipsis* *litates addunt*, quam Barthii *ut rursus ex earum sunt genere, quas litate se alunt*. Or.

tacite e Farnes. assumpsit Lipsius.

Oa.

[*imagines ac tituli et statucae*] *etsi apud te*. Lipsius. Quod vulgus, vestram fidem! elegans gatur, debetur Lipsii acumini. correctio a Farnes. libro suggesta Fortasse haud minus apte legas est, quum in vulgata emendanda *cui prodest, si*. OSANN. Vides fudin frustra fuissem, quae habet: *uturum fuisse, ut ex ignorantione* *imagines Attali et statucae*. Scilicet Attalus rex, si dñs placet, novus orator exortus erat. Lipsius.

[*utilitates alunt*] Multi iam in his vv. haeserunt. Mihi exquisitius videtur dictum pro: „commoda augent“; nec quidquam

esse mutandum. Longe melior tamen est Gutmanni suspicio *utilitates addunt*, quam Barthii *ut rursus ex earum sunt genere, quas litate se alunt*. Or.

CAP. 9. [*cui bono est, si*]. Ita Vetus. Corruptissime antea: *erebro* *etsi apud te*. Lipsius. Quod vulgatur, debetur Lipsii acumini. Fortasse haud minus apte legas *cui prodest, si*. OSANN. Vides fudin frustra fuisse, ut ex ignorantione Lipsianae I. optimis lectionibus supervacaneae coniecturae substituerentur, nisi huic malo nunc tandem obviam itum esset. (Pro *deinde, deinceps* Vat. 1862., *Materne pro o Materne* Bip. Schulz Ob.) Oa.

Quis ideo domum defensus et tibi obligatus redit? Quis Saleium nostrum, egregium poetam vel, si hoc honorificentius est, praeclarissimum vatem deducit aut salutat aut prosequitur? Nempe si amicus eius, si propinquus, si denique ipse in aliquod negotium inciderit, ad hunc Secundum recurret aut ad te, Materne, non, quia poeta es, neque ut pro eo versus facias: hi enim Basso domi nascuntur, pulchri quidem et iucundi, quorum tamen hic exitus est, ut, quum toto anno, per omnes dies, magna noctium parte, unum librum excudit et elucubravit, rogare ultro et ambire cogatur, ut sint, qui dignentur audire, et ne id quidem gratis. Nam et domum mutuatur et auditorium exstruit et subsellia conducit et libellos dispergit: et ut beatissimus recitationem eius eventus pro-

Ob. 1. *Excudit* et 6. non ad te, Materne, quia 7. hi etiam 10. *excudit*
D. -4. *Abest eius* 10. *excudit et lucubravit* 14. *dispergit*: ut

[*nempe si amicus eius*] Et haec omnia a Veteri sunt. Vulgati mutilati: *nempe si amicus, si propinquus*. LIPSIUS. Rursus-mutilarunt D. et O., ipse, utique e Farn. desumptum, benigne retinentes pro Spir. si denique in aliquod, Puteolani et asseclarum si denique aliquis in aliquod. OR.

[*recurret*] Assentior Heumanno aliisque, qui *recurret* pro *decurret* (Grönovii susp.) *confugiet* asser-vandum putant. Sulp. Severus *Dial.* III. c. 5., 2.: *ad quas* (personas) *si quis incredulus fuerit, quia adhuc in corpore sunt, recurret.* et C. VIII. 7. *Tum Martinus recurrens ad nota subsidia. Lactant. Epit. c. V. testimonia. - - praetermisi, quae si desideras, ad ipsos tibi libros recurrendum est.* Sic recte in Ms. legi pro

vulgate *revertendum est* monuerunt docti. WORKENS.

[*aut ad te, Materne, non*] Hanc scripturam sententia postulat, vetus liber approbat. Editio habebat: *non ad te, Materne, quia p. c.* LIPSIUS. Ut Farnes. etiam Ed. Spir. Vulgata est a Puteolano. hi etiam Oberlini merus est error typogr. OR.

[*excudit*] Divinans sic restitui, quum in Veteri esset *excudit*. Vulgo *extulit*. LIPSIUS. Verum esse Farn. et Pith. *excudit* demonstravit Heum. Vide Praef. Recte Os. retinuit *elucubravit* tacite e Farn. adscitum a Lipsio. Dr. praetulit errorem Edd. vet. *lucubravit*. Cum Lipsio, auctore satis locuplete, retinendum erat *et ut*; non inducendum *et cum* Edd. vet., ut fecerunt Dr. et O. *Prace-*

sequatur, omnis illa laus intra unum aut alterum diem velut in herba vel flore praecepta ad nullam certam et solidam pervenit frugem; nec aut amicitiam inde refert aut clientelam aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem vagum et voces inanes et gaudium voluere. Laudavimus nuper ut miram et eximiam Vespasiani liberalitatem, quod quingenta sestertia Basso donasset. Pulchrum id quidem, indulgentiam principis ingenio mereri: quanto tamen pulchrius, si ita res familiaris exigeret, se ipsum colere, suum Genium propitiare, suam experiri liberalitatem! Adhuc, quod poëtis, si modo dignum aliquid elaborare et efficere velint, relinquenda conversatio amicorum et iucunditas Urbis, deserenda cetera

D. 2. ista 11. libertatem

pta idem Lipsius rursus tacite e aperte falsum post illa: *indulgentiam principis ingenio mereri*; aequae de veritate lect. *praecepta* debebat enim is, qui ingenio suo principis Dronkius. Cfr. Duker ad *Flor. indulgentiam meritis esset*, dict p. 404. — *ista laus* e Vat. 1862. poterat suum ingenium propitiasse. D. et O. Sed in seqq. vel Osannus vidit Dronkius nimis saepe *propitiare* de eo, qui proprio Marte errasse in pron. *iste alteri ille* substituendo ex Cdd. Vatt. Ox. ad summa quaeque enititur; simulque tacite opponitur *Genius principis*, quem alii solebant invocare sibi que propitiare. Frequens scil. iuramentum *per Genium principis!* Accedit, quod in Cđ. Vat. 4498. legitur: *sive ingenium* manifesto ortum ex *suum Genium*. Nam ille refert: *se ipsum colere, suum ingenium propitiare*, s. e. l. — *liberalitatem* Lipsius tacite e Farnes. Nemo praeter Dronkius et Iacobum h. I. *libertatem*, Edd. vett. lectionem probavit. Utrumque vocabulum ubique fere confunditur. Rursus vehementer erravit Osannus Aldinae tribuens *liberalitatem*. Habet ea *libertatem*. *ingenium*: sed ingratum hoc et Ox.

officia, utque ipsi dicunt, *in nemora et lucos*, id est, in solitudinem recedendum est.

10. Nec opinio quidem et fama, cui soli serviunt et quod unum esse pretium omnis sui laboris fatentur, aequo poëtas quam oratores sequitur, quoniam mediocres poëtas nemo novit, bonos pauci. Quando enim rarissimarum recitationum fama in totam Urbem penetrat? nedum ut per tot provincias innotescat. Quotusquisque, quum ex Hispania vel Asia, ne quid de Gallis nostris loquamur, in Urbem venit, Salcium Bassum requirit? Atque adeo si quis requirit, ut semel vidit, transit et contentus est, ut si picturam aliquam vel statuam vidisset. Neque hunc meum sermonem sic accipi volo, tamquam eos, quibus natura sua oratorium ingenium denegavit, deterream a carminibus, si modo in hac studiorum parte oblectare otium et nomen inserere possunt famae. Ego vero omnem eloquentiam omnesque eius partes sacras et venerabiles puto: nec solum cothurnum vestrum aut heroici car-

Ob. 2. *secedendum* 3. Ne 9. Gallis 11. mecum (err. typogr.)

D. 2. *secedendum* 9. Gallis 11. et semel 18. nostrum

[*recedendum*] Legunt (e Schellii vulgati insanum absurde *penetrat* coni.) *secedendum*, quia sic C. 12. *metrum*. Lipsius. Iam Aldina *nedum* et alibi. Ego alterum abdicare *nedum*, quod Lipsius videtur ignonondum possum. *Recedere* pro *se rasse*. — *de Gallis* recte Schulting *separare* apud Cyprianum aliosque pro *de Gallis*. Scil. *Gallias* non infrequens offendas. *Worstrae* civitatem per Claudium adkensis. Cum Seebodio et O. retinui eptae opponuntur Hispaniae et Cdd. et Edd. vet. lectionem. *Iun-Asiae*, quarum incolae etiam tunc tinae *cedendum* merus est error peregrini. — *ut semel vidit* ex typographicus. Oa. egregia est Acidalii coni. pro et

Cap. 10. [*Nec opinio*] Sic etiam *s. v. reducto a D. et O. Oa.* Lipsii I. D. et O. ex Edd. vet. [*cothurnum vestrum*] id est, quem Recentiores *ne*; In transitione fero tu tanti facis, Materne. Sic tacite, sed e Farn., Lipsius. Cor-

[*penetrat, nedum*] Recte ita ruptelam Edd. vet. *nostrum* emendavi iuvante vetere libro, qui posuerunt D. et O. Pro *habeat penetrat medium* referebat. Nam Heum. volebat *habet*. Oa.

minis sonum, sed lyricorum quoque iucunditatem et elegorum lascivias et iamborum amaritudinem et epigrammatum lusum et quaecunque aliam speciem eloquentia habeat, anteponendam ceteris aliarum artium studiis credo. Sed tecum mihi, Materne, res est, quod, quum natura tua in ipsam arcem eloquentiae ferat, errare mavis et, summa adepturus, in levioribus subsistis. Ut si in Graecia natus esses, ubi ludicras quoque artes exercere honestum est, ac tibi Nicostrati robur ac vires dii dedissent, non pate-

Ob. 6. te ferat 7. adeptus

D. 7. adeptus

[ferat] Emendat Acidalius te respexerit noster ad Lucret. II. 7. ferat. Atque ita ferendi verbo et seqq. Sed nihil dulcius est cet. usum nostrum video c. XIII. Me WOPKENS. Pro errare Schelius vero . . . Musae . . . in illa sacra coniectat haerere, Schurzfl. terram, illosve fontes ferant. Haec autem Schulz repere: sed sensus bonus coniectura magis mihi placet, quam est vulgatae: errare, interprete Heumanniana, quem quum natura Oberlino est „vagari infra arcem, in ipsam a. c. f., deleto tua. Con- in humilioribus.“ DRONKIUS. De fer enim ista n. 9. Effervescit reliquo non male, Acidalius et enim vis pulcherrimae naturae tuae. summa adepturus. Plinius L. V. Nec tamen male se habere hunc Ep. 9. summa consecuturus, si virtutes eius maturuissent. WOPKENS. Pro librorum errore adeptus enim explicari potest tendat. Ne- recepi Acidalii adepturus, quod pos Dat. c. IV. ad hostem vehitur, ipsa sententia imperiose requirit. quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem, pertimescit. Frontinus Or.

Strateg. II. 2: 12. ab ea parte, ex [ac tibi] Ac Lipsio (id est Cd. qua decursus in aversam hostium Farnesiano) debetur. Abest ab aciem ferebat. Atque ita Curtius Edd. vet. et Ald. Dronk. coni. et. et alii. Porro varie vexatur illud OSANN. Sed cfr. Cap. 12. Orphea errare mavis: necdum ego quid ac Linum ac cet. M. Aurelius ad hoc verbo faciam scio. Videant Frontonem p. 61. Ed. Rom.: Uni nasutiores, an illi aut illuminando, M. Porcio me dedicavi atque despondi atque delegavi. Hoc etiam aut corrigendo faciem aliquomodo ipsum ATQUE unde putas? Ex praeferre queat istud erravit c. XL. ipso furor. Ex eodem igitur fonte Nostra quoque civitas donec erravit, donec se partibus et dissensionibus et discordiis confecit, ubi Catoniano fluxerunt illa Frontonis ipsius Ed. Rom. p. 96. cum Schelius certavit. Videant, an forte studio atque cura atque vigilia at-

rer inhumanes illos et ad pugnam, natos lacertos levitate iaculi aut iactu disci vanescere: sic nunc te ab auditoriis et theatris in forum et ad causas et ad vera proelia voco, quum praesertim ne ad illud quidem confugere possis, quod plerisque patrocinatorum, tamquam minus obnoxium sit offendere poetarum quam oratorum studium. Effervescit enim vis pulcherrimae naturae tuae; nec pro amico aliquo, sed, quod periculosius est, pro Catone offendes. Nec excusatur offensa necessitudine officii aut fide advocacy aut fortuitae et subitae dictionis impetu: meditatus videris elegisse personam notabilem et cum auctoritate dicturam. Sentio, quid responderi possit: hinc ingentes + ex his assensus, haec in ipsis auditoriis praecipue laudari et mox omnium sermonibus ferri. Tolle igitur quie-

Ob. 4. ad id 6. offensae 8. offensis 10. at tu meditatus 12. ingentes existere a. hinc D. 8. offensis 10. at tu meditatus 12. ingentes exciri a. hinc

que multa - - memoria, ut notavit iam Maius. Et *ae* post *atque* similitudinis est apud Cic. *ad Famil.* 14, 11. *ut longe alia in fortuna esset, atque eius pietas ac dignitas postulabat.* Or.

[*ad illud*] D. et O. e Vatt. pro *ad id.* — *consurgere* quod Lipsio tribuunt, pro *confugere* nondum est in Lipsiana I. Videtur error typogr. Or.

[*obnoxium sit offendere*] Corrigit Acidalius *offensae* suffragante Henmanno. Sed et alterum bene se habet. Vide Wasseum ad Sallust. *Catil.* C. 24. WOPKENS. Rhenanus *tacite offensis.* Or.

[*offendes*] Cum Osanno praetuli Cdd. Vatt. et Spir. lectionem; in qua *pro Catone* significat, pro personis tragicis, cuiusmodi est Cato tuus, pro quo te offendiase

tute scis. Correxerunt *offendis* Puteol. seqq. propter *Cap. 2.* Or. [*impetu: meditatus*] Sic Spir. Lipsius, O. — *impetu: at tu med.* ex interpol. Puteolani plerique. Seebode in Ed. alt.: — *impetu: tu meditatus*, quod haud displicet. Or.

[*hinc ingentes ex his assensus*] Haec corrupta. „Cum Mureto et Acidalio Schulzius et Oberl. *existere a.* Ex Wolfii coni. I. Bekkerus et D.: *exciri a.* — Wopkens: *possit; ingentes ex his a., haec.* - - Gesnerus *ex his* tolli volebat tamquam gloss. v. *hinc*: quod omnium fortasse optimum commentum. OSANN. Minime probabilis tamen est Gesneri suspicio. Cur enim quis v. *hinc* eiusmodi gloss. superscripsisset? Longe praestat; vel *existere* vel *exciri*.

tis et securitatis excusationem, quum tibi sumas adversarium superiorem. Nobis satis sit privatas et nostri seculi controversias tueri, in quibus + expressis si quando necesse sit pro periclitante amico potentiorum aures offendere, et probata sit fides et libertas excusata.

11. Quae quum dixisset Aper acrius, ut solebat, et intento ore: remissus et subridens Maternus, + Paravi,

Rectissima vero est Gronovii, *quit, refert me non cet.* Vatt. *laudavert.* Edd. vett. Rhen. Lips. *recepta a me post Schulzium haec* *laudat.* Placebat mihi aliquando *in ipsis pro hinc in ipsis.* (hic - Schultingii conl.: *Paraveram, inquit, me - - laudaret.* Sed accu-

[*in quibus expressis*] Haec intelligi nequeunt; nec licet cum nonnullis delere verbum corruptum nec probabilis est Lipsii *Paravi* enim vel *paraveram me*, conl. in Ed. postrema *expressit si quando necessitas.* Quid? si fuit *accusare* Latinum non puto: dicimus aut *paro accusare L. Titium*, *in quibus expertis?* Hac scil. constructione: *in quibus (nobis) expertis (si quando necesse sit) pro per. amico potentiorum aures offendere, et probata cet.* Dureau de Lamalle ex de la Monnoye conl. dedit *expressius* relatum ad v. *offendere pro acrius.* Sed ne hoc quidem probare possum. Or. — Pro *expressis* aliquid expectaverim huiusmodi: *explicandis* aut *expediendis*, quamquam neutrum satis placet. Fortasse inest aliquis dativus pendens a *necesse sit*, qui referri possit ad *causidicos.* RAUCHENSTEIN.

CAP. 11. [*Paravi, inquit me cet.*] Vulgata ista lectio debetur Rhenano; *laudavit* tamen Acidalio. Vaticc. *parant.* Spir. *parat. quid enim me non*, quod sic interpolavit Rivius: *parat. Quid enim, in-* *res, quam Aper laudavit, vel, si*

inquit, me non minus diu accusare oratores, quam Aper laudavit. Fore enim arbitrabar, ut, a laudatione eorum digressus, detractaret poëtas atque carminum studium prosterneret: arte quadam mitigavit concedendo iis, qui causas agere non possent, ut versus facerent. Ego autem sicut in causis agendis efficere aliquid et eniti fortasse possum, ita recitatione tragoediarum ingredi famam au-

Ob. 4. his

D. 1. detractaret 4. at arte 4. his

mavis, cum Cdd. Vatt. *laudaverat*:? Defendi enim potest plusquamperfectum, ideo quod laudes oratoriae facultatis usque ad Cap. 9. propositae modestam illam poëtarum accusationem praecedunt. Iam *parat, parant* pariter sane oriri poterat *ex par est*, cuius formulae vim minus perspiciebant librarii indocti, quam *ex paravi*, verbo corruptelae longe minus exposito. Audacior, fateor, est coniectura *mo-dice* pro *diu*: sed fac semel minus perspicue scriptas fuisse syllabas *dice*, facile aliquis egregie a se correctum vitium putare poterat deleta prima syllaba *mo*. Hoc autem, quod proposui, rectum, hoc urbanum mihi certe videtur. — Mox *detractaret* ex Spir. Edd. vett. et Lips. D. Sic *contractatis* apud Suet. Domit. I. Cd. Memm. optimus. Deinde *at arte* cum Seebodio D., in quod idem, neutro viso, inciderat etiam Rauchensteinus, aliis *verum*, aliis *sed* suppletibus. *Αὐτὸς δὲ* fero cum Osanno et Walchio ad *Agric.* p. 142. (Wopkens volebat: *prosterneret; at quaedam*.) Oa.

[*in causis agendis efficere*] Unius versus hic locus a meo libro est,

nec de bonitate eius dubitari a sano homine potest. Vulgata erat: *In causis agendis niti fortasse possum, ita recitatione tragoediarum et ingredi et efficere famam a. s.* LIPSIVS. Cur Heumannus praep. in reiecerit, eius quidem rei causam sotericam non probavit. Attulerat iam Schelius ista Ciceronis, in quo ego quid eniti aut efficere possim. Sic infra c. XXXII. 10. *quidquid in eloquentia effecerit, id se, spatiis consecutum.* et c. XXI. 10. *ut propter . . occupationes rerum minus eloquentia effecerit*; ubi recte in iniecit Heumannus ipse cum aliis. *Efficere* in his est progressum facere, ut Quintil. *Inst. Or.* I. s. *Præstat tamen ingenio alius alium: concedo; sed ut plus efficiat aut minus, nemo tamen reperitur, qui sit studio nihil consecutus.* WOPKENS. Pro fortasse possum facile suspiceris: *f. potuissem*. Quidni enim de praeterito tempore loquatur, ubi libera erat ei optio inter poëticam et oratoriam facultatem? Iamdudum autem illam elegerat. Rursus errat Osannus Aldinae tribuens eniti: habet prorsus, ut Rhen.; ergo etiam niti. Oa.

spicatus sum, tum quidem, quum in Neroniis improbam et studiorum quoque sacra profanantem Vatinii potentiam fregi. Hodie si quid in nobis notitiae ac nominis est, magis arbitror carminum quam orationum gloria partum: ac iam me deiungere a forensi labore constitui, nec co-

Ob. 1. in Nerone improbatam 3. et hodie 5. seiungere
D. 1. in Nerone improbatam 3. et hodie 5. ac me

[quum in Neroniis cet.] Servavi iam a D. et O. rursus eiectionem hanc perbonam Osanni coni.; Dr. assumpsit, sed utique e Farnes. praetulit cum Oberl. Gronoviana. Cfr. eius Praefat. Idem dictum nam, in qua improbatam est a esto de lect. ac securitatem, cui Pichena. Lectio Cdd. haec est: denuo substituerunt soloecum ad quum in Nerone improbam et - securitatem; qui enim, quaeso, vaticinii potentiam f. — De tragodia aliqua sive praetextata Materni Nerone, cuiusmodi erat Domitius, sane Pompeianus ille qui cecidit in pugna Pharsalica, et Cato, cuiusque, haud adeo laudandum videtur: nam hucusque de tempore dictum similia exempla requirebat; displicet deinde statum, sic nude positum, quum lectio Cdd. cuiusque recte id voc. definiat; denique in Lipsiana lectione Maternus contra solitam modestiam, fatetur utique sese eloquentem esse, magis tamen quam eloquentiam, propria innocentia se suum statum conservare. Rectius igitur Pichena vitium quacsivit in tueor Cdd., emendans tueatur, ut sit generalis sententia, huic loco longe aptior. Recepit hoc iam Heumannus. Pro quam aera Cu- iacius volebat quam ceras, ut ego vidi in eius exemplari. — etiam iam me nolente habebant Edd. ante Lips. ultimam. Cfr. Cic. ad Fam. Bernegg. Gronov. Ob. D. Or. 10, 20, 2. Nunc vero etiam iam [ac iam me deiungere] (seiungere editum est a plerisque inde a similiter deleverunt Manut. Victor- Bernegg.) Tacite quidem Lipsius

mitatus istos et egressus aut frequentiam salutationum concupisco, non magis quam aera et imagines, quae etiam me nolente in domum meam irruerunt: nam statum cuiusque ac securitatem melius innocentia tuetur quam eloquentia; nec vereror, ne mihi unquam verba in Senatu nisi pro alterius discrimine facienda sint.

12. Nemora vero et luci et secretum ipsum, quod Aper increpabat, tantam mihi afferunt voluptatem, ut inter praecipuos carminum fructus numerem, quod nec in strepitu nec sedente ante ostium litigatore nec inter sordes ac lacrimas reorum componuntur, sed secedit animus in loca pura atque innocentia fruiturque sedibus sacris. Haec eloquentiae primordia, haec penetralia: hoc primum habitu cultuque commendata mortalibus, in illa casta et nullis contacta vitiis pectora influxit: sic oracula loquebantur. Nam lucrosae huius et sanguinantis eloquentiae usus recens et malis moribus natus atque, ut tu dicebas, Aper, in locum teli repertus. Ceterum felix illud et, ut more nostro loquar, aureum seculum et oratorum et criminum inops poëtis et vatibus abundabat, qui bene facta canerent, non qui male admissa defenderent. Nec

Ob. 3. lucrosae 4. tuesor 14. commoda
D. 3. lucrosae ad 4. tuesor 14. commoda

CAP. 12. [*hoc primum habitu* misere se torquent interpretes in *cultuque commoda* mort.] Forte explicanda vulgata: Gesnero in *commota*, vel potius *commendata*. Thesauro eloquentia *sanguinans* Lapsius. *commendata* merito placet „delatorum, qui illi ad periculum etiam Mureto, Acidalio, Broterio, Schulzio. — *hoc pro haec* sic fere Oberlinus. Forcellino est: e Farnes. videtur adscitum. Or. „quae pecuniis ex clientum marsupio elicitis abundat et quasi sanguinis, quod convenit cum illo, guineae manat.“ — Mox *inops* tacite Lapsius. Omnes hanc Lipsius (e Farnes.) pro Edd. vet. Lipsii coni. praeceptam iam a *impos*. — *abundabat* est e Vatt. firmantibus Mureti suspicionem, procerant. Est tamen egregia: nam *abundat* Edd. vet. et Lipsii. Or.

ullis aut gloria maior aut augustior honor: primum apud deos, quorum proferre responsa et interesse epulis ferebantur: deinde apud illos diis genitos sacrosque reges, inter quos neminem caesidicorum, sed Orphea ac Linum ac, si introspicere altius velis, ipsum Apollinem accepimus: vel, si haec fabulosa nimis et composita videntur, illud certe mihi concedis, Aper, non minorem honorem Homero quam Demostheni apud posteros, nec angustioribus terminis famam Euripidis aut Sophoclis quam Lysiae aut Hyperidis includi. Plures hodie reperies, qui Ciceronis gloriam, quam qui Virgilii detractent: nec ullus Asinii aut Messalae liber tam illustris est quam Medea Ovidii aut Varii Thyestes.

13. Ac ne fortunam quidem vatum et illud felix contubernium comparare timuerim cum inquieta et anxia oratorum vita. Licet illos certamina et pericula sua ad con-

D. 7. istud 11. detractent 14. istud 16. istos

[*Nec ullis aut gloria maior, aut*] [*aut Varii Thyestes*] Illud: aut Locus in vulgatis stigmatias erat; Varii deest veteri libro. Lipsius. nec frustra. Vetus, *Nec ullis aut* Facile tamen a Viro docto etiam gloria more (non maiore, ut ait Sec. XV. e veterum testimoniis Osann.) aut augustior h.; ex quo suppleri poterat. Qui suis oculis lectionem a me positam erui. Vulgatum piget medius fidius adscribere. Lipsius. Vaticc. gloria in ore aut cum defectus id, spero, enucleabit, ntrum ex signo; quod nostra in lect. post uno archetypo omnes fluxerint maior retinuit Osann. Ad sententiam certe nihil deest; et vacuum CAP. 13. [*et illud*] — et istud illud spatium in Vaticc. inde ortum et mox istos e Vat. 1862. D. Nemo, tam videri potest; quod post v. spero, eum imitabitur. Or. corrupta in ore excidisse nonnulla [*licet illos certamina*] Lipsius ex suo codice locum restituisse quod post deinde Lipsius tacite dicitur neque tamen ipse in ulla editione quidquam monuit. Dronk. e Vat. 1862. D. — concedes Actius. Servavi vulgatam lectionem, dal. Henm. Nec male. Or. quae Lipsio debetur; sed an e

sulatus evexerint, malo securum et secretum Virgilii secessum, in quo tamen neque apud D. Augustum gratia caruit neque apud populum Romanum notitia. Testes Augusti epistolae, testis ipse populus, qui, auditis in theatro versibus Virgilii, surrexit universus et forte praesentem spectantemque Virgilium veneratus est sic quasi Augustum. Ne nostris quidem temporibus Secundus Pomponius Afro Domitio vel dignitate vitae vel perpetuitate famae cesserit. Nam Crispus et Marcellus, ad quorum exempla me vocas, quid habent in hac praesenti fortuna concupiscendum? quod timent, an quod timentur? quod, quum quotidie aliquid rogentur, ii, quibus praestant, indignantur? quod alligati [cum] adulatione, nec imperan-

Ob. 10. hac sua 12. hi 13. Abest cum
D. 1. et quietum 10. hac sua 12. hi

codice Ms. deprompta sit, non liquet. Osann. Optime ita Vetus. Editi habent: *Licet illos agitent certamina et pericula sua et controversiae, malo securum.* Lipsius. Nunc liquet. Or.

[et secretum] E Vatt. D. et O.: et quietum: sane ut iungitur Cap. 10. *quietis et securitatis.* Sed si idem haberet Farnes., puto id Lipsium monitum saltem fuisse. Hic autem displicet etiam propter praecedens *inquieta*. Omnino haud raro Vaticani isti Cdd. vocabula vulgaria substituunt exquisitoribus, nec temere sunt sequendi. (Luen.: *Nec nostris.*) Or.

[hac praesenti fortuna] Sic Edd. vet., nihil contra monente Lipsio. Videtur sic habere Farnes. atque optime significat fragilem ac fluxam esse istam fortunam. Nolui igitur cum Ern. Seqq. e

Vaticc. recipere *hac sua f.*; de qua lectione idem dictum esto, quod de superiore illa *quietum*. Or.

[quod timent] Sic recte Vatt. pro *an quod timent.* (Edd. vet. Lips.) Saepe librarii duplex an requirebant, ubi scriptores ipsi uno contenti fuerant. Cfr. Hand Tursell. I. p. 308. Or.

[cum adulatione] cum a multis tentatum (*humili* Schulting. — *sunt* Wopkens.) Oberl. delevit, D. [], defendit Osannus. Saepe tamen, praesertim in Ed. Spir., eiusmodi particulas interpolatas videmus. Ego quoque id deletum malim. Mirâ licentiâ, an errore typogr. Bekkerus *imperitantibus.* —

aorum tacite Lipsius pro *rerum*. (Cfr. eius Praefat.) Mox mire D. e Vatt. *ista — istosque.* Ad v. illud Propertianum 3, 1, 1. *Callimachi manes et Coi sa-*

-bus unquam satis servi videntur nec nobis satis liberi?
 -mae haec summa eorum potentia est? Tantum posse
 -berti solent. Me vero *dulces*, ut Virgilius ait, *Musae*
 -motum a sollicitudinibus et curis et necessitate quotidie
 -quid contra animum faciendi in illa sacra illosque fon-
 -es ferant; nec insanum ultra et lubricum forum famam-
 -que pallentem trepidus experiar. Non me fremitus salu-
 -antium nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri
 -testamentum pro pignore scribam: nec plus habeam, quam
 -quod possim, cui velim, relinquere, quandoque fatalis et
 -meus dies veniet, statuar[que] tumulo non maestus et atrox,
 -sed hilaris et coronatus; et pro memoria mei nec consu-
 -lat quisquam nec roget.

Ob. 10. quandocunque 11. statuarque

D. 5. ista 1. istoque 10. quandocunque 11. veniat, statuarque

era Philetas, In vestrum, quaeso, cet. ita ut *que* interpolatum sit ab
 me sinite ire nemus. Or. — Mox iis, qui rectum sententiarum nexum
 fortasse legendum *famamque pal-* parum perspicerent. Ceterum Pi-
lentem pavens ac trepidus cet. Quum thoetus et Cuiacius volebant: *fata-*
 duplex praecesserit substantivum, *lis meus dies*, ut est sane in Inscri-
 duplex adiectivum necessarium ptionum mearum Lat. N. 4777.
 videtur ad explendum numerum. NEQVE VLLVS VNQVAM NOS
 RAUCHENSTEIN. pro pignore Cui- DIVNXISSET (*sic*) NISI HAC
 cius interpretabatur: „pro filii, TVVS FATALIS DIES. Verum
 sive liberorum meorum incolumi- quum etiam simpliciter dicatur
 tate, partem hereditatis principi *meus, tuus, suus dies* (Seneca in
 legans.“ Sed praestat simplicior *Ludo C. 1. : ex quo suum diem*
 Ernestii ratio: „securitatis meae *obiit*. Fronto *Ed. Rom. p. 257. :*
 causa.“ Or. *Niger diem suum obiit.*) v. *fatalis*

[*quandoque fatalis*] Sic Osannus etiam per copulam adiungi potest:
 e Spir. *quandoque enim fatalis. fatalis et meus dies*, per *emphasin*
 Vulgata *quandocunque fatalis* est quandam. Adsententiam cfr. Fron-
 a Pateolano; nec tamen quid- tonem p. 220.: *Mors quum aderit,*
 quam contra notatur e Mss. *si noctis, si lucis id tempus erit,*
 Nihilominus vide, ne melius le- *caelum consalutabo discedens et;*
 gatur et distinguatur: *relinquere: quae mihi conscius sum, protesta-*
quandoque (= et quando) *fatalis bor. — veniat pro veniet e Vatt.*
et meus dies veniet, statuar tumulo D. et O. Or.

14. Vixdum finierat Maternus concitatus et velut instinctus, quum Vipstanus Messala cubiculum eius ingressus est suspicatusque ex ipsa intentione singulorum altiore inter eos esse sermonem: Nam parum tempestivus, inquit, interveni secretum consilium et causae aliquius meditationem tractantibus?

Minime, inquit Secundus; atque adeo vellem maturius intervenisses. Delectasset enim te et Apri nostri accuratissimus sermo, quum Maternum, ut omne ingenium ac studium suum ad causas agendas converteret, exhortatus est, et Materni pro carminibus suis laeta, utque poëtas defendi decebat, audentior et poëtarum quam oratorum similior oratio.

Me vero, inquit, et sermo ipse infinita voluptate affecisset atque id ipsum delectat, quod vos, viri optimi et temporum nostrorum oratores, non forensibus tantum negotiis et declamatorio studio ingenia vestra exercetis, sed eiusmodi etiam disputationes assumitis, quae et inge-

Ob. 7. Minime, minime 13. adiungitis

CAP. 14. [*Vipstanus*] Cum Val- [audentior et poëtarum] Iam Ed. tiliæ. Ern. Seqq. Praeluserat Ri- Lipsii prima *audentior*, poëtarum vus *Vipsanus* scribens e conl. — pro Edd. vet. *audenter et p.* — [*Vipsanius*] Sic legendum. Val- *audentior* est iam in marg. Fran- gati: *Urbanus*; vetus, *Vibanius*. cof. — *viri optimi* cet.] Schulz. Est is, de quo in libris Histor. cum Schuraffschio *vere optimi*. Taciti mentio. Lursiva. eius suspec- Vulgata melior est, modo oratores tum Ernestio, est Acidalio. Oz. cum emphasi dictum accipias. [*Minime*] Semel legitur in Edd. *Vere* in Sch. emendatione languet. (Spir.?) Pat; vocem iteravit RAUCHENSTEIN. Melior sane, nec Beroaldus vel Alciatus; tam re- tamen necessaria emendatio Ursini liqui. DAOMIUS. Apud Rivium ac Mureti: *viri optimi et optimi* est simplex minima. Primus itera- t. n. oratores. Oz. vit Beroaldus; sed videtur error [assumitis] Sic D. et O. e Val- typographicus, recte sublatus pri- tiliæ, qui h. l. exquisitiorem le- mum ab Editore Iuntino, tum ctionem videntur servasse. Ceteri nostra ætate a D. et O. Oz. adiungit. Cfr. Antonium Pium

nium alunt et eruditionis et literarum iucundissimum oblectamentum quum vobis, qui illa disputatis, afferunt, tum etiam iis, ad quorum aures pervenerint. Itaque hercule non minus probari video in te, Secunde, quod Iulii Asiatici vitam componendo spem hominibus fecisti plurimum eiusmodi librorum, quam in Apro, quod nondum a scholasticis controversiis recessit et otium suum mavult novorum rhetorum more quam veterum oratorum consumere.

15. Tum Aper: Non desinis, Messala, vetera tantum et antiqua mirari, nostrorum autem temporum studia irridere atque contemnere? Nam hunc tuum sermonem saepe excepi, quum oblitus et tuae et fratris tui eloquentiae neminem hoc tempore oratorem esse contenderes: atque id eo, credo, audacius, quod malignitatis opinionem non verebaris, quum eam gloriam, quam tibi alii concedunt, ipse tibi denegares.

Ob. 2. his

D. 2. his

ad Frontonem p. 254. Ed. Rom. tum quod eruditionem cum ingenio illa pars orationis tuae circa Faustinae meae honorem gratissime a te assumpta. — Mox eruditionis ex Agricola est coni. pro eruditiones quoque et meditatio accessit. et Edd. vet.; nec malam esse Rhenani coni. a Lipsio servatam quae et ingenium alunt et eruditionem, et arte, ab ipsis cet. Tales autem synonymiae frequentes sunt in hoc Wopkensiil. Or. Elegantius esset ac literarum, nec tamen ideo sic scripsisse auctorem contenderim. CAP. 15. [neminem hoc] Vulgata Ingeniosa porro Heumanni coniectura, alunt exercitatione, et literarum cet. ut c. XXXIII. quibus exercitationibus iuvenes alere ingenia sua soliti sint. Obstare tamen aliquomodo videtur, quum quod vox exercitatione ad sensum hic minus quam ibi necessaria sit,

Iungere noster amet; ut c. XVI. ad cuius summam eruditionem et praestantissimum ingenium cura c. XXIV. quanto non solum ingenio ac spiritu, sed etiam eruditione et arte, ab ipsis cet. Tales autem synonymiae frequentes sunt in hoc libello. Vide quae ad c. XVIII. 1. WOPKENS. (iis recte pro his Ald.) debetur Lipsio vel Pithoeo. OSANN. Sane sic Lipsius tacite iam in Ed. I. Cfr. eius Praefat. OR. [esse contenderes. Antiquis eo credo audacius quo maligni in iis opinionem] Expressi scripturam verterem, quamvis corruptam. Emen- darim ipse: esse contenderes. At-

Neque illius, inquit, sermonis mei poenitentiam ago neque aut Secundum aut Maternum aut te ipsum, Aper, quamquam interdum in contrarium disputes, aliter sentire credo. At velim impetratum ab aliquo vestrum, ut causas huius infinitae differentiae scrutetur ac reddat, quas mecum ipse plerumque conquiro. Et, quod quibusdam solatio est, mihi auct quaeestionem, quia video etiam Grauis accidis, ut longius absit Aeschines et Demosthene sacerdos iste Nicetes, et si quis alius Ephesum vel Mitylenas contentis scholasticorum clamoribus quatit, quam Afer aut Africanus aut vos ipsi a Cicerone aut Asinio recessistis.

16. Magnam, inquit Secundus, et dignam tractatu quaeestionem movisti. Sed quis eam iustius explicaverit quam

Ob. 4. Ac 10. contentus

D. 1. Mitylenas contentus 14. movisti — explicabis

que id eo, credo, audacius. Vulgata nionem cet. nec tamen minus placet (scil. e Rhenapi coni.) habet: oratorum contendere antiquis, esse credis audacius: quo malignitatis op. ceret quod malignitatis opinionem cet. WORKERS. [At velim] e Spir. D. et O. pro LIRSIVS. Scriptura vetus, quam ac v. quod Put. debetur. Or. memorat, sane est Cd. Farnes., [Sacerdos iste Nicetes] De hac cui h. l. prorsus convenit cum emendatione mea eiusque causis Vatt. Paulo aliter habent Spir., scripsi Comment. II. Antiq. Lection. aliter rursus Put. Riv. Ber. Alc. Vulgo est: longius absit Aeschines et Demosthenes sacerdos iste enitet et si quis. LIRSIVS. absit ab Aeschine Margo Francof. non male. Or. Vide D. Lipsii Atque id eo, credo, et Demosthenes sacerdos iste enitet et si quis. LIRSIVS. absit ab Aeschine Margo Francof. non male. Or. [contentis] cum Pithoeo Ern. extudit ex priore antiquis; neque Seebode Ed. alt. prob. Wolfio. illud atque id sic sensui aut elegantiae officit, ut eliminandum cum Sane quatit Mitylenas rhetor simpliciter dici vix potest: rectissime Acidalio Heumannoque statuerem. contra contentis sch. clamoribus Distinxi autem: contenderes: quatit Mit. Ceteri contentus. Or. atque id eo, credo, audacius, quod CAP. 16. [movisti] Tacite sic cet. Audacius nempe fecisti. In Lipsius; sed cfr. eius Praefat.; sequentibus pon male quidem Acidalius, quod maligni iudicis opi- sicque emendavit vetusta manus in meo exemplari Ed. Puteolani;

tu, ad cuius summam eruditionem et praestantissimum ingenium cura quoque et meditatio accessit?

Et Messala, Aperiam, inquit, cogitationes meas, si illud a vobis ante impetravero, ut vos quoque sermonem hunc nostrum adiuvetis.

Pro duobus, inquit Maternus, promitto. Nam et ego et Secundus exsequemur partes, quas intellexerimus te non tam omisisse, quam nobis reliquisse. Aprum enim solere dissentire et tu paullo ante dixisti et ipse satis manifestus est iamdudum in contrarium accingi nec aequo animo perferre hanc nostram pro antiquorum laudē concordiam.

Non enim, inquit Aper, inauditum et indefensum seculum nostrum patiar hac vestra conspiratione damnari. Sed hoc primum interrogabo, quos vocetis antiquos, quam oratorum aetatem significatione ista determinetis? Ego enim quum audio antiquos, quosdam veteres et olim natos intelligo; ac mihi versantur ante oculos Ulixes et Nestor, quorum aetas mille fere et trecentis annis seculum nostrum antecedit: vos autem Demosthenem et Hyperidem proferitis, quos satis constat Philippi et Alexandri temporibus floruisse, ita tamen, ut utrique superstites essent. Ex quo apparet non multo plures quam CCCC. annos interesse inter nostram et Demosthenis aetatem; quod spatium temporis, si ad infirmitatem corporum nostrorum referas,

Ob. 10. *Abest* est 16. signatione 18. Ulysses

D. 4. *isrud*

adeo perspicua erat veritas. Ni e Vaticc. D. et O. — *signationē* bilominus *movistis* ex Edd. vet. Spir. Ern. Pro *Ulysses*, *Ulixes* revocarunt D. et O. — *explicabit* e Spir. D. et O. Or. pro *explicaverit* e Vatt. D. et O.; [*Hyperidem profertis*] Vulgatum in qua quidem mutatione ego ve- (*perficitis* Spir. *percipitis* Put.) ram correctionem non reperio. — tacite emendavit Lipsius. Dron- istud e Vat. D. Vide ad Cap. 9. — *xivs*. Ita Vetus; alii *percipitis*. *significatione* e Farnes. tacite Lips., Lirsius.

fortasse longum videatur: si ad naturam seculorum et respectum immensi huius aevi, perquam breve et in proximo est. Nam si, ut Cicero in Hortensio scribit, is est magnus et verus annus, quo eadem positio caeli siderumque, quae quum maxime est, rursum exsistet, isque annus horum, quos nos vocamus, annorum XII MDCCCCLIV. complectitur, incipit Demosthenes vester, quem vos vterem et antiquum fingitis, non solum eodem anno, quo nos, sed fere eodem mense exstitisse.

17. Sed transeo ad Latinos oratores, in quibus non Menenium, ut puto, Agrippam, qui potest videri antiquus, nostrorum temporum disertis anteponere soletis, sed Ciceronem et Caesarem et Caelium et Calvum et Brutum et Asinium et Messalam; quos quidem cur antiquis temporibus potius adscribatis quam nostris, non video. Nam ut de Cicerone ipso loquar, Hirtio nempe et Pansa coss., ut Tiro libertus eius scripsit, VII. Idus Decembr. occisus est, quo anno D. Augustus in locum Pansae et

D. a. huius immensi

[*huius immensi aevi*] Hoc ordine rumpitur. *tum maxime* tamen recte leguntur haec v. in Edd. Spir. se habet apud Cic. *ad Fam.* 9, Put. Ber. Alc. Rhen. Lips. Pith. 24, 3. Liv. 33, 18. De v. *tum* Bernegg. Gronov.; nescio quis pri- *cum maxime* reducto ex optt. Cdd. mus transposuerit *immensi huius* a Seebodio in Floro 4, 1, 3. cfr. *aevi*, ut exhibent recentiores omnes. ibi Dukerum eundemque ib. ad Dronkium. *immensi huius aevi*] Ita 2, 16, 3. — Rarius est uti *quum* Mss. Vatic. Libri editi *huius im-* *maxime*, apud Catonem Frontonis *mensi aevi*; quod paullo durius. Ed. Rom. p. 150. *nunc cum maxime* Brontia. Qui igitur id ignorare dixit Divus Claudius in *Oratt.* potuit Dronkium? — *Quum maxime* *Fragm. Lugd.* — *eo maxime tem-* pro „in praesenti tempore“ notius *pore* Livius 33, 14. Cfr. *infra* est quam ut illustrem; adeoque C. 37. Or. non video, cur cum Viris doctis Cap. 17. [*VII. Idus Decemb.*] mallemus *nunc maxime*. WORKENS. In veteri libro erat *VII. Idus . . .* Cfr. Sueton. *Domit.* 10., ubi ante *occisus*, relicto spatio desideratae lae. Gronov. *tum maxime*, quem- *voci*, quam de historiae fide admodum alibi quoque illud cor- didi. Lursius.

Hirtii æ. et Q. Pedium coss. suffecit. Statue VI. et I. annos, quibus mox D. Augustus rem publicam rexit: ad iice Tiberii tres et viginti et prope quadriennium Caii æ his quaternos denos Claudii et Neronis annos, atque ipsum Galbae et Othonis et Vitellii unum annum ac sex-

D. 1. VIII. 5. atque unum

[VI. et I. annos] Tacite sic Lipsius. Cfr. eius Praef. Hoc certe sine Codice non mutasset. Mureto hanc lectionem nescio quo iure tribuit Brotier. D. et O. cum Edd. vet. VIII. et I. annos. Cdd. autem Vaticani: *novem et quinquaginta annos*. Tu cfr. Suet. Octav. 8. *primum cum M. Antonio Marcoque Lepido, dein tantum cum Antonio per duodecim fere annos, novissime per quattuor et quadraginta solus rem publicam tenuit*; ubi rursus habes LVI. annos, non LVIII. Or.

[atque ipsum Galbae et Othonis et Vitellii unum annum] Eleganter Vetus. Vulgo *unum Galbae*. Lipsius. Scimus nunc praestantissimam atque unice veram lectionem deberi Farnesiano, quod ignorantes D. et O. reducerunt falsam hanc: *atque unum Galbae et Othonis et Vitellii unum annum*; duos annos his tribus imperatoribus tribuentes contra historiae fidem; licet ipse Osannus e Schursfleischio notet inter Neronis mortem et Vespasiani initium spatium esse annum cum XXII. diebus. Cdd. autem Vaticanorum, Spir. et Pithoei *longum et unum annum* Schursfleischio probatum, nec improbatum Osanno, modo legatur *et longum unum*, veteres Latini, ut opi-

nor, risissent. Ortus est *longus* iste *annus* vel e mera geminatione syllabarum *lii unum*, vel ex stulto glossemate, quo significaturi erant *longum* sane fuisse annum CCCLXXXVII. dierum. Ceterum ab interitu Ciceronis a.u.c. DCCXI. usque ad sextum Vespasiani annum DCCCXXVIII. ex usu numerandi, qui apud Romanos obtinebat, proprie sunt anni CXVIII. vel ex nostro more anni CXVII. menses II. dies XI., ut rationes subduxit Vir doctus in exemplari meo Schulzianae Edit.; sed, ut saepe, positus est numerus rotundus; neo consentaneum est, ut contra rerum fidem augeantur annorum numerum in Augusto, tum in Galba, Othone et Vitellio ad obtinendum ipsum CXX. annorum numerum, quum profecto aliter, æ fuit ex certis historiae monumentis, finire nequeat annus is, quo Cicero occisus est, et sextus annus Vespasiani. Ad v. *stationem* cfr. Antoninum Pium ad Frontonem *Ed. Rom.* p. 258. *hunc diem, quo me suscipere hanc stationem* (scil. principatus) *placuit*. Non *Britannis* e Bipont. con. Ob. — Ernestius volebat: *Britanni*. Quum defendi aliquatenus possit vulgata, nihil mutandum esse duxi. Or. In voce *Britanniae* et *aggressi sunt hoc*

tam iam felicis huius principatus stationem, qua Vespa-
sianus rem publicam fovet, C. et XX. anni ab interitu
Ciceronis in hunc diem colliguntur, unius hominis aetas.
Nam ipse ego in Britannia vidi senem, qui se fateretur
ei pugnare interfuisse, qua Caesarem inferentem arma Bri-
tanniae arcere litoribus et pellere aggressi sunt. Ita si
cum, qui armatus C. Caesari restitit, vel captivitas vel
voluntas vel fatum aliquod in Urbem pertraxisset, idem
Caesarem ipsum et Ciceronem audire potuit et nostris
quoque actionibus interesse. Proximo quidem congiario
ipsi vidistis plerosque senes, qui se a D. quoque Augusto
semel atque iterum accepisse congiarium narrabant; ex
quo colligi potest et Corvinum ab illis et Asinium audiri
potuisse. Nam Corvinus in medium usque Augusti prin-
cipatum, Asinius paene ad extremum duravit. Nec di-
vidatis. seculum et antiquos ac veteres vocetis oratores,
quos eorundem hominum aures agnoscere ac velut con-
iungere et copulare potuerunt.

18. Haec ideo praedixi, ut si qua ex horum oratorum
fama gloriaque laus temporibus acquiritur, eandem doce-
rem in medio sitam et propiorem nobis, quam Ser. Galbae,

Ob. §. Britannia

minus offendendum, quum Bri-
tannus ipse sit, qui narret, quid
sui fecerint. RAUCHENSTEIN.

[actionibus] Perspicue verum.
Alii auctoribus. LIPSIUS. Optimae
lectioni Cd. Farnes. substitutam
nunc videmus apud Osannum
Dronkii conjecturam actoribus.
Pro *nec dividatis* Acid. Heum.
Bekker.: ~ *ne dividatis*. Haud
displicet. Sed omnino et *nec et*
ne h. l. habet nescio quid abru-
pti. Puto fuisse: *ne nunc divida-*
tis. Oa.

CAP. 18. [ut si qua ex horum]
Vulgatam Lipsius tacite scripsit
fortasse de conjectura. DRONKIUS.
Ita Vetus. Vulgo: *si qua et horum*
or. fama. LIPSIUS. Mox alios me-
rito antiquos vocaverimus e Cdd.
Vatic. Brqt. D. et O. pro *alios*
antiquos merito vocaremus. Pro
impositi Corbinellius volebat in-
compositi. Habuitne is ante ocu-
los Aldinam ed., in qua err. ty-
pogr. est *impositi*? Mox nulla
parte imitatus e Vatt. Brot. D. et
Q. (Oberl. et I. Bekkerus negli-

C. Carboni, quosque alios merito antiquos vocaverimus. Sunt enim horridi et impositi et rudes et informes et quos utinam nulla parte imitatus esset Calvus vester aut Caecilius aut ipse Cicero! Agere enim fortius iam et audentius volo, si illud ante praedixero, mutari cum temporibus formas quoque et genera dicendi. Sic Catoni seni comparatus C. Gracchus plenior et uberior; sic Graccho politior et ornatioꝛ Crassus; sic utroque distinctior et urbanior et altior Cicero; Cicerone mitior Corvinus et dulcior et in verbis magis elaboratus. Nec quaero, quis disertissimus: hoc interim probasse contentus sum, non esse unum eloquentiae vultum, sed in illis quoque, quos vocatis antiquos, plures species deprehendi; nec statim deterius esse, quod diversum est, vitio autem malignitatis humanae vetera semper in laude, praesentia in fastidio esse. Num dubitamus inventos, qui prae Catone Appium Caecum magis mirarentur? Satis constat ne Ciceroni quidem obtrectatores defuisse, quibus inflatus et taumens nec satis pressus, sed supra modum exsultans et superfluens et parum antiquus videretur. Legistis utique et Calvi

Ob. 1. antiquos merito 3. imitatus nulla parte 20. parum et Atticus

D. 16. p. 18 17. nec

genter *imitatus nulla parte*) pro de Gronovii con. — nec (cui hic Rhenani Seqq. *imitatus non*, Prior nullus locus) cum Edd. vet. et iam *imitatus* omissa negatione. — Lips. D. et O. Or.

Num dubitamus tacite Lipsius; [et parum antiquus] Puto leg. (cfr. eius Praef.) pro nam dub. Atticus. Lipsius. — parum et Atticus. — nam non dub. Put. — ticus Obetlini error est. Speciosa prae Catone e Grosloiti et Oudend. sane est Lipsii emendatio; sed con. Ob. Osann. Ceteri pro. defendi potest lectio Cdd., quae Frequenti confusione: sic Cic. ad significat: antiquitatis veluti *novor Famil. 14, 4, 2. Cd. Medicus, illum, s. colorem vetustatis* (Fronto Victor. Ern. *prae mea salute ne* p. 243.), quo multis placebant *glexi*, Crat. Lamb. minus recte Cato Censorius et C. Gracchus, ab pro. *Præ* in eadem formula re- iis desideratum esse in M. Tullio. stituendum etiam in *Miloniana* Sic in laudibus antiquum genus C. 2.; ubi erravi. ne Ciceroni est dicendi posuit M. Aurelius ad

et Bruti ad Ciceronem missas epistolas, ex quibus facile est deprehendere Calvum quidem Ciceroni visum extingui et attritum, Brutum autem otiosum atque disiunctum: rursumque Ciceronem a Calvo quidem male audivisse tamquam solutum et enervem, a Bruto autem, ut ipsius verbis utar, tamquam *fractum atque clumbem*. Si me interrogas, omnes mihi videntur verum dixisse. Sed mox ad singulos veniam, nunc mihi cum universis negotium est.

19. Nam, quatenus antiquorum admiratores hunc velut terminum antiquitatis constituere solent, quem usque ad Cassium Severum faciunt, quem primum affirmant flexisse

Frontonem p. 50. *Ed. Rom. Nihil* reduxit Edd. vett. infelicem errorem *unquam cultius, nihil antiquius, nihil conditius, nihil Latinius legi* CAP. 19. [*quem usque ad Cassium Severum faciunt*] Opinor id rectum acil. tuo panegyrico. OR. esse. Repugnat tamen Vetus: *ad*

[*exsanguem et attritum*] Debetur Lipsio vel Pithoeo. OSANN. Sic Vetus: idque verius arbitror quam quod vulgo: *exsanguem ac tritum*. LIPSIVS.

[*disiunctum*] Rutgers. et Bipont. conieciunt *disiunctum*. DROXIVS. Forte: *disiunctum*. LIPSIVS. Sane ante Rutgersium; etsi plures in id incidere poterant. Sed recte postea ipse Lipsius reiecit suam suspicionem. Scil. *disiunctus* esset mollis, delicatus, effeminatus; quod de Maecenate recte diceretur, non item de Bruto. Ad v. *disiunctum* equidem compararim quod de Lysia ac Sophistis dicit Plato in *Phaedro* p. 268. A. *διεσπασμένους αὐτῶν τὸ ἴδιον*. Paullo post *videntur*, quod tacite dedit Lipsius, pro *videri*, iam est in marg. Francof. Mox pro necessaria Ursini correctione *nunc mihi*, OSANN

rem *nec mihi*. OR. CAP. 19. [*quem usque ad Cassium Severum faciunt*] Opinor id rectum esse. Repugnat tamen Vetus: *ad Cassium quem reum faciunt*. LIPSIVS. Sic etiam Vatiec. Spir. In hac corrupta lectione *quem reum* manifesto est ortum e v. *Severum*, quum aberrasset oculi ad sequentes similes ductus *quem primum*. Rectissime igitur Puteolanum omnes secuti sunt. Sed *faciunt* nemo adhuc vidit mutandum esse in *finiunt*: cfr. Cap. 38. ubi *finiebatur* corruptum in *favebatur*, *cavebatur*. Quamquam non dubito fore unum et alterum, qui me amandet ad Wepkens *Lect. Tull.* p. 17. docentem *facere* saepe exprimere antecedentis verb. notionem, sic h. l. verbi *constituere*, cuius usus maxime memorabile et a nemine recentiorum intellectum exemplum est apud Plancum in *Cic. Epp. ad Famil.* 10, 18, 2. *cautius illud erat consilium* - . cum collega con-

ab illa vetere atque directa dicendi via: non infirmitate ingenii nec incitia literarum transtulisse se ad id dicendi genus contendo, sed iudicio et intellectu. Vidit namque, ut paullo ante dicebam, cum conditione temporum ac diversitate aurium formam quoque ac speciem orationis esse mutandam. Facile perferebat prior iste populus, ut in-

D. 2. ad illud

sentiente, sicut milites faciunt (id est, consentiant,) *hostibus obviam ire.* Quod asteriscum Lipsius posuit ante vv. *non infirmitate*, significare voluit exidisse fortasse alii, quid, v. c. *hunc vel eum.* — *ad illud* e Vatic. D. et O. pro *ad id.* Sed ita nascitur ambiguitas inter hoc *illud* et illa: *ab illa vetere.* Mox egregia, nec tamen prorsus necessaria, est Gronovii suspicio: *et delectu.* Or. Frustra laboravit Schulsius, ut probaret *intellectum esse delectum.* *Intellectus* est, quae a Cicerone nonnunquam dicitur *prudencia*, Kunstverstand. *Orator.* 8, 24. al., item apud Velleium 1, 13. *rudem Corinthiorum intellectum.* RAUCHENSTEIN.

[*dicebam, cum conditione temporum ac diversitate aurium formam quoque ac speciem orationis esse mutandam*] Ita praeclare haec tota circumductio in Veteri legebatur. Vulgati: *dicebam conditionem temporum et diversitates auctorum formam quoque ac speciem orationis remutandam.* LIRSIVS. Qui, ipse quam Latine sciret, nullam interpretationem adiecit; nobis autem via post secula hoc munere designandum est. Hoc videlicet dixit scriptor: „Vidit formam orationis esse mutandam una cum

conditione temporum ac diversitate aurium“; id est, ut clarius etiam dicam: „tunc, quum mutata sit conditio temporum v. c. e libera re publica in principatum, et aures („auditorum“ scilicet sive „hominum“, ut est apud Frontonem p. 34. *Ed. Rom.: quas sint aures hominum hoc tempore — ne quid usquam obscuri remaneat*;) alias postulent illecebras oet.“ Nunc Osannus praeclaram illam lectionem Cđ. Farnesiani Lipsii coniecturae tribuens, ex ingenio, ut aiunt, totum locum sic deformavit: *e conditione temporum et diversitate auditorum.* (ac non est, ut sit, Mureti, sed ipsius Farnes. scriptura.) Egregiae atque unicae rectae Mureti emendationi *impe-* *ditissimarum* rursus substituerunt *imperitissimarum* D. et O. Crediderunt itaque etiam Ciceronis orationes *imperitissimas* dictas esse ab Apro; quod tamen flagitium is nunquam in se admississet: *im-* *peditissima* recte ex suo iudicio dicere poterat *illa immensa volu-* *mina, quae pro M. Tullio et A.* *Caccina legimus.* — Nec placet Oudendorpii ad Suet. *Claud.* 42. coniectura: *imparatissimarum*; nam hoc quoque in Tullium non qua-

drat. Deinde male factum quod

peritus et rudis, impeditissimarum orationum spatia atque id ipsum laudi dabatur, si dicendo quis diem eximeret. Iam vero longa principiorum praeparatio et narrationis alte repetita series et multarum divisionum ostentatio et mille argumentorum gradus, et quidquid aliud aridissimis Her-

Ob. 1. *ista vero*

D. 1. *imperitissimarum* 2. *laudabat* 3. *genera*

laudabat Vaticc. Edd. ante Lips. cabula, quae necessario delenda iidem praetulerunt optimae le- erant v. c. Cap. 31. *Sunt qui apud* ctioni *laudi dabatur* et foedam quos pro *Sunt, apud quos*. Tum interpolationem *argumentorum ge-* iidem critici reposerunt Edd. vet. nera Edd. vet. longe exquisitiori *cortina* pro *corona*, non tamen lectioni *arg. gradus*; quas duas demonstrantes *cortinae*, „*vasis* lectiones. e Farnes. tacite assum- rotundi et concavi ad varios usus pserat Lipsius, professione sua destinati“ (Forcell.) hunc quoque nimis confisus. *Gradus* autem *argumentorum* simili metaphora ac usum fuisse, ut in eo assisterent orantibus auditores; sed extra iocum, nulla omnino v. *cortina* significatione hic quadrat: et praetulerunt soloeccum h. l. *qui pro quin*, quod probabat vel Wopkensius, pertinax ceteroqui Edd. lectionis defensor. Congratulor mihi nihil iam repurgandum restare in hoc capite praeter cetera male mulcato a novissimis Edd., nisi quod *aut* *potestate* Lipsius tacite quum edidisset e Cd. suo, ut professus est in Praef., minime e Vaticc. Ed. vet. reponendum erat *et potestate*. Oz. *itineria eloquentiae* suspecta erant Heumanno et iam demutando cogitavit, modo melius succurrisset. Schulzius. Prope nimirum aberat ab hoc v. *generibus*. Verum audi RAUCHENSTEINIUM meum: „De veritate lectionis *itineribus* dubitandum non videtur, quippe quod defendatur vocabulo *effugiat*: sunt *fugae itineria*.“ (Cic. ad Famil. 11, 13, 2. *Antonius — itineria multo, maiora fugiens*.)

magorae et Apollodori libris praecipitur, in honore erat: quod si quis, odoratus philosophiam, ex ea locum aliquem orationi suae insereret, in caelum laudibus forebatur. Nec mirum. Erant enim haec nova et incognita, et ipsorum quoque oratorum paucissimi praecepta rhetorum aut philosophorum placita cognoverant. At hercule pervulgatis iam omnibus, quum vix in corona quisquam assistat, quin elementis studiorum etsi non instructus, at certe imbutus sit, novis et exquisitis eloquentiae itineribus opus est, per quae orator fastidium aurium effugiat, utique apud eos iudices, qui vi aut potestate, non iure et legibus cognoscunt, et nec accipiunt tempora, sed constituunt, nec expectandum habent oratorem, dum illi libeat de ipso negotio dicere, sed saepe ultro admonent atque alio transgredientem revocant et festinare se testantur.

20. Quis nunc feret oratorem de infirmitate valetudinis suae praefantem? qualia sunt fere principia Corvini. Quis quinque in Verrem libros expectabit? Quis de exceptione et formula perpetietur illa immensa volumina, quae pro M. Tullio aut A. Caecina legimus? Praecurrat hoc

Ob. 2. et si 16. ferat 19. expectaverit

D. 2. philosophiam antiquam, ex (invisus) 7. certius id. qui 11. et pot. 16. ferat

CAP. 20. [feret] Sic Cdd. Vat. esse Puteolani correctionem ferat, et Brotier in contextu, qui haec ideo factam, ut scite annotavit annotavit: ferat (est error typogr.) Brotier, quia pro expectavit male Ita Mss. Vatic. et editiones veteres ante Beroaldum, qui emendavit ferat, non expectabit. Exempla part. nunc vit ferat. (sic.) — quae sic corrigenda sunt: „feret” Ita (scil. feret) phos. On. Mss. Vatic. et Edd. vet. ante [expectabit] Est e Vatic. (Brot. Puteolanum, qui emendavit ferat. D. O.) pro expectavit Spir. ex Ex Broterii errore etiam Seebode spectaverit Puteol. Seqq. — avertatur dicentem] E Schellii monitu feret, contra D. et O. Vaticanis Schulzius delevit dicentem; Seebode ferat. Puto hic ferri posse Cdd. in Ed. 1. []. Vide ne per sollicit. feret, nec prorsus necessariam tam errorem ortam sit e v. do-

tempore iudex dicentem, et, nisi aut cursu argumentorum aut colore sententiarum aut nitore et cultu descriptionum invitatus et corruptus est, aversatur dicentem. Vulgus quoque assistentium et affluens et vagus auditor assuevit iam exigere laetitiam et pulchritudinem orationis; nec magis perfert in iudiciis tristem et impexam antiquitatem, quam si quis in scena Roscii aut Turpionis Ambivii exprimere gestus velit. Iam vero iuvenes et in ipsa studiorum incude positi, qui prosectus sui causa oratores sectantur, non solum audire, sed etiam referre domum aliquid illustre et dignum memoria volunt, traduntque invicem ac saepe in colonias ac provincias suas scribunt, sive sensus aliquis arguta et brevi sententia effulsit sive locus exqui-

Ob. 8. iuvenes in

D. 7. aut Roscii 8. iuvenes in

centem; id est, oratorem docentem in ipsa, O. cum Edd. vet. et duntaxat, non id, quod nunc ipsa. On. Dalent et, invita Minervae. Videatur Wopkens Lect.

[Turpionis Ambivii] Vetus et Tull. p. 98.; unde liquebit talia vulgati: Turpionis aut Ambivii; passim haec copula annecti praecedentibus, quae solummodo antegressam aut vocem aut sententiam amplificanc quodammodo vel illustrant. Wopkens. epigraphe et ex Cicerone de Senectute liquet. Lapsus. Dronkio et O. scena aut Roscii: sed quod novissimus editor Edd. vet. et Ald. tribuit scena aut Roscii cet. unus est de sexcentis erroribus ab eo commissis: habent, ut meis oculis vidi: scena Roscii. Ceterum vide quam religiose etiam leviores correctiones e conf. factas Lipsius indicat! Noli igitur dubitare de reliqua eius fide. Hinc firmiter credo ex Farnes. petitam esse Lipsianam lect. et in ipsa, pro qua Oberl. et D. de variorum susp.

[sive sensus aliquis] Cum Ob. et D. retinui egregiam Mureti emend. O. cum Edd. vet. corrupte: sive in suis al. Mox exigitur tacite Lipsius (e Farnes. scil.) pro exercetur Edd. vet. In fine Cap. haud prorsus mala conf. Osannus: Quid enim? nisi infirmiora: nimirum observabatur ei sic rescribenti illud pervagatum nisi forte - - credit. Contra si delendum videbatur Wopkensio et Dronkio: ego in eodem latere puto scilicet, quod in Edd. sic scribitur: s. On.

sito et poëtico cultu enituit. Exigitur enim iam ab oratore etiam poëticus decor, non Accii aut Pacuvii veteris inquinatus, sed ex Horatii et Virgilli et Lucani sacrario prolatus. Horum igitur auribus et iudiciis obtemperans nostrorum oratorum aetas pulchrior et ornatior existit. Neque ideo minus efficaces sunt orationes nostrae, quia ad aures iudicantium cum voluptate perveniunt. Quid enim? si infirmiora horum temporum templa credas, quia non rudi caemento et informibus tegulis exstruuntur, sed marmore nitent et auro radiantur?

21. Equidem fatebor vobis simpliciter me in quibusdam antiquorum vix risum, in quibusdam autem vix sonnum tenere. Nec unum de populo + Canuti aut Atti de Furnio et Coranio alios in eodem valetudinario haec ossa

Ob. 2. Attii 13. Canutium aut Arrium Furniumve nominabo quique alios

D. 2. Attii 11. fateor 14. vel Furnii aut Toranii quique alii

GAP. 21. [*fatebor*] Ex Edd. venit: *nec multi de populo Canutii* vett. D. et O. revocarunt *fateor*. aut *Attii de Furnio et Toranio* Sic etiam Aldina; rursus errat aut *aliorum in eodem vat. haec* Osannus, *fatebor* ei tribuens. *Fa- ossa et hanc maciem probant*. Cetera vide apud Dr. et O. Una, ut mihi quidem videtur, adhuc

[*Nec unum de populo*] Liber certa est loci desperati emendatio meus: *Nec u. d. p. Ganuti aut aliis pro aliis* facta a Schulzio; unde *Attii de Furnio et Coranio alios* fere haec prodit sententia; verba in eodem valetudinario. Putem leg.: nil moror: „Nec unum (sumam) *Nec unum de populo, Canutii aut de populo: Canutii aut Arrii Attii de Furnio et Toranio, qui-* (nominat. plural.) Furnio et Toranio *qui-* alii in eodem v. Canutius et rano (id est, veteris reip. nimis Attius vulgati oratores fuerunt tenues ac vulgares oratores suorumque orationes tum notae pro similibus, quos nostra fert aetas) Furnio et Toranio. Lursius. Ut et aliis in eodem valetudinario Farnes., etiam Vatt. (nisi quod: haec ossa et hanc maciem (utique) *Canuti.*) quam lect. expressit O., *probant* (sic enim fortasse leg.) cuius exemplum sequendum erat. ita, ut hi nostri aequales illos Toranio sane probandum pro Coranio Cdd. Farn. et Vatt. — Rausch faciamus, ipse mihi Calvus est. chresteinio in mentem aliquando. Nihil scil. impedire videtur, quo

et hanc maciem probant; ipse mihi Calvus, quum unum et viginti, ut puto, librós reliquerit, vix in una et altera oratimacula satisfacit: nec dissentire ceteros ab hoc meo iudicio video. Quotus enim quisque Calvi in Asitium aut in Drusum legit? At hercule in omnium studiosorum manibus versantur accusationes, quae in Vatinius inscribuntur, ac praecipue secunda ex his oratio. Est enim verbis ornata et sententiis auribusque iudicium accommodata: ut scias ipsum quoque Calvum intellexisse; quid melius esset, nec voluntatem ei, quin sublinius et cultius diceret, sed ingenium ac vires defuisse. Quid? ex Caecilianis orationibus nempe eae placent, sive universae sive partes earum, in quibus nitorem et altitudinem horum temporum agnoscimus. Sordes autem illae verborum et

Ob. 2. aut altera 5. in hominum 20. Abest ei 22. has p. ei non ut, et p. 14. Abest illae D. 5. in hominum 2. et auribus 12. has

minus Furnium et Toranium pro conscribuntur. — auribusque ex nostri scriptoris personarum aequalibus habeamus. Or. Schulzii conl. Oberl. et O. et auribus D. conl. Priores copulam

[et altera] Ex Spir. D. et O. omittunt. — voluntatem ei e Vatt. pro Put. aut a. — Calvi in Asitium] Acidalii conl. firmantibus D. et O.

Lego: Asinium. LIRSIVS. Recepti Priores ei omittunt. — quo subl. O. Nec negligenda Schurzfleischii Vatt. Tam D. et O. distinguunt

conl. in Fuscium tracta e Charisio L. 2. p. 203. Putsch., etaj cum Rhenano et Lipsio: Quid

ibi nescio qua auctoritate Nic. ex C. orationibus? nempe cet. Pithoeus et Seebode: Quid? ex Caecilianis orationibus nempe. Ceterum

Loënsis emendavit in Vatinius. Sed quodvis aliud nomen Romanum in hoc latere potest: habemus v. c. Sittios vel, ut alii scribunt Sittios, Silios cet. Etiam

Anicium verum esse potest: sic [sive in universa parte factum, in quibus] Mendosa lectio, nec

pro Anicianam, Aniciano: Asitianam, Asitiano Cod. Medic. et alii multum adiuvat liber: sive universa parte serum in quibus. LIRSIVS.

Non igitur, ut ait Osannus, Lipsius probavit Putcolani falsam lect. Ut Farnes., Vatt., sed: si

omnium ex certa est Acidalii conl. universa. Quod dedimus cum Schulzio, D. et O., est Pithoei

emendatio: Acidalianam praestulit

hians compositio et inconditi sensus redolent antiquitatem; nec quemquam adeo antiquarium puto, ut Caelium ex ea parte laudet, qua antiquus est. Concedamus sane C. Caesari, ut propter magnitudinem cogitationum et occupationes rerum minus in eloquentia effecerit, quam divinum eius ingenium postulabat: tam hercule, quam Brutum philosophiae suae relinquamus. Nam in orationibus minorem esse fama sua etiam admiratores eius fatentur: nisi forte quisquam aut Caesaris pro Decio Samnite aut Bruti pro

Ob. §. nec forte
D. §. nec forte

Oberl. Handius malebat: *sive uni-* in propositione affirmativa est v. *versae, an-partes earum.* — *Sordes* c. etiam apud Florum 2, 18, 11. *autem illae verb.* e Vat. 4/98. D. *factum est, ut fugientes Numanti-* et O. pro *Sordes autem et v.* Spir. *nos quisquam videret.* Ibidem *Sordes autem v.* Pat. Seqq. Or. Handius leg. suadet: *nisi qui-* [cogitationum] Debetur Lipsio. *miratur;* quod ipsi aequo animo *Osann.* Id est, Codici Farnesiano. relinquimus. Contra Latinitatem *cognitionum* Ed. Romana e conl. peccat Schurzleischii corruptio *prob.* Modio. Cett. Edd. ante *nec forte quisquam -- nisi qui,* Lipsium: *cognitionis.* Or. recepta a Schulzio, Oberl. et Dron- [in eloq.] Vatt. et Acidal. Ob. kio. Alia rursus ratio est, quam Ceterum est iam in Puteol. (errat significat, recte tamen improbat Dronke.) et in Riviana. Om. in O., ut prorsus expungatur poste- Beroaldus, Alciatus, Rhen. Lips. rius *nisi.* Quod idem proponit Or. *si qui et carmina,* nemini, puto, probabit; nam in hac constru- [nisi forte quisquam -- nisi qui] ctione saltem abesse deberet *quis-* Corrupta haec non uno modo quam s. *quis* initio, sic: *nisi forte* tentata sunt. Simplicissima est *aut Caesaris -- libros legit, si* Gronovii ratio in *Annott. Tacit.* *qui -- miratur;* quod ipsum pa- recepta a Seebodio et Bekkero: rum eleganter dictum foret. Equi- *nec fere quisquam -- nisi qui.* Sed dem sic puto fuisse: *nisi forte* fatendum est audaciorem esse mu- *quisquam aut Caesaris -- libros* tationem; etsi in corruptissimo *legit, scilicet qui et carmina* libro audacia minus reprehenden- *rundem miratur.* In hac ratione *Hand.* idem Gronovius nostram *quisquam* recte se habet: et com- assert lectt., nisi quod pro *quis-* pendium scripturae: . s. pro *sci-* quam scripsit *quispiam.* *quis* sane licet, ut supra dixi, miras saepe unitatius foret. Attamen *quisquam* peperit corruptelas. Vel, si hoc

Delotaro rege ceterosque eiusdem lentitudinis ac teporis libros legit, nisi qui et carmina eorundem miratur. Fecerunt enim et carmina et in bibliothecas retulerunt, non melius, quam Cicero, at felicius, quia illos fecisse pauciores sciunt. Asinius quoque, quamquam propioribus temporibus natus sit, videtur mihi inter Menenios et Appios studuisse. Pacuvium certe et Accium non solum tragoediis, sed etiam orationibus suis expressit: adeo durus et siccus est. Oratio autem, sicut corpus hominis, ea demum pulchra est, in qua non eminent venae nec ossa numerantur, sed temperatus ac bonus sanguis implet membra et exsurgit toris ipsosque nervos rubore tegit et decore commendat. Nolo Corvinum insequi, quia non per ipsum stetit, quo minus laetitiam nitoremque nostrorum temporum exprimeret. * * * viderimus, inquam, iudicio eius vis aut animi aut ingenii sufficeret.

Ob. 7. Attium 11. rubor -- decor 14. stetit 15. exprimeret, viderimus, in quantum 16. sufficit

D. 7. Accium 9. siccus om. est 11. rubor -- decor

displicet, eadem formā, qua in-
fra Cap. 33. scribit: *si cui obscu-*
riora haec videntur isque sententiam
ab exercitatione separat, hic quo-
que legas: legit isque et carmina
e. miratur. Or.

[*eiusdem lentitudinis*] Rectissime
Vetus. Vulgo erat: *cuiusdam lenti*
luminis. Lirsius. Non erat igitur,
cur Dronkhus dubitaret de veritate
lect. *lentitudinis*. Or.

[*ae teporis*] A coniectura resti-
tui, quum in libris esset: *ae tem-*
poris. Tepidum hic et lentum Bru-
tum notat, quem supra otiosum
et disunctum. Lirsius. Idem ta-
cite, sed e Farnes., iam in Ed. I.
et in bibl. Priores om. et. Idem
Lipsius ex eodem Cđ. *siccus est*.

Est, quod is restituerat, rursus
deleverunt D. et O. Or.

[*ipsos quoque nervos rubore te-*
git et decore commendat] Retinui
hanc Lipsianam lectionem procul-
dubio e Farnes. desumptam pro
ipsos quoque n. robur (sic) *tegit*
et decor c.: pro quo nunc edunt
ipsosque (Vatic. Muret.) *nervos*
rubor (Pichena) *et decor q.*; nisi
quod *ipsosque* scribendum vide-
batur. Melius autem omnia ad
sanguinem referri arbitror. Or.

[*viderimus inquam cet.*] Locus
corruptus et mancus, in quo cum
D. et O. lectionem Spir. (etiam
Lips. I.) retinui. Oberl. recepit
Freinsheimii hariolationem. Lipsius
haec annotavit: „Legendum puto:

22. Ad Ciceronem venio, cui eadem pugna cum aequalibus suis fuit, quae mihi vobiscum est. Illi enim antiquos mirabantur, ipse suorum temporum eloquentiam anteponebat: nec ulla re magis eiusdem aetatis oratores praecurrit, quam iudicio. Primus enim excoluit orationem, primus et verbis delectum adhibuit et compositioni artem; locos quoque laetiores attentavit et quasdam sententias invenit, utique in iis orationibus, quas senior iam et iuxta finem vitae composuit, id est, postquam magis profecerat usuque et experimentis didicerat, quod optimum dicendi genus esset. Nam priores eius orationes non carent vitiiis antiquitatis: lentus est in principiis, longus in narrationibus, otiosus circa excessus, tarde commovetur, raro incalescit: pauci sensus apte et cum quodam lumine terminantur: nihil excerpere, nihil referre possis: et, velut in rudi aedificio, firmus sane paries et duraturus, sed non satis expolitus et splendens. Ego autem oratorem,

Ob. 9. his

D. 6. ex verbis 9. his 11. est

Viderimus, in quantum i. e. v. a. Lips. I. Solet adscribi Mureto a. a. i: *suffecerit.*“ Oa. — In *video* pro *latiores* Spir. Put. Riv. Ber- rimus suspicor latere Genitivum: roaldi; *altiores* Alciati cet. — in vel *acerrimi*, inquam, iudicio, aut iis scripsi pro in his. — *esset* recte simile quid, aut etiam genitivum Acidal. Ob. O. pro *est* Edd. vett. nominalis proprii. RAUCHENSTEIN. et D. Oa.

CAP. 22. [et verbis] Sic post [pauci sensus opt. (sic) et cum] Rhen. omnes. D. reduxit e Spir. Latet menda. Vetus: *pauci sensus* ex v. recte castigatus ab O. Ce- *optet cum.* LIPSIUS. *apte* est ab terum cfr. de Cicerone iudicia Acidallo; *terminantur* pro *terminatur* (etiam Lips. I.) a Pithoeo. Frontonis *Ed. Rom.* p. 95. et Dio- Absurda autem est lectio *Ed. Ro-* nysium, qui dicitur, Longinum *Sect. 12.* p. 50. *Weiske.* — *locos* manae: *sensus opacus*, e qua Li- quoque e Vatt., ut volebat Mure- psiui in Edd. postt. facere voluit tus, Brot. Oberl. Seqq. pro lo- *opacius.* Oa. *[nihil excerpere, nihil]* Perspi- coque, quod ipsum minime est *vitiosum.* — *laetiores* Farnesiano *cua bonitas libri.* Vulgati: *nihil* tribuerim, quum sic habeat iam *ex tempore referri possit.* LIPSIUS.

sicut locupletem ac lautum patrem familiae, non eo tantum volo tecto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, sed etiam quod visum et oculos deleetet: non ea solum instrui supellectile, quae necessariis usibus sufficiat, sed etiam sit in apparatu eius et aurum et gemmae, ut sumere in manus, ut adspicere saepius libeat. Quaedam vero praecul arceantur ut iam oblitterata et olentia; nullum sit verbum velut rubigine infectum; nulli sensus tarda et inertii structura in morem annalium componantur; fugitet foedam et insulsam scurrilitatem, variet compositionem nec omnes clausulas uno et eodem modo terminet.

23. Nolo irridere *rotam fortunae* et *ius Verrinum* et illud tertio quoque sensu in omnibus orationibus pro

Ob. 4. Abest etiam 6. et adsp. 9. fugiat
D. 6. aut adsp. ib. liceat

[ac laudatum] Potius scripserim: et O. — libeat Agricolae tribuunt. ac lautum. LIRSIVS. Recte secuti Perspicue verae lectioni cur tantum D. et O. substituerunt veterem errorem liceat? (Ceterum apud Cic. de Rep. 1. C. 11. in Schurzfleisch et Schulze tradunt Bruto §. 78., ubi pro unctior, al. libeat esse in Romana Modii Novimior, verum videtur lautior. Ex vant, Lect. Ep. 15. et in Rivii lautissima Cdd. Sangall. et Viteb. Veneta. In hac vero est liceat; factum est aptissima apud Cic. de in Modii Ed. certe Gruteriana, opt. gen. orat. §. 4. Solebant librarii corrumpere vocab. sibi hoc quam solam habeo, mira est confusio. Tamen libeat is videtur significatu parum intellectum. Or. tribuere Agricolae, non Ed. Romanae.) — fugitet e Vatt. bene ante Colon. 1575. etiam reducere receperunt D. et O. pro fugiat. runt D. et O. Ceterum abest iam Amat hoc verbum posterior actas. a Lipsii I. (1574.); unde vide, Fronto p. 232. Ed. Rom. Crassus ne is omiserit Cd. Farnesiani auctoritate. Hoc tamen incertum est, lucem fugitavit. — arceantur et quum casu excidisse potuerit in terminet tacite Lipsius e Farnes. Ante arceantur et determinet. Hoc alia Ed. ante 1574. — sed sint postremum reduxit Osanni religio. Bekker coni., quia nihil opus Sed de huic v. adhaesit e praeced. erat. — manus, ut asp. optime e syllaba do. Or.
Farnes. Lips. I. pro aliorum et a. CAP. 23. [tertio quoque sensu]
Lips. 1600., vel aut a. Spir. D. Pro sensus (Dronk. falso refert

sententia positum *esse videatur*. Nam et hoc *invitus* retuli et plura omisi, quae tamen sola mirantur atque expriment hi, qui se antiquos oratores vocant: neminem nominabo, genus hominum significasse contentus. Sed vobis utique versantur ante oculos isti, qui Lucilium pro Horatio et Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia Aufidii Bassi aut Servilii Noniani ex comparatione Sisennae aut Varronis sordet: qui rhetorum nostrorum

Ob. 4. *signasse* 5. *Abest isti* 7. *eloquentia tui Aufidii*
D. 1. *invitatus* 4. *signasse* 7. *eloquentia T. Aufidii*

sus,) quod in Spir. legitur, ab scripsit *signavisse*, adeo decipi se Alciati inde tempore vulgatur id, passus est Osannus, ut ederet si- quod ego quoque exprimendum *gnavisse*; quod, ut nunc vides, interim curavi, de veritate huius omni caret auctoritate. Or.

lectionis valde dubius. OSANN. Viri docti dubitationem, ut spero, solvet Schurzfleischii annotatio: „Retine sensu. Quis enim dubitet

[*isti*] *isti* e Cdd. Vatt. inseruerunt D. et O. Omittunt priores. Or.

unum sensum et unius spiritus esse? verba sunt Quintiliani Lib. IX. Cap. ultimo. — *invitus* (Puteol.) retinuit Lipsius in Ed. I., nulla annotatione adiecta; in posterioribus non improbabat Cdd. Edd. Spir. et Rom. perversam lectionem *invitatus* receptam ac defensam a Dronkio; nam quod Osannus Dronkio tribuit *invitus*, mirus rursus est error. Tum *vocant* est e posteriore Lipsii coni. pro Codd. Edd. vett., etiam Lips. I. *vocabant*. — *vocitant*, (non *vocitent*, ut ait O.) volebant Schulting et Schurzfl. Or.

[*significasse*] Sic reapse pro *signasse* Mss. Vaticani, teste Brotierio; lectio manifesto vera, licet reiecta ab Ernestio. Cfr. Cap. 16., ubi item confunditur *significatione* et *signatione*. A Dronkio autem, qui per errorem e Brotierio trans-

[*eloquentia Aufidii Bassi*] Sic dedi de Acidalii sententia. Scil. Spir.: *el. tui fidi Bassi*. Puteol. Seqq. *el. tui Aufidii Bassi*. Hinc *el. T. Aufidii B.* Schulze, D. et O. ex Schurzfleischii coni., qui haec annotavit: „Postea emendaverim, q. *eloquentia T. Aufidii Bassi*. T. Aufidius Fronto consul suffectus memoratur anno Christi CXXIX. Nisi tamen in voce *tui* aliud lateat: delere enim nolim.“ Recte vidit Acidalius falsam lectionem ortam esse e literis *tia Au*. Praeterea concinnitas vetat alteri nomini praefigi praenomen, alteri non. Denique *T. Aufidius Fronto* prorsus diversus est ab *Aufidio Basso*, notissimo historico, cui praenomen potius fuit *Publio*: si idem est P. Aufidius, e quo locum affert Priscianus T. 1. p. 371. Krehlii. Or.

commentarios fastidiunt, oderunt, Calvi mirantur: quos, mōre prisco apud iudicem fabulantes, non auditores sequuntur, non populus audit, vix denique litigator perperitur: adeo maesti et inculti illam ipsam, quam iactant, sanitatem infirmitate et ieiunio consequuntur. Porro ne in corpore quidem valetudinem medici probant, quae animi anxietate contingat: parum est aegrum non esse; fortem et laetum et alacrem volo: prope abest ab infirmitate, in quo sola sanitas laudatur. Vos vero, [viri] disertissimi, ut potestis, ut facitis, illustrate seculum nostrum pulcher-

Ob. 5. non firmitate, sed i. 6. quae a nimia anx. 9. Abest [viri]

D. 5. non firmitate, sed i. 6. quae animi anxietati contingit 9. Vos ergo disertissimi

[non auditores] tacite Lipsius e qui nihil aliud est nisi Ed. Veneta
Farnes. Priores om. non. Oa. Rivii, inepte h. l. interpolantis
haud prope abest. Oa.

[sanitatem infirmitate et ieiunio] [quod animi anxietate contingat]
Emendavi praeunte libro vet., qui Sic tacite, sed procul dubio e
habet: *infirmitatem sed ieiunio*. Farnes. optime Lipsius. *Animi*
Vulgati mutili sunt. Lipsius. Scil. *anxietas* dictum est ut *timor animi*,
v. *infirmitate* om. (Spir.) Put. *virtus animi, munificentia animi*,
Riv., ut sit: *sanitatem, sed ieiunio*, *aegritudo animi* ac similia, de
probante Pichena et Schurzleis- quibus cfr. Curtium ad Sallustii
schio. Iam ipsam veram lect. *in-* *Catil.* 2, 3. Hinc non adeo ne-
firmitate habent Vatt. duo. Ni- cesse erat, ut Oberl. de Grossetii
hilominus Brot. Ob. D. et O. sententia scriberet, *quae a nimia*
praetulerunt Acidalii con.: *sani-* *anxietate*, nec Schulzius, (quod
tatem non firmitate, sed ieiunio: tamen praestaret,) *quae nimia*
quod tamen est *anxiosus*. Quomodo *anxietate*. Recte autem se habet
enim *firmitate*, quae ipsa est sa- ablativus, recte coniunctivus. Nu-
nitas, sanitatem consequare? Con- per vero ex nova ratione critica
tra dedit operā *infirmitatem* con- dederunt id, „quod ferre viden-
sectari possumus, quo *sanitatem*, tur Cdd. Vaticani, quid ferant
vel potius falsam eius speciem, ignorant:“: scilicet: *quae animi*
quam animo nobis fingimus, ad- *anxietati contingit*. Quomodo au-
ipiscamur. Recta igitur Lipsii tem ignorare potuerunt? quum
lectio, quae retenta a Gronovio, Brotierius testetur Vaticanos ha-
nunquam tamen, ut ait Osannus bere: *anxietate contingit*. Oa.
in talibus nimis saepe errans, eius
applausum tulit. Sic statim Co- [vos vero] Optime sic Lips.;
dicem Venetum dicunt D. et O., tacite quidem, sed e Farnes. No-

rimo genere dicendi. Nam et te, Messala, video lectissima quaeque antiquorum imitantem: et vos, Materne ac Secunde, ita gravitati sensuum nitorem et cultum verborum miscetis; ea electio inventionis, is ordo rerum, ea, quoties causa poscit, ubertas; ea, quoties permittitur, brevitās, is compositionis decor, ea sententiarum plenitas est, sic exprimitis affectus, sic libertatem temperatis, ut, etiam si nostra iudicia malignitas et invidia tardaverit, verum de vobis dicturi sint posteri nostri.

24. Quae quum Aper dixisset, Agnoscitisne, inquit Maternus, vim et ardorem Apri nostri? quo torrente, quo impetu seculum nostrum defendit! quam copiose ac varie vexavit antiquos! quanto non solum ingenio ac spiritu, sed etiam eruditione et arte ab ipsis mutuatus est, per quae mox ipsos inceseret! Tuum tamen, Messala, pro-

Ob. 1. laetissima 3. gravitate 5. et quoties ib. quotiens 6. Abest est

D. 1. laetissima 5. et quotiens ib. quotiens

vissimi Edd. ex Edd. vett. revocantur vos ergo in hoc sententiarum nexu parum aptum, quum vero iustam oppositionem faciat cum praepostera illa antiquariorum secta. Post hoc propter ductuum similitudinem excidisse viri recte viderunt Acidalius et alii. Inserni cum []. Nemo autem nec voluit nec velle potuit disertissimi viri, quod recentioribus nonnullis tribuit Osannus. Mox sine controversia leg. est cum Rhenano lectissima pro laetissima. — gravitate repetunt a Gronovio; recte restitutus est ex Edd. vett. et Lips. dativus. — ea, quoties Wopkens, (qui praeterea volebat: et quoties permittitur) Bipont. Schulze pro et q. — plenitas e Vat. 1518. Ob. D. et O. pro planitas. („Forte: sanitas.“ Lipsius.) est recte additum e Cdd. Vatt. a Brot. et D.; rursus electum ab Osanno, qui posthabitis etiam Vaticanis nimis tribuere solet Spirensis Editioni. — de vobis dicturi tacite (e Cd. Farn. scilicet) Lipsius ascrivit prodaturi. „Non vero dicitur iudicium dare.“ Draconius. Immo dicitur, sed alio significato, scil. de praetore. Posterioris Latinitatis est etiam dare sententiam, quod nondum in Lexica relatum puto. Boethius in Topica Cic. I. p. 762. Bas.: Dat vero Tullius de utroque sententiam. Ego, nisi pro certo haberem, dicturi esse e Farnes., propcerem: verum (scil. iudicium) de vobis facturi quum verum (τὸ ἀληθές;) dicturi admodum languere videatur. Qs.

missum immutasse non debes: neque enim defensores antiquorum exigimus nec quemquam nostrum, quamquam modo laudati sumus, iis, quos insectatus est Aper, comparamus. Ac ne ipse quidem ita sentit, sed, more veteri et a vestris philosophis saepe celebrato, sumpsit sibi contradicendi partes. Exprome nobis non laudationem antiquorum (satis enim illos fama sua laudat), sed causas, cur in tantum ab eloquentia eorum recesserimus, quum praesertim centum et viginti annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit.

25. Tum Messala: Sequar a te praescriptam formam, Materne: neque enim diu contradicendum est Apro, qui primum, ut opinor, nominis controversiam movit, tamquam parum proprie antiqui vocarentur, quos satis con-

Ob. 3. his 5. et alias vestris
D. 3. his 7. istos

CAP. 24. [immutasse] Ex Lipsii conjectura duobus Cdd. Vatt. comprobata nunc vulgatur. OSANN. Immo vel hic locus docere poterat, eiusmodi lectiones Lipsianas firmatas a Vaticanis, itidem e codice desumptas esse. Sordet praestista Cdd. lectione prior *ita mutasse* revocata a Seebodio. — *iis* quos scripsi pro *his q.* — *more veteri et a vestris* e Vatt. duobus Brotierius, D. et O.; quo interea contenti sinus necesse est. — *m.* Vat. 1862., qui in hoc pronom. *v. et aliis vestris* (Spir. Edd. vet. cett. Lips.)] „Vetus et *aliis a vestris*: Forte: *et alias a vestris*.” LIPSIVS Ed. I. In Ed. 1600. sic duntaxat: „Ex veteri lego: *alias a vestris*”; in quo error subest. Hoc tamen postea receptum est. Hinc corrige hoc quoque loco Osanni *Annotat.* Quum derivata

vv. alius et ille ubique confundantur, fortasse leg. *et illis*, vel *et ab illis vestris*. Praeterea quod Osannus proponit *et aliis et vestris*, iamdudum praeceperat Schultingius. Adeo ne Gronovianam quidem editionem anni 1721. inspexit. Acidalii autem, Berneggeri, Gron. Ob. lectionem *et alias vestris* iam exstare in Aldina dicit Osannus, sed errat, ut solet. Habet ea: *et aliis vestris*. — *istos e* semper peccat, perperam recepit D. O. autem errorem perspicuum recte devitavit. Or.

CAP. 25. [nominis controversiam movit] Locus hic inter Thraces erat, stigmate vulgo inustus. Verbis aliquot additis notam eam dempsit vetus codex. LIPSIVS. Scil. Priores sic: *non movit.*

stat ante centum annos fuisse. Mihi autem de vocabulo pugna non est, sive illos antiquos sive maiores sive quo alio mavult nomine appellet, dummodo in confesso sit eminentiorem illorum temporum eloquentiam fuisse. Ne illi quidem parti sermonis eius repugno, + si comminus fatetur plures formas dicendi etiam iisdem seculis, nedum diversis exstitisse. Sed quo modo inter Atticos oratores

Ob. 5. repugno sic, quo minus fatear

D. 5. repugno, in qua omnino fatetur

[ante centum annos fuisse] Cod. que divinare possum et quidem Mureti addit intra; unde Schuszfl. contraria, veluti: *repugno, scilicet vult et ultra*. BIPONTINI. Muretus *qua invitatus fatetur*; — *repugno, addidit annos et infra* (sic) f. non *scilicet qua aequo animo fatetur*: ex codice, ut Bipont. opinabatur, in neutro tamen acquiesco, etsi sed de coniectura. DRONKIUS. Muretus *annos et infra* (sic) fuisse. utrumque et Latinum est et sententiarum tenori aptum videtur. OSANNUS. Non adeo stultus ac Attamen si rursus e v. *scilicet* (.s.) totius Latinitatis ignarus fuit ortum esse pro certo puto et legi Muretus, ut coniceret: quos poterit, in usum vocata Acidaliæ satis constat ante centum annos et coni.: *scilicet quod omnes fatemur*. infra fuisse; sed hoc volebat: quos De loco desperato RAUCHENSTEINIUS satis constat intra centum annos haec mihi scripsit: „si quo minus fuisse. Tum corrupta est Lipsii *fatetur*] Verum puto: si *fatetur*, lectio e Cd. Farnes. manifesto ut glossema sit quo minus, quum petita: si comminus *fatetur*; Edd. aliquis, pingui sane Minerva, quo vet. habent si quo minus *fatetur*; minus, quod ei post v. *repugno* unde varia fecerunt nec tamen legitimum videretur, supra vocu- quisquam feliciter in coniectando lam si scriberet.“ Ingeniosum versatus est. Scil. Oberlini sic, sane hoc; nisi quod nescio quæ quo minus fatear est a Bipontinis, ἀνυπολόγητα in his mihi inesse vi- sed Latinitati repugnat; Dronkii detur: illi quidem parti, certae in qua omnino *fatetur* a Seebodio, igitur ac finitae, et: si *fatetur*, in qua lect. omnino prorsus est ubi si rem minus certam ac paene otiosum. Osann dedit: sicut omnes dubiam significat. Deberet certe *fatentur*, quod et per se languet esse ubi *fatetur*. OR. et male per part. sicut cohaeret [inter Atticos oratores primae cum antecedentibus. „Pithoeus *Demostheni tribuuntur*] Deberi videtur Lipsio. OSANN. Et vox in annotatione coniecit si commu- addita et locus restitutus auxilio nus, quod aliis fortasse novum libri est. Vulgo: inter Atticos ora- esse visurum (lege: visum iri) cre- tores *Demostheni tribuerit*. LIPSIVS. debat.“ DRONKIUS. Sed alia quo-

primae Demostheni tribuuntur, proximum autem locum Aeschines et Hyperides et Lysias et Lycurgus obtinent, omnium autem consensu haec oratorum aetas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem ceteros eorundem temporum disertos antecessit: Calvus autem et Asinius et Caesar et Caelius et Brutus + sic iure et prioribus et sequentibus anteponuntur: nec refert, quod inter se specie differant, quum genere consentiant. Adstrictior Calvus, numerosior Asinius, splendidior Caesar, amarior Caelius, gravior Brutus, vehementior et plenior et valentior Ci-

Ob. 1. primum autem 6. suo iure

D. 6. suo iure 1. At strictior

[sic iure] Puto leg. suo iure dicat ita me coniecisse: tantum Liber vet. sic vere. Lipsius. suo rectam sententiam significo. Os. iure est iam in marg. Francofurt., [At strictior] Recte. (scil. Farnes.) Vulgati habent: at tristior. Lipsius. Lipsium secuti sunt D. et O. Rectius Ern. recepit adstrictior Acidalii coniecturam. V. strictus vix reperies significatu rhetorico; saepe v. adstrictus: nec oppositio vel transitus factus per partic. at hic magnopere placet. — scias Lipsius inseruit in Edd. poster. ex Farnes. sciam: abest scias ab Ed. J. Idem inserendum esse, coni. vidit Groslotius. Notandum etiam Rivii supplementum: et cogitationem (cognitionem Beroaldi emendatio est) agnoscas, non fatcaris, ut ait Schurzfl. Prorsus eodem modo ut hic cognitionem perversum est in cogitationem, sic apud Boëthium in Top. Cic. Ed. Bas. p. 761. videndum est, has divisiones quam se cognitione contingant Cod. Einsiedl. ceteroquin optimus habet cogitatione. — ac voluntatis est ex egregia Lipsii coni. pro Cdd. et Edd. vet. ac

cero; omnes tamen eandem sanitatem eloquentiae ferunt: ut, si omnium pariter libros in manum sumpseris, scias, quamvis in diversis ingeniis, esse quandam iudicii ac voluntatis similitudinem et cognationem. Nam, quod invicem se obtrectaverunt — et sunt aliqua epistolis eorum inserta, ex quibus mutua malignitas detegitur — non est oratorum vitium, sed hominum. Nam et Calvum et Asinium et ipsum Ciceronem credo solitos et invidere et livere et ceteris humanae infirmitatis vitiis affici. Solum inter hos arbitror Brutum non malignitate nec invidia, sed simpliciter et ingenue iudicium animi sui detexisse. An ille Ciceroni invideret, qui mihi videtur ne Caesari quidem invidisse? Quod ad Ser. Galbam et C. Laelium attinet et si quos alios antiquorum agitare non destitit, non exigit defensorem, quum fatear quaedam eloquentiae eorum ut nascenti adhuc nec satis adultae defuisse.

26. Ceterum si, omisso optimo illo et perfectissimo genere eloquentiae, eligenda sit forma dicendi, malim hercule C. Gracchi impetum aut L. Crassi maturitatem

Ob. 5. supersunt 11. an invideret Ciceroni

D. 3. ac luminis 14. desistit (1. Nota Acidalii coni.: praeferrunt)

voluminis; Dronkii lectio ac luminis Rhenano debetur. — et dunt recte Brot. D. et O. e Vatic. pro Spir.: et super, Put. Cett.: et supersunt. — an ille Cic. invideret recte e Vatt. D. et O. (Spir.: an ille invideret Ciceroni) — an invideret Ciceroni Put. Seqq. — destitit tacite Lipsius e Farnes. pro destitit, quod reduxerunt Brot. et D. Ox. desistit] Hanc Edd. ante Lips. lectionem probō. Non enim continua oratione, sed semel tantum Laelium et Galbam Aper agitaver. Cap. 18. Messala significat saepe etiam alias in hac antiquorum agitatione Aprum sibi placuisse. RAUCHENSTEIN. [non exigit defensorem] Legit Heumannus non exigo def. miraturque hoc mendum tamdiu huc haesisse. Sed mendum illud, si quid ego video, nullum est. Non exigit defensorem explica, id tale non est, ut pluribus contra illud defendi opus sit illos viros; non exigit, ut defensionem illorum hominum suscipiam. WOPKENS. CAP. 26. [C. Gracchi impetum] Cfr. Aurelium Caesarem ad Frontonem p. 93. Ed. Rom. Gracchus cum cado musti maneat, dum ve-

quam calamistros Maecenatis aut tinnitus Gallionis. Adeo melius est oratorem vel hirta toga induere, quam fucatis et meretriciis vestibus insignire. Neque enim oratorius iste, immo hercule ne virilis quidem cultus est, quo plerique temporum nostrorum actores ita utuntur, ut lascivia verborum et levitate sententiarum et licentia compositionis histrionales modos expriment: quodque vix auditu fas esse debeat, laudis et gloriae et ingenii loco plerique iactant cantari saltarique commentarios suos. Unde oritur illa foeda et praepostera, sed tamen frequens quibusdam exclamatio, ut oratores nostri tenere dicere, histriones diserte saltare dicantur. Equidem non negaverim Cassium Severum, quem solum Aper noster nominare ausus est, si iis comparetur, qui postea fuerunt, posse oratorem vocari, quamquam in magna parte librorum suorum plus vis habeat quam sanguinis. Primus enim, contempto or-

Ob. 14. his

D. 14. bis

nimus: neque enim metus est Gracchum interea cum musto defervere posse. Fronto ipse *ibid.* p. 82. Oratorum veterum aut pauci aut praeter Catonem et Gracchum nemo tubam inflat; omnes autem mugiunt vel stridunt potius. — Tum ad tinnitus Gallionis cfr. tinnulas sententias Senecae apud Frontonem p. 240. — melius est e Vatt. Brot. Ob. D. et O. pro melius in Spir. melius Put. Lips. [temporum nostrorum actores] Māla θείας Vetus. Foede vulgo: ipsorum n. auctōres. LIRIUS. Pro debeat Muretus volebat debebat. — frequens quibusdam exclamatio Rhenani est emendatio pro miro errore Edd. priorum: frequens sicut his clam et exclamatio. Hic tamen, ut saepenumero, aegre caremus certa notitia lectionis Cdd.; utrum scil. confirmet Rhenani conl., an corruptelam exhibeant Edd. vet., an denique aliud quid. Scilicet in errore isto aequo fere iure ac quibusdam latere suspicari possis: frequens, sicut scitis, laus et exclamatio. Ox. [tenere dicere] Haec divinatio est; probanda tamen omnibus, quibus modo anima pro sale non est. Libri omnes temere. LIRIUS. Mire temere defendit Woltmannus: sed nil intentatum nostri liquere critici. — si iis scrib. fuit pro si his. Ox. [plus vis habeat, quam sanguinis] Quomodo distinguuntur hic vis et sanguis? Συρρωπμος certe Quin-

dine rerum, omissa modestia ac pudore verborum, ipsis etiam, quibus utitur, armis incompositus et studio ferendi plerumque deiectus non pugnat, sed rixatur. Ceterum, ut dixi, sequentibus comparatus et varietate eruditionis et lepore urbanitatis et ipsarum virium robore multum ceteros superat: quorum neminem Aper nominare et velut in aciem educere sustinuit. Ego autem expectabam, ut, incusato Asinio et Caelio et Calvo, aliud novum agmen produceret pluresque vel certe totidem nominaret, ex quibus alium Ciceroni, alium Caesari, singulis demum

Ob. 2. aliud nobis

D. 2. aliud nobis

tit. X. 2. ut minus sanguinis ac virium declamationes habeant. I. F. Gron. plus irae habeat q. s. Ego mallet plus bilis habeat quam sanguinis, vel potius quam suavitatis; neque enim defuisse sanguinem viresque, constat ex his sequentibus, Ceterum . . . ipsarum virium robore multum ceteros superat. Forsitan tamen, agnita loci sanitate, vim violentiam vastitatemque interpretari licebit. Genitivum istum vis non inauditum esse, recte observat Heumannus. Wopkens. Praeterea Luenemannus volebat: plus viri, Schurzfl. plus puris. Adeo plerique in vis haeserunt. Melius tamen quod sit vulgato, nondum repertum est; itaque acquiescendum erit in Wopkensii explicatione. Pro deiectus, Ed. Romana (diversa utique a Beroaldi item Romana, ex qua Lipsium refellere frustra voluit Ern.) detectus (non delectus, ut est apud Os.) quod non sine causa multis placuit, in his Pichenae et Brotierio, qui recepit. Significat

enim perquam apte, studio ferendi eum persaepe nudatum atque adversariorum ictibus expositum fuisse. tectus, tectior contrario significatu frequenter invenitur: eo autem, qui hic requiritur, v. intectus usitatus est. Mox incusato tacite Lipsius e Farnes. (cfr. eius Praefat.) pro Spir. in curato, Put. Bruto. Or.

[aliud novum agmen] Quod casu in Lipsianam irrepsit novum pro nobis temere suscepit Seebodius. Osann. Egregie novum pro nobis habuit haud dubie Farnesianus; nam si casu irrepsisset, vix Lipsius id retinuisset in posterr. Edd., διαρρηδην notans nobis esse in Ed. Romana. (ut et in anterioribus et in Pichen. Ern. Seqq. praeter Seeb.) Hoc dicit: „aliud agmen recentiorum, quos tamen nemo alius magnos ducit oratores, adeo ut merito novum nobisque adhuc ignotum dici queat.“ Pariter v. veritus pro veritum tacite a Lipsio repositum equidem Codici tribuo. Or.

singulos opponeremus. Nunc, detractasse nominatim antiquos oratores contentus, neminem sequentium laudare ausus est nisi in publicum et in commune, veritus, credo, ne multos offenderet, si paucos excerpisset. Quotus enim quisque scholasticorum non hac sua persuasione fruitur, ut se ante Ciceronem numeret, sed plane post Gabinianum?

27. At ego non verebor nominare singulos, quo facilius, propositis exemplis, appareat, quibus gradibus fracta sit et deminuta eloquentia.

Appropera, inquit Maternus, et potius exsolve promissum. Neque enim hoc colligi desideramus, disertiores esse antiquos, quod apud me quidem in confesso est, sed causas exquirimus, quas te solitum tractare paullo ante dixisti, plane mitior et eloquentiae temporum nostrorum non iratus, antequam te Aper offenderet maiores tuos incessendo.

Ob. 6. ut se non quidem ante 16. incessendo

D. 1. detractasse 6. non numeret 12. equidem 16. incessendo

[sed plane post Gabinianum] contemnunt atrociterque in eum Corrupta ista. Destitutus a libris invehuntur, semet ipsos autem non nihil extrico. Lursius. Oberlini longe postponendos esse Tieckio et Dronkii coniecturas reliquias existimant. On.

esse scite vidit Osannus, qui tamen salsissimam huius loci ironiam non satis recte intellexit. Equidem sic explicarim: „adeo arrogantes sunt scholastici nostri, ut, antiquos oratores quum despiciant recentioresque iis anteponant, eorum quisque se ante Ciceronem numeret, (id est, meliorem se credat Cicerone) minorem aliquanto Gabiniano, clarissimo eius temporis rhetore, plane (i. e. prorsus) tamen huic viciaum; veluti hodie multi nostrorum adolescentulorum, qui invitâ Minerva poëticam attingunt, Goethium

Cap. 27. [et potius] Recte, puto, Acidal. Heum. et ocus. — quidem correxit Ern. equidem servarunt propter consensum librr. vett. D. et O. Sed e videtur e geminatione. Cfr. de hac part. Kritsium ad Sall. Catil. p. 218. Ad rarioris usus exempla refer certum hoc Prudentii Peristeph. 10., 1101. Cessabit equidem tortor. On.

[non iratus] Cam Ob. D. et O. retinui Schellii lectionem; non quod eam veram putem, sed quia nihil, quod melius sit, ei substituendum habeo. (Ad vulgatae

Non sum, inquit, offensus + a prima disputatione; nec vos offendi decebit, si quid forte aures vestras perstringet, quum sciatis hanc esse eiusmodi sermonum legem, iudicium animi citra damnum affectus proferre.

-Oz. 1. offensus Aprī nostri d.

D. 3. perstringis

lect. vestigia magis accesserit haec *Aprī disp.* — *Aprī* sic scriptum a lect.: *mihi oratione eloquentiam* *Aprī* male explicari potuit a *prima*. *temporum nostrorum criminatus*; — Tum retinendum erat Lipsii quod quidem fecerat Messala Cap. 15. extr.; obrectaverat suorum quo ex Edd. vet. D. et O. male *temporum eloquentiae*; ita tamen reposuerunt *perstringit*. Oa. ut Latinos prae Graecis laudaret. [citra damnum affectus] Quae RAUCHENSTEIN.) — Lipsii liber, e Bipont. Schulz. Oberl. Seebod. de Pithoeo narrant, nempe eum quo in Edd. postt. *dixisti in-* in suo libro legisse *citra demum* *sequendum* suasit, non videtur esse *affectus* atque inde dedisse *citra* Cd. Farnes.; ad totum enim locum *dementia* et provocasse ad Cic. nihil annotat in Ed. I.; quae sic *Tuscul.* 3. 5., horum ne verbum habet: *tractare, paullo ante plane* quidem legi neque in ipsius Pi- ** mitiore eloquentia et temporum* thoei editione neque in Stoeiriana. *nostrorum * miratus*. Vide Interpp. DRONKUS. Omnia plena errorum (Aldina: *paullo ante, plane mitiore* in huius libelli tractatione critica. *eloquentia et temporum nostrorum* Quae illi de Pithoeo narrant, flu- *miratus, a.* „praeunte, inquit, xerunt ex his Schurzfleischii ver- Os., nisi fallor, Rhenano.“ Sane bis: „Mox Pithoeus, puto e co- sic habet Rhen.) Pro vulgato *la-* dice suo, legit: *iud. an. citra de-* *cessendo* Heum. *incessendo*. Recte; *num affectus pr.*, quae sane melior *mortuos incessere* potes, *laessere* lectio est, quam vulgata *damnum* non potes. Illud autem v. (*inces-* *affectus*, quamquam aliud adhuc *sere*) minus notum librariis C. 24. *ὑποὺν* latere videatur.“ Ac re- corruptum est in Spir. *incessetur* vera in Editione Pithoei Heidel- pro *incesseret*. C. 40. *incendendos* bergensi 1594. reperitur iste error Edd. ante Lips. pro *incessendos*. typogr. miro iudicio a Schurzfleis- Oa.

[*offensus Aprina disputatione*] schio vulgatae praelatus: ita ut, Non absurde sic restitui, quum etsi ab illa deceptus, minime in Vet. et Vulg. esset: *offensus a* tamen hoc loco quemadmodum *prima d.* LIPSIUS. Melior est Gro- alibi, gratuitum errorem commi- novii con. *Aprī nostri*, ut saepius serit. Bipontini autem sic: „Pi- est in hoc libello, nec reiiciendum thoeus legit *citra demum aff.* For- Schurzfleischii *Aprī mei*. Fortasse tasse *citra dementia aff.* Cfr. Cic. tamen simpliciter fuit: *offensus* *Tusc.* III. C. 5.“; unde vides

Perge, inquit Maternus, et, quum de antiquis loquaris, utere antiqua libertate, a qua vel magis degeneravimus quam ab eloquentia.

28. Et Messala: Non reconditas, Materne, causas requiris nec aut tibi ipsi aut huic Secundo vel huic Apro ignotas; + etenim iam si mihi partes assignatis proferendi in medium, quae omnes sentimus. Quis enim ignorat et eloquentiam et ceteras artes descivisse ab illa vetere gloria, non inopia hominum, sed desidia inventus et negligentia parentum et inscientia praecipientium et oblivione moris antiqui? Quae mala primum in Urbe nata, mox per Italiam fusa, iam in provincias manant. Quamquam nostra nobis notiora sunt: ego de Urbe et his propriis ac vernaculis vitiis loquar, quae natos statim excipiunt et per singulos aetatis gradus cumulantur; si prius de

Ob. 6. etiam si mihi 8. ab ista

D. 6. et iam mihi 8. ab ista 13. vobis

Bipontinis deberi illam praeclaram, si diis placet, emendationem: *citra dementia aff.* Oa.

[*et quum antiquis*] In Lipsiana prima, quemadmodum in Edd. vett., desunt vv. *et quum*, nec quidquam ad h. l. annotatum est: in Edd. postt. simpliciter: „Scribe e scripto: *et quum* cet.“ Faërus volebat: *Perge, inquit Maternus, de antiquis loquens utere.* Oa.

[*veteris antiqua*] Scribere: *utere.* LIPSIUS. *veteris* scil. vidi in Ed. Gryphiana a. 1542. Praeterea Lipsius tacite: *degeneraverimus*: quod vitiosum censeo. Oa.

CAP. 28. [*et iam mihi partes*] E vestigiis priscis *etiam si mihi.* Nam in scripto est *etenim iam si mihi.* LIPSIUS in Edd. posterr. Hanc

Cd. Farnes. scripturam interea recepi, quum minime huc quadret nec Lipsi et Ob.: *etiam si mihi* nec Edd. vett. D. et O.: *et iam mihi.* Nimirum in illo Cd. errore rursus nihil aliud latet nisi: *etenim iam scilicet mihi*: per ironiam queritur Messala tribui sibi partes proferendi locum communem omnibus sat notum. — *ab illa* dedi Muretum et Pithoeum secutus pro *ab ista*. Per multis locis praesertim in Cd. Vat. 1862. utrumque pronomen confusum vidimus per totum hunc libellum. — *ergo de Urbe* erat Acidalii coniectura. Contra de Sigras volebat: *Quoniam n. n. sunt, ego* prob. Dureau de Lamalle, nec mihi displicet. Oa. [*cumulantur*] *comitantur* haud incitam coniecturam proposuit

severitate ac disciplina maiorum circa educandos formandosque liberos pauca praedixero. Iam primum suus cuique filius ex casta parente natus non in cella emptae nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur, cuius praecipua laus erat tueri domum et inservire liberis. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua, cuius probatis spectatisque moribus omnis eiusdem familiae suboles committeretur, coram qua neque dicere fas erat, quod turpe dictu, neque facere, quod inhonestum factu videretur. Ac non studia modo curasque, sed remissiones etiam lususque puerorum sanctitate quadam ac verecundia temperabat. Sic Corneliam Gracchorum, sic Aureliam Caesaris, sic Atiam Augusti matrem praefuisse educationibus ac produxisse principes liberos accepimus. Quae disciplina ac severitas eo pertinebat, ut sincera et integra et nullis pravitatibus detorta uniuscuiusque natura toto statim pectore arriperet artes honestas et sive ad rem militarem sive ad iuris scientiam sive ad eloquentiae studium inclinasset, id solum ageret, id universum hauriret.

29. At nunc natus infans delegatur Graeculae alicui ancillae, cui adiungitur unus aut alter ex omnibus servis plerumque vilissimus nec cuiquam serio ministerio accom-

Ob. 7. *omnis cuiuspiam*

ipseque rursus reiecit Schurzschius, tum Gesner. Sic in eadem orationis figura perseveraret scriptor. Mox *Iam primum* pro *Iam pridem* debetur Rhenano. Eadem prorsus confusio apud Florum *Dukeri* 1, 13, 9. Oa. — *omnis eiusdem* e Vatt. Brot. D. et O. pro Edd. vett.: o. *cuiusdam*, Rhenani et Cett.: o. *cuiuspiam*. — *studia curasque* Lips. in Ed. I. tacite e Farnes. (in Edd. postt. notans

eum sic habere, quum ipse cum Pithoeo reduxisset Alciati *st. morasque*. Scil. Put. Riv. Beroald. *st. morasque*.) Rectam lect. firmant Vatt. et Spir., qua Lipsius non est usus. Oa.

Cap. 29. [*ministerio*] Tacite sic Lips. (e Farnes.) pro *minister* Edd. vett. — *quin etiam* e Vatt. Seeb. D. et O. pro *quando etiam*. Recte; confusum est compendium *qn* cum lin. (*quando*) et *quin*. Sic apud

modatus. Horum fabulis et erroribus teneri statim et rudes animi imbuuntur. Nec quisquam in tota domo pensi habet, quid coram infante domino aut dicat aut faciat: quin etiam ipsi parentes nec probitati neque modestiae parvulos assuefaciunt, sed lasciviae et libertati; per quae paulatim impudentia irrepat et sui alienique contemptus. Iam vero propria et pecuniaria huius Urbis vitia paene in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor et gladiatorum equorumque studia: quibus occupatus et obsessus animus quantulum loci bonis artibus relinquit? Quotum

Ob. 3. quando etiam 3. dicacitati

Cic. ad Famil. 11, 3, 3. Cratandrina quando consul pro quin c. addita auctore libro sententiam Pro libertati (Edd. veterum, Lips. explevi. Vulgo affixa stellula erat: D. et O.) Vetus Lipsii in Edd. et sui contemptus. Lirsus. Stel- postt. bibacitati, unde Bipont. lula ista magis placuit D. et Osanno Schulze, Oberl. dicacitati: per se quam optimi libri optima lectio. haud male; sed res pendet e Cdd. Scil. perpetua haec est oppositio, denuo examinandis. Id tamen vi- veluti Sall. Catil. 5. alieni appe- deo, si sincerum esset v. libertati tens, sui profusus: nec necessa- (quod sane defendi potest: vide rium Heumannii aliorumque: ut Dronkium et Rauchensteinium:) Sall. Catil. 7. aliena virtus pro vix futurum fuisse, ut Codex sim- aliorum v., sic h. l. alienique com- plicissimo verbo mirum illud bi- plectitur aliorum et personas et bacitati substitueret. Hoc contra res. Mox verissimae lectioni Li- quum ineptum esse viderent, li- psii e Farnes. petitae Iam vero centius correxerunt libertati, potius Osannus solus substituit antiquam quam dicacitati vel vernilitati, qua corruptelam Idea vero. Pro Nee utique aptiora essent. Illud (di- praec. de Gronovii emend. Ob. Ne pr.; recte, puto. Quod Ald. cacitati) autem propius abest a ne tribuit Osannus, errat, ut fere ductibus literarum in lect. biba- semper. Habet illa nec. — salu- ciat. Schuraff. volebat licentiae. tationum egregia est Acidalii ac Oudendorp ad Suet. Claud. 38. Schellii conl., probata Ern., rei- cum Rutgersto vivacitati vel etiam loquacitati. Ox. Dicacitati ingeniosa cta rursus a recentioribus, qui quidem est coniectura. Mibi ta- veterem errorem salutantium prae- men libertatis natis bonum videtur tulerunt. Luce tamen clarius est dictum pro licentia, ac defendi non ope aliorum, qui salutem opposita modestia. RAUCHENSTEIN. divites, acquiri discipulos a prae-

quemque inveneris, qui domi quidquam aliud loquatur? Quos alios adolescentulorum sermones excipimus, si quando auditoria intravimus? Ne praeceptores quidem ullas crebriores cum auditoribus suis fabulas habent. Colligunt enim discipulos non severitate disciplinae nec ingenii experimento, sed ambitione salutationum et illecebris adulationis. Transeo prima discentium elementa, in quibus et ipsis parum elaboratur: nec in auctoribus cognoscendis nec in evolvenda antiquitate nec in notitiam vel rerum vel hominum vel temporum satis operae insumitur; sed expetuntur, quos *rhetorās* vocant: quorum professio quando primum in hanc Urbem introducta sit quamque nullam apud maiores nostros auctoritatem habuerit, statim de curiis *

30.

* referam necesse est animum ad eam disciplinam, qua usos esse eos oratores accepimus, quorum infinitus labor et quotidiana meditatio et in omni genere assiduae exer-

Ob. 6. salutantium 9. nec ev. - notitia 13. statim dicturus, referam 17. genere studiorum ex.
D. 3. Nec 6. salutantium 11. expectantur

ceptoribus, sed per horum ipso- *quam -- habuit. -- quamque --*
rum salutationes. Or. *habuit Rhen. Lips. Or.*

[*in notitiam*] Pichena non male [*statim de curiis referam*] *Pes-*
in notitia receptum a nonnullis. sime acceptus locus, nec iuvat
Or. liber. Forte legend.: *statim de-*

[*sed expetuntur*] Sic iam ante *cursis his. Referam nunc necesse*
Pithoeum Lipsius in Ed. I. ex *est a. Intelligo decursis his ἐ-*
Farnes. (cfr. eius Praefat.) Per- *λεπτυνῶς* „dicam“ videlicet aut
verse nunc revocarunt corruptum „promam.“ LIPSIVS. De loco
expectantur, parum memores, corrupto et manco consule Inter-
quam saepe utrumque verbum in pretes, ut magis dubius deinde
Cdd. confundatur. v. c. Cic. *ad* haereas. Quod Os. habet *exstat*
Famil. 9, 10, 1. *expetendae* et *de curiis fluxisse*-videtur ex See-
expectandae. Or. bodii altera: *habuerit, exstat in*

[*quamque -- habuerit*] Sic recte *decretis censoriis. Or.*
vulgatur de Gronovii coni. Edd. CAP. 30. [*in omni genere assi-*
vett. etiam Riv. et Osanna: *quam-* *duae exercitationes*] Sic e Vatt.

citationes ipsorum etiam continentur libris. Notus est vobis utique Ciceronis liber, qui Brutus inscribitur, in cuius extrema parte, (nam prior commemorationem veterum oratorum habet) sua initia, suos gradus, suae eloquentiae velut quandam educationem refert: se apud Q. Mucium ius civile didicisse; apud Philonem Academicum, apud Diodotum Stoicum omnes philosophiae partes penitus hausisse: neque his doctoribus contentum, quorum ei copia in Urbe contigerat, Achaiam quoque et Asiam peragrasse, ut omnem omnium artium varietatem complecteretur. Itaque hercule in libris Ciceronis deprehendere licet non geometriae, non musicae, non grammaticae, non denique ullius ingenuae artis scientiam ei defuisse. Ille dialecticae subtilitatem, ille moralis partis utilitatem, ille rerum motus causasque cognovit. Ita enim est, optimi viri, ita: ex multa eruditione et pluribus artibus et

Ob. 7. omnis 16. viri, ita ex - - ex pluribus

D. 2. nobis

D. et O. Contra Spir. Edd. ante vett. revocarunt: *notus est nobis*: D.: *in omni genere studiorum exercitationes*: quae duae lectiones ita componi possent: *in omni genere studiorum assiduae exercitationes*, *omnis*. Pro rerum motus causas non ut fecit Seebode in Ed. alt.: *que de Sigrais volebat*: — *side in omni genere assiduae studiorum rum motus causasque rerum, prob. exercitationes*. Sed vv. in omni Dureau de Lamalle. Sed rerum genere haud raro sic absolute ponuntur; exempla collegit Dukerus *quasioloylar* noverat Cicero. Or. ad *Florum* p. 114., quibus adde [ita enim est, o. v. ita: ex] Sic Cic. ad *Famil.* 10, 3, 1. in omni utique cum Rhenano, Aldo, Gryphio, Lipsio, Bekkero interpungendum; non cum Ob. D. et O. iungendum ita ex. Mox et plur. a. et omn. Edd. ante Rhen. Hic esse e male lecto v. *assiduae*. Or. correxit ex plur. a., ex omn. a. [notus est vobis] Optime sic (sicque Gryph.) Non tamen necesse videtur. Longe peius autem cum D. et O. errorem Vatt. Edd. Lips. Ob.: ex plur. a. et o. Or.

omnium rerum scientia exundat et exuberat illa admirabilis eloquentia: neque oratoris vis et facultas sicut ceterarum rerum angustis et brevibus terminis cluditur, sed is est orator, qui de omni quaestione pulchre et ornate et ad persuadendum apte dicere pro dignitate rerum, ad utilitatem temporum, cum voluptate audientium possit.

31. Haec sibi illi veteres persuaserant; ad haec efficienda intelligebant opus esse, non ut in rhetorum scholis declamarent, nec ut fictis nec ullo modo ad veritatem accedentibus controversiis linguam modo et vocem exercerent, sed ut iis artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honesto ac turpi, de iusto et iniusto disputatur. Haec enim est oratori subiecta ad dicendum materia. Nam in iudiciis fere de aequitate, in deliberationibus de honestate disserimus, ita ut plerumque haec ipsa invicem misceantur: de quibus copiose et varie et ornate nemo dicere potest, nisi qui cognovit naturam humanam et vim virtutum pravitatemque vitiorum et intellectum eorum, quae nec in virtutibus neque in vitiis numerantur. Ex his fontibus etiam illa profluunt, ut facilius iram iudicis vel instiget vel leniat, qui scit, quid ira,

Ob. 7. persuadebant 8. rhetorum in 11. his 15. dicimus 17. cognovit
D. 8. ad hoc efficiendum 11. bis

CAP. 31. [*persuaderant*] e Vatt. e Vatt. D. et O. pro *dicimus*. — D. et O. pro *persuadebant*; deinde *cognovit* Ob. con. pro *cognovit*. *ad hoc efficiendum* e Vatt. duobus; Or.
sed ingratus est transitus a plurali ad singularem: hanc igitur emendatio mea, quamquam in Vatt. lectionem si praetuleris. scribes *Hoc sibi*. Sic minime displiceret Vat. lectio. — *ut in rhetorum* [qui scit quid ira] Recta vero impellat. Lapsius. F. quid sit ira, de Brot. sententia D. et O. — *ut et pr.* Deinde Edd. omnes Puteolanum sunt secuti, qui pro rum Cdd. Vatt. — *ut rhetorum in* Vaticc. Spir. tenebit venas animo- de Acidalii con. Ob. — *ut iis* rum coniectura dedit tenebit ha- scripsi pro *ut his*. — *disserimus* benas anim. Docte Cdd. lectionem

promptius ad miserationem impellat, qui scit, quid sit misericordia et quibus animi motibus concitetur. In his artibus exercitationibusque versatus orator sive apud infestos sive apud cupidos sive apud invidentes sive apud tristes sive apud timentes dicendum habuerit, tenebit venas animorum et, prout cuiusque natura postulabit, adhibebit manum et temperabit orationem, parato omni instrumento et ad omnem usum reposito. Sunt apud quos adstrictum et collectum et singula statim argumenta concludens dicendi genus plus fidei meretur: apud hos dedisse operam dialecticae proficiet. Alios fusa et aequalis et ex communibus ducta sensibus oratio magis delectat: ad hos permovendos mutuabimur a Peripateticis aptos et in omnem disputationem paratos iam locos; dabunt Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, Xenophon iucunditatem: ne

Ob. 5. habenas 13. mutuabimur aliquid a P.: hi aptos - - - locos dabunt; Academici D. 3. Exciderunt v. sive apud cupidos 5. habenas 13. mutuabimur

vindicavit Doederlein *Rhein. Museum* 3, 1. p. 21. docens Tacito ante oculos versatum esse locum Cic. de Orat. 1, 52, 223. *Teneat oportet venas cuiusque generis, aetatibus, ordinis et eorum, apud quos aliquid aget - - mentes sensusque degustet.* Nec propter seq. imaginem *adhibebit manum* necessarium est, ut scribamus *habenās*, quum sequatur *parato omni instrumento*: est igitur illud pro simpliciore tractabit. Or.

[*ex communibus ducta sensibus*] Vulgati: *ex omnibus ducta sermonibus*; pessime. Lirius. Procul dubio e Farnes. Pessimam autem lectionem *ex communibus ducta sermonibus* assumpsit novissimus editor magnopere praeterea errans in eo, quod eandem Aldinae tri-

buit. Aldina habet *ex omnibus ducta sermonibus*. — Voc. *communibus* et *omnibus* confusa reperies etiam apud Cic. *ad Famil.* 11, 15, 1. et ubivis. Tum statim Dr. *mutuabimus* e Vatt. 1862. et 1518. item Spir., quum tamen Scriptor noster Capp. 9. 24. 32. constanter habeat rectam deponentis v. formam. Or.

[*mutuab. aliquid a Peripateticis: hi aptos - - - locos dabunt: Academici pugnac. cet.*] cum Brot. Seeb. D. et O. praetuli lectionem Vatic. 1862. et 1518. Sane in Spirensi lectione, quae testibus Brot. et Dronkio haec est: *mutuabimus aliquid peripateticis: aptos (non hi aptos, ut ait Osann.) locos dabunt: Ac. pugn. voc. aliquid*, ut saepissime alia in eadem

Epicuri quidem et Metrodori honestas quasdam exclamations assumere iisque, prout res poscit, uti alienum erit oratori. Neque enim sapientem informamus neque Stoicorum civitatem, sed eum, qui non quasdam artes haurire, sed omnes + liberaliter debet. Ideoque et iuris civilis scientiam veteres oratores comprehendebant et grammatica, musica et geometria imbuebantur. Incidunt enim causae plurimae quidem ac paene omnes, quibus iuris notitia consideratur, pleraeque autem, in quibus haec quoque scientia requiritur.

32. Nec quisquam respondeat, sufficere, ut ad tempus simplex quiddam et uniforme doceamur. Primum enim

Ob. 2. hisque 10. hae q. scientiae requiruntur 11. sufficit
D. 2. hisque

Ed., ex interpol. esse videtur; *liberaliter debet*. Liber autem V-
alterum emblema Puteolani Seqq. netus Schurzfleischii, i. e. Ed.
[*eum, qui non quasdam artes* Riviana ipsa quoque *liberaliter*
audire (sic Spir. (omissa negat.) habet, non, ut ille ait, *liberales*,
cum negat. Put. Riv. Rhen. Ald. quae Lipsii erat suspicio. Paulo
(errat scil. Osannus, *adire* tribuens ante leg. videtur: n. e. *sapientem*
Puteolano et Rhenano.) Lips.; *informamus Stoicorum, neque Pla-*
adire de Lipsii susp. Brot. O.; *tonis civ.* Continuat imitatio
haurire de altera Lipsii susp. Ob. Cic. *de Orat.* 1, §. 224. — *haec*
D.) *sed omnes liberaliter debet*] *quoque scientia requiritur* ex Edd.
Corrupta haec intelligi nequeunt; vett. Seebode, D. et O. pro
quocirca lege: *eum qui non quas-* Rhenani, Cett.: *hae q. scientiae*
dam artes haurire, sed omnes li- *requiruntur*. Singularis numerus
bare debet. Sic *libare* pro *delibare*, optime locum suum hic tuetur;
degustare aliquoties Cic. Saepis- namque numerus iste complecti-
sime autem hoc verbum corrump- tur omnes simul partes τῆς ὁλως
pitar, ut ipse Cd. Medic. *ad* αὐτοῦ παιδείας sive ἀγωγῆς. *scien-*
Famil. 10, 21, 2. *deliberare* pro *tiae* autem num. plur. infimae est
delibare. Recte autem opponun- Latinitatis. Or.
tur vv. *haurire* et *libare*. Cfr. Cap. 32. [*sufficere*] recte cum
Cap. 28. *id universum hauriret*. Pithoeo Seeb. D. et O. pro *suf-*
C. 30. — *hausisse*. Praelusit quo- *ficeret* Spir. — *sufficit* Puteol.
dammodo mihi Acidalius, sen- Seqq. tantum non omnium prae-
tentiam tamen pervertens: *qui non* ter Pith. (*sufficere* volebat etiam
q. artes libare, sed omnes haurire Gronov.) — *doceamur* tacite Lips.

aliter utimur propriis, aliter commodatis: longeque interesse manifestum est, possideat quis, quae profert, an mutetur. Deinde ipsa multarum artium scientia etiam aliud agentes nos ornat atque, ubi minime credas, eminet et excellit. Idque non doctus modo et prudens auditor, sed etiam populus intelligit ac statim ita laude prosequitur, ut legitime studuisse, ut per omnes eloquentiae numeros isse, ut denique oratorem esse fateatur: quem non posse aliter exsistere nec existisse unquam confirmo nisi eum, qui, tamquam in aciem omnibus armis instructus, sic in forum omnibus artibus armatus exierit; quod adeo negligitur ab horum temporum disertis, ut in actionibus eorum + vis quoque quotidiani sermonis foeda ac pudenda vitia

Ob. 8. oratorem etiam f. 13. fex

D. 8. oratorem etiam f. 13. faex

(e Farnes.) pro doceamus. Pro quae lectio sola externa auctoritate fulcitur, et *faex* qui confusa essent a librariis? O. probat transpositionem a Schulzio propositam: ut in act. eorum vitia saepe confunditur, (v. c. Cic. ad quoque quotidiani sermonis foeda Famil. 12, 14, 2. videor etiam ac pudenda deprehendantur; sed consecutus Crat. Graev. pro recta lect. Cd. Medicei, Vict. Lamb. ne minime sunt probabiles. Vide, videor esse cons.) ut autem et enim; unde optime Rhen. Seqq. paullo ante: *Primum enim* pro Edd. vett. *Primum autem*. Cfr. etiam Hand Turcellin. I. p. 573. Ox.

[instructus, si in forum] (Sic scil. Gryph. 1542.) Scribe: sic in. LIPSIVS.

[*faex quoque*] Est a Rhenano. Cdd. Vat. Spir. *vis quoque*, quod cum corruptelae signo recepi. Put. Riv. *vix quoque*; unde fluxit Rhenani coni., quae propter foedum *ἀσύνδετον* tolerari nequit et per se parum verisimilis est; nam *vis*,

facile nasci potuit: *UISQUOQUE*, quum *que* et *quoque* saepissime confundantur. Insignis deinde erat corruptela Spir. *omnium artium* dicit cum lineola, pro qua Puteolanus, quem omnes secuti sunt, substituit *domina*, coniecturam perquam ingeniosam. Sic Tacitus *Annales*, XI. 6. eandem *bonarum artium principem* nuncupat, ut Cel-

deprehendántur; ut ignorent leges, non teneant senatus consulta, ius civitatis ultro derideant: sapientiae vero studium et praecepta prudentium penitus reformident, in paucissimos sensus et angustas sententias detrudant eloquentiam velut expulsam regno suo: ut, quae olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circumcisa et amputata, sine apparatu, sine honore, paene dixerim sine ingenuitate, quasi una ex sordidissimis artificii discatur. Ego hanc primam et praecipuam causam arbitror, cur tantum ab eloquentia antiquorum oratorum recesserimus. Si testes desiderantur, quos potiores nominabo quam apud Graecos Demosthenem? quem studiosissimum Platonis auditorem fuisse memoriae proditum est. Et Cicero his, ut opinor, refert verbis: *quidquid in eloquentia effecerit, id se non rhetorum, sed Academiae spatiis consecutum*. Sunt aliae causae magnae

Ob. 9. Ergo

sus 2, 10. medicinam salutis humanae praesidem artem. Sed hic magnopere vellem certo scire, quid Cdd. praebeant. Nam in *dicut princeps et dux* ac Puteolani domina. — Ego hanc Vat. 1862. Rhen. Brot. D. et O. pro *Ergo hanc* Spir. — Pro *arbitror* Spir.: *arbitratur*; unde Osannus dubitanter proponit *arbitratus sum*; quae sane prava lectio foret. Nihil autem frequentius in optimis etiam Cdd., veluti Mediceo Epp. Cic. ad Famil., quam isti terminationum, inprimis verborum errores. v. c. Epp. ad Famil. 9, 18, 3. *Tu istic te Hateriano iure indelectat*, unde fecerunt *delectato*; verum erat *delectas*. Ipsa Spir. infra Cap. 33. *videtur pro videor*,

Cap. 34. *deducebitur pro deducatur* cet. — v. *refert e* Vatt. inseruerunt Brot. Ob. D. et O. Abest ab Edd. vett. et Lips. Facile autem excidit inter literas *r ver*. Wolfio tamen non videbatur necessarium; eodemque omisso Schulzius cum Mureto *ait se pro id se*; Rauchensteinio placebat: *id se ait om. scil. refert. On.* [id non rhetorum] Iniciunt in ante *rhetorum*, sed id ab ipso auctore omissum potius existimaverim. Supra c. XXXI. 1. *non ut rhetorum scholis declamaret*. Infra c. XXXV. 2. *in scholas, quibus non facile dixerim utrum locus ipse, an genus studiorum plus mali ingenii afferant*. C. XXXVII. 1. *quae et antiquorum bibliothecis adhuc manent*. In quibus locis ta-

et graves, quas a vobis aperiri aequum est, quoniam quidem ego iam meum munus explevi et, quod mihi in consuetudine est, satis multos offendi: quos, si forte hoc audierint, certum habeo dicturos me, dum iuris et philosophiae scientiam tamquam oratori necessariam laudo, ineptiis meis plausisse.

33. Et Maternus: Mihi quidem, inquit, susceptum a te munus adeo peregissem nondum videris, ut inchoasse tantum et velut vestigia ac lineamenta quaedam ostendisse videaris. Nam quibus instrui veteres oratores soliti sint, dixisti differentiamque nostrae desidia et inscientiae ad-

Ob. 3. qui 4. audirent

D. 1. quas vobis 2. Abest mihi 4. audirent 3. inchoasse 10. sunt

men itidem praepositionem dictam runt. Excidit scil. solitum Cdd. ingesserunt, quum suam potius compendium *in* ante *in*. — quos invicem sanitatem stabiliant. Cicer. Tusc. V. 9. *Vexatur . . . et qui* Cett. Deinde *audierint* ex Marg. libris et scholis omnium philosophorum. Tacitus Ann. XIV. 61. *imagines . . . spargunt floribus, foroque ad templis statuunt.* Lib. VI. 3. *custoditurque domibus magistratuum.* Hist. V. 5. *vitisque aurea templo reperta.* Innumera talia *plausisse* Edd. vett.) habet iam praetereo sciens. WORKENS. Notandum tamen Cap. 37. l. l. e Cdd. nunc *in* restitutum esse, ibidemque e Vatt. *in quo pro quo*, admodumque probabilem esse Cap. 35. lect. *in quibus*. — *spatiis* emendat iam Rivius; tum rursus (e Farnes.) Lipsius pro *spatia* Put. — *spatio* Berwald. Alc. Rhen. Pro *quas a vobis* Rhen. Seqq. veterem errorem Vatt. Edd. vett. *quas vobis* reducerunt D. et O. Hoc enim h. l. nimis ambiguum. — *mihi* a Lipsio tacite e Farnes. assumptum, novissimi editores rursus sustule-

Cap. 33. [*inchoasse*] = *inchoasse* cum Puteol. D. et O. cfr. Maium ad *Frontonem* p. 155. *Ed. Rom.* Or. [sint] ex Edd. vett. D. et O. reducerunt *sunt* pro recto *Rhenani Seqq. sint*. — *iam et forum* Edd. vett. rectissime se habet; est scilicet: „post rhetorum scholas tandem etiam ipsum forum ingressuri.“ Male recentiores deleverunt *et*; nec necessarium est. Ernestli et *iam forum*. (Haec scripseram antequam RAUCHENSTEIN hanc suam annotationem mecum

versus acerrima et fecundissima eorum studia demonstrasti: cetera exspecto, ut, quemadmodum ex te didici, quid aut illi scierint aut nos nesciamus, ita hoc quoque cognoscam,

Ob. 3. scirent

D. 3. scirent

communicaret: „iam et forum i.] facultate eloquentiam. Video quidem et nasci potuisse ex el. Peto Ita vulgo, quod verum videtur. tamen ablativum excidisse, quum Exposuerat enim, quibus artibus oratores, quum iam valerent membrorum concinnitate ductus, eloquentia, instructi esse debuerint. Reliquum erat, ut diceretur, quid iidem futuri oratores iam iuvenes fecerint neque adhuc forum ingressi.“ Tum Osannus tum quod facultas ad perfectionem sufficere non videtur, sed opus praeterea est usu, quod excidisse suspicor, ut legendum sit *facultate et usu eloquentiam*. Eodem ducit sententiarum nexus. Est enim de exercitationibus sermo.“ *Aper quoque* e Vatt. Brot. D. et e Vat. 1862. pro Edd. vett. *ingressi*. — *neque enim arte* Puteol. Seqq. *neque enim dum arte*, Spir. in quo Dronkio latere videtur *solum*. Placuit hoc Osanno; nec ego repugno; exspectandum tamen Cdd. auxilium. — *facultate eloquentiam*] Spir. Put. Ber. Alc. *facultate et eloquentia*; illud Rheno debetur. Agricola inserit: *facultate et meditatione eloquentiam*, quod Lipsio placet. Nobis faciliior et speciosior videtur Tyrwhitti coni. *facultate et usu eloquentiam* cet. DRONKIUS. Recte: duo vocabula hic respondere debent duobus praecedentibus *arte et scientia*. Niro autem casu accidit, ut Rauchensteinus meus, Dronkii editione carens, ultro ipse quoque in Tyrwhitti coni. incideret, quod magnum semper est veritatis argumentum. Ita scilicet hunc locum tractavit: „Vulgo: *facultate et eloquentia*, unde Rhen. Ox.

quibus exercitationibus iuvenes iam et forum ingressuri confirmare et alere ingenia sua soliti sint. Neque enim arte et scientia, sed longe magis facultate et [usu] eloquentiam contineri nec tu, puto, abnues et hi significare vultu videntur.

Deinde, quum Aper quoque et Secundus idem annuis-
sent, Messala, quasi rursus incipiens: Quoniam initia et semina veteris eloquentiae satis demonstrasse videor docendo, quibus artibus antiqui oratores institui erudiri-
que soliti sint, persequar nunc exercitationes eorum; quamquam ipsis artibus inest exercitatio nec quisquam percipere tot reconditas aut tam varias res potest, nisi ut scientiae meditatio, meditationi facultas, facultati vis eloquentiae accedat: per quae colligitur eandem esse rationem et percipiendi, quae proferas, et proferendi, quae perceperis. Sed si cui obscuriora haec videntur isque scientiam ab exercitatione separat, id certe concedet, instructum et plenum his artibus animum longe paratiorem ad eas exercitationes venturum, quae propriae + circa oratoriam videntur.

34. Ergo apud maiores nostros iuvenis ille, qui foro et eloquentiae parabatur, imbutus iam domestica disciplina, refertus honestis studiis, deducebatur a patre vel a propinquis ad eum oratorem, qui principem in civitate locum obtinebat. Hunc sectari, hunc prôsequi, huius omnibus dictionibus interesse sive in iudiciis sive in concionibus

Ob. 1. iam forum 3. facultate eloquentiam 6. *Abest* quoque 19. curae oratorum
D. 1. iam forum 3. facultate eloquentiam 12. nisi scientiae 19. curae oratorum

CAP. 34. [in civitate locum ob- [dictionibus interesse sive] Tres
tinebat] Sic recte Cdd. Vaticc., versus hi additi libro veteri de-
vitato exitu hexametri, Brot. Ob. bentur, a vulgatis per iniuriam
D. et O. pro Edd. vett. locum in exsultantes, qui habent: dictioni-
civitate tenebat. Cfr. Cic. Br. bus interesse, utque sic dixerim
§. 238. Or. pugnare cet. LIPSIUS. Voc. dictio-

assuescebat, ita ut altercationes quoque excipere et iurgiis + interesse, utque sic dixerim, pugnare in proelio disceret. Magnus ex hoc usus, multum constantiae, plurimum iudicii iuvenibus statim contingebat, in media luce studentibus atque inter ipsa discrimina, ubi nemo impune stulte aliquid aut contrarie dicit, quo minus et iudex respuat et adversarius exprobret, ipsi denique advocati aspernentur. Igitur vera statim et incorrupta eloquentia imbuebantur et, quamquam unum sequerentur, tamen omnes eiusdem aetatis patronos in plurimis et causis et iudiciis cognoscebant habebantque ipsius populi diversissimarum aurium copiam, ex qua facile deprehenderent, quid in

nem pro oratione acriter reprehendit Fronto *Ed. Rom.* p. 117. *Quaeso, ne unquam eo (verbo) utaris, dictionem pro oratione.* Praeclare vidit Immanuel Bekkerus, Vir summus, corruptum esse locum — duplex enim istud interesse in tali scriptore tolerari nequit — sed corrigendo: ita ut altercationes quoque exciperet et iurgiis interesset, utque sic dixerim pugnare in proelio disceret, magnum vitium orationi intulit; etenim vitium orationi intulit; etenim debet esse utque, ut sic dixerim; quum part. utque manifesto pertineat dumtaxat ad vv. sic dixerim, non ad v. disceret; nemo autem ita scriberet: ita ut altercationes quoque exciperet et iurgiis interesset, pugnare in proelio disceret. Praeterea altercationes excipere rectissime dicitur, ut ictus sive batuentis seu gladiatoris excipere (Cap. 37.), id est, ubi quis altercando te lacessierit, ei pari predicacitate respondere ac fortiter resistere; non item recte dicitur

iurgiis interesse eo significatu, qui hic unice requiritur. Iurgiis enim interesse tacitus ac tranquillus possum; veluti iurgio inter Sinonem et magistrum Adamum tacitus intererat Dantes Aligerius (*Inferno Canto XXX.*) nihilominus acriter a Virgilio reprehensus. Sed hic desideramus verbum, quod respondeat verbis excipere et pugnare, id est, ipsum verbum iurgari, sed exquisitius expressum. Scripsit igitur Tacitus: ita ut altercationes quoque excipere et iurgiis se inserere, utque sic dixerim, pugnare in proelio disceret. (*inserere se Tacitus etiam Histor. 2, 19.*) — quo minus et iudex, e Farnesiano potius, quam, ut aiunt, e Spir. (quam non habebat) Lipsius restituit. Miro errore Put. Riv. Ber. Alc. Rhen.: quod et iudex. Or. [deprehenderent] e Vatt. Brot. Ern. Seqq. pro Put. Lips. deprehendebatur et Spir. deprehenduntur. Longe autem praestat Vatt. lectio

quoque vel probaretur vel displiceret. Ita nec praeceptor deerat optimus quidem et electissimus, qui faciem eloquentiae, non imaginem praestaret; nec adversarii et aemuli, ferro, non rudibus dimicantes: sed auditorium semper plenum, semper novum, ex invidis et faventibus, ut nec bene * * dicta dissimularentur. Scitis enim magnam illam et duraturam eloquentiae famam non minus in diversis subselliis parari quam suis: quin immo constantius surgere ibi, fidelius corroborari. Atque hercule sub eiusmodi praeceptionibus iuvenis ille, de quo loquimur, oratorum discipulus, fori auditor, sectator iudiciorum, eruditus et assuefactus alienis experimentis, cui quotidie audienti notae leges, non novi iudicum vultus, frequens in oculis con-

Ob. 6. bene dicta 10. praeceptoribus

D. 6. bene dicta 10. praeceptoribus

suspicioni Osanni: *deprehendetur.* Or.

[ferro, non rudibus] Mea sponte restitui, quum in libris esset: *sudibus*. Metaphoram a gladiatoribus esse constat, qui rudibus sive bacillis interdum exercendae artis causa pugnabant. LIRIVS. Docte in hunc locum commentatus est P. Faber *Semestrium Lib. sec.* Paris. 1575. 4. p. 243., qui item, ut Lipsius, legendum proposuit *rudibus*: ita ut utrique certa haec emendatio debeatur. Inter alia haec notat: „Etsi *sudibus* inter se depugnabant vel exercitationis gratia sudes torquebant Romani iuvenes antiquitus, nude Livius (26, 51.): *tertio die sudibus inter se in modum iustae pugnae concurrerunt: et noster Seneca (Ep. 88.) An liberale studium istud esse iuventuti nostrae credimus, quam maiores nostri rectam*

exercuerunt hastilia iacere, sudes torque cet.“ — In Livii loco

nunc edunt *rudibus*. — *sudibus* defendit Doederlein *Syn.* 3. p. 266.

Cum Schelio Schulz.: *et auditorium*. Rauchenstein: *dimicantes ad a. i. e.* „apud.“ — Fortasse *sed*

omnino delendum, ut pote ortum e geminatione inter *es aud.* — Mox

Agricola proposuit: *nec male nec bene dicta*, non, ut aiunt D. et

Osannus, *nec bene nec male dicta*, quod tamen ipsum habet Ed. Pith.

Heidelbergensis, et rectius puto. Ipsam Agricolae suspensionem *nec*

male nec bene dicta receperunt Biontini, „sententia favente“ in-

quit Lipsius in *Edl. posterr.* — Pro *praeceptionibus* i. e. diversis

modis instituendi ac formandi, recentiores e Vatt. dederunt *prae-*

ceptoribus: quod ipsum reiiciendum erat propter praecedens *nec*

praeceptor deerat et sequens ora-

suetudo concionum, saepe cognitae populi aures, sive accusationem susceperat sive defensionem, solus statim et unus cuicunque causae par erat. Nonodecimo aetatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno et vigesimo Caesar Dola-

D. 4. *Dolobellam*

torum discipulus. Amat autem haec aetas abstracta, ut aiunt, pro concretis. Oa.

[*statim et unus cuicunque*] Ita iam in Ed. I. tacite Lipsius; in posterioribus Edd. haec annotavit: „Ita Vetus. Non male etiam vulgo: *statim unicuique*.“ Est igitur illud e Farnes. atque exquisitius dictum pro eo, quod assollet: *unus solus*; quae notio quasi per antithesin rursus complectitur omnia illa *oratorum discipulus, fori auditor, sectator iudiciorum*; nolim igitur, quo inclinabat Dronkius, praeferre Edd. vet. lectionem. — Ex Edd. vet. *Dolobellam* Dronkius. Recte hanc scripturam reiecit Osannus. Mox, donec contrarium comprobetur, *C. Catonem* ex Farnes. desumptum existimamus. Necessarium autem h. l. erat praenomen (male deletum a D. et O.), ne quis cogitaret de Marco Catone. Ceterum falso Dronkius p. 212. eum *Lucium Porcium Catonem* appellat, nisi est error typogr. Tum scrib. sane erat cum Beroaldo, Alciato et Rhen. *hodieque*, vel si mavis, cum Dronkio *hodie quoque* e Vat. 1862. (igitur ceteri duo videntur illud ipsum (*hodieque*) habere;) non *hodie* cum Edd. vet., etiam Riv. et Osanno. Ceterum ad totum locum haec annotat OSANNUS: „Mendum in his verbis inesse, haud pauci an-

notarunt, hosque inter Wesselingus quoque in *Observ.* II. 18. p. 222. Ex certa enim temporum computatione Dolobellam Caesar annum vigesimum tertium vel vigesimum quartum agens accusavit. Quapropter Pichena *tertio et vicesimo* scribendum suavit. Hoc autem fieri non potest, si quidem totius loci ordo perturbatus non est: nam apparet Tacitum in afferendis exemplis a minori numero ad maiorem assurgere. At fortasse ordo commatum haud integer est, quem restitueris, si verbo *uno et vigesimo Caesar Dolobellam* loco moveas, atque mutato *tertio* vel *quarto*, inseras post *Catonem*; quae eommatum singulorum confusio nostro loco, quo similes dictiones iterantur, non miranda esset. Neque difficile est ex UNO efficere *tertio*, quum illud *IIIo* vel *IIIIo* in antiquo exemplari scriptum cogitas, sicuti *XXsiqus* pro *vigesimus* olim scribebatur, ut annotavi in *Allgem. Schulzeit.* 1828. N^{ro} 54. p. 446. Tamen ita ab auctore scriptum esse mihi non persuadeo propterea quod *altero* Latine dici posse non arbitror, nisi *uno* antecedit.“ — *Quidni vero?* Nonne est apud Cic. *ad Famil.* 12, 25, initio: *Liberatibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit.* — ? Oa.

bellam, altero et vigesimo Asinius Pollio C. Catonem, non multo aetate antecedens Calvus Vatinius iis orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.

35. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui *rhetores* vocantur: quos paullo ante Ciceronis tempora exstitisse nec placuisse maioribus nostris ex eo manifestum est, quod, Crasso et Domitio Censoribus, cludere, ut ait Cicero, *ludum impudentiae* iussi sunt. Sed, ut dicere institueram, deducuntur in scholas, in quibus non facile dixerim utrumne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. Nam in loco nihil reverentiae, + sed in quem nemo nisi imperitus aequae intrat. In condiscipulis nihil profectus, quum pueri inter pueros et adolescentuli inter adolescentulos pari securitate et dicant et audiantur. Ipsae vero exercitationes magna ex parte contrariae. Nempe enim duo genera materiarum apud rhetoras tractantur, suasoriae

Ob. 2. L. Crasso 14. aequae imperitus 18. rhetores
D. 1. Pollio Catonem 3. hodie quoque 14. aequae imperitus

CAP. 35. [in scenas] Puto: scho- duxit Seebode. Ordo Vatt. Ob.
las. Lipsius. Ipse postea hanc D. et O. aequae imperitus est ab
suam coni. repudiavit. Mox Crasso interpolatoribus. Saepe enim aequae
cum Schurzfl. recte D. et O. pro sic postponitur. v. c. Fronto Ed.
Edd. vett. Marco Crasso, et Ern. Rom. p. 240. sententias - - non
L. Crasso (de Pithoei coni.). — modulatas aequae. — inter adolescen-
deducuntur e Vatt. iam Ern. pro tulos tacite Lipsius dedit (scil. ex
deducimur Edd. vett. et Lips. — Farnes.). Quod eandem lectionem
in quibus e Schurzfl. emend. Ob. tribuit Aldinae Osannus, errat, ut
et D. in cum Edd. vett. rursus plerumque. Aldina habet in ado-
sustulit O. Cfr. ad Cap. 32. Wop- lescentulos cum ceteris Edd. vett.
kensis annotat. Toleravi literis — et dicant e Vatt. primus dedit
inclinatis. Optime deinde Aci- Brotier, non Ern., ut ait O. A
dalius scilicet in quem. (scilicet prioribus Edd. abest et. — rhe-
per compendium scriptum modo toras habet etiam Lipsiana I. pro
in si, mopo in sed abiit.) — im- eo, quod in posterioribus substi-
peritus aequae Edd. vett. recte re- tutum est rhetores. Or.

et controversiae. Ex iis suasoriae quidem + etsi tamquam plane leviores et minus prudentiae exigentes pueris delegantur; controversiae robustioribus assignantur, quales per fidem et quam incredibiliter compositae! Sequitur autem, ut materiae abhorrenti a veritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit, ut tyrannicidarum praemia aut

Ob. 1. Absit etsi

[Ex iis cet.] Aliquot lineas dum *pro fidem*. Notissimae sci- addidi ex fide libri. Nam vulgo licet formulae *pro deum atque ho-* legitur: *suasoriae et controversiae* *minum fidem* has novi variationes: *robustioribus assignantur*; turpi 1) *pro deum fidem*! aliquoties apud hiatu. LIPSIUS. Terentium, velut *Andr.* 1, 5, 2.

[*etsi tamquam*] etsi a multis ibique Bentl. — 2) *pro deum im-* deletum de Mureti sententia, can- *mortalium*! Ter. *Phorm.* 2, 3, 4. cellis inclusum a Seebodio et O. Cic. in *Oeconomico Fragm.* 3. — corruptum videtur ex *sic tamquam*. 3) *fidem numinum*! Florus 1, 11, Cfr. Cap. 10. *sic -- tamquam eos*. 15. et 3, 3, 7. Verum nisi magno Cap. 13. *sic quasi Augustum*. Cic. opere fallor, simplex *pro fidem*! *ad Famil.* 8, 12, 4. *tamquam pro-* omni caret auctoritate, quum *curator sic agas*. ibid. 10, 19, 1. *fidem*, contra atque rati sunt *sic enim vidi quasi ea*. ib. 13, 63. Dronkins et Osannus, optimâ ni- *sic frui, tamquam domi meae*. Or. tatur Petronii Cap. 100, 5. *Per*

[*quales per fidem*] Lipsius tacite *fidem, inquam, pater, cuius haec* nostrum scripsit, non ex Cd. Far- *navis est?* Vide igitur, ne *per fidem* nes., ut Schulze et Seebode opi- potius explicandum sit ex hac *per fidem*, quam emendationem *formula: per tuam, per vestram* in nulla editione legimus. DRON- *fidem*, omisso pronomine, quae *ius*. Edd. vet. cum Ald. *perfi-* cum multis aliis istius aetatis fuisse *videtur* licentia. Or.

[*declamatio quoque adhibeatur*] *diar*, in quo Lipsius sagaciter vi- In Ed. Stoer. expressum est *decl.* dit *per fidem* latere, quod plurimi *quoque similis adhibeatur*. Vocem -- susceperunt. Sed phrasis *per* *deesse*. Acidalius quoque et Schurzfl. existimabant. Ille inseri voluit *fidem*, alibi nondum reperta, sine *par vel similis vel talis*; hic sup- auctoritate est. Quare egregiam *plevit aequa*, unde ortum sit *quo-* Ern. coniecturam *proh fidem* am- *que*. Sed locum medicina non *plexus, pro fidem* dedi. OSANN. *egere docet* recta Schulzii inter- *[Quales per fidem]* Ita Vetus. Vul- *pretatio: „i. e. ut non contenti* *gati: quales perfidiae*. Forte: *per* *sint sola elaboratione thematis,* *Fidium*. LIPSIUS. Vides Farnesiani *quod inspicendo corrigat rhetor,* *lectionem esse per fidem* adeoque *firmiter retinendam nec reponen-*

vitiatum electiones aut pestilentiae remedia aut incesta matrum aut quidquid in schola quotidie agitur, in foro vel raro vel nunquam, ingentibus verbis persequantur: quum ad veros indices ventum est,

* * *

* * rem cogitare, nihil humile, nihil abiectum eloqui poterat.

36. Magna eloquentia, sicut flamma, materia alitur et motibus excitatur et urendo clarescit. Eadem ratio in nostra quoque civitate antiquorum eloquentiam provexit. Nam etsi horum quoque temporum oratores ea consecuti sunt, quae, composita et quietâ et beata re publica, tribui fas erat: tamen illa perturbatione ac licentia plura

Ob. 12. ista

D. 12. *pleraque*

sed addant declamationem. "Dion- Schurzfl. De seq. defectu *sex pa-*
xius. Sententia manifesto haec est: *gellarum* (Cd. Vat. 1518.) optime
„Necessario materiae abhorrenti disputarunt U. Bekkerus et Doe-
a veritate respondet, eiusmodi ma- derleinus, quorum scriptiunculas
teriam comitatur declamatorium, in fine addidi. — Ingens hic lacuna
tumidum, falsum genus dicendi;“ est, de qua vulgo ne suspicati
quale reapse reperimus in Decla- quidem sunt. Vetus liber magnum
matt. Quintiliani, apud Senecam spatium relinquebat hucusque:
rhetorem, in Panegyricis Latinis. *rem cogitare*, addito: *Hic multum*
Video defendi posse vulgatam; *deficit*. LIPSIVS.
non tamen miror, cur sagax ille
Acidalius in ea offenderit; habet
enim nescio quid duri et manci.
Quo circa vide, ne inter literas
ue a exciderit *vana*: quod fere
tralaticium est declamationis *ext-*
eror. — *similis* supplevit iam
Heidelb. OR.

[electiones] Scribo: *electiones*.
LIPSIVS. Ipse hanc coni. postea
reiecit meliora edoctus a Pithoco.
Pertinet huc v. c. Quintiliani
declamatio CCCIX., indicante

Schurzfl. De seq. defectu *sex pa-*
gellarum (Cd. Vat. 1518.) optime
disputarunt U. Bekkerus et Doe-
derleinus, quorum scriptiunculas
in fine addidi. — Ingens hic lacuna
est, de qua vulgo ne suspicati
quidem sunt. Vetus liber magnum
spatium relinquebat hucusque:
rem cogitare, addito: *Hic multum*
deficit. LIPSIVS.

CAP. 36. Lectiones *provexit pro*
pervexit, *tribui pro imbui*, *plura*
pro pleraque tacite a Lipsio re-
ceptae, rursus nentiquam eius
coniecturis, sed Cd. Farnesiano
tribuendae sunt. (Cfr. eius Praef.)
pleraque tamen a Cdd. Vatt. fir-
matur, sed etsi refert nostri scri-
ptoris consuetudinem, qui saepe
h. v. utitur, hoc tamen loco *plura*
Farnes. ab ipsa etiam sententia
requiri videtur. *plura* scil. „quam
nunc assequimur.“ Ideo retinui.

sibi assequi videbantur, quum, mixtis omnibus et moderatore uno carentibus, tantum quisque orator saperet, quantum erranti populo persuaderi poterat. Hinc leges assiduae et popolare nomen, hinc conciones magistratum paene pernoctantium in rostris, hinc accusationes potentium reorum et assignatae etiam domibus inimicitiae, hinc procerum factiones et assidua senatus adversus plebem certamina. Quae singula etsi distrahebant rem publicam, exercebant tamen illorum temporum eloquentiam et magnis cumulare praemiis videbantur, quia, quanto quisque plus dicendo poterat, tanto facilius honores assequeretur, tanto magis in ipsis honoribus collegas suos anteibat, tanto plus apud principes gratiae, plus auctoritatis apud patres, plus notitiae ac nominis apud plebem parabat. Hi clientelis etiam exterarum nationum redundabant: hos ituri in pro-

— *tamen illa* e Vatt. D. et O. *simultates*. Sententia videlicet haec pro *tamen ista*. Or. — *saperet*] est: „quae omnia et quidem singula sua pro portione et propter proprias causas distrahebant rem publicam.“ — Tum examina, si placet, annon rectius scribatur *et magnis cumulari praemiis videbantur* ipsa illa, quae supra profert. Elegans correctio ab optimo libro. Ut nunc est, leges assiduae, popolare nomen, conciones, accusationes, factiones magnis cumulant praemiis eloquentiam; quod mihi quidem minus concinnum videtur. Fortasse tamen ideo nemo ante me haesit in vulgata, quia explicabant *et magnis cumulare praemiis* homines illos, tunc rem publicam capessentes *videbantur*: non possumus. Abest ab Edd. sed accusativi alicuius omissio durior est. Or.

[*hinc conciones magistratum*] Fuit quum pro *saperet* mallem *valeret*; illud tamen melius multo. Ad *persuaderi* intelligo *eum sapere*, ut Heumann *persuadere* facile creamus. RAUCHENSTEIN.

[*hinc conciones magistratum*] Nam vulgati ridicule: *hinc conciones migrantium ac paene pernoctantium*. LIPSIUS. Idem (scil. *magistratum*) vetusta manus, diu ante Lipsium, adscripsit exemplari meo Ed. Puteolani. Mox Lipsius e codice proculdubio, non ex ingenio, inseruit voc. *factiones*, quo sine sententiae detrimento carere non possumus. Abest ab Edd. sed accusativi alicuius omissio durior est. Or.

[*quae singula*] Non erat cur [*parabat*] pro *probabat* Lipsius in v. *singula* Osannus „impingeret“ substitutumque cuperet v. perunt omnes. Or.

vincias magistratus revereabantur, hos reversi colebant: hos et praeturae et consulatus vocare ultro videbantur: hi ne privati quidem sine potestate erant, quum et populum et senatum consilio et auctoritate regerent. Quin immo sibi ipsi persuaserant neminem sine eloquentia aut assequi posse in civitate aut tueri conspicuum et eminentem locum. Nec mirum, quum etiam inviti ad populum producerentur: quum parum esset in senatu breviter censere, nisi qui ingenio et eloquentia sententiam suam tueretur: quum in aliquam invidiam aut crimen vocati sua

Ob. 14. quis

[*reversi colebant*] Sic egregie det admonere totiens de manifesta (e Farnes.) Lipsius: (cfr. eius Praefat.). Male Osannus reduxit antiquam corruptelam *reversuri* ineptissime: *hi et praeturae et consulatui vacare ultro*. — Quod (*ultro vacare consulatui*) profecto nemo nisi furiosus dicere poterat. Or. [nisi qui -- tueretur]. Oberlini quis est e marg. Edd. Lips. posterr. Ern. volebat *nisi ingenio -- tuerentur*. Post v. in publicis excidit aut iudicii (Agricolae susp.; etiam Cuiacius margini Ald. adscripsit: in iudiciis publicis.) aut causis (Bipont.) in iudiciis absentes ex Heum. et Ern. susp. O. Mox horribilem corruptelam: *accedebat et commoda. Disertum -- gloriosum, sed contra* ab Acidalio (*quomodo*) et Schurzfl. (*sic*) feliciter emendatam revocavit O. Talia fieri possunt, immo debent, ubi legem tibi ipse scripseris nullam omnino coniecturam recipiendi; sed Osannus alibi recepit etiam suas; quidni, quaeso, tam perspicue veras, qualis est haec Acidalio-Schurzfleischiana, recipiamus? Or.

[*hos et praeturae et consulatus vocare ultro videbantur*] Rursus dedi veterem lectionem omnium editionum a Lipsio primum mutatam. Huius enim ingenio debetur, quod plerumque vulgatum: *hos et praeturae et consulatus vocare*. Quam lectionem Dronkius quoque edendam curavit, in nota prudenter monens, alteram illam fortasse sinceram esse, modo explices: „per se videbantur destinati esse praeturis et consulatui.“ OSANN. Audi nunc Lipsium velut iratum librariorum incredibili stultitiae, sic exclamantem: „Tae-

voce respondendum haberent: quum testimonia quoque in publicis * * non absentes nec per tabellam dare, sed coram et praesentes dicere cogerentur. Ita ad summa eloquentiae praemia magna etiam necessitas accedebat, et quomodo disertum haberi pulchrum et gloriosum, sic contra mutum et elinguem videri deforme habebatur.

37. Ergo non minus rubore quam praemiis stimulabantur, ne clientulorum loco potius quam patronorum numerarentur: ne traditae a maioribus necessitudines ad alios transirent: ne tamquam inertes et non suffecturi honoribus aut non impetrarent aut impetratos male tuerentur. Nescio, an venerint in manus vestras haec vetera, quae et in antiquariorum bibliothecis adhuc manent et quum ma-

Ob. 2. in iudiciis non 13. quae in antiquorum

D. 13. quae in antiquariorum

CAP. 37. [*Ergo non minus*] Sic ii, quorum aetas ad priora illa Lipsius tacite, sed e Farnes. (efr. tempore, quibus oratores illi laudatus Praefat.) Malo rursus exemplo et sententia prorsus pessum data O. reduxit mancā scripturam Spir. *Minus*, pro qua Puteol.: *Non minus*. — *clientulorum* recte emendavit Editor Basil. 1519. pro *clientularum* (sic etiam Rivius.) *clientelarum* coniecerunt Schurzfl. Ernestius; receperunt Brot. Schulz. — *transirent* tacite Lipsius (e Farn.) pro *transissent*. Or. — [*quae et in antiquariorum*] Sic scrib. erat. — *quae et in antiquorum* Vat. 1862. Osann. *antiquariorum* egregia est Schurzfl. emendatio, merito recepta a Seebodio in Ed. alt. et D. (hic: *quae in antiquariorum*). — *quae in antiquorum* Vat. 1518. (Heum.) Ern. Ob. *quae et antiquorum* Edd. vet. Lips. Mire Osann defendit antiquorum hac interpretatione: Sunt

tempora, quibus oratores illi laudatissimi inclaruerunt, vergebat ac paene contingebat. "Id est, homines octogenarii, nonagenarii, et si qui maiores natu etiam tunc su- pererant"; sed ii Latine nunquam *antiqui* dicuntur, sed v. c. *seniores*, ut Tacit. *Annal.* XI., 27. *audita scriptaque senioribus tradam*. Ex Osanni autem errore *antiqui* dicentur pariter et homines etiam tunc viventes et aequales Cicero- nis, ut C. 21. *in quibusdam antiquorum* cet. Or. — *quum maxime* ex Spir. Ern. Ob. D. et O. — *nunc maxime* ceterorum, etiam Seebodii, est e mala Puteolani coniectura. Rectum usum partic. *nunc maxime* demonstrat Appulcius de *Mundo*, initio: *et saepe alias - mihi - divinarum particeps rerum philosophia videbatur et nunc maxime, quum naturae interpretationem sibi*

xime a Muciano contrahuntur ac iam undecim, ut opinor, Actorum libris et tribus Epistolarum composita et edita sunt. Ex his intelligi potest, Cn. Pompeium et M. Crassum non viribus modo et armis, sed ingenio quoque et oratione valuisse: Lentulos et Metellos et Lucullos et Curiones et ceteram procerum manum multum in his studiis operae curaeque posuisse nec quemquam illis temporibus magnam potentiam sine eloquentia consecutum. His accedebat splendor rerum et magnitudo causarum, quae et ipsa plurimum eloquentiae praestant. Nam multum interest, utrumne de furto aut formula et interdicto dicendum habeas, an de ambitu comitorum, expilatis sociis et civibus trucidatis. Quae mala sicut non accidere melius est isque optimus civitatis status habendus est, [in] quo nihil tale patimur: ita, quum acciderent, ingentem eloquentiae materiam subministrabant. Crescit enim cum amplitudine rerum vis ingenii nec quisquam claram et il-

Ob. 14. est, quo

D. 1. Marcum 9. reorum 14. est, in quo

vindictet. Hoc vero loco requirere- [splendor rerum] e Vatt. Sec-
tur certe nunc quum maxime, quod bode, D. et O. spl. reorum; sed
habet etiam apud Frontonem p. h. l. puto sermonem esse potius
143. Ed. Rom. Cfr. ad C. 16. — de rebus universe, quae tracta-
Pro contrahuntur Heum. protra- bantur liberâ re publica, ut mox
huntur; sed sermo est de epitome recurrit amplitudo rerum; nec re-
sive eclogiarum, quales tunc tempo- cte aliquis loqueretur de splendore
ris a multis componi solebant. Cfr. Catilinae, Verris atque eiusmodi
Frontonem Ed. Rom. p. 160. Me- reorum. — in quo e duobus Vatt.
mini me excerptisse ex Ciceronis iidem pro quo. Cfr. ad Cap. 32.
epistulis ea duntaxat, quibus in- Servavi cum []. quo absolute recte
esset aliqua de eloquentia vel phi- dicitur: ἡς καταστάσεως τῆς πολι-
losophia vel de re publica disputa- telas οὐκ οὐδὲν τοιοῦτο πύχομεν.
tatio cet. Mox Marcum omnibus — v. poeta post Archias Lipsius
litteris cum Edd. vet. Lips. D. et O. tacite, sed cum Farnes. sustulit;
Eundem usum antiquum etiam esse restituerunt e Spir. et Edd. vet.
videbis ex Inscriptt. mels Latinis D. et O. Cdd. Vaticani non vi-
Vol. 1. N. 2706. et 2707. Ox. dentur habere. Ox.

lustrem orationem efficere potest, nisi qui causam parem invenit. Non, opinor, Demosthenem orationes illustrant, quas adversus tutores suos composuit: nec Ciceronem magnum oratorem P. Quintius defensus aut Licinius Archias faciunt: Catilina et Milo et Verres et Antonius hanc illi famam circumdederunt, non, quia tanti fuit rei publicae malos ferre cives, ut uberem ad dicendum materiam oratores haberent, sed, ut subinde admoneo, quaestionis meminerimus sciamusque nos de ea re loqui, quae facilius turbidis et inquietis temporibus exstitit. Quis ignorat utilius ac melius esse frui pace quam bello vexari? Plures tamen bonos proeliatore bella quam pax ferunt. Similis eloquentiae conditio. Nam quo saepius steterit tamquam in acie quoque plures et intulerit ictus et exceperit, quo maior adversarius et acrior, + qui pugnas sibi asperas desumpserit, tanto altior et excelsior

Ob. 4. P. Quintius 6. fuit, rem publicam 15. quicum
D. 5. Archias poeta 10. existit 15. quicum

[*tanti fuit rei publicae*] Sic recte *quicum*, et *asperas* (quod ne per Heum. Seeb. D. et O. explicaverunt compendium scripturae Edd. suspectum sit ex Farnes. lectione vett. et Lips.: *R. P. Male Bipsas*; unde vide, ne in eius corpont. Schulz. Oberl. *rem publicam*. ruptela hoc lateat: *quanto maior Perperam deinceps margo Lipsli adversarius est, et acriores pugnas* (Edd. posterr.) *existit*; quod ex *sibi ipsa desumpserit, tanto altior* Seebodii altera irrepsit in Dronkianam, invito editore. Oa. *criminibus, in ore hominum agit*:

[*adversarius, eo acrior qui pugnas sibi asperas desumpserit*] (Sic scil. Edd. vett. Lips.) Liber vetus aliiisque *nobilitata* volentibus placet: *eo acrior per pugnas sibi ipsas desumpserit*. Subest mendum. LARSIVS. E Vat. 1862. firmante non ad *oratore* referre. Insuper Cdd. atque Edd. vett. lectio: *NOBILITATUS CRIMINIBUS* deinde dederunt: *quicum pugnas sibi asperas d.*; in quibus primum caret omni probabilitate Latini quod ex Acidalii suspicione dedit

et, illis nobilitatus discriminibus, in ore hominum agit, quorum ea natura est, ut * *, *secura velint*.

38. Transeo ad formam et consuetudinem veterum iudiciorum, quae etsi nunc aptior est + ita erit, eloquen-

Ob. 2. nolint 4. est civitati, eloquentia
D. 4. aptior est, eloquentiam

Osannus: **NOBILITATUSCER-**
TAMINIBUS. Lipsii autem ingenio debetur *discriminibus et in ore*. Egregia haec lectio nuperime rursus postposita est solitae corruptelae *more*; quam defendens Osannus parum cogitavit, an ab sano homine iungi queant haec duo membra: *nobilitatus discriminibus sive certaminibus more hominum agit*: pro quo sane dicendum fuisset: „nobilitatem ac gloriam quaerens ex illis discriminibus, more hominum agit.“ Praeterea admodum dure in Osanni ratione omittitur verbum *est* post *vv. altior et excelsior*. Recte contra *altior et excelsior et nobilitata - in ore hominum agit*. i. e. versatur, omnibus conspicua est, et, quod inde sequitur, omnes eam admirantur, (ab omnibus celebratur.) Sic Germaniae C. 7. *si ante aciem agant*: quid, quaeso aliud est atque „ante aciem, omnibus conspicui, versantur“ —? Rectissime autem Dronkius attulit *Histor.* 3, 36. de Vitellio: *non in ore vulgi agere*, etsi ibi propria dumtaxat obtinet significatio, „in conspectu vulgi versari, popello sese ostendere.“ Quomodo autem Osannus dicere ausus est, eo in loco *in ore* tantummodo e correctione esse pro *more*, quum Pichena teste, sic habeat Cd. Flo-

rentinus? — *nolint* pro *velint* Rhenani erat emendatio, a multis, etiam Lips. recepta; nisi quod Agricola acutius etiam vidit excidisse membrum oppositum; itaque volebat: *ut dubia laudent, secura nolint*: rectius deinceps Acidalius verum desiderabat *ut dubia laudent, secura nolint*: omnino illius aetatis; unde proposuit: *ut dubia laudent, secura malint*; idque recepit Heum. Sed fac, quod mihi quoque probabile videtur, excidisse eiusmodi quidpiam, quale est *ut dubia laudent*, facile videbils argutiorem esse sententiam retenta ipsa Cdd. Vatt. et Edd. vet. lectione: *secura velint* si bimet ipsis, dum tamen eos laudant discriminibus obviam eunt. OR.

CAP. 38. [ad formam] Spir. *ad fortunam*. In Ed. Schulzii male *ad forum*, fortasse ex err. typogr. DRONKIUS. Scil. Venetae Rivii Schurzfl. tribuit *ad forum*; sed in meo exemplari est *ad formam*. OR.
[aptior est, ita erit, eloquentiam] Loci corrupti optima inter omnes est emendatio Agricolae: *aptior est veritati, eloquentiam*. Receperunt Heum. Schulze, Bekker. OR. — Lectionis vulgatae typis paullum mutatis ita lego: *transeo ad formam et consuetudinem veterum iudiciorum, qua, etsi nunc aptior est, ita*

tiam tamen illud forum magis exercebat, in quò nemo intra paucissimas horas perorare cogebatur et liberae comperendinationes erant et modum dicendi sibi quisque sumebat et numerus neque dierum neque patronòrum finiebatur. Primus III. COS. Cn. Pompeius adstrinxit imposuitque veluti frenos eloquentiae, ita tamen, ut omnia in foro, omnia legibus, omnia apud praetores gererentur: apud quos quanto maiora negotia olim exerceri solita sint, quod mains argumentum est, quam quod causae centum-

Ob. 5. Primus tertio consulatu Cn. Pompeius

D. 5. cavebatur. Primus huius . . . cons. Cn. Pompeius 8. smt

perit eloquentia. Tanto cet. Sin [Primus III. COS. Cn. Pompeius] autem ita in apodosi minus respondere videatur voci *etsi*, mutaretur sive *tertio* sive *tertium* tari hoc potest facili negotio in consul. Cfr. Gell. 10, 1. et Seuti; quamquam cum gravitate ita in tam brevi sententia particulae (spatium vacuum) cons. Cn. P. *etsi* fortasse recte opponitur. In citatiorem autem hac sententiarum nullus est verus defectus; sed conformatione fieri orationem, improbandum non puto. RAUCHENSTEIN. Sententia tamen ipsa huic loco minus videtur apta. — civitati Bipont. est hariolatio; D. et O. verba corrupta deleverunt. Lipsius haec annotavit: „Corruptus locus. Forte leg.: *quas etsi n. a. est, at tamen certe eloquentiam illud f.*“ — tamen illud est e Vatt. pro tantum i. Spir. tanto i. Put. Lips. Or.

[finiebatur] Egregiae lectioni est nota et num. sing. et plur.; a Lipsio tacite adscitae e Farnes. in serioribus dumtaxat reperi (cfr. eius Praefat.) cur tandem D. COSS. pro utroque consule. — et O. substituerunt falsissimam omnia legibus cum Cdd. Vatt.; Puteolani correctionem cavebatur firmantibus Acidalii aliorumque corruptelae Spirensis favebatur? coniecturam, Ern. Seqq. Falso Ceterum hic quoque v. finiri corruptum vides, ut ex mea sententia Cap. 19. Or. Osannus. Perperam Rivio tribuit Primus huius . . . tertio consulatu Cn. P. Schurzfleisch. COS. in Inscriptt.

est nota et num. sing. et plur.; in serioribus dumtaxat reperi

COSS. pro utroque consule. — omnia legibus cum Cdd. Vatt.; firmantibus Acidalii aliorumque coniecturam, Ern. Seqq. Falso Osannus eandem lectionem tribuit Aldinae, quae cum Edd. vet. et Lips. habet omnia in legibus. —

virales, quae nunc primum obtinent locum, adeo splendore aliorum iudiciorum obruebantur, ut neque Ciceronis neque Caesaris neque Brutī neque Caeli neque Calvi, non denique ullius magni oratoris liber apud centumviros dictus legatur, exceptis orationibus Asinii, quae *pro heredibus Urbiniae* inscribuntur, ab ipso tamen Pollione mediis Divi Augusti temporibus habitae, postquam longa temporum quies et continuum populi otium et assidua senatus tranquillitas et maximi principis disciplina ipsam quoque eloquentiam sicut omnia alia pacaverat?

39. Parvum et ridiculum fortasse videbitur, quod dicturus sum, dicam tamen vel ideo, ut rideatur. Quantum humilitatis putamus eloquentiae attulisse paenulas istas, quibus adstricti et velut inclusi cum iudicibus fabulamur? quantum virium detraxisse orationi auditoria et tabularia credimus, in quibus iam fere plurimae causae explicantur? Nam, quo modo nobiles equos cursus et spatia probant, sic est aliquis oratorum campus, per quem nisi liberi et

D. 18. sic aliquis

sint pro sunt (Eddi. vett. D. et O.) loco intelliges Marcum loqui commendatio est Acidalii. On. *dibiliter de Asinii Pollionis oratione.* — Res prorsus incerta lib. IV. C. I. (41.) restitui, qui est. On. *Asinium pro heredibus Urbiniae* CAP. 39. [*videbitur*] Cum Ur- laudat. Male vulgo *Ironia*. (Riv. sino, Pithoeus, Ern. Ob. Dr. Contra Seebode in Ed. alt. et O. *renia*. LIPSIVS. Cfr. M. Aurelium vocarunt veterem errorem *videtur*. Caesarum *ad Frontonem* p. 126. Utrumque tempus confunditur *Ed. Rom.: uberem mi materiam* etiam apud Cic. *ad Famil.* 9, *mitte, oro et rogo καὶ ἀντιβολῶ καὶ* 10, 1. On. *δομαὶ καὶ ἐκεῖνον.* In illa enim [*sic est aliquis*] Sic optime Lipsius e Cd. Farnes. Nuperrime Seebode et D. id corruerunt in *ta*: „centumvirali sc. oratione seu *sic aliquis*; peius etiam O. reduxit causa. De causis apud centum- Spir. errorem *sic alius*. Per se, puto, viros cfr. Cic. *pro Caecina* c. 7. intelligitur aliter currere oratores, et Tac. *Dial.* 38., ex quo postremo aliter equos; ad quam tamen egre-

soluti ferantur, debilitatur ac frangitur eloquentia. Ipsam quin immo curam et diligentis stili anxietatem contrariam experimur, quia saepe interrogat iudex, quando incipias, et ex interrogatione eius incipiendum est; frequenter probationibus et testibus silentium patronis indicit. Unus inter haec dicenti et alter assistit et res velut in solitudine agitur. Oratori autem clamore plausuque opus est et velut quodam theatro: qualia quotidie antiquis oratoribus

Ob. 6. ac alter

D. 5. patronus

giam sententiam reddit Osanni interpretatio: „quo modo equis nobilibus, quo probentur, cursus datur, eodem alius (h. e. diversi generis) est oratorum.“ — *diligentis stili* e Vatt. et Editione Romana Modii Ern. Seqq. pro *diligens st.* Spir. — *diligentem st.* Put. Riv. Lips. — (Non recte Schulzius anxiam stili diligentiam in vitio poni existimavit. Coniungit ille scilicet *contrariam* non cum *v. experimur*, uti debebat, sed cum *v. anxietatem*. RAUCHENSTEIN.) — *patronis indicit* ex conj. de la Monnoye Ob. Seeb. O. pro *patronus indicit*. (*patrono indicitur* Schulting. *patrono indicit* Morabin.) *silentium perorationi indicit* mira est Osanni suspicio; etenim significaret: „im-pedit oratorem, quo minus peroret, iubetque eum abrumpere actionem antequam finita sit.“ Sententia autem haec est: „in ipso orationis cursu iudex interrumpit patronum eumque modo iubet proferre probationes defensionis, modo testes interrogare incipit contra oratoris voluntatem.“ Quocirca acquiesco in *patronis* vel *patrono indicit*. — et alter D. et

O. — ac alter Spir. Put. Riv. Beroald. Lips. Bekker. aut alter Seebode, quod Beroaldo perperam attribuunt Oberlinus et Osannus. atque alter de Ern. sententia Luenemann. Eo minus autem timidi esse debemus in hoc errore corrigendo, quod ex sextis exemplis constat contra auctoritatem optimorum Cdd. partic. ac interdum ante vocalem positam esse; v. c. Cic. ad Famil. 11, 28. 6. ac honoribus Ed. Neapolitana 1474. Cratandr. Victorii prima, Graeviana, quum Cd. Mediceus habent. atque hon. Mox vide, ne post nobiles exciderit v. homines. — ac tribus e Spir. D. et O. et tr. Put. Seqq. — *municipiorum etiam legatt.* e Vatt. Brot. D. et O. pro et *munic. et legatt.* Spir. Riv. — et *municip. legatt.* Rhen. Seqq. — ac pars - - assisteret e Vatt. Brot. D. et O. pro Spir. ac partis - - assisteret, Put. Riv. Ber. Alc. ac partes (sic, non parte; ut aiunt D. et O.) assisteret, — ac partes (non parte) - - assisterent Rhen. Seqq. — In v. quoque qui egerunt primus qui inseruit Beroaldus. Or.

contingebant, quum tot pariter ac tam nobiles forum coartarent, quum clientelae quoque ac tribus, municipiorum etiam legationes ac pars Italiae periclitantibus assisteret, quum in plerisque iudiciis crederet populus Romanus sua interesse, quid iudicaretur. Satis constat C. Cornelium et M. Scaurum et T. Milonem et L. Bestiam et P. Vatinium conqursu totius civitatis et accusatos et defensos, ut frigidissimos quoque oratores ipsa certantis populi studia excitare et incendere potuerint. Itaque hercule eiusmodi libri exstant, ut ipsi quoque, qui egerunt, non aliis magis orationibus censeantur.

40. Iam vero conciones assiduae et datum ius potentissimum quemque vexandi atque ipsa inimicitiarum gloria, quum se plurimi disertorum ne a P. quidem Scipione aut Sulla aut Cn. Pompeio abstinerent et ad incessendos principes viros, ut est natura invidiae, + populi quoque et

Ob. 2. et tribus et municipiorum leg. 3. partes - - assisterent 16. populi quoque adfectionibus auribus

D. 16. populi etiam histriones auribus

CAP. 40. [*ius potentissimum*] Sic rensis; in quo latet: *plerique et cum Vatt. Brot. Ern. Seqq. Priorum: ius quoque pot.:* pro quo *histrionalibus artibus uterentur.* Gronovius ingeniose volebat: *Plerique* scil. eo significata, qui frequens apud nostrum est, *com-cuique pot.* Fieri sane potest, ut *plures, haud pauci. Artibus* et ex librarii Vatt. suo arbitratu omiserint voc. corruptum, quod quomodo emendandum esset, non parte etiam *histrionalibus* debetur perspiciebant: adeoque recepissem Osanno, qui volebat: *populi etiam histrionis artibus potirentur;* sed *potiri populi* pro *populi voluntatem* Gronovii correctionem, nisi et *allidere, populi studia sibi conciliare* Latine vix dicas. — et pro alibi in Spir. et Edd. vetustioribus vidissem intrusa vocabula et etiam recte se habet inprimis apud otiosa et prorsus falsa. v. c. Cap. nostrum scriptorem. (Cfr. Cap. 31. ult. *cum antiquariis.* — *incessendos* tacite Lips. (e Farnes.) pro in fine.) Tum similitudo ductuum in *alibus artibus* corruptelae originem dedit. Ob. exhibuit Heumanni, D. et O. Brotierii lect. (*populi* Or. — Pro [*populi quoque et histriones auribus uterentur*] Sic corrupte Spi-

et Vatt. *populi quoque histriones auribus* Put. Lips.) Or. — Pro

histriones auribus uterentur, quantum ardorem ingeniis, quas oratoribus faces admovebant!

* * *

Non de otiosa et quieta re loquimur et quae probitate et modestia gaudeat, sed est magna ista et notabilis eloquentia alumna licentiae, quam stulti libertatem vocabant, comes seditionum, effrenati populi incitamentum, sine obsequio, sine servitute, contumax, temeraria, arrogans, quae in bene constitutis civitatibus non oritur. Quem enim

Ob. 3. admovebant! Non

D. 3. admoveb. ne! non 4 illa

histriones fortasse leg. *faventiori-*
bus, cui demum histrionalem fa-
vorem in memoriam revocanti vo-
cabulo interpretamenti causa ad-
ditum fuerit ab aliquo *ut histrio-*
nes, unde postea hoc irrep-
sit. RAUCHENSTEIN.

[*magna ista*] E Vatt. Seeb. D.
et D. *illa*; hoc autem loco *ista*
recte se habet. Non igitur mu-
tarim, priusquam sciam etiam
Farnes. habere *illa*. Mox Acidal.
ingeniose *fomes*; recepit Heum.
Pro *vocabant* idem Heum. *vocant*.
Pro *servitute* Pithoeus in contextu
severitate; in notis vulgatam pro-
fert sine ullo de ea varietate iu-
dicio. Verbo *severitate* sane non
magis hic locus quam apud Cic.
ad Famil. 9, 26, 1., ubi pro *ser-*
vitutem Victorius in Ed. altera
severitatem. Voc. autem *servitū*
apud Italos etiam nunc idem fere
interdum valet atque *observantia*,
obsequium, h. l. erga principes
civitatis bene meritos de re pu-
blica. Ita si accipiat *puto* posse
defendi vulgatam. Or. — *sine ser-*

vitute] Hoc, deficiente saltem ali-
quo genitivo, qui definiat, qua-
lem habet locus orat. pro *Plancio*
c. 30. *officii servitutem* a Schulzio
laudatus, ferri posse non videtur.
Fortasse legendum: *sine securitate*,
collato Cap. 11. RAUCHENSTEIN. —
securitas quidem quomodo hic lo-
cum habeat, non satis intelligo.
Si quid omnino mutandum, de
quo tamen valde dubito, sane
aptius: *sine sanitate*. Or. — *acce-*
pimus Lipsius tacite pro *accipimus*:
quem errorem alibi reducere solent
nonnulli. Pro *severissimae leges*
Schelius volebat: „*sanctissimae*
leges: „Schelius, quod subhoffen-
debatur repetitione adiectivi *seve-*
rus, tentabat . . et *sanctissimae*
leges traduntur. Similis tamen
repetitio c. XLI. 4. *quomodo ta-*
men minimum *usus* minimumque
profectus ars medentis habet cet.
et ibid. n. 8. *Nemo eodem tem-*
pore assequi potest magnam famam
et magnam *quietem*. c. VI. 8. *sed*
omnibus *prope diebus et prope*
omnibus *horis*. WORKERS.

oratorem Lacedaemonium, quem Cretensem accepimus? quarum civitatum severissima disciplina et severissimae leges traduntur. Nec Macedonum quidem ac Persarum aut ullius gentis, quae certo imperio contenta fuerit, eloquentiam novimus. Rhodii quidam, plurimi Athenienses oratores exstiterunt, apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia, ut sic dixerim, omnes poterant. Nostra quoque civitas, donec erravit, donec se partibus et dissensionibus et discordiis confecit, donec nulla fuit in foro pax, nulla in senatu concordia, nulla in iudiciis moderatio, nulla superiorum reverentia, nullus magistratum modus, tulit sine dubio valentiorum eloquentiam; sicut indomitus ager habet quasdam herbas laetiores. Sed nec tanti rei publicae Gracchorum eloquentia fuit, ut patere-

Ob. 3. Ne 4. ac ullius 5. Ath. plur. 12. sicuti

[*Nec - - quidem*] Ern. Ob.: *Ne* [Sed nec] Ed. Veneta nescio - - *quidem*. — aut ullius D. et O. e quae apud Schurzfl. sed dein nec. Vatt., ut coniecerant Schurzfleisch Dronkows. Ed. Veneta Rivii, cuius et Ern. Male Oberl. et I. Bekker lectt. excerpit Schurzfl., habet ut servarunt ac ullius. — plur. Ath. ceterae sed nec. Accuratius autem e Vatt. D. et O. pro Ath. plur. qui inspexerit Schurzfl. libellum, Placet. Or. statim videbit sed dein nec Schurzfl.

[*nulla in sen. conc. n. in iud. mod.*] Haec omnia addita sunt retinenda erat praestans haec Rhenani coni. cum Seqq. fere omnibus auxilio libri, idque admonuisse suffecerit. Lipsius. Pro modus fortasse metus. sicut indomitus Ald. D. et O. pro sicuti domitus Spir, sicuti indomitus Put. Seqq. Cfr. Frontonem Ed. Rom. p. 5. Non aequae aequalescunt in pomariis hortulisque arbusculae manu cultae rigataeque, ut illa in montibus aesculus et abies et alnus et cedrus et piceae, quae sponte natae, sine ratione ac sine ordine sitae, nullis cultorum laboribus neque officiis, sed ventis atque imbribus educantur. Or. , ipsius esse coni. — tanti] utique per operarum errorem remansit tanta ex Seebodii altera. Cfr. Cap. 37. non quia tanti fuit rei publicae; unde ducta est Rhenani emendatio. Ceterum quam obnoxia fuerit corruptioni formula ista tanti est, tanti fuit, colliges ex turbis, quas concivit Propertii 3, 19, 3. Tantine in lacrimis Africa tota fuit (Iacob. Lachmann,

tur et leges, nec bonae famam eloquentiae Cicero tali exitu pensavit.

Ob. 1. formam

D. 1. formam

Ed. alt.) pro *Tantine*. Cfr *Pal-*
dammum p. 276. Oa.

[*nec bonae famam*] Cum *Se-*
bodio recipienda videbatur haec
Mureti emendatio probata ex parte
Gronovio et magnopere mihi com-
mendata a *Rauchensteinio* meo;
qua sola iusta fit oppositio inter
hoc et praecedens membrum:
„magni fuerunt oratores et *Grac-*
chi et Cicero: sed illi perniciosi
rei publicae; Ciceronis eloquentia
bona, salubris, utilis.“ Cdd. et
Edd. veteres habent: *nec bonae*
formam; in *Vatic. 1862.* vocabulo
bonae superscr. est *bene*. — *nec bo-*
nam famam rursus non, ut aiunt,
est *Rivii* lectio; is enim vulgatam
exhibet: *Schulz.* solus: — *bene*
famam. Inter utrumque vocabu-
lum aequae fluctuant interpretes
Agric. 46., *Walchio* defendente
famamque ac figuram animi, *Hoff-*
mann Peerlkampio merito prae-
ferente *formamque ac figuram*
animi. Iam per se *bonae forma*
eloquentiae damnari non potest;
etsi non satis accurate *Gronovius*
interpretatus est *genus eloquentiae*,
nec est, ut vult *Dronkius*, peri-
phrasis poetica *forma eloquentiae*
pro simplici *eloquentiae* vocabulo:
sed esset „exemplar perfectae et
omnibus numeris absolutae elo-
quentiae“ (*der Vorzug, dass er*
das Ideal der Beredsamkeit er-
reichte.) prorsus, ut Cicero ipse
in *Oratore* (§. 43.) dicit *excel-*

lentis eloquentiae speciem et for-
mam. — Omnino autem falsa est

vulgatae *nec bonae formam* cet.
interpretatio data a *Langio* apud
Dronkium p. XXVII.: „Qui *bonae*
in *bene* mutaverunt, non animad-
verterunt *tali* respicere ad *bonae*
et *non tali exitu* esse h. l. et *non*
bono.“ Nam ut concedamus (quod
ipsum fieri nequit) iungendum
esse *nec tali exitu*, id est, „non
bono exitu *bonae eloquentiae fa-*
mam sive *formam* Cicero pensavit,
quo modo, quaeso, tum interpre-
tabere v. *pensavit*? Sic, puto:
„et *tristi exitu* *bonae eloquentiae*
poenas luit Cicero;“ verum haec
ipsa sententia, quae videtur ob-
versata esse *Viro* doctissimo, mi-
nime huic loco convenit nec ullo
rectae cogitationis vinculo iungi-
tur cum praecedente. Tu vero
construe: „nec pensavit Cicero
tali exitu famam bonae elo-
quentiae:“ quod praecunte *Gro-*
novio sic explico: „nec tanti fuit,
ut Cicero propterea salubrioris
eloquentiae famam acquireret, ut
ob eam ipsam laudem talem tam-
que miserandum exitum faceret,
qualem fecit.“ Iam si *bene* legas,
etsi id minus probō, recta exsta-
bit tum quoque sententia haec:
„nec bene factum est (= sane
vehementer dolendum est), quod
Cicero famam eloquentiae tam fu-
nesto exitu pensavit, s. redemit.“
Sed sic, ut ante praedixi, debi-

41. Sic quoque, quod superest antiqui oratoribus, forum non emendatae nec usquequaque ad votum compositae civitatis argumentum est. Quis enim nos advocat nisi aut nocens aut miser? quod municipium in clientelam nostram venit, nisi quod aut vicinus populus aut domestica discordia agitat? quam provinciam tuemur nisi spoliata vexatamque? Atqui melius fuisset non queri quam vindicari. Quod si inveniretur aliqua civitas, in qua nemo peccaret, supervacuus esset inter innocentes orator sicut inter sanos medicus. Quo modo tamen minimum usus minimumque profectus ars medentis habet in iis gentibus, quae firmissima valetudine ac saluberrimis corporibus utun-

Ob. 2. usque 4. civitatem 11. his

D. 2. usque 7. iudicari 11. his

litatur vera oppositio inter Gracchorum pravam, Ciceronis bonam eloquentiam; idem fit, ubi retineas formam: non enim de summa perfectionis specie hic potissimum agitur, sed de laude salubris eloquentiae. Or.

CAP. 41. [antiqui] de Gronovii coni. Ob. D. et O. pro antiquis. Or.

[forum non emendatae] Fractus locus. Videtur tamen fuisse *Eorum* (sic: fortasse err. typogr.) non emendatae. LIPSIUS. emendatae pro emendare Edd. vett. coniecit etiam FAERNUS: Quod SCHURZLI. Rivianae tribuit emendate, rursus error est; nam ea quoque emendare. — usquequaque dedi ex optima Acid. coni. cum Heum. Cfr. Hand Tursell. I. p. 108. — Edd. vett. Lips. I. usquam, quem manifestum errorem, Latinitati contrarium revocavit ac defendit OSANNUS. Aliquanto melius de

Lipsii sententia recentiores usque. Iam quum inter duas coniecturas optio daretur, praestantiorē praefendam duxi. Or.

[argumentum est quidem, quod nemo nos advocat] Rectius liber vetus: argumentum est. Quis enim nos advocat. LIPSIUS. — in clientelam egregia est PITHOEI lectio, recepta cum aliis ab ERN. et recte vindicata a DRONKIO. Veterem errorem in civitatem praetulerunt Ob. et OSANNUS. Or.

[quam iudicari] Lego: vindicari. LIPSIUS. Optime; et receperunt optimi quique Editores posteriores. iudicari reduxerunt SEEB. D. et O. Pro ars medentis facile suspiceris in libro tam corrupto ars medendi. Virgil. Aen. 12, 396. usumque medendi. Tum cum Ald. dedi iis pro his. Eadem Aldina, cui OSANNUS tribuit et saluberrimis, habet ac salub. ut ceterae

tur: sic minor oratorum obscuriorque gloria est inter bonos mores et in obsequium regentis paratos. Quid enim opus est longis in senatu sententiis, quum optimi cito consentiant? quid multis apud populum concionibus, quum de re publica non imperiti et multi deliberent, sed sapientissimus et unus? quid voluntariis accusationibus, quum tam raro et tam parce peccetur? quid invidiosis et excellentibus modum defensionibus, quum clementia cognoscentis obviam periclitantibus eat? Credite, optimi, et, in quantum opus est, disertissimi viri, si aut vos prioribus seculis aut isti, quos miramur, his nati essent ac deus aliquis vitas vestras, vestra tempora repente mutasset: nec vobis summa illa laus et gloria in eloquentia neque illis modus et temperamentum defuisset. Nunc, quoniam nemo eodem tempore assequi potest magnam famam et magnam quietem, bono seculi sui quisque citra obfrectationem alterius utatur.

42. Finierat Maternus. Tum Messala: Erant, quibus contradicerem; erant, *de* quibus plura dici vellem, nisi iam dies esset exactus.

D. 12. *vestras aut vestra*

[*oratorum obscuriorque*] Quod in [*neque illis*] Revera Spir. *illis*, Cdd. Vatt. Edd. vett. ante Rhen., quod Puteolani errore in *illos* mutatum est. A Rhenano inde reinsertur, ortum videtur ex v. *honor*, ut Cap. 12. *gloria* - - *honor*. vocatum *illis*. OSANNUS. Error Sallust. *Catil.* 11, 2. *gloriam*, *honorem*. Virgil. *Aen.* 12, 135. *nec honos aut gloria monti*. — Pro *seculi* e Vatt. Brot. Ob. D. et O. — *huius sec.* Spir. Edd. ante Rhen. *optima* e Rhen. coni. nunc vulgatur *optimi*. Lipsius in Edd. — *bonis sec.* Rhen. Lips. *bono* post. volebat *optimis*. Or. recte Osannus defendit. Or.

[*vitas vestras, vestra tempora*] CAP. 42. [*erant, de quibus plura dici vellem*] Sic tacite Rhenanus, Sic Rhen. Seqq. praeter Dronk. — *vitas aut vestra tempora* Spir. Seqq. omnes. Priores: *erant, quibus plura dici vellem*; in quo latet potius: *erant, quibus plura adiici vellem*. *Adiicere* pro *addere*

Fiet, inquit Maternus, postea arbitrato tuo et, si qua tibi obscura in hoc meo sermone visa sunt, de iis rursus conferemus. Ac simul assurgens et Aprum complexus: Ego, inquit, te poëtis; Messala, antiquariis eriminabimur.

At ego vos rhetoribus et scholasticis, inquit.

Quum arrisissent, discessimus.

Ob. 2. his

D. 2. his

loquendo in primis frequens esse [Finierat Maternus] Hinc col-Tacito notavit iam Forcellinus. ligere est quam multa huic syn-
adici autem in Cdd. scribitur: tagmati desint. Neque enim ini-
adici; hinc corruptela. *de exci-* tium sermonis Materni exstat, sed
disse tam probabile non est. Oz. haec omnia continenter sub Mes-
[de iis] scripsi pro *de his*. Oz. salae persona leguntur. Lipsius.

SEEBODIO, VIRO DOCTISSIMO,
S. P. D. U. BECKERUS.

(*Archiv für Philologie und Pädagogik herausgegeben von G. Seebode. Zweiter Jahrgang. 1. Heft. S. 71. folg.*)

Excitatus a te, ut tecum communicem, quae ad plures etiam viros doctos pertinere putaverim, e schedulis meis iam ea excerpo, quae ante hoc quadriennium, quum interpretando Taciti, qui fertur, *dialogo de Oratoribus* operam navavi, ad capita XXXV. et XL. a me adnotata sunt. Tuo enim libro, quo dialogum hunc lectionum varietate addita in lucem emisisti, in scholis istis usus sum, tam vehementer illo delectatus, ut nihil magis equidem cupiam, quam ut omnia Taciti opera eadem ratione, diligentia curaque edere tibi persuadeas. Sed ut utilissimas illas veterum librorum editiones habeo, quae, missis doctorum indoctorumque hominum placitis nugisque, codicum tantum manuscriptorumque librorum lectiones exhibent; ita valde miratus sum, quod capite XL. ante verba: *non de otiosa* cet. asteriscis non indicasti, e contextu nonnulla ibi excidisse, nec lectores monuisti, quibusnam interlocutoribus et antecedentia verba at, quae sequuntur, sint adscribenda. Mihi enim et Brotierius, qui mutilo huic dialogo sanando operam dedit, et Schulzius Oberliniusque ad cogitationes ipsas mentemque disputantium personarum animum parum attendisse, nec omnia recte disposuisse, sed res dissociabiles sententiasque plane sibi repugnantes coniunxisse videntur, et nisi ea, quae inde a medio cap. XXXIII. usque ad finem cap. XXXV. leguntur, Messalae, sequentia usque ad cap. XL. Secundo adscribamus ac tum demum Maternum verba facere statuamus, extremam hanc dialogi nostri partem recte intelligi non posse arbitror. Quam ob rem rationes illas, quibus nititur opinio mea, hic tibi proferre idoneum censui.

Magnam esse lacunam Cap. XXXV. exeunte ante verba: *rem cogitare* ceterorum codicum manuscriptorum et omnium fere editionum consensus est; alteram vero illam lacunam capitis XL. ante verba: *non de otiosa* ceterorum, solus Heumannus vidit, nec posteriores editores illam agnoscere voluerunt, etsi res ipsa luce clarior esse videtur. Heumannus enim bene cognoverat, non eiusdem hominis verba esse posse, quae antecedant quaeque sequantur, quum in antecedentibus causa eloquentiae agatur, in sequentibus vero contra oratores eorumque artem disputetur. Quod argumentum ita arrisit Schulzio, ut Heumanno accedere iam non dubitaret. Attamen ea, quae a cap. XXXVI. usque de turbidis inquietisque temporibus, tamquam ad alendam excitandamque magnam eloquentiam aptissimis, dicta erant, effecerunt, ut illis assentiretur, qui magnum illum defectum in capitis XXXV. lacuna tantum quaerendum esse existimarent. Ita virum doctissimum et in ceteris de hoc dialogo optime meritum omnis disputationis ordo sententiarumque nexus fugit. Quod ne et nobis accidat, inde a cap. XXXIII. in scriptoris nostri personarumque, quas induxit, mentem accuratius inquiremus.

Messala, qui in antecedentibus negligentiam parentum, inscientiam praecipientium desidiamque iuventutis primas et gravissimas, cur eloquentia a vetere sua gloria in tantum descivisset, causas attulerat, cap. XXXIII. petente Materno ad alteram causam pergit, quam in *rhetorum scholis* quaerendam esse existimat. Olim enim, magnorum oratorum temporibus, iuvenes, honestis studiis refertos et domestica disciplina imbutos, ad oratores principes celeberrimaque fori ingenia deductos esse, horumque contubernio quasi usuque sempiterno, quumque omnibus causis, quas agerent, interessent, veram et solidam eloquentiam hausisse et pugnare quasi in proelio, inter se ferro non rudibus dimicantes, didicisse. Nunc autem adolescentes, pravissima domestica disciplina institutos, in rhetorum scholas, quas antiqui impudentiae ludos appellaverint, transire, quibus ingenia nec alantur nec excolantur, sed potius imminuantur et deturpentur, tum ipso loco, ab omni reverentia vacuo, tum tironum coetu rerum puerilium pleno, tum studiorum genere ad fabulas nugasque agendas demisso. Ab hominibus vero, hac ratione institutis et exercitatis, quum in forum et iudicia et ad causas publicas agendas transirent, nihil magnum et egregium esse expectandum. — Messalae hic abrumpi sermonem patet, neque vero multa alia, quam quae exstant, eum dixisse crediderim, absolutis iam iis, quae in persequendis oratorum exercitationibus se dicturum esse promiserat.

Reliqua usque ad cap. XL. SECUNDI verba esse videntur, et his quidem de causis. Cap. XVI. enim Maternus promiserat, se et Secundum eas quaestionis partes, quas Messala reliquerit, exsecu-

turos esse; quum igitur Maternus omnem disputationem sua oratione (vid. cap. XLII.) concludat, Secundi verba antecessisse necesse est. Secundus etiam, et orator satis laudatus et historiarum auctor (cfr. cap. XIV. Iulii Asiatici vitam componendo cét.), potius Messalae sermonem excipere valebat, quam Maternus, qui, relicto foro iudiciisque, quum poëtae tantum laudibus floreret, ideoque extra contentionem quasi positus esset, optime et solus ad totam litem componendam aptus erat, illas rationes proferendo, quae magnae veteris illius eloquentiae damnum bonis aliis compensantes solatio esse possent. Quod si igitur Messala corruptae eloquentiae causas *internas* indicaverat: praevalentem scilicet adolescentium institutionem et in rhetorum scholis, immo in omnibus rebus oblivionem moris antiqui et disciplinae antiquae, Secundi iam erat, ut causas *externas* explicaret, quae tres sunt: I. *Maiores in antiquis temporibus materia eloquentiae*; leges rogandae, accusationes potentium reorum, procerum factiones, senatus adversus plebem certamina cét. II. *Maiores oratorum praemia*. Non enim rubor tantum erat esse elinguem, sed summa potentia non nisi summa eloquentia parari poterat; oratori enim summa erat auctoritas, senatum et populum regebat, clientelis exterarum nationum redundabat; praeturae et consulatus eum ultro vocare videbantur. III. *Melior et exercendae eloquentiae accommodatior forma veterum iudiciorum*, in quibus tunc nulli adhuc freni eloquentiae impositi erant, libero oratoribus ad dicendum spatium concesso; ac publice omnia agebantur, ut certantis populi studia dicentem maxime etiam excitarent incenderentque. — Sed hoc loco altera illa lacuna finem huius sermonis nobis abstulit; nam quae sequuntur plane alius sunt interlocutoris, et *Materni* quidem, qui tertium illud Secundi argumentum callide excipiens demonstrat, summam illam eloquentiam, quam mirentur desiderantque, alumnam fuisse licentiae, quam stulti libertatem vocant. In bene ordinatis institutisque enim civitatibus valentiore illa eloquentia opus non esse, quum disciplina sit severissima legesque sanctissimae. Ut igitur re publica errante ac dissensionibus discordiisque confecta eloquentia illa viguerit; ita ordinata et composita re publica, quum sapientissimus et unus de negotiis omnibus deliberet salutisque civium prospiciat, eloquentiam minoris iam factam esse pretii et inter innocentes demum plane supervacuum fore oratorem.

Qui si nexus et cogitationum series admodum probabilis est, haud ita multa in opere nostro perisse arbitror; necessaria enim omnia adsunt, et ea tantum desiderantur, quibus Messalae oratio cum Secundi, et Secundi sermo cum Materni iusto transitu coniungatur. Igitur nullo modo in animum inducere possum, sub finem cap. XXXV. *sex plagulas* deesse, quae ab uno tantum codice Vaticano excidisse dicuntur; nec audiendus est Heumannus, qui

recentiorum oratorum *catalogum* desiderat, quem Messala cap. XXVII. init. promiserit; qua in re falsus est, quum neque Messala eiusmodi quid pollicitus sit, et Maternus eum a recentioribus oratoribus ad causas corruptae apud recentiores eloquentiae, quam corruptam esse et recentiores non dubitabant, revocaverit.

Sed haec hactenus. Tu vero ad Scholae illius celeberrimae, cui praees, florem incrementaque vale nobisque fave.

Raceburgi, Non. Septembr. MDCCCXXIV.

Eodem fere modo ac Bekkerus de iis, quae l. l. exciderunt, disputavit etiam, illius epistolâ ad Seebodium nunquam visâ,

DOEDERLEINIUS MEUS

in

Museo Rhenano 3, 1. p. 16.

In dem trefflichen Dialogus de oratoribus, welchen man allmählich dem Tacitus zu missgönnen aufhört, ist die schöne und lichtvolle Periode des ersten Capitels an der Stelle, an welcher schon Muretus, Lipsius und Acidalius anstießen, nur durch Versetzung einiger Worte verunstaltet. Es muss heissen: *quum singuli diversas, sed probabiles causas afferrent, vel easdem, dum formam sui quisque et animi et ingenii redderet*. Inwiefern die Sprecher „ganz verschiedene“ (*diversas*), d. h. eigentlich entgegengesetzte Ursachen angeben, erhellt aus dem Dialog selbst, indem Messala den Verfall der Beredsamkeit aus den „schlechten“ und demoralisirten, Maternus dagegen aus den „guten“ und friedlichen Zeiten erklärt, die seit Untergang der Republik eingetreten seyen: und beyde Ursachen sind „haltbar“, *probabiles*, weil sie bey aller scheinbaren Verschiedenheit doch nach der Art, wie jede dargestellt wird, neben einander bestehen. Aber dass jene Sprecher auch „einerley“ (*easdem*) Ursachen anführten, wobey nur jeder darauf bedacht war, (*dum für dummodo* wie *Annal.* I. 22., VI. 45.) „seiner Darstellung das „Gepräge seiner moralischen und geistigen Individualität aufzu-„drücken“, das lässt sich nicht mit gleicher Bestimmtheit nachweisen. Allein wir dürfen nicht übersehen, dass die Lücke des 35ten Capitels nicht bloss den Schluss von Messala's Rede und den Anfang von der des Maternus begreift, sondern höchst wahr-

scheinlich auch eine ganze Rede des Secundus. Denn wenn Tacitus dem Secundus wirklich eine so untergeordnete Rolle zugegedacht hatte, wie etwa der Chor im tragischen Dialog spielt, warum liess er dann im 16ten Cap. den Maternus ausdrücklich ankündigen, dass nach Messala „er und Secundus“ sprechen würden? Auch möchte Tacitus in der oben verbesserten Stelle kaum *quum singuli diversas* und *sui quisque* gesagt haben, wenn er nur „zwey“ Personen (denn Aper, welcher den Verfall der Beredsamkeit läugnet, kann doch unter den *causas afferentibus* nicht mitzählen!) als eigentliche Sprecher wollte, auftreten lassen. Was konnte aber des Secundus Rede enthalten? Neben dem, was Messala über den Verfall der „innern“ Bildung, der Pädagogik, des Geschmacks und neben jenem, was Maternus über die Veränderung in den „äussern“ und politischen Verhältnissen Roms sagt, bleibt nicht leicht ein Thema übrig, welches nicht als integrierender Theil der einen oder der andern Rede anzusehen wäre, wie wenn z. B. Messala's Aeusserungen über „allgemeine“ Bildung, Secundus mit besonderer Beziehung auf die „juristische“ Bildung ausgeführt hätte; er, ein thätiger Geschäftsmaun und *celeberrimum ingenium fori*. Oder er konnte auch der alten republikanischen Zeit noch manche von Maternus nicht berührte Lichtseite abgewinnen, da Maternus von Anfang an, so weit wir seine Rede übrig haben, das Gedeihen der Redekunst lediglich in seiner Abhängigkeit von den die politische Freyheit begleitenden Unruhen und andern Uebeln darzustellen bemüht ist. Mochte also Secundus den Grund in dem Verfall der Bildung oder in dem Untergange der Freyheit suchen, so gab er im allgemeinen *easdem causas* entweder mit Messala an, oder mit Maternus, der nach ihm das Wort nahm. Auch ist schon aus seinem frühern Antheil am Gespräche, in welchem er weit mehr Wissbegierde als Entschiedenheit der Ansicht verräth, und besonders aus dem Schlusse des Ganzen, wo nur „seiner“ Rede keine besondere Erwähnung mehr geschieht, mit ziemlicher Sicherheit zu schliessen, dass dem Secundus eine minder bedeutende Rolle als den übrigen aufgehoben war. Denn wie Aper, dessen Panegyricus auf den Rednerberuf mit all seinen kleinlichen Eitelkeiten an manche ähnliche Aeusserung des „jüngern Plinius“ erinnert, nur für das moderne Rom und die Beredsamkeit seiner Zeit einseitig eingenommen ist; so preist ihm entgegen Messala, wie ein „Cato“, das alte Rom auf Kosten der neuen Zeit: bis endlich der Dichter Maternus, welcher bey allem Talent für das praktische Leben doch nur in contemplativer Thätigkeit Ruhe und Frieden sucht und findet, auf den welthistorischen Standpunkt tritt und den Zwiespalt vermittelnd und versöhnend zeigt, wie der Verfall der Beredsamkeit als ein nothwendiges Uebel aus dem unschätzbaren Gut eines festen innern Friedens

fließe; in demselben Sinne, in welchem „Tacitus selbst“, besonders in den Annalen, die Klage über die Gegenwart zu mässigen pflegt, am bestimmtesten in der berühmten Stelle, III., 55. *Nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, et, quemadmodum temporum vices, ita morum versantur; nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque aetas multa laudis et artium imitanda posteris tulit. Perum haec nobis maior res: (nach L. Walchs Emendation für das sinnlose maiores) certamina ex honesto mancant!*

(Johann)

A HENRICI GUTMANNI

CIVIS TURICENSIS

DISSERTATIO

QUA

TACITUM DIALOGI DE ORATORIBUS
SCRIPTOREM NON ESSE

DEMONSTRATUR.

Dialogum de Oratoribus praeclarum opus antiquitatis esse, ex quo plane nobis perspicere liceat, qualis fuerit conditio literarum tempore Vespasiani, viri docti semper censuerunt. Primae editiones, quae hunc librum exhibent, Spirensis, Puteolani aliaeque vario modo argumentum eius indicant, additis verbis: *An sui seculi oratores antiquioribus et quare concedant, vel de causis corruptae eloquentiae.* Diu multumque disceptatum est, utrum hic liber a Tacito compositus sit, an ab alio quodam illius temporis scriptore, an vero a Quintiliano, ut multi sibi persuaserant. Sed postquam Lipsius de scriptore copiosius disputans negavisset a Tacito scriptum esse, „nam stilum eius valde abnuere, constrictum ubique esse, teretem, acutum et severum magis quam lepidum, hic omnia contra“; sententia praevalere coepit, Dialogum maxima iniuria nomen clarissimi illius Historici prae se ferre. At recentiores quidam, inter quos Lamallius, natione Galles, Woltmannus et nuper Langius, demonstrare conati sunt, Tacitum Dialogi scriptorem non solum esse posse, sed re vera esse.

Operae iam pretium erit diversas has sententias denuo diligenter examinare, tentamen audendo, si forte lis haec literaria, adhuc sub iudice posita, tandem diiudicari et ad finem perducì possit.

Dialogus hic in codicibus manu scriptis atque in primis editionibus Tacito tribuitur, unde olim non in dubium vocabatur, quin ab eo compositus esset. Sed quum legeretur *Taciti, Equitis Romani*, quumque illa verba supra memorata adiuncta essent, facile suspicio oriri debuit, haec a manibus posteriorum addita fuisse, ita ut verum libelli titulum vix cognoscere liceat. Unde colligitur, ad demonstrandum libri scriptorem nihil valere, quod exemplaria eum Tacito adserant.

Maioris momenti esse videtur testimonium Pomponii Sabini; is enim: „Cornelius Tacitus, inquit, scripta Maecenatis appellat *calamistros*,“ quae vox legitur Dialogi Cap. 26. Tres illi critici, quos supra nominavi, hoc testimonio praecipue pugnant. Lamallius Sabinum mediae aetatis Grammaticum appellat. Woltmannus: Grammaticus ille, inquit, multo antiquior est nostris codicibus Dialogi. Langius monet, etiam si constaret, Sabinum aevi posterioris esse, qua de re valde se quidem dubitare, id certe dicto illo probari, Dialogum consensu communi Tacito adscriptum fuisse.

Cui testimonio quum tantam fidem habuerint viri illi, ut omnem paene litem eius ope diiudicatam putarent, placuit accuratius inquirere in aetatem Pomponii, qua in re adiutus amici mei Orellii humanitate reperi, quomodo ea res se habeat. In fumum evanescit testimonium illud, quum noveris, Pomponium vixisse medio et exeunte seculo XV., quum iam Taciti opera typis expressa essent. Prima editio prodiit anno 1476. Pomponius e vita excessit anno 1498. Vide Christophori Saxii *Onomasticum literarium*, Traiecti 1775. Vol. 2. pag. 491., quo loco his nominibus memoratur: „Iulius Sanseverinus, Sabinus sen Picentinus, qui idem atque Iulius Pomponius Sabinus vel Iulius Pomponius Laetus.“ Tiraboschius vero, Italus, in *Storia della Letteratura Italiana, Milano*, 1824. Tom. 6. pag. 962. seqq. „Iulius Pomponius Laetus, inquit, vocabatur

etiam Iulius Pomponius Sabinus et Sanseverinus. Vixit aliquamdiu Venetiis (ubi primum Taciti opera prodierunt). Obiit anno 1498, expletis septuaginta aetatis annis. Scripsit de Antiquitatibus urbis Romae, edidit Sallustium, Quintilianum, Virgilium aliosque. Ita homo iste multis nominibus usus aliquantulum nominis sibi fecit temere iactata voce, Tacitum Maecenatis scripta *calamistros* appellasse, qua viros eruditos in errorem induxit, ut fusijs de eo dicendum sit erroris dissipandi causa.

Multum difficultatis in hac re diiudicanda affertur eo, quod non satis constat, quonam anno natus sit Tacitus. Inspicias quaeso, quae hac de re scripsi in prooemio eius voluminis, quo Taciti Agricolam et Germaniam in sermonem Germanicum vertere conatus sum. (V. *Uebersetzungen der Römischen Prosaiiker*, Stuttgartardiae.) Narrat, qui scripsit Dialogum, se *admodum iuvenem* disputationi interfuisse. Sexto autem anno principatus Vespasiani confabulatio illa habita est. Agedum, an tum temporis Tacitus admodum iuvenis erat? Minime vero. Dignitatem inchoavit Vespasiano principe, ut ipse dicit, *Hist.* 1, 1. nec demum exeunte illius imperio; nam a Tito, qui duos annos imperavit, aucta est eius dignitas, a Domitiano longius provecta. Velocissime vero provectus esset ad honores, contra leges moresque Romanorum, si sexto anno Vespasiani admodum iuvenis fuisset et studiorum cupiditate oratores domi et in publico assectatus esset. Reputes velim diligenter temporum rationem. Dialogum anno 75. post Christum natum habitum esse, Tacitum autem anno 88. Praetorem fuisse ex historia constat. V. *Dial.* 17. *Annal.* 11, 11. Atqui si auditor Dialogi decimum septimum circiter annum exegerat, (quo tempore adolescentes Romani toga virili induebantur,) sequitur, auctorem Dialogi anno 88. tricesimum fere annum egisse. Iam vero constat vix ullum ante quadragesimum aetatis annum ex legibus ad praetoriam dignitatem provectum esse. Ciceronem novimus praetorem fuisse XLI. annos natum. Concedendum quidem est, *iuvenes* appellari, qui plus triginta annos nati fuerint; quin etiam inscriptio exstat, in Cavedoni V. C. *dichiarazione degli antichi marmi Modenesi* p. 237.

D. M
Q. SOSI. GEORGI
IUVENIS. OPTIMI
PIENTISS. PARENTES
VIXIT. ANN. XL. DECES.
IN SICILIA. SYRACVSIS.

ubi de *iuvene* annō quadragesimo aetatis suae mortuo sermo est. Iam si anno p. Ch. 88. Tacitus Praetor quadraginta annos natus erat, sequitur, eum tempore Dialogi habiti anno 75. p. Ch. vitae annum XXVII. vcl XXVIII. egisse.

Iuvenis ergo tum vocari potuit, minime verò *admodum iuvenis*, neque credendum est, eum illa aetate auscultandi et discendi causa assectatum esse sui temporis oratores. Quibus omnibus rite perpensis, nemo, credo, facile sibi persuadebit Tacitum composuisse Dialogum nostrum.

Maxime autem considerandae sunt rationes e libro ipso, e dictis et sententiis petendae. Recte de his Lipsius: „Stilus, inquit, non fallax in hoc genere argumentum, „valide abnuat. At mutari is in aetate aut argumento „potest, inquiunt. Non nego; sed nunquam ita, ut abeat „prorsus a sese. Quidquid Cicero scripsit, senex, iuvenis, philologicum, philosophicum, in iis tamen lineamenta quaedam apparent eiusdem viri et vultus.“ Quae iuste Lipsius his verbis monet, a Lamallio repudiantur, qui e forma dicendi, qua Dialogus utitur, contrarium probare conatus est. „Vulgaris illa, inquit, opinio, qua „credunt Tacitum semper eodem stilo usum esse, abrupto scilicet genere dicendi, quasi scriptor eximius eandem semper scribendi formam sequatur; quasi dialogus „eodem stilo conficiendus sit, quo historiarum libri; quasi „in historicis operibus Taciti nihil oratorii-decoris inveniatur.“ Quod ut legentibus exemplo demonstraret, attulit locum praeclarum ex *Hist. L. 2. C. 37.* „Ego ut „concesserim, apud paucos tacito voto quietem pro discordia, bonum et innocentem principem pro pessimis ac „flagitiosissimis expetitur; ita neque Paulinum, qua prudentia fuit, sperasse corruptissimo seculo tantam vulgi „moderationem reor, ut qui pacem belli amore turbaverant, bellum pacis caritate deponerent. Neque aut exer-

„citus linguis moribusque dissonos in hunc consensum
 „potuisse coalescere: aut legatos ac duces magna ex parte
 „luxus, egestatis, scelerum sibi conscios nisi pollutum
 „obstrictumque meritis suis principem passuros.“

Iam vero Gallus noster: „Quicumque, inquit, Taciti
 „libros nunquam legisset, sed opinione illa vulgari de ad-
 „stricto et abrupto dicendi genere eius imbutus esset, au-
 „diret autem locum illum grande sonantem, lento gradu
 „incedentem; vix ille nostri auctoris esse eum augurare-
 „tur: attamen eius est, ut alii sexcenti eiusdem generis.“

Non deest, quod respondeam. Sint modo in Dialogo,
 non dico sexcenti, non centum, sint aliquot saltem loci,
 quibus insit tanta verborum vis et suavitas, tanta senten-
 tiarum gravitas, tanta subtilitas in notandis hominum mo-
 ribus, ut nihil in dicendo pulchrius, nihil ornatius, nihil
 uberius inveniri possit; tum fatebor ego, Tacitum, si
 non scripserit Dialogum, certe scribere potuisse.

Alio modo causam adgreditur Woltmannus. Qui qui-
 dem concedit diversitatem stili, sed ad eam explicandam
 asserit Dialogum a iuvene Tacito scriptum esse, interia-
 centibus inter hoc et cetera Taciti opera quindecim illis
 annis atrocibus sub imperio detestabilis Domitiani, quod
 tempus horrore suo multum necessario valuerit ad homi-
 num animos tristitia et severitate imbuendos. Idem ille:
 „Dialogi, inquit, plane discrepantis ab historicis libris-
 „Taciti et in rebus et in verbis necesse est diversum
 „etiam sit genus dicendi; itaque nihil est, cur dubite-
 „mus, quin scriptor Dialogi idem sit, qui historicorum.“
 Quidni, quaeso, dubitemus? Etenim quae narrantur, v.
 c. de vita et moribus et rebus domesticis Germanorum,
 nonne prorsus alia sunt, quam quae de rebus bellicis, de
 civilibus exponuntur? At in omnibus hisce idem pondus
 verborum, eandem sententiarum gravitatem et lucidam
 breviter agnoscere licet. — Woltmannus porro: „In
 „Dialogo, inquit, Tacitus, quasi poëta, propriam perso-
 „narum indolem exprimere, neque vero suo dicendi genere
 „uti voluit.“ At in historiis quoque alios vel breviter
 vel copiose loquentes inducit; in omnibus autem eandem
 formam dicendi, idem ingenium magni viri invenimus.

Universa Taciti scripta tantum discrepant a Dialogo, tam fortiter animos legentium commovent, tantopere delectant, hic autem libellus tot vitiis et in verbis et in sententiis laborat, ut nemo subtiliore sensu praeditus sibi persuasurus sit, Taciti librum esse, quem legat. Qua de causa praecipue factum est, ut post Rhenanum et Lipsium praevaleret opinio certe non a Tacito elaboratum esse hunc libellum, quisquis tandem eius auctor fuerit; quamquam haud accurate in rem inquisitum esset. Viri illi eruditi recto sensu magis quam laboriosa investigatione ducebantur. Quod senserant, vidisse se existimarunt. Licuit illis conscientiae suae confidere; nobis non licet, quum hac aetate multi sint, qui credant, lite iam soluta non opus esse, de hac re ulterius disputare.

Quae de vitiis libelli diximus, exemplis iam illustranda sunt. In iis numeramus bina illa vocabula idem fere significantia, quae frequentius reperiuntur. Ridiculum est, binis pariter incedentibus verbis uti, ubi singula sufficiebant. Exemplo sint: *Memoria et recordatio, metus et terror, plena et frequens domus, veteres et senes, nova et recens cura, fama et laus, carmina et versus, antiqui ac veteres, coniungere et copulare, invidere et livere*, et alia huiuscemodi. Non negaverim apud Tacitum quoque synonyma verba legi, sed rarissime nec nisi cum pondere quodam. In Dialogo plerumque non minus otiosa quam frequentia sunt. Noli obiicere, Tacitum non suo ore loqui, sed interlocutoris cuiusque indolem reddere voluisse. Etenim non solum in oratione Apri et Materni bina illa pariter incedentia vocabula inveniuntur, sed Messala quoque eodem modo loquitur. „Oratoris, inquit, vis et facultas non angustis et brevibus terminis cluditur.“ Ita omnes illi colloquentes eandem formam ingenii sibi propriam habuissent, quo efficeretur, nullum omnino indolem sibi propriam habuisse.

Quae autem Cap. 16. et 17. copiose dicuntur ab Apro interrogante, quinam antiqui vocandi sint; quae deinde disputantur de magno et vero anno, plus duodecim millia annorum, nescio quare, complectente; item quod contenditur, oratorem ante unum seculum mortuum non inter

antiquos numerandum esse, quia senex plus centum annorum illum aequè ac tunc viventem audire potuisset, quasi coram puerulis infantibus et senibus decrepitis orationes haberentur, haec omnia inepti et inconcinni aliquid prae se ferunt. Neque de vocabulo pugna erat, sive antiqui sive veteres appellandi essent. Id agebatur, an seculo proximo superiore corrupta sit eloquentia et quare. Dicat fortasse quispiam, Tacitum etiam tunc iuvenem fuisse nec satis peritum dicendi et scribendi artis. Sed tum etiam Wolfii iudicio accedendum esse reor, Dialogum magno illo viro indignum esse. Ceterum scriptor admodum iuvenis erat, dum colloquio interfuit, non vero, dum composuit. Nam Iustus Fabius non iuvenem iussisset tam magnae quaestionis pondus excipere, ut doceret causas, cur sua aetas in tantum ab eloquentia veterum recesscrit.

Iam ad stilum Dialogi transeamus. Vestigia Latinitatis in deterius paullatim labentis insunt, corruptus interdum sermo, satis vigoris, sed saepe detorti. Aureolus iste Dialogus non ex auro puro compositus, sed vilioribus metallis mixtus. Non Ciceronis, non Livii elocutionem ubique audimus, non Sallustii, neque ipsius Taciti. Quamvis multi loci sine dubio egregii sint, tamen quaedam minus bene dicta satis arguunt, eius auctorem non iniuriâ conquestum esse de corrupta eloquentia. Sed exemplis confirmanda sunt, quae diximus.

Cap. 3. *Negotium sibi importare* vix Latine dicitur. *Negotium suscipere*, vel *sibi imponere* dicendum erat, unde etiam haec lectio proposita est, De lectione quidem non dubitandum, sed vocabula non bene inter se congruunt. Citantur loca Livii, 24, 22. *discordia civilis quas importet clades*; et 39, 44. His vero locis verbum *importare* recte ponitur, nostro autem minus. Itaque haec exempla nihil probant.

Cap. 4. *Desidiam advocationum*. Incongrue iuncta sunt haec vocabula, ut si quis dicat *desidiam muneris, laboris* vel tale quid. Desidia utique cum genitivo activo coniungi potest, ut *desidia hominis*, non vero cum genitivo passivo, ut *desidia actionis*.

Cap. 6. *Ad voluptatem* oratoriae eloquentiae transeo, cuius *iucunditas* cet. Paulo post iterum *voluptates*, mox rursus *voluptas*. Ita etiam Cap. 34. init. *interesse* bis deinceps dicitur.

Eod. Cap. *Veteres et senes*. Tautologia hæc sit nec ne, vix dixerim. Si tautologia non est, *senes* sunt longævi, *veteres* autem olim mortui, iique patronum hoc loco adeunt, ut sua vel amicorum discrimina commendent.

Cap. 7. *Latus clavus oblatus est*. Male sonant, quæ simile sonant. Ita etiam quæ sequuntur, *quo homo novus*, et Cap. 29. *serio ministerio*.

Eod. Cap. *Fama et laus, negotiosos et rebus intentos, iuvenes et adolescentes*. Tres tautologias in uno eodemque enunciato congerere, quarum prima et tertia omni pondere carent, id sane ego, sit venia dicto! ineptum voco.

Cap. 8. *Hercule*. Hoc vocabulum, plus decies a Dialogi scriptore nobis obtrusum, in Taciti libris rarissime reperitur. In Agricola et Germania frustra quaeres; nec in Historiis me legere memini. Ann. 4, 17. gregario militi suggeritur. Num vero credendum est, scriptorem quemcunque in uno libro vocabulum aliquod vel formam aliquam dicendi, praesertim quæ nihil ad rem faciat, sæpius adhibiturum esse, in ceteris paene nunquam? Parvum fortasse videbitur, quod monemus; nos autem non leve putamus.

Eod. Cap. *Substantia facultatum*. Hæc vocabula, vel singula vel ita coniuncta, eo significato, quo hic leguntur, Latinitatem labentem perspicue testantur.

Cap. 9. *Utilitates alunt*. Nova et inusitata dictio. An fortasse legendum est *addunt*?

Omnem librum eo modo perlustrare longum et diuturnum erit, (ut Dialogi sermone utamur,) quum hæc causa iam satis large et copiose disputata et explorata sit. Quis enim his exemplis perspectis et consideratis putare et existimare poterit, Tacitum eius scriptorem esse? Interim compluribus capitibus præteritis, pauca tamen quaedam lubet adiungere.

Cap. 17. *Sextam huius principatus stationem.* Quid sibi vult *sexta* ista *statio* imperii Vespasiani? Quis non miretur, sextum huius imperii annum significari? Repertur quidem vox *statio* apud Tacitum, sed vero significato, quo manus militum est, ad tutandum locum disposita.

Cap. 21. *Tertio quoque sensu.* Nusquam Tacitus hac voce utitur, ut periodum vel enunciatum significet, sed mentis consilia, opiniones, cogitata eo vocabulo designat.

Quae autem exempla minus puri sermonis attulimus, non eo notata velimus, ut pretium libri diminuatur. Magna enim laude dignus est, multa acute et subtiliter dicta invenies. In primis praeclara sunt, quae Messala de educando instituendoque oratore disputat, quibus insunt praecepta nostro quoque seculo diligenter observanda. Unde libens accedo, paucis quibusdam exceptis, Lipsii sententiae: „Scriptum sane, inquit, optimum, stilo, inventione, iudicio, et quod in hoc genere, (integrum esset modo) conferre nihil verear cum iis, quae optimi seculi, optima notae. Scriptor tamen ipse incertus. Ita olim iudicavi; neque etiam muto.“

Finienda iam esset disputatio nostra, nisi pugnator novis armis instructus in arenam prodisset, A. G. Langius, cuius erudita commentatio de Dialogi scriptore nuper ante oculos nobis venit. A Tacito scriptum esse Dialogum Langius inde primo argumentatur, quod non raro eadem verba in eo legantur atque in ceteris libris, qui Taciti nomen communi consensu prae se ferant. At vero quid inde colligitur? Quanam ratione fieri potuit, ut scriptores prope aequales non interdum iisdem vocabulis, eodem in singulis quibusdam genere dicendi usi fuerint? Cui argumento si vim probandi tribuas, eodem iure Plinium iuniorem, Quintilianum aliosque Dialogum hunc composuisse contenderes. Quae autem plus iusto probant, nihil probant. Sed videamus, quomodo se habeat similitudo illa verborum. Species similitudinis inest, re autem valde discrepant. Afferitur locus Hist. 4, 17. „*Circumsteterat interim palatium publica expectatio*,“ quocum comparantur verba Dialogi Cap. 8. „*paupertas et angustiae rerum nascentes eos circum-*

„steterunt.“ Prima illa verba pulchra, eximia, poëtica prope sunt; turba hominum, qui suspenso animo exitum exspectantes palatium circumstant, egregie pingitur. In altero autem loco inopia et angustiae rerum (negativa, ut dicunt, vocabula) homines circumstare dicuntur, tam inconcinne et inepte, ut equidem mihi persuadere non possum Tacitum tale quid sibi permisisse.

Idem vir doctus monet inesse in Dialogo multa acute et nervose dicta, graves sententias, nira brevitate et pondere eminentes, quales Taciti ingenium procreare soleat. Non nego. Si autem nihil boni et pulchri in eo inveniretur, operae pretium non esset verba de illo facere. Laudatur tamquam nervose dictum id quod legitur Cap. 40.: *Nec bonae formae eloquentiae Cicero tali exitu pensavit.* Non nervose mihi, sed incongrue dicta haec videntur. Quid enim sibi volunt verba *non tali exitu verbis bonae formae eloquentiae* opposita?

Lusus quoque verborum et antitheses hic et in Taciti libris obviae nihil probant. Nam hoc dicendi genus in posterioribus Romanorum scriptis usitatum formam quasi propriam et indolem eius aetatis efficit, ita ut hanc ob causam quivis alius libelli scriptor haberi possit.

Continet porro Dialogus locos, in quibus interlocutores non satis sibi constare videntur, ut Langius ipse de Materno monet. Is nimirum Cap. 40. in hunc modum loquitur: „*Magna illa et notabilis eloquentia, alumna licentiae, quam stulti libertatem vocant, comes seditionum, effrenati populi incitamentum, sine obsequio, sine servitute, contumax, temeraria, arrogans, quae in bene constitutis civitatibus non oritur.*“ Quo modo hic sermo convenit Materno, qui fama ferebatur potentiorum aures liberius loquendo offendisse, qui tamen securitatem suam non curans respondet: „Leges quid Maternus sibi debuerit et agnosces, quae audisti: quod si qua omisit Cato, sequenti recitatione Thyestes dicet?“ Facile quidem hic nodus praecideretur, si cum Woltmanno contendas, sermonem illum Cap. 40. et 41. non esse Materni sed Messalae; initio Capitis 42. legendum esse: *Finierat Messala. Tum Maternus;* verba quoque poëtis et

antiquariis transponenda esse. Sed neque Messalae illa oratio convenire videtur, quum Aper Cap. 15. dicat: „*Non desinis, Messala, vetera tantum et antiqua mirari, nostrorum autem temporum studia irridere atque contemnere.*“ Alia autem ille orator sentit, alia loquitur; accusat arrogantiam et temeritatem aetatis antiquae; laudat moderationem et quietem suae aetatis. Itaque Woltmanni arbitraria verborum mutatio nodum non expedit.

Restat gravissimum pro scriptore Tacito argumentum, quod primus omnium Langins detexit atque in lucem produxit, testimonium Plinii iunioris, Epist. 9: 10., ubi haec scribit: „*Itaque poëmata quiescunt, quae tu INTER NEMORA ET LUCOS commodissime perfici putas;*“ quae verba ad ea referenda esse videntur, quae Dial. Cap. 9. leguntur: *Adiice, quod poëtis, ut ipsi dicunt, IN NEMORA ET LUCOS recedendum est.* Qui locus Plinii omni sane attentione dignus est, ut nefas sit eum negligere, quasi vulgaris haec et multis saepe usurpata vox nullam in re gravi vim probandi habeat. Examinanda lia est omni, qua possumus, diligentia. Proponamus itaque primo iudicium oculis scripta, quae causam continent, duas nimirum Plinii epistolas, 1: 6. et 9: 10.

PLINIUS TACITO.

Ridebis, et licet rideas. Ego ille, quem nosti, apros tres, et quidem pulcherrimos cepi. Ipse? inquis. Ipse; non tamen, ut omnino ab inertia mea et quiete discederem. Ad retia sedebam. Erant in proximo, non venabulum aut lancea, sed stilus et pugillares. Meditabar aliquid enotabamque, ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est, quod contemnas hoc studendi genus. Mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur. Iam undique silvae et solitudo ipsumque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde quum venabere, licebit, auctore me, ut panarium et lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare. Vale.

PLINIUS TACITO, (ut vulgo inscribitur.)

Cupio praeceptis tuis parere, sed aprorum tanta penuria est, ut Minervae et Dianae, quas ais pariter colendas, convenire non possit. Itaque Minervae tantum serviendum est; delicate tamen, ut in secessu et aestate. In via plane nonnulla leviora statimque delenda ea garrulitate, qua sermones in vehiculo seruntur, extendi. His quaedam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poemata quiescunt, quae tu inter nemora et lucos commodissime perfici putas. Oratiunculam unam et alteram retractavi; quamquam id genus operis inamabile, inamoenum magisque laboribus ruris, quam voluptatibus simile. Vale.

Quicumque has epistolas leget nominibus non inscriptis, nequaquam existimabit, ab eodem eas ad eundem scriptas esse. Duo sunt, inquiet, qui alter alteri respondent. Alter amicorum amico venationem commendat, alter vero consilium reiecit. Scribit ille: „Experieris, non Dianam magis montibus quam Minervam inerrare;“ hic refert: „Minervae tantum serviendum est.“ Scriptor posterioris epistolae: „Ais, inquit, Minervam et Dianam pariter colendas esse;“ in priore autem haec dicta erant, quamquam non iisdem verbis. Itaque qui credas utrasque litteras ab eodem ad eundem esse scriptas? Etenim idem dicerent ac, *quae ego dixi, tu dixisti*, atque sibi responderent, ut cuculi cuculis solent. Vel (ut nominemus scriptores,) quomodo Plinius Tacito scribere potuit: „Cupio praeceptis tuis parere,“ scilicet venationem cum studiis coniungere, quum ipse priore epistola amico idem praecepisset? Quanam porro est ista aprorum mentio, quorum modo abundantia, modo penuria est, si ponas, unum esse utriusque epistolae scriptorem?

Quae hactenus e rationibus internis probare conati sumus, posteriorem epistolam a Tacito ad Plinium scriptam esse, confirmantur duobus argumentis externis, quae ponderis aliquid in lancem mittunt. Plinius venationis amans erat, vide Ep. 5: 6. „*Studiis*, inquit, *animum, venatu corpus exercere*.“ Compara 9: 16., 9: 36. Sed scriptor posterioris epistolae venationi non favebat. Idem dicit,

se vehiculo usum esse, quunt in villam abiret. Plinius autem 9: 36. de se: „*Non vehiculo, inquit, sed (quod „brevius quia velocius,) equo gestor.*“

Interim non nego huic opinioni quaedam non levia obstare. Stilus epistolae similis est argutiis Plinianis; leviora statimque delenda, quae garrule extenderit auctor, severitati Taciti non videntur convenire; poemata et orationunculas eiusdem non novimus; in toto denique libro nulla ullius amici epistola legitur. Ita pondus quoddam in altera lance ponitur. Referri potest, in epistola ad familiares stilum non diligenter curari; quin etiam potuisse Tacitum stilum amici iocose imitari; leviora quaedam in vehiculo scribere et versibus ludere nec magno ingenio indignum esse; neque Plinii carmina nota esse, nam versus exercitationis causa compositos poemata dici non posse; Tacitum munieribus publicis functum saepe orationes confecisse, quamquam deperditae sint. Omnium autem, quae obijci possunt, maximum est, quod nulla alia ullius amici epistola insit. Gierigius Catanaei sententiam memorat, hanc Taciti epistolam Plinium libro suo inseruisse, ut illum prae ceteris honoraret. Sed honor exiguus est, resque ipsa non veri similis. Crediderim potius, epistolam in librum irrepsisse casu aliquo, quem explicare non possumus. Adijcit Gierigius, in priore illa epistola nihil dici de nemoribus et lucis. Id verum vel minus verum esse censebis, prout accipias. Plinius de silva et solitudine locutus erat, de silentio, quod venationi detur, de montibus, quibus inerret Minerva. Tacitus villam adit. Si literas non secum portavit, sed e memoria respondit, quid mirum, similibus quidem eum, non vero iisdem verbis usum esse?

Quibus omnibus accurate perpensis haec apparent: Epistola illa posterior, ut a Plinio scripta, aliis eiusdem epistolis plane pugnat; sin Tacitum auctorem ponas, omnia optime solvantur, optime inter se congruunt. At verò tum etiam verba *inter nembra et lucos* omni vi probandi prorsus destituta sunt.

Videant iudices, an profligatum sit hoc certamen, quod iam per tria secula gestum est, ex quo Rhenanus prima

dubia de scriptore movit. Haud ignobilis est haec lis, tum propter multitudinem pugnantium, tum propter varias animadversiones et comparationes, quas secum duxit. Schulzius operae pretium esse censuit suffragia colligere et sententiam uniuscuiusque exponere. Pro Tacito suffragium tulere Pithoeus, Salinerius, Dodwellus, Schurzfleischius, Lamallus, Woltmannus, et nuper Langius, Dronkius et Osannus.

Mirum est, quot viri docti a partibus Quintiliani steterint, Henr. Stephanus, Graevius, Boeclerus, Boxhornius, Berneggerus, Freinshemius, Buchnerus, Cellarius atque acerrimus huius sententiae defensor Heumannus. Postea autem haec opinio deposita est, ob eam praeter ceteras causam, quod Quintilianus tempore Dialogi habiti triginta tres annos exegerat, nec ergo iuvenis erat cupiditate studiorum oratores adsectans. Conf. Matthiae Gesneri *Praefat.* in Quintiliani libros de institutione oratoria. Hodie nulla alia quaestio agitur nisi utrum Tacitus scriptor sit necne, quae ad hunc usque diem adhuc sub iudice est.

Negant Tacitum Dialogum scripsisse, nec ullum quemquam nobis cognitum scriptorem agnoscunt Rhenanus, Lipsius, Pichena, Vossius aliique veterum commentatorum, quibus accesserunt aliquot recentiores.

Scripsit anno incunte 1830

HENR. GUTMANNUS.

Fronto, Marcus Cornelius.

CHRESTOMATHIA
FRONTONIANA.

Νήπιος, οὐδὲ ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἤμιν παντός.

Haud scio an in quemquam scriptorem veterem Hesiodum illud magis conveniat quam in M. Frontonem, qui quum summam sui expectationem, ante quam notus esset, philologis movisset, pervulgatus statim refrixit. Id vero duas propter causas accidit: et quia omnis iuvenis sermo literarum iniucundus est et quia lacera illa ad manca, quibus refertae sunt eius reliquiae, saepissime me inanem quidem illum sermonem praestant: talia autem officiant iis quoque, quae paria atque similia sunt v. c. Plinianis epistolis. Hinc etiam factum arbitror, quod, posteaquam A. Maius eundem M. Frontonem multis partibus auctum e Vaticano codice iterum edidisset Romae M. DCCC. XXIII., nemo adhuc extiterit, qui eum in Germania rerum novarum, in literis certe, alioqui valde cupida repeteret. Ego vero operae pretium me facturum duxi, ubi paucis hisce plagulis complecterer omnia ea, quae vel scitu digna essent maxime propter locos Catonis aliorumque scriptorum a Frontone excerptos, vel qualemcunque demum ob causam lectu iucunda mihi viderentur. Eadem autem ad mores sermonesque tum Antoninorum, in primis M. Aurelii, tum Frontonis ipsius cognoscendos sufficient. Alii alia seligunt: ego in his acquiesco.

CHRESTOMATHIA FRONTONIANA.

I. Ex Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. I. Ep. VI.

(Ed. Rom. p. 14. Mediol. I. p. 24. Berolin. p. 45.)

Quibus ego gaudium meum verbis exprimere possim, quod orationem istam meam tua manu descriptam misisti mihi? Verum est profecto, quod ait noster Libertus, „ad amorem incipiendum delinimenta esse delib[er]amenta, beneficia autem veneficia.“ Neque poculo aut veneno quisquam tantum flammae ad amatorem incussisset, *praestitit me dulci* facto hoc stupidum et attonitum ardente amore tuo reddidisti. Quot litterae istae sunt, totidem consulationes mihi, totidem laureas, triumphos, togas pictas arbitror contigisse. Quid tale M. Porcio, aut Quinto Ennio, aut C. Graccho, aut Titio poetae? quid Scipioni aut Numidico? quid M. Tullio tale usu venit? quorum libri pretiosiores habentur et summam gloriam retinent, si sunt [*descripti a*] Lampadione aut Staberio . . . vi aut [*Tirano*] aut Aelio . . . aut Attico, aut Nepote. Mea oratio exabit M. Caesaris manu scripta. Qui orationem spreverit, litteras concupiscet, qui scripta contempserit, scriptorem reverebitur.

II. Ex Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.
Lib. I. Ep. IX.

(*Ed. Rom. p. 21. Mediol. I. p. 62. Berol. p. 32.*)

Materiam cruentam misisti mihi; nec dum legi Caelianum excerptum, quod misisti, nec legam prius, quam sensus ipse venatus fuero. Sed me Caesaris oratio uncis unguibus adtinet. Nunc denique sentio, quantum operis sit, ternos vel quinos versus in die ornare et aliquid diu scribere.

III. Frontonis Epistola ad M. Caesarem. Lib. II.
Ep. IV.

(*Ed. Rom. p. 46.*)

DOMINO MEO CAESARI FRONTO.

Posterioribus litteris tuis, cur orationem in senatu non recitaverim, requisisti. At ego et edicto gratias agere Domino meo patri tuo debeo; sed edictum quidem circensibus nostris proponam, cuius principium id ipsum erit: — „Qua die primum beneficio maximi principis ederem spectaculum gratissimum populo maximeque populare, tempestivum duxisse gratias agere, ut idem dies“ — hic aliqua sequatur Tulliana conclusio. Orationem autem in senatu recitabo Augustis Idibus. Quaeras fortasse cur tarde? Quoniam ego nunquam primum officio sollemni quoquo modo fungi propero. Sed, ut tecum agere debeo sine fuce et sine ambagibus, dicam quid cum animo meo reputem. Divum Hadrianum avum tuum laudavi in senatu saepenumero studio inpenso et propenso quoque: et sunt orationes istae frequentes in omnium manibus. Hadrianum autem ego, quod bona venia pietatis tuae dictum sit, ut Martem Gradivum, ut Ditem patrem, propitium et placatum magis volui, quam amavi. Quare? Quia ad amandum

fiducia aliqua opus est et familiaritate; quia fiducia mihi defuit, eo, quem tantopere venerabar, non sum ausus diligere. Antoninum vero ut solem, ut diem, ut vitam, ut spiritum amo, diligo, amari me ab eo sentio. Hunc nisi ita laudo, ut laudatio mea non in actis senatus abstrusa lateat, sed in manibus hominum oculisque versetur, ingratus sum etiam adversus te. Tum, quod cursorem fugitivum ferunt dixisse: „domino sexagena currebam; mihi centena, ut fugiam, curram;“ ego quoque quom Hadrianum laudabam, domino currebam, hodie autem mihi curro, mihi, inquam, meoque ingenio hanc orationem conscribo. Ad meum igitur commodum faciam, lente, otiose, elementer. Tu, si et valde properas, aliter te interim oblecta: basia patrem tuum, amplectere, postremo ipse eum lauda. Ceterum quidem in Idus Augustas tibi exspectandum est, ut quidvis quale vis audias. Vale, Caesar, et patrem promerere; et si quid scribere vis, lente scribe.

IV. Epistola ἀκέφαλος M. Aurelii Caesaris (v. Niebuhrii *Adnot.*) ad Frontonem. Lib. II. Ep. VIII.

(*Ed. Rom. p. 52. Mediol. I. p. 100. Berol. p. 50.*)

(VERUS FRONTONI MAGISTRO SUO.)

... deatur. Polemona ante hoc triduum declamantem audiavi, ἵνα τι καὶ περὶ ἀνθρώπων λαλήσωμεν. Si quaeris quid visus sit mihi, accipe. Videtur mihi agricola strenuus, summa sollertia praeditus, latum fundum in sola segete frumenti et vitibus occupasse, ubi sane et fructus pulcherrimus et reditus uberrimus. Sed enim nusquam in eo rure ficus Pompeiana vel holus Aricinum vel rosa Tarentina vel nemus amoenum vel densus lucus vel platanus umbrosa; omnia ad usum magis quam ad voluptatem, quaeque magis laudare oporteat, amare non libeat.

Satisne ego audaci consilio et iudicio temerario videar, quum de tantae glôriæ viro existimo? Sed quom me recordor tibi scribere, minus me audere, quam tu velis, arbitror.

Nos istie vehementer aestuamus.

Habes et hendecasyllabum ingenuum. Igitur prius quam poëtare incipio, pausam tecum facio. Vale, desiderantissime homo et tuo Vero carissime, consul amplissime, magister dulcissime. Vale mi semper, anima dulcissima.

V. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.
Lib. II. Ep. IX.

(Ed. Rom. p. 53. Mediol. I. p. 67. Berol. p. 47.)

M. AURELIUS CAESAR CONSULI SUO ET
MAGISTRO SALUTEM.

Postquam ad te proxime scripsi, postea nihil operae pretium quod ad te scriberetur aut quod monitum ad aliquem modum iuaret. Nam διὰ τῶν ἀνδρῶν fere dies transmisimus. Idem theatrum, idem otium, idem desiderium tuum. Quid dico idem? immo id cottidie novatur et gliscit. Et quod ait Laberius de amore, suo modo καὶ ἐν ἰδίᾳ μοῖῳ, — „amor tuus tam cito crescit quam porrus, tam firme quam palma“ —; hoc igitur ego ad desiderium verto, quod ille de amore ait. Volo ad te plura scribere, sed nihil suppetit. Ecce quod in animum venit. Encomiographos istos audimus, Graecos scilicet, sed miros mortales: ut ego qui a Graeca litteratura tantum absum, quantum a terra Graecia mons Caelius meus abest, tamen me sperem illis comparatum etiam Theopompum aequiperare posse: nam hunc audio apud Graecos disertissimum natum esse. Igitur paene me opicum animantem ad Graecam

scripturam perpulerunt homines, ut Caecilius ait, — „in-
columi inscientia.“ — Caelum Neapolitanum plene com-
modum, sed vehementer varium. In singulis scrupulis
horarum frigidius aut tepidius aut horridius fit. Iam pri-
mum media nox tepida, Laurentina: tum autem gallicinium
frigidulum, Lanuvium: iam conticinium atque matutinum
atque diluvium usque ad solis ortum, gelidum, ad Algi-
dum maxime: exin ante meridiem apricum, Tusculanum:
tum meridies fervida, Puteolana: at enim ubi sol latum
ad oceanum profectus, fit demum caelum modestius, quod
genus Tiburtinum. Id vespera et concubia nocte, „dum
se intempesta nox, ut ait M. Porcius, praecipitat,“ eodem
modo perseverat. Sed quid ego, qui me paucula scriptu-
rum promisi, deliramenta Masuriana congero? Igitur vale,
magister benignissime, consul amplissime, et me quantum
amas tantum desidera.

VI. Epistola ἀνέφαλος M. Aurelii Caesaris ad Fron-
tonem. Lib. II. Ep. XIII.

(Ed. Rom. p. 57. Mediol. I. p. 79. Berol. p. 64.)

(CONSULI ET MAGISTRO MEO OPTIMO.)

... adfinitate sociatum, neque tutelae subditum: prae-
terea in ea fortuna constitutum, in qua, ut Q. Ennius ait, —
„omnes dant consilium vanum atque ad voluptatem omnia.“ —
Item quod Plautus egregie in Colace super eadem re ait:

*Qui data fide firmata fidentem fefellerint,
Subdoli subsentatores, regi qui sunt proximi,
Qui aliter regi dictis dicunt, aliter in animo habent.*

Haec enim olim incommoda regibus solis fieri solebant: at
enim nunc adfatim sunt, qui et regum filiis, ut Naevius ait,

Linguis favant atque adnudent et subserviant.

Merito ego, mi magister, flagro; merito unum meum *σχοπὸν* mihi constitui; merito unum hominem cogito, quom stīlus in manus venit. Hexametros meos iucundissime petis, quos ego quoque confestim misissem, si illos mecum haberem. Nam librarius meus, quem tu nosti, Anicetum dico, quum proficiscerer, nihil meorum scriptorum mecum misit. Scit enim morbum meum, et timuit, ne si venissent in potestatem, quod soleo facerem et in furnum dimitterem. Sane istis hexametris prope nullum periculum erat. Ut enim verum magistro meo confitear, amo illos. Ego istic noctibus studeo: nam interdiu in theatro consumitur. Itaque minus ago vespere fatigatus, luce dormitans. Feci tamen mihi per hos dies excerpta ex libris sexaginta in quinque tomis; sed quum leges sexaginta, inibi sunt et Novianae [et] Atellaniolae et Scipionis oratiunculae, ne tu numerum nimis expavescas. Polemonis tui quoniam meministi, rogo ne Horatii memineris, qui mihi cum Polione est emortuus. Vale, mi amicissime, magister dulcissime, quem ego biennio iam non vidi. Nam quod aiunt quidam duos menses interfuisse tantum, dies numerant. Eritne quom te videbo?

VII. Epistola ἀντίγραφος M. Aurelii Caesaris ad Frontonem. Lib. II. Ep. XV.

(Ed. Rom. p. 59. Mediol. I. p. 77. Berol. p. 68.)

(M. CAESAR MAGISTRO SUO.)

. . . et meus me alipta faucibus urgebat. Sed quae, inquis, fabula? Ut pater meus a vineis domum se recepit, ego solito more equum inscendi, et in viam profectus sum et paululum provectus. Deinde ibi in via sic oves multae conglobatae adstabant, ut locus solitarius, et canes quattuor

et duo pastores, sed nihil praeterea. Tum pastor unus ad alterum pastorem, postquam plusculos equites vidit, „Vide tibi istos equites, inquit, nam illi solent maximas rapinationes facere.“ Ubi id audiui, calcar equo subringo, ecum in ovis inigo. Oves consternatae disperguntur: aliae alibi palantes balantesque oberrant. Pastor furcam intorquet; furca in equitem, qui me sectabatur, cadit. Nos aufugimus. Eo pacto qui metuebat, ne oves amitteret, furcam perdidit. Fabulam existimas? Res vera est. At etiam plura erant quae de ea re scriberem, nisi iam me nuntius in balneum arcesseret. Vale, mi magister dulcissime, homo honestissime et rarissime, suavitas et caritas et voluptas mea.

VIII. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.
Lib. II. Ep. XVI.

(*Ed. Rom. p. 60. Mediol. I. p. 74. Berol. p. 66.*)

MAGISTRO MEO.

Gratia minor effecit quod Gratia maior fecit; et sollicitudinem nostram vel interim minuat vel iam omnino detergeat. Ego tibi de patrono meo M. Porcio gratias ago, quod eum crebro lectitas. Tu mihi de C. Crispo timeo ut umquam gratias agere possis: nam uni M. Porcio me dedicavi atque despondi atque delegavi. Hoc etiam ipsum atque unde putas? Ex ipso furor. Perendinus dies meus festus erit, si certe tu venis. Vale, amicissime et rarissime homo, dulcissime magister. Die senatus huius magis hic futuri, quam illuc venturi videmur. Sed utrumque in ambiguo est. Tu modo perendie veni, et fiat quod volt. Semper mi vale, animus meus. Mater mea te tuosque salutat.

IX. Ex Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. III. Ep. VIII.

(*Ed. Rom. p. 69.*)

Imaginem, quam te quaerere ais, meque tibi socium ad quaerendum et optionem sumis, num moleste feres, si in tuo atque in tui patris sinu id fictum quaeram?

Ut illa in mari Ionio sive Tyrrhenico sive vero potius in Hadriatico mari seu quod aliud est mare, — eius nomen maris addito — igitur ut illa in mari insula Aenaria fluctus maritimos ipsa accipit atque propulsat omnemque vim classium, praedonum, beluarum, procellarum ipsa perpetitur; intus autem in lacu aliam insulam protegit ab omnibus periculis ac difficultatibus tutam, omnium vero deliciarum voluptatumque participem — namque illa intus in lacu insula aequae undis alluitur, auras salubris aequae accipit, habitatur aequae, mare aequae prospectat — item pater tuus imperii Romani molestias ac difficultates ipse perpetitur, te tutum intus in tranquillo sinu suo socium dignitatis gloriae bonorumque omnium participem tutatur. Hac imagine multimodis uti potes, ubi patri tuo gratias ages, in qua oratione locupletissimum et copiosissimum te esse oportet. Nihil est enim quod tu aut honestius aut verius aut libentius in omni vita tua dicas, quam quod ad ornandas patris tui laudes pertinebit.

X. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem. Lib. III. Ep. IX.

(*Ed. Rom. p. 72.*)

HAVE MI MAGISTER OPTIME.

Scio natali die quousque pro eo quous is dies natalis est, amicos vota suscipere; ego tamen quia te iuxta ac memet ipsum amo, volo hac die, tuo natali, mihi bene

precari. Deos igitur omnis, qui usquam gentium vim suam praesentem promptamque hominibus praebent, qui vel somniis vel mysteriis vel medicina vel oraculis usquam iuvant atque pollent; eorum deorum unumquemque mihi votis advoco meque pro genere cuiusque voti in eo loco constituo, de quo deus ei rei praeditus facilius exaudiat. Igitur iam primum Pergami arcem ascendo et Aesculapio supplico, uti valetudinem magistri mei bene temperet vehementerque tueatur. Inde Athenas degredior, Minervam genibus nixus obsecro atque oro, si quid ego unquam litterarum sciam, ut id potissimum ex Frontonis ore in pectus meum commigret. Nunc redeo Romam deosque vires et promarinos votis imploro, ut mihi omne iter tua praesentia comitatum sit neque ego tam saepe tam saepe desiderio fatiger. Postremo omnis omnium populorum praesides deos atque ipsum lucum, qui Capitolium montem atepit, quaeso tribuat hoc nobis, ut istam diem, quo mihi natus es, tecum, firmo te laetoque, concelebrem. Vale, mi dulcissime et carissime magister. Rogo, corpus cura, ut quom venero videam te. Domina mea te salutat.

XI. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.

Lib. III. Ep. XII.

(Ed. Rom. p. 75.)

MAGISTRO MEQ.

Duas per id tempus epistulas tuas accepi. Earum altera me increpabas et temere sententiam scripsisse arguebas altera vero tuere studium meum. Laudent te Baius. Adiuro tamen tibi meam, meae matris, tuam salutem, mihi plus gaudii in animo coortum esse illis tuis prioribus litteris: me saepius exclamasse inter legendum, o me felicem! Itane, dicet aliquis, felicem te, si est qui te doceat quo-

modò γνώμην sollertius, dilucidius, brevius, politius scribas? Non hoc est quod me felicem nuncupo. Quid est igitur? Quod verum dicere ex te disco. Ea res, verum dicere, prorsum diis hominibusque ardua: nullum denique tam veriloquum oraculum est, quin aliquid ancipitis vel obliqui vel inpediti habeat, quo imprudentior inretiatur. (*Cetera manca sunt.*)

XII. Fragmentum Epistolae M. Aurelii Caesaris ad Frontonem. Lib. III. Ep. XIII.

(*Ed. Rom. p. 78.*)

MAGISTRO MEO.

Epistula Ciceronis mirifice adfécit animum meum. Miserat Brutus Ciceroni librum suum corrigendum . . . (*Cetera desunt.*)

XIII. Epistola ἀντίπαλος Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. III. Ep. XV.

(*Ed. Rom. p. 78.*)

. . . . molliantur atque ita efficacius sine ulla ad animos offensione audientium penetrent. Haec sunt profecto, quae tu putas obliqua et insincera et anxiosa et verae amicitiae minime adcommodata. At ego sine istis artibus omnem orationem absurdam et agrestem et incognitam, denique inertem atque inutilem puto. Neque magis oratoribus arbitror necessaria eiusmodi artificia quam philosophis. In ea re non oratorum domesticis, quod dicitur, testimoniis utar, sed philosophorum eminentissimis, poetarum vetustissimis excellentissimisque, vitae denique cotidiana usu atque cultu artiumque omnium experimentis. Quidnam igitur tibi videtur princeps ille sapientiae simul atque eloquentiae Socrates? Huic enim primo ac potissimo

testimonium apud te denuntiavi; eone usus genere dicendi, in quo nihil est oblicum, nihil interdum dissimulatum? Quibus ille modis Protagoram et Polum et Thrasymachum et sophistas ceteros versare atque inretire solitus? quando autem aperta arte congressus est? quando non ex insidiis adortus? quo ex homine nata inversa oratio videtur, quam Graeci *εἰρωνείαν* appellant. Alcibiaden vero ceterosque adolescentis genere aut forma aut opibus feroces, quo pacto appellare atque adfari solebat? per iurgium, an per *πολιτίαν*? exprobrando acriter quae delinquerent, an leniter arguendo? Neque deerat Socrati profecto gravitas aut vis, quantum Cynicus Diogenes volgo saeviebat. Sed vidit profecto ingenia partim hominum ac praecipue adolescentium facilius comi atque adfabili oratione leniri quam acri violentaque superari. Itaque non vineis neque arietibus errores adolescentium expugnabat, sed cuniculis subruibat: neque unquam ab eo auditores discessere lacerati, sed nonnunquam lacessiti. Est enim genus hominum natura insectantibus indomitum, blandientibus conciliatum. Quamobrem facilius precaris decedimus, quam violentis deterremur; plusque ad corrigendum promovent consilia quam iurgia. Ita comitati monentium obsequimur, inclementiae obiurgantium obnitimur.

XIV. Ex Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. III. Ep. XVI.

(Ed. Rom. p. 82.)

— — Meministi autem tu plurimas lectiones, quibus usque adhuc versatus es, comoedias, Atellanas, oratores veteres; quorum aut pauci aut praeter Catonem et Gracchum nemo tubam inflat; omnes autem mugiunt vel stridunt potius. Quid igitur Ennius egit, quem legisti? quid tragoediae ad versum sublimiter faciendum te iuverunt?

Plerumque enim ad orationem faciendam versus, ad versificandum oratio magis adiuvat. Nunc nuper coepisti legere ornatas et pompaticas orationes: noli postulare statim eas imitari posse. Verum, ut dixi, incumbamus, connitamur: me vade, me praede, me sponsore, celeriter te in cacumine eloquentiae sistam. Dii facient, dei favebunt. Vale, Domine, καὶ ἑλπίς καὶ εὐθύμει καὶ χόρως καὶ ἐμπειρία νείδου. Matrem dominam saluta. Quom Persarum disciplinam memorares, „bene battunt,* ais.

XV. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.
Lib. III. Ep. XVIII.

(*Ed. Rom. p. 83.*)

MAGISTRO SUO CAESAR SUUS.

In quantum me iuverit lectip orationum istarum Gracchi, non opus est me dicere, quom tu scias optime, qui me, ut eas legerem, doctissimo iudicio ac benignissimo animo tuo hortatus es. Ne autem sine comite solus ad te liber tuus referretur, libellum istum addidi. Vale, mi magister suavissime, amice amicissime, quoi sum debitorus quidquid litterarum sciero. Non sum tam ingratus, ut non intellegam quid mihi praestiteris, quom excerpta tua mihi ostendisti, et quom cotidie non desinis in viam me veram inducere et oculos mihi aperire, ut volgo dicitur. Merito [*ε*] amo.

XVI. Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem.
Lib. III. Ep. XX.

(*Ed. Rom. p. 84.*)

DOMINO MEO.

Lectulo me teneo. Si possim, ubi ad Centumcellas ibitis, itineri idoneus esse, VII. Idus vos Lorii video

deis faventibus. Excusa me Domino nostro patri tuo; quem, ita vos salvos habeam! magno pondere gravius amo et colo; quom tam bene in senatu iudicatum est, quod et provinciis saluti esset et reos clementer obiurgasset. Ubi vivarium dedicabitis, memento quam diligentissime, si feras percuties, equum admittere. Galbam certe ad Centumcellas produces. An potes octavidus Lorii? Vale, Domine: patri placeto, matri dic salutem, me desiderato. Cato quid dicat de Galba absoluto, tu melius scis; ego memini propter fratris filios eum absolutum. *Τὸ δὲ ἀκριβὲς* ipse inspice. Cato igitur dissuadet neve suos neve alienos quis liberos ad misericordiam conciliandam producat neve uxores neve adfines vel ullas omnino feminas. Dominam matrem saluta.

XVII. Ex Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem. Lib. III. Ep. II.

(*Ed. Rom. p. 93.*)

Sota Ennianus remissus ad te et in charta puriore et volumine gratiores et littera festiviores quam antea fuerat videtur. Gracchus cum cado musti maneat dum venimus: neque enim metus est Gracchum interea cum musto defervere posse.

XVIII. Ex Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. III. Ep. III.

(*Ed. Rom. p. 94.*)

DOMINO MEO FRONTO.

Omnium artium, ut ego arbitror, imperitum et indoctum omnino esse praestat, quam semiperitum ac semidoctum. Nam qui sibi conscius est artis expertem esse,

minus adtemptat eoque minus praecipitat; diffidentia pro-
fecto audaciam prohibet. At ubi quis leviter quid cogni-
tum pro comperto ostentat, falsa fiducia multifariam labi-
tur. Philosophiae quoque disciplinas aiunt satius esse
numquam attigisse quam leviter et primoribus, ut dicitur,
labiis delibasse; eosque provenire malitiosissimos, qui in
vestibulo artis obversati, prius inde averterint quam pe-
netraverint. Tamen est in aliis artibus ubi interdum de-
litiscas et peritus paulisper habere quod nescias. In
verbis vero eligendis conlocandisque ilico dilucet: nec verba
dare diutius potest, quin se ipse indicet verborum igna-
rum esse eaque male probare et temere existimare et
inscie contrectare neque modum neque pondus verbi in-
ternosse.

Quam ob rem rari admodum veterum scriptorum in
eum laborem studiumque et periculum verba industrius
quaerendi sese commiserere. Oratorum post homines natos
unus omnium M. Porcius eiusque frequens sectator C.
Sallustius: poetarum maxime Plautus, multo maximeque
Ennius, eumque studiose aemulatus L. Coelius, nec non
Naevius, Lucretius, Accius etiam, Caecilius, Laberius
quoque. Nam praeter hos partim scriptorum animadvertas
particulatim elegantis, Novium et Pomponium et id genus
in verbis rusticanis et iocularibus ac ridiculariis, Attam
in muliebribus, Sisennam in lascivis, Lucilium in cuius-
que artis ac negotii propriis.

Hic tu fortasse iam dudum requiras, quo in numero
locem M. Tullium, qui caput atque fons Romanae facun-
diae cluet. Eum ego arbitror usquequaque verbis pul-
cherrimis elocutum et ante omnis alios oratores ad ea, quae
ostentare vellet, ornanda magnificum fuisse. Verum is
mihi videtur a quaerendis scrupulosius verbis procul afuisse

vel magnitudine animi vel fuga laboris vel fiducia non quaerenti etiam sibi, quae vix aliis quaerentibus subvenirent, praesto adfutura. Itaque comperisse videor, ut qui eius scripta omnia studiosissime lectitarim, cetera eum genera verborum copiosissime uberrimeque tractasse, verba propria, translata, simplicia, composita et, quae in eius scriptis ubique dilueant, verba honesta, saepenumero etiam amœna: quom tamen in omnibus eius orationibus paucissima admodum reperiās insperata atque inopinata verba, quae nonnisi cum studio atque cūra atque vigilia atque multa veterum carminum memoria indagantur. Insperatum autem atque inopinatum verbum appello, quod praeter spem atque opinionem audientium aut legentium promittitur ita ut, si subtrahas atque eum qui legat quaerere ipsum iubeas, aut nullum aut non ita ad significandum adcommodatū verbum aliud reperiāt. Quam ob rem te magno opere conlaudo, quod ei rei curam industriamque adhibes, ut verbum ex alto eruas et ad significandum adcommodes. Verum, ut initio dixi, magnum in ea re periculum est, ne minus apte aut parum dilucide aut non satis decore, aut a semidocto conlocetur: namque multo satius est vulgaribus et usitatis, quam remotis et requisitis uti, si parum significet.

Haud sciam an utile sit demonstrare quanta difficultas, quam scrupulosa et anxia cura in verbis probandis adhibenda sit, ne ea res animos adolescentium retardet aut spem adipiscendi debilitet. Una plerumque littera translata aut exempta aut immutata vim verbi ac venustatem commutat et elegantiam vel scientiam loquentis declarat. Equidem te animadverti, quom mihi scripta tua relegeres atque ego de verbo syllabam permutarem, te id neglegere nec multum referre arbitrari. Nolim igitur te ignorare syllabae unius discrimen quantum referat. *Os colluere*

dicam; pavimentum autem in balneis *pelluere*, non *colluere*: lacrimis vero genas *lavere* dicam, non *pelluere* neque *colluere*; vestimenta autem *lavare*, non *lavere*: sudorem porro et pulverem *abluere*, non *lavare*; sed maculam elegantius *eluere* quam *abluere*. Siquid vero magis hacserit nec sine aliquo detrimento exigì possit, Plautino verbo *elavere* dicam. Tum praeterea mulsum *diluere*, fauces *proluere*, ungulam iumento *subluere*. Tot exemplis unum atque idem verbum syllabae atque litterae commutatione in varium modum ad censum usurpatur: tam hercule quam faciem medicamento *litam*, caeno corpus *oblitum*, calicem melle *delitum*, mucronem veneno, radium visco *inlitum* rectius dixerim.

Haud sciam an quis roget: nam quis me prohibet vestimenta *lavere* potius quam *lavare*, sudorem *lavare* potius quam *abluere* dicere? Tibi vero nemo in eâ re in tercedere aut modificare iure ullo poterit, qui sis liber[is] liberis prognatus et equitum censum praetervehare et in senatu sententiam rogare; nos vero qui doctorum auribus servitute serviendae nosmet dedimus, necesse est tenuia quoque ista et minuta summa cum cura persequamur. Verba prosus alii vecte et malleo, ut silices, moliuntur; alii autem caelo et maculo, ut gemmulas exsculpunt: te aequius erit ad quaerenda sollertius verba, quod correctus sis meminisse, quam quod deprachensus, detractare aut retardari. Nam si quaerendo desistes, numquam reperies; si perges quaerere, reperies. Denique visus etiam es mihi insuper habuisse quum ordinem verbi tui immutassem, uti ante *tricipitem* diceres quam *Geryonam* nominares. Id quoque ne ignores: pleraque in oratione, ordine immutato, vel rata verba fiunt vel supervacanea. *Navem triremem* rite dixerim; *triremem navem* supervacaneo addiderim. Neque enim periculum est; nequis lecticulam aut rhedam,

aut citharam triremem dici arbitretur. Tum praeterea quom commemorares, cur Parthi manuleis laxioribus uterentur, ita, opinor, scripsisti, „intervallis vestis aestum ut suspendi“ diceres. Ain tandem, quo pacto aestus suspenditur? Neque id repraehendo, te verbi translatione audacius progressum: quippe qui Enni sententia oratorem audacem esse debere censeam. Sit sane audax orator, ut Ennius postulat; sed a significando, quod volt eloqui, nusquam digrediatur. Igitur voluntatem quidem tuam magno opere probavi laudavique, quom verbum quaerere adgressus es; indiligentiam autem quaesiti verbi, quod esset absurda, repraehendi: namque manuleorum intervallis, quae interdum laxata videmus atque fluitantia, suspendi aestus non potest: potest aestus per vestis intervalla depelli, potest degi, potest demicare, potest circumduci, potest interverti, potest eventilari: omnia denique potius potest, quam posse suspendi, quod verbum *suspendi* sustineri, non per laxamenta deduci, significat.

Post ista monui quibus studiis, quoniam ita velles, te historiae scribundae praeparares. Qua de re cum longior sit oratio, ne modum epistulae egrediar, finem facio. Si tu de ea quoque re scribi ad te voles, etiam atque etiam admonebis.

XIX. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.
Lib. IIII. Ep. IIII.

(Ed. Rom. p. 100.)

M. CAESAR M. FRONTONI MAGISTRO SUO
SALUTEM.

Postquam vehiculum inseendi, postquam te salutavi, iter non adeo incommodum fecimus, sed paululum pluviae

aspersumus. Sed priusquam ad villam venimus, Anagninam devertimus mille fere passus a via. Deinde id oppidum anticum vidimus; minutulum quidem, sed multas res in se antiquas habet, aedes sanctasque caerimonias supra modum. Nullus angulus fuit, ubi delubrum aut fanum aut templum non sit: praeterea multi libri linitei, quod ad sacra adinet. Deinde in porta cum eximus, ibi scriptum erat bifariam sic: FLAMEN SUME SAMENTUM. Rogavi aliquem ex popularibus, quid illud verbum esset? Ait lingua Hernica pelliculam de hostia, quam in apicem suum flamen cum in urbem introbeat, imponit. Multa adeo alia didicimus, quae vellemus scire: verum id solum est quod nolimus, cum tu a nobis abes: ea nobis maxima sollicitudo est. Nunc tu postquam inde profectus es, utrumne in Aureliam, an in Campaniam abisti, fac scribas mihi: et an vindemias inchoaveris, et an ad villam multitudinem librorum tuleris; et illud quoque, an me desideres; quod ego stulte requiro, quom tu per te facis. Nunc tu si me desideras, atque si me amas, litteras tuas ad me frequentes mittere, quod mihi solatium atque fomentum sit. Nam decem partibus litteras tuas legere malim quam omnes Marsicos aut Gauranos palmites: nam Signini quidem isti nimis rancidos racemos et acidos acinos habent; quod vinum malim quam mustum bibere; praeterea istas uvas multo commodius passas quam puberes manducare: nam profecto malim eas pedibus calcare, quam dentibus comesse. Sed tamen propitiae placataeque sint et mihi pro istis iocularibus bonam veniam dunt. Vale mihi homo amicissime, suavissime, disertissime, magister dulcissime. Quom videbis in dolio mustum fervere, in mentem tibi veniat, mihi sic in pectore tuum desiderium scatere et abundare et spumas facere. Semper vale.

XX. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem.
Lib. III. Ep. V.

(Ed. Rom. p. 101.)

HAVE MIHI MAGISTER CARISSIME.

Nos valemus. Ego hodie ab hora nona noctis in secundam diei bene disposito cibo studivi: a secunda in tertiam soleatus libentissime inambulavi ante cubiculum meum. Deinde calceatus, sagulo sumpto — nam ita adesse nobis indictum erat — abii salutatum Dominum meum. Ad venerationem profecti sumus, fortia facinora fecimus, apros captos esse fando audimus; nam videndi quidem nulla facultas fuit. Clivom tamen satis arduum successimus: inde post meridiem domum recepimus. Ego me ad libellos. Igitur calceis detractis, vestimentis positis, in lectulo ad duas horas commoratus sum. Legi Catonis orationem de bonis Dulciae, et aliam, qua tribuno diem dixit. Io, inquis puero tuo; vade quantum potes, de Apollonis bibliotheca has mihi orationes adporta. Frustra mittis; nam et isti libri me secuti sunt. Igitur Tiberianus bibliothecarius tibi subigendus est; aliquid in eam rem insumendum, quod mihi ille, ut ad urbem venero, aequa divisione impertiat. Sed ego orationibus hic perlectis paululum, miserere! scripsi quod aut lymphis aut Volcano dicarem, ἀλλήθως ἀνυχῶς σήμερον γέγραπται μοι, venatoris plane aut vindemiatoris studiolum, qui iubilis suis cubiculum meum perstrepunt, caustidicali prosum odio et taedio. Quid hoc dixi? Immo recte dixi: nam meus quidem magister orator est. Ego videor mihi perfrixisse, quod mane soleatus ambulavi, an quod male scripsi, non scio. Certe homo alioqui pituitosus, hodie tamen multo mucculentior mihi esse videor. Itaque oleum in caput infundam et incipiam dormire; nam in lucernam hodie nullam stillam

inicare cogito: ita me equitatio et sternutatio defetigavit. Valebis mihi, magister carissime et dulcissime, quem ego, ausim dicere, magis quam ipsam Romam desidero.

XXI. Ex Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. III. Ep. XII.

(Ed. Rom. p. 110.)

Siquando te somno leni, ut poëta (*Ennius*) ait, plaidoque revinctus video in sommis, numquam est quin amplectar et exosculer: tum pro argumento cuiusque somni aut fleo ubertim aut exulto laetitia aliqua et voluntate. Hoc unum ex Annalibus sumptum amoris mei argumentum poëticum et sane somniculosum.

XXII. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem. Lib. III. Ep. XIII.

(Ed. Rom. p. 112.)

MAGISTRO MEO.

C. Aufidius animos tollit; arbitratum suum in caelum fert: negat se hominem iustiores, nequid immoderatus dicam, ex Umbria ullum alium Romam venisse. Quid quaeris? iudicem se quam oratorem vult laudari: cum ridco, despicit: facile esse ait oscitantem iudici assidere; ceterum quidem iudicare, praeclarum opus. Haec in me. Sed tamen negotium belle se dedit. Bene 'st; gaudeo. Tuus adventus me cum beat, tum sollicitat: cur beet, nemo quaerat; quam ob rem sollicitet, ego me dius fidius fatebor tibi. Nam quod scribendum dedisti, ne paululum quidem operae ei, quamvis otiosus, dedi. Aristonis libri me hac tempestate bene accipiunt, atque idem habent male: cum docent meliora, tum scilicet bene accipiunt; cum vero ostendunt, quantum ab his melioribus ingenium meum relictum sit, nimis quam saepe erubescit discipulus tuus,

sibi que suscenset, quod viginti quinque natus annos nihil dum bonarum opinionum et puriorum rationum animo hauserim. Itaque poenas do, irascor, tristis sum, *ζηλωτῶ*, cibo careo. His nunc ego curis devinctus obsequium scribendi cotidie in diem posterum protuli. Sed iam aliquid comminiscar; et quod orator quidam Atticus Atheniensium contionem monebat, „nonnumquam permitendum legibus dormire,“ libris Aristonis propitiatis paulisper quiescere concedam, meque ad istum histriionum poetam totum convertam; lecteis prius oratiunculeis Tullianeis. Scribam autem alterutram partem: nam eadem de re deiversa tueri, numquam prosus ita dormiet Aristo, uti permittat. Vale, mi optime et honestissime magister. Domina mea te salutat.

XXIII. Epistola Frontonis ad M. Aurelium Caesarem. Lib. V. Ep. III.

(*Ed. Rom. p. 117.*)

DOMINO MEO.

Miserere! unum verbum de oratione ablega, et quaeso ne unquam eo utaris, *dictionem* pro *oratione*. Vale, Domine, mea gloria immortalis. Matrem dominam saluta.

RESCRIPTUM.

Cras me de hoc verbo tibi, si admonueris, defendam
 (*Reliqua desunt.*)

XXIV. Epistola M. Aurelii Caesaris ad Frontonem huiusque rescriptum Lib. V. XXVI. et XXVII.

(*Ed. Rom. p. 125.*)

MAGISTRO MEO.

Ego adeo perscripsi; tu mitte aliud quod scribam: sed librarius meus non praesto fuit qui transcriberet.

Scripti autem non ex mea sententia; nam et festinavi et tua ista valetudo aliquantulum detrivit mihi. Sed veniam cras petam, cum mittam. Vale mi dulcissime magister. Domina mea mater salutem tibi dicit. Nomen tribuni plebis, cui imposuit notam Acilius censor, quem scripsi, mitte mihi.

DOMINO MEO.

Tardius tibi, Domine, rescribo; tardius enim libellum tuum aperui, quoniam ad agendum ad forum ibam. Ego commodius me habeo; tamen ulcusculum adhuc altius est. Vale, domine dulcissime. Dominam saluta.

M. Lucilius tribunus pl. hominum liberum civem Romanum, cum collegae mitti iuberent, adversus eorum sententiam ipse vi in carcerem compegit. Ob eam rem a censoribus notatur. Divide primum causam: *εἴτα εἰς ἑκά- τερα τὰ μέρη ἐπιχείρησον καὶ κατηγορῶν καὶ ἀπολογού- μενος*. Vale, Domine, lux omnium tuorum. Matrem Dominam saluta.

XXV. Ex Epistola Frontonis ad Antoninum Imperatorem. Lib. I. Ep. II.

(Ed. Rom. p. 449.)

In oratione tua Cyzicena, cum deos precareris, — „et si fas est, obsecro,“ — addidisti; quod ego me non meminisse legisse: obsecrari enim et reseccari populus aut iudices solebant: sed me forsitan memoria fugerit: tu diligentius animadvertito. Me quoque tussicula vexat et manus dexteræ dolor, mediocris quidem, sed qui a rescribenda longiore epistula impedierit; dictavi igitur.

Quoniam mentio *παγαλίνεως* habita est, non omittam, quin te impertiam, quod de figura ista studiosius animadvertam, neque Græcorum oratorum neque Romanorum,

quos ego legerim, elegantius hac figura usum quemquam, quam M. Porcium in ea oratione, quae de sumptu suo inscribitur, in qua sic ait: „Iussi caudicem proferri, ubi mea oratio scripta erat. De ea re quod sponsionem feceram cum M. Cornelio, tabulae prolatae: maiorum bene facta perlecta: deinde quae ego pro re publica fecissem leguntur. Ubi id utrumque perlectum est, deinde scriptum erat in oratione: „Numquam ego pecuniam neque meam neque sociorum per ambitionem dilargitus sum.“ Attat noli noli scribere, inquam; istud nolunt audire. Deinde recitavit: „Num quos praefectos per sociorum vestrorum oppida inposivi, qui eorum bona, liberos diriperent?“ Istud quoque dele; nolunt audire. Recita porro. „Numquam ego praedam, neque quod de hostibus captum esset, neque manubias inter pauculos amicos meos divisi, ut illis eriperem qui cepissent.“ Istuc quoque dele. Nihilominus volunt dici; non opus est. Recitato. „Numquam ego evectionem datavi, quo amici mei per symbolos pecunias magnas caperent.“ Perge istuc quoque uti cum maxime delere. „Numquam ego argentum pro vino congiario inter apparitores atque amicos meos disdidi, neque eos malo publico divites feci.“ Enimvero usque istuc ad lignum dele. Vide sis quo loco res publica siet, uti quod rei publicae bene fecissem, unde gratiam capiebam, nunc idem illud memorare non audeo, ne invidiae siet. Ita inductum est male facere inpoene, bene facere non inpoene licere “ *).

*) Aliud fragmentum Catonis habet *Ed. Rom. p. 206, Mediol. I. p. 175. Berol. p. 133.*: Catonem quoque in oratione adversus Lepidum verbum „cantari“ solitum commemorasse cum ait: „statuas positas Ochae atque Dionysidpro effeminatis, qui magiras facerent.“ Id in . . . meant . . . velint post redire . . . in ea . . . facit. Opportune . . . brum . . . rim cantandi ludendique initium capiunt. Et . . . paravit. — Manca ista exscripsi, quia fortasse

Haec forma παραλείψεως nova nec ab ullo alio, quod ego sciam, usurpata est. Iubet enim legi tabulas, et quod lectum sit, iubet praeteriri. A te quoque novum factum, quod principium orationis tuae figura ista exorsus es: sicut multa alia nova et eximia facturum te in orationibus tuis certum habeo. Ita egregio ingenio natus es.

XXVI. Epistola ἀπέφαλος M. Antonini Imp. ad Frontonem. Lib. II. Ep. I.

(Ed. Rom. p. 157. Mediol. I. p. 50. Berol. p. 98.)

MAGISTRO MEO.

... legi ex Caelio paululum et ex Ciceronis oratione, sed quasi furtim, certe quidem raptim: tantum instat aliud ex alio curarum; quom interim quies una librum in manus sumere. Nam parvulae nostrae nunc apud Matidiam in oppido hospitantur: igitur vespera ad me ventitare non possunt propter aurae rigorem. Vale, mi domine magister. Dominus meus frater et filiae cum sua matre, cuius prae... avis ex animo [tibi] salutem dicunt. Mitte mihi aliquid quod tibi disertissimum videatur, quod legam, vel tuum vel Catonis vel Ciceronis aut Sallustii aut Gracchi aut poetae alienius: χρήζω γὰρ ἀναπαύλης; et maxime hoc genus, quae me lectio extollat et diffundat ἐκ τῶν κατεληφθυῶν φροντίδων. Etiam si qua Lucretii aut Enni excerpta habes εὐφωνα... φρα, et sicubi ἡθονς ἐμψάσεις.

haec quoque Catonianas reliquias continent, si quidem locus a Frontone excerptus verbum cantandi continere debebat, propter quod ipse affertur. Pro Dionysidoro cum Niebuhrro lege: *Dionysodoro*. Adde fragm. orat. in Legem Orchiam e Schol. Vatic. ad *Sestian*. C. 76. Ed. Mat. T. I. p. 161. „Ut summae gloriae sint a virtute proficiencia; dedecoris vero praecipui existimentur, quae voluptas suadeat non sine labe vitiorum.“

**XXVII. Epistola Frontonis ad Antoninam Imp.
Lib. II. Ep. II.**

(*Ed. Rom. p. 158. Mediol. I. p. 51. Berol. p. 97.*)

DOMINO MEO ANTONINO AUGUSTO FRONTO.

Ne ego post homines natos et locutos omnium facundissimus habear, cum tu, M. Aureli, mea scripta lectitas et probas, et lucrativa tua in tantis negotiis tempora meis quoque orationibus legendis occupare non inutile tibi arbitraris nec infructuosum. Quod sive amore inductus etiam ingenio meo delectaris, beatissimus equidem sum, quod tibi tam sum carus, ut esse videar etiam disertus: sive ita censes atque ita iudicio tuo et animi sententia decernis, mihi quoque iam disertus iure videbor, quoniam videar tibi. Quod vero patris tui laudes a me in senatu designato et inito consulatu meo dictas legisti libenter, minime miror: namque tu Parthos etiam et Hiberos sua lingua patrem tuum laudantes pro summis oratoribus audias. Nec meam orationem, sed patris tui virtutem miratus es: nec laudatoris verba, sed laudati facta laudasti. De tuis etiam laudibus, quas in senatu eadem illa die protuli, ita sentias velim: tunc in te eximiam indolem fuisse, nunc summam virtutem: frugem tunc in segete florentem, nunc messem perfectam et horreo conditam. Sperabam tunc, habeo nunc: spes in rem convertit. Quod autem mitti a me tibi postulasti acceptis . . .

Atticis propinque thymum serpillumque Hymettium ruminantibus viris . . .

Vel graves ex orationibus veterum sententias arripetis, vel dulces ex poëmatibus, vel ex historia splendoras, vel comes ex comoediis, vel urbanas ex togatis, vel ex Atellanis lepidas et facetas . . .

XXVIII. Epistola Antonini Imp. ad Frontonem.**Lib. II. Ep. III.***(Ed. Rom. p. 160.)***MAGISTRO MEO SALUTEM.**

Quom salubritas ruris huius me delectaret, sentiebam non mediocre illud mihi deesse, uti de tua quoque bona valetudine certus essem, mi magister. Id uti suppleas, deos oro. Rusticatio autem nostra μετὰ πολιτείας prorsus negotium illud est veitae togatae. Quid quaeris? hanc ipsam epistulam paululum me porgere non sinunt instantes curae, quarum vacatio noctis demum aliqua parte contingit. Vale, mi iucundissime magister. Ciceronis epistulas, si forte electas, totas vel dimidiatas habes, imperitias, vel mone, quas potissimum legendas mihi censeas ad facultatem sermonis fovendam.

XXIX. Epistola Frontonis ad Antoninum Imp.**Lib. II. Ep. V.***(Ed. Rom. p. 160.)***DOMINO MEO.**

Quinctus hic dies est, ut correptus sum dolore membrorum omnium, praecipue autem cervicum et inguinum. Memini me excerpisse ex Ciceronis epistulis ea dumtaxat, quibus inesset aliqua de eloquentia vel philosophia vel de re publica disputatio: praeterea siquid eleganti aut verbo notabili dictum videretur, excerpsi. Quae in usu meo ad manum erant excerpta, misi tibi. Tres libros, duos ad Brutum, unum ad Axium, describi iubebis, siquid rei esse videbitur, et remittes mihi: nam exemplares eorum excerptorum nullos feci. Omnes autem Ciceronis epistulas legendas censeo mea sententia, vel magis quam omnes eius orationes. Epistulis Ciceronis nihil est perfectius.

XXX. Ex Epistola Frontonis ad Antoninum Imp.
Lib. II. Ep. IV.

(Ed. Rom. p. 161.)

DOMINO MEO FRONTO.

Quantam . . sollicitudine . . ud tuo. Quo
.
tatem historiae aptam neque illam moderationem orationi
accommodatam. Figuras etiam, quas Graeci *σχήματα*
vocant, illum (*Sallustium*) historiae, hunc (*Ciceronem*)
orationi congruentes adhibuisse. Sallustium antithetis ho-
neste compositis usum „alieni adpetens, sui profusus:“
„satis eloquentiae, sapientiae parum.“ Paronomasia etiam
non absurda nec frivola, sed proba et eleganti: „simulator
ac dissimulator.“ Tullium vero commodissima et familiari
oratoribus figura usum, quam scriptores artium *ἐναγώγου*
ρα vocant

(*Sequitur locus e Caeliana Ciceronis Cap. 6. Quis*
clarioribus - - in largitione effusior, sine var. lect.
Tum e Sallustii Iug. C. 6. Qui ubi - - ipse de se
loqui cum hac varietate a Gerlachii recensione: —
maxime — facere, minimum. Iug. C. 47. Mare sae-
vum - - quamquam superat. Var. lect. laboris. Nec
plerosque. Iug. C. 20. in regnum - - metuendus
sine var. Iug. C. 28. in consule - - et insidias.
Var. lect. firmissimus. Iug. C. 44. exercitus ei - -
accedebat. Et: Nam Albinus - - ambitionem, saevi-
tiam. Var. lect. traditus a Sp. Albino proconsule —
neque laborum — aut spei bonae — in stativis — Sed
neque muniebantur neque more — ut cuique — diu
noctuque - - vagabantur, palantes — advectionio —
ea in illo. Catil. C. 25. Sed in his - - quam decus.
Var. lect. viro, liberis - - fortunata: litteris Grae-

eis et Lat. — psallere, saltare. *Catil.* C. 34. adflictare sese' - - omissis *sine varietate.*)

XXXI. Epistola Frontonis ad Verum.

(*Ed. Rom. p. 170.*)

(DOMINO MEÔ.)

. . . Sit, quod iubes, rectum fortasse, sed serum: neque enim omnia, quae ratio postulat, etiam aetas tolerat. An tu cycnum coges in ultima cantione cornicum voculas aemulari? . . .

. . . ingenio discrepanti iuberessne me niti contra naturam, adverso quod aiunt flumine? Quid si quis postularet, ut Phidias ludicra, aut Canachus deum simulacra fingeret? aut Calamis Thurina, aut Polyclethus Etrusca? Quid si Parrhasium versicolora pingere iuberet, aut Apellen unicolora, aut Nealcen magnifica, aut Nician obscura, aut Dionysium illustria, aut lasciva Euphranorem, aut Pausiam [p]rocl[us]ia? In poëtis autem quis ignorat ut gracilis sit Lucilius, Albucius aridus, sublimis Lucretius, mediocris Pacuvius, inaequalis Accius, Ennius multiformis? Historiam quoque scripsere Sallustius structe, Pictor incondite, Claudius lepide, Antias invenuste, Seisenna longinque; verbis Cato multiiugis, Caelius singulis. Confectionatur autem Cato infeste, Gracchus turbulente, Tullius copiose. Iam in iudiciis saevit idem Cato, triumphat Cicero, tumultuatur Gracchus, Calvus rixatur.

Sed haec exempla fortasse contemnas. Quid? philosophi ipsi nonne diverso genere orationis usi sunt? Zeno ad docendum planissimus, Socrates ad coarguendum capciosissimus, Diogenes ad exprobrandum promptissimus, Heraclitus obscurus involvere omnia; Pythagora mirificus clandestinis signis sancire omnia. Quidnam igitur agerent

isti ipsi sapientissimi viri, si de suo quisque more atque instituto deducerentur? Socratesne coargueret, Zenon disceperet, Diogenesne increparet, ne quid Pythagora sanciret, ne quid Heraclitus absconderet, ne quid Clitomachus ambigeret.

Sed ne in prima ista parte diutius quam epistolae modus postulat commoremur, tempus est de verbis primum quid censeas considerare. Dic sodes hoc mihi, utrumne tametsi sine ullo labore ac studio meo verba mihi elegantiora ultro occurrerent, spernenda censes ac repudianda? An cum labore quidem et studio investigare verba elegantia prohibes; eadem vero, si ultro, si iniussu atque invocatu meo venerint, ut Menelaum ad epulas, quidem recipi iubes? Nam istud quidem vetare durum prorsus atque inhumanum est: consimile ut si ab hospite, qui te Falerno accipiat, quod rure eius natum domi superfiat, Cretense postules vel Saguntinum, quod, malum! foris quaerendum sibi atque mercandum sit. Quid . . . Haud igitur indicarent ea si . . . Quid nostra memoria Euphrates, Dio, Timocrates, Athenodotus? quid horum magister Musonius? nonne summa facundia praediti, neque minus sapientiae quam eloquentiae gloria incluti exstiterunt? An tu . . . consulto verbis usum . . . ne pallium quidem sordibus obsitum candido et pure lauto praetulisset? Nisi forte eum tu arbitrare claudum quoque consulto factum, et servum consulto natum. Quid igitur est? tam facile ille . . . (*Quid interierit ex his margini adscriptis colligi potest: p. 173. Ed. Rom.: „Epictetus incuriosus. Socrates, Xenophon, Antisthenes, Aeschines, Plato.“*

„Euphrates, Dio, Timocrates, Athenodotus, et horum magister Musonius, philosophi eloquentissimi.“

„Nisi forte Epictetum arbitrare etiam claudum consulto factum. Numquam voluntarias verborum sordes induisset.

Forte et servus consulto natus est sapiens? sed ita eloquentia caruit pedum incolumitate."

XXXII. Ex Epistola Frontonis ad Verum Imp.

(*Ed. Rom. p. 178. Mediol. I. p. 120. Berolm. p. 168.*)

M. Tullius summum supremumque os Romanae linguae fuit . . .

. . . vellet. Cicero autem modulatus vos virtusque operam gestantes me . . . viam. Extant epistolae [variae] *ad fidem* partim scriptae historiarum, vel *arte* compositae: ut illa Thucydidi nobilissima Niciae ducis epistula ex Sicilia missa: item apud G. Sallustium ad Arsacem regem Mithridatis auxilium implorantis litterae criminosae: et Cn. Pompeii ad senatum de stipendio litterae graves: et Aderbalis apud Cirtam obsessi invidiosae litterae, *quibus* omnes [patres] postulabat. Breves nec ullam rerum gestarum expeditionem continentes. Latae autem, *quomodo* scripsisti tu, extant Catuli litterae, quibus . . . a se ma . . . dico . . . historia tamen . . . scribenda, si ad senatum scriberetur . . . sensi horum suorum si in turmam epistolae contulisset necessario . . . expeditius et de . . . quod [Paterculus] . . . res inornatius scripsisse. Tuae litterae et eloquentes sunt ut oratoris, strenuae ut ducis, graves ut ad senatum, ut de re militari non redundantes.

XXXIII. Ex eadem Epistola.

(*Ed. Rom. p. 180. Tum inde a verbis imperatoriam fuisse usque ad iv. aliis imperium Ed. Rom. p. 181. Mediol. I. p. 119. Berol. p. 83. Tum His te consiliis - - animadverteret: Ed. Rom. p. 183. Mediol. I. p. 117. Berol. p. 177. Deinceps iussu eius - - aliorumque Ed. Rom. p. 184.*)

Deorum etiam partim eloquentes se quam tacitos colimauerunt . . . contumacia ego . . . sint . . . pervicaci-

bus eloquentia incutiatur. Ne fulmen quidem aequè ter-
reret, nisi cum tonitru caderet. Ea ipsa tonandi potestas
non Diti patri neque Neptuno neque dis ceteris, sed im-
peratori summo Iovi tradita est: ut fragoribus nubium et
sonoribus procellarum velut quibusdam caelestibus vocibus
altissimum imperium a contemptu vindicaret. Igitur si
verum imperatorem generis humani quaeritis, eloquentia
vestra imperat, eloquentia mentibus dominatur: ea metum
ineutit, amorem conciliat, industriam excitat, impudentiam
extinguit, virtutem cohortatur, vitia confutat, suadet,
mulcet, docet, consolatur. Denique provoco audacter
conditione vetere: omittite eloquentiam, et imperate; ora-
tiones in senatu habere omittite, et Armeniam subiicite:
alii quoque duces ante vos Armeniam subegerunt: sed una
mehercules tua ep. ala, una tui fratris de te tuisque vir-
tutibus oratio nobilior ad gloriam et ad posteros cele-
bratior erit, quam plerique principum triumphi. Veni-
dius ille, postquam Parthos fudit fugavitque, ad victoriam
suam praedicandam orationem a G. Sallustio mutuatus est:
et Nerva facta sua in senatu verbis rogaticis commendavit.
Item plerique ante parentes vestros propemodum infantes
et elingues principes fuerunt, qui de rebus militiae a se
gestis nihil magis loqui possent quam galeae loquantur.
Postquam res publica a magistratibus annuis ad G. Caesarem
et mox ad Augustum tralata est, Caesari quidem
facultatem dicendi video imperatoriam fuisse; Augustum
vero + saeculi residui eleganter et Latine, linguae etiam
tum integro lepore potius, quam dicendi ubertate, prae-
ditum puto: post Augustum nonnihil reliquiarum iam et
victarum et tabescentium Tiberio illi superfuisse. Impe-
ratores autem deinceps ad Vespasianum usque eiusmodi
omnes, ut non minus verborum puderet, quam pigeret
maiorum et miseret facinorum. Quod quia dicat, non

anim didicerant: cur ergo imperabant? Aut imperarent gestu censeo, ut histriones; aut nutu, ut muti; aut per interpretem, ut barbari. Quis eorum oratione sua populum aut senatum adfari, quis edictum, quis epistulam suismet verbis componere potuit? Quasi phrenetis morbus quibus implicitus est, aliena eloquentes imperitabant: ut tibiae sine ore alieno mutae erant. Imperium autem non potestatis tantummodo vocabulum, sed etiam orationis est, quippe vis imperandi iubendo vetandoque exercetur. Nisi bene facta laudet, nisi perperam gesta reprehendat, nisi hortetur ad virtutem, nisi a vitiis deterreat, nomen suum deserat, et imperator frustra appelletur

Plerisque etiam indignis paternus locus imperium per manus detulit: haud secus quam pullis avibus, quibus omnia generis insignia, cristae, plumae, catus et vigiliae, insita sunt . . . Regum pueris in utero matris summa iam potestas destinata est: obstetricis manu imperium adipiscuntur . . . Inter Remum et Romulum diversis montibus augurantes de rerum summa iudicaverunt aves. Regnum Persarum equorum non cursu sed hinnitu priore . . . insidiis saepe et coniurationibus aliis imperium . . . — — — — —

His te consiliis, Imperator, a prima pueritia tua non circus profecto nec lorica, sed libri et litterarum disciplinae imbuebant. Cum multa eiusmodi consiliosa exempla in historiis et in orationibus lectitares, ad rem militarem magistra eloquentia usus es. Exercitus tibi traditus erat incuria et lascivia et otio diutino corruptus. Milites Antiochiae adsidue plaudere histrionibus consuefi: saepius in nemore vicinae ganeae, quum sub signis habiti. Equi incuria horridi, equites volsi: raro brachium aut crus hirsutum. Ad hoc vestiti melius quam armati: adeo ut vir gravis et veteris disciplinae Laelianus Pontius loricas par-

tim eorum digitis primoribus scinderet; equos pulvillis instratos animadverteret; iussu eius cornicula consecta; a sedilibus equitum pluma quasi anseribus devolsa. Pauci militum equum sublimitus insilire, ceteri aegre calce, genu, poplite reperere: haud multi vibrantis hastas, pars maior sine vi et vigore, tamquam laneas, iacere. Alea in castris frequens, somnus pernox, aut in vino vigilia. Huiusce-modi milites quibus imperiis contineres et ad frugem atque industriam converteres, nonne te Hannibalis duritia, Africani disciplina, Metelli exempla historiis perscripta docuerunt? Ipsum hoc tuum a te diu[t]ina prudentia consultum, quod non ante signis conlatis manum cum hostibus conseruisti, quam levibus proeliis et minutis victoriis militem imbueres, nonne Cato docuit orator idem et imperator summus? Ipsa subieci Catonis verba, in quibus consiliorum tuorum expressa vestigia cerneres. „Interea unamquamque turmam, manipulum, cohortem temptabam quid facere possent: proeliis levibus spectabam cuiusmodi quisque esset: si quis strenue fecerat, donabam honeste, ut alii idem vellent facere, atque in contione verbis multis laudabam. Interim aliquot pauca castra feci. Sed ubi anni tempus venit, castra hiberna“

Catonis imaginem de senatu proferri s[ol]itam, memoriae traditum est: ei ob militaria facinora, cur non Camilli? cur non . . . lini? cur non Curii [aliorumque?]

XXXIV. Epistola ἀντίπαλος L. Veri Imperatoris ad Frontonem. Ep. II.

(Ed. Rom. p. 187. Mediol. I. p. 109. Barok. p. 172.)

(MAGISTRO MEO.)

. . . illi suis litteris subdiderunt. Ea vero quae post meam profectionem gesta sunt, ex litteris a me scriptis, a negotio cuique praepositis ducibus cognoscēs. Earum

XXXVII. Ex eodem Libro.

(*Ed. Rom. p. 203. Mediol. II. p. 329. Berol. p. 111.*)

Quod te vix quicquam nisi raptim et furtim legere posse prae curis praesentibus scripsisti; fac memineris et cum animo tuo cogites, C. Caesarem atrocissimo bello Gallico cum alia multa militaria, tum etiam duos de analogia libros scrupulosissimos scripsisse; inter tela volantia de nominibus declinandis, de verborum aspirationibus et rationibus inter classica et tubas. Cur igitur tu, Marce, non minore ingenio praeditus quam C. Caesar nec minus ordine inclitus nec paucioribus exemplis aut documentis familiaribus instructus, non vincas negotia et invenias tibimet tempora non modo ad orationes et poemata et historias et praecepta sapientium legenda, sed etiam syllogismos, si perpeti potes, resolvendos?

Nunc ut orationem istam Tullii, quam tibi legendam misi, paucis commendem; mihi profecto ita videtur, neminem umquam neque Romana neque Graecorum lingua facundius in concione populi laudatum, quam Gn. Pompeius in ista oratione laudatus est: ut mihi ille videatur non ita suis virtutibus, ut Ciceronis laudibus, Magnus cognominatus. Tum praeterea multa istic reperies praesentibus consiliis tuis capita apte considerata, de ducibus exercituum deligendis, de commodis sociorum, tutela provinciarum, de . . . tum quibus artibus praeditos esse oporteat imperatores.

XXXVIII. De Feriis Alsiensibus.

(*Ed. Rom. p. 208. Mediol. I. p. 181. Berol. p. 137.*)

Quid maiores vestri, qui rem publicam et imperium Romanum magnis auctibus auxerunt? Proavus vester summus bellator, tamen histrionibus interdum sese delectavit

et praeterea potavit satis strenue; tamen eius opera populus Romanus in triumphis mulsum saepius bibit. Avum item vestrum duum, doctum principem et navum, orbis terrarum non regendi tantum, sed etiam perambulandi diligentem, modulorum tamen et tibicinum studio devinctum fuisse scimus, et praeterea prandiorum opimorum esorem optimum fuisse. Iam vero pater vester divinus ille vir prudentia, pudicitia, frugalitate, innocentia, pietate, sanctimonia, omnis principum virtutes supergressus, tamen et palaestram ingressus est et hanum instruxit et scurras risit. Nihil de C. Caesare dico acerrimo Cleopatrae hoste, nihil de Augusto Liviae viro. Romulum ipsum urbis huius conditorem, cum hostium ducem manu comminus conserta obtruncavit cumque spolia opima Feretrio vexit, huncne tenui victu usum putas? Profecto neque esuriens quisquam neque abstemius animum induxisset virgines adultas de spectaculis rapere. Quid? Numa, senex sanctissimus, nonne inter liba et decimas profanandas et suovitaurilia mactanda aetatem egit, epulorum dictator, cenarum libator, feriarum promulgator? Saturatum et feriatum dico. [Nunquid tu] esurialis ferias celebras? Nec Chrysippum tuum praetereo, quem quotidie ferunt madescere solitum. et pleraque. et Socratem. . . ex Socraticorum symposiis et dialogis et epistulis existimes hominem multum scitum et facetum fuisse. Socratem intelles Aspasiae discipulum, Alcibiadi magistrum.

Iam si bellum indixit ludus, otio, satietati, voluptati; at tu dormi saltem quantum libero homini satis est. Intensus ad supremam. . . in. . . ad luminis. . . An tandem si ignem de caelo nemo surripuisset, sol non esset tibi satis ad iudicandum? Ne cum animo tuo reputes cotidiano te mendacio adstringi, cum te diem cognitioni dare ais, et nocte cognoscis, tum sive condemnes sive absolvas,

mendax futurus. Si quempiam condemnas, PARUM GAVISSE VIDETUR ais. Istuc quidem, si lucernae removeantur, nihil videri poterit. At tu, obsecro vel ioco vel serio te exorari a me patere, ne te somno defraudes, utique terminos diei et noctis serves.

Agere de finibus duos claros et nobiles, Vesperum et Luciferum puta: utrique demonstrationem sui quisque limitis ostendunt: horum cognitioni interesse postulat Somnus; nam se quisque adfinem esse negotio et adtingi iniuria ait. Vellem autem tantum mihi vigoris aut studii adesse, quantum adfuit cum illa olim nugalia conscripsi, laudem fumi et pulveris. Ne ego Somni laudem ex summis opibus conscripsissem! Nunc quoque, si tibi fabulam brevem libenti est audire, audi.

Iovem patrem ferunt, cum res humanas a primordio conderet, aevum vi medium uno ictu percussum in duas partis undique paris diffidisse: partem alteram luce, alteram tenebris amicisse, diem noctemque appellasse, noctique otium; diei negotium tradidisse. Tum Somnus necdum natus erat et omnes pervigiles aetatem agebant; sed quies nocturna vigilantibus pro somno fuerat promulgata. Paulatim deinde, ut sunt ingenia hominum inquieta, agitando ac turbandi cupida, noctes diesque negotiis exercebant, horam otio nullam impertibant. Tum Iovem ferunt, ubi iam iurgia et vadimonia nocturna sisti et noctes quoque comprehendinari videat, cum corde suo agitasse de suis germanis fratribus unum praeficere, qui nocti atque otio hominum curaret. Neptunum multas et graves curas maritumas causatum, ne fluctus terras totas cum montibus obruerent neve moti venti cuncta funditus percellerent, silvas et sata radicitus haurirent: Ditem quoque patrem causatum multa opera multaque cura templa infera aegre coerceri, amnibus et paludibus et stagnis Stygijs Ache-

rantem aegre commoeniri; canem denique custodem appo-
 suisse umbris territandis, quae aufugere ad superos cupe-
 rent, eique cani trinas latrandi fauces ac trinos hiatus
 trinasque dentium formidines addidisse. Tum Iovem deos
 alios percontatum animadvertisse, gratiam vigiliae aliquan-
 tum pollere; Iunonem plerosque partus nocturnos eiere;
 Minervam artium atque artificum magistram multum vigi-
 lari velle; Martem nocturnas eruptiones et insidias mutare
 iuvare; Venerem vero et Liberum multo maxime perno-
 ctantibus favere. Capit tum consilium Iuppiter Somni
 procreandi; in deum numerum adsciscit, nocti et otio prae-
 ficit, eique claves oculorum tradit. Herbarum queque sucos,
 quibus corda hominum Somnus sopiret, suis Iuppiter ma-
 nibus temperavit: securitatis et voluptatis herbae de caeli
 nemore advectae; de Acheruntis autem pratis letis herba
 petita. Eius leti guttam unam aspersisse minimam, quanta
 dissimulantis lacrima esse solet. Hoc, inquit, suco sopo-
 rem hominibus per oculorum repagula inriga: cuncti, qui-
 bus inrigaris, ilico post procumbent, protinus viribus suis
 immobiles iacebunt: tum tu ne timeto; nam vivent et
 paulo post, ubi evigilaverint, exsurgent. Post id Iuppi-
 ter alas, non ut Mercurio talaes, sed ut Amori humeros
 exaptos Somno adnexuit. Non enim te soleis aut talari
 ornatu ad pupulas hominum et palpebras incurrere oportet
 currui strepitu et cum fremitu equestri, sed placide
 et clementer pinnis teneris in modum hirundinum advolare,
 non ut columbae alis plaudere. Ad hoc, quo iucundior
 hominibus Somnus esset, donat et multa somnia amoena,
 ut quo studio quisque devinctus esset: ut histrionem in
 somniis fautor spectaret, ut tibicinem audiret, ut aurigae
 agitati monstraret: milites somnio vincerent, imperatores
 somnio triumpharent, peregrinantes somnio domum redi-
 rent. Ea somnia plerumque ad verum convertunt. Igitur,

Marce, si quo tibi somnio hinc opus est, censeo libens dormias tantisper dum quod cupis quodque exoptas vigilanti tibi obtingat.

XXXIX. Ad M. Caesarem de eloquentia.

(*Ed. Rom. p. 228. Mediol. II. p. 215. Berol. p. 84.*)

Immortales dei siverint comitium et rostra et tribunalia Catonis et Gracchi et Ciceronis orationibus celebrata, hoc potissimum seculo conticiscere? Orbem terrae, quem vocalem acceperis, mutum a te fieri? Si linguam quis uni homini exsecet, immanis habeatur; eloquentiam humano generi exsecari mediocre facinus putas? Non hunc adnumeras Tereo aut Lycurgo? qui Lycurgus quid tandem mali facinoris admisit, quom vites amputavit? Multis profecto gentibus ac nationibus profuisset vinum undique gentium exterminatum. Tamen Lycurgus poenas caesarum vitium luit. Quare metuendam censeo divinitus poenam eloquentiae exterminatae. Nam vinea in unius tutela dei sita, eloquentiam vero multi in caelo diligunt: Minerva orationis magistra, Mercurius nuntiis praeditus, Apollo paeantum auctor, Liber dithyramborum cognitor, Fauni vaticinantium incitatores, magistra Homeri Calliopa, magister Enni Homerus et Somnus. Tum si studium philosophiae in rebus esset solis occupatum, minus mirarer quod tanto opere verba contemneres. Discere autem ceratinas et soritas et pseudomenu, verba contorta et fidi-
cularia; negligere vero cultum orationis et gravitatem et maiestatem et gratiam et nitorem, hoc indicat loqui te quam eloqui malle, murmurare potius et friggere quam clangere. Diodori tu et Alexini verba verbis Platonis et Xenophontis et Antisthenis anteponis? Ut si quis histrioni studiosus, Tasurci gestu potius quam Roscii uteretur; ut si in natando, si aequale liceret, ranam potius quam del-

phinos acmulari mallet: cotornicum potius pinnis brevibus, quam aquilarum maiestate volitare. Ubi illud acumen tuum? ubi subtilitas? Evigila et adtende quid cupiat ipse Chrysippus. Num contentus est docere, rem ostendere, definire, explanare? Non est contentus: verum augere in quantum potest, exaggerat, praemunit, iterat, differt, recurrit, interrogat, describit, dividit, personas fingit, orationem suam alii accommodat: *ταῦτα δ' ἔστιν αἰετίζειν, διασκενάζειν, ἐξεργάζεσθαι, πάλιν λέγειν, ἐπαναφέρειν, παρὰ πτεν, προσωποποιεῖν*. Videsne ab eo paene omnia oratorum arma tractari? Igitur si ipse Chrysippus his utendum esse ostendit, quid ego amplius postulo, nisi ut ne verbis dialecticorum, sed potius Platonis . . .

Gladio dimicandum; sed interest robiginoso an splendido . . . — — — — —

Tragicus Aesopus fertur non prius ullam suo induisse capiti personam, antequam diu ex adverso contemplaretur pro personae vultu gestum sibi capessere ac vocem.

XL. Ibidem.

(*Ed. Rom. p. 232. Mediol. II. p. 227. Berol. p. 89.*)

Nonne omnis oratorum copias sectavere; refutandi solertiam, augendi facultatem, eludendi venustatem, permovendi delectandique, deterrendi incitandique, ornandi, conciliandi, infamandi, laxandi audientium animos aut alluciendi rectam quandam in dicendo potentiam ac potestatem? Tum si quando tibi negotiis districto perpetuis, orationis conscribundae tempus deesset, nonne te tumultuariis quibusdam et lucrativis studiorum solaciis fulciebas, synonymis colligendis, verbis interdum singularibus requirendis? ut veterum commata ut cola synonymorum ratione converteres; ut de vulgaribus elegantia, de contaminatis nova redderes, imaginem aliquam accommodares, figuram

iniiceres, prisco verbo adornares, colorem vetusculum adpingeres. Haec si propterea contemnis, quia didicisti, philosophiam quoque discendo contemnes. Sed non ea sunt ista quae possis contemnere: possis sane non amare. Ut olim Crassus tristis risum oderat; ut nostra hic memoria Crassus lucem fugitavit; ut nostra itidem memoria vir consularis campos formidabat, *Pontinum campum* [*clausa lecticula praetervehebatur*].

XLI. Ibidem.

(*Ed. Rom. p. 235. Mediol. II. p. 236. Berol. p. 90.*)

Etiam Viriathus, etiam Spartacus belli scientes et manu prompti fuerunt. Sed enim omnes universos quicumque post Romam conditam oratores extiterunt, illos etiam, quos in Oratore Cicero eloquentiae civitate gregatim donavit, si numerare velis, vix trecentorum numerum complebis; quom ex una Fabiorum familia trecenti milites fortissimi pro patria dimicantes uno die occubuerint.

XLII. Ibidem.

(*Ed. Rom. p. 235. Mediol. II. p. 258. Berol. p. 92.*)

Vocis modulatae amatores primas audisse feruntur aves vernas luco opaco. Post pastores recens repertis fistulis se atque pecus oblectabant. Visae fistulae longe avibus modulationes . . . murmurantium voculis in luce eloquentiae oblectantur. Ennium deinde et Accium et Lucretium ampliore iam mugitu personantis tamen tolerant. At ubi Catonis et Sallustii et Tulli tuba exaudita est, trepidant et pavent et fugam frustra meditantur. Nam illic quoque in philosophiae disciplinis, ubi tutum sibi perfugium putant, Platonis fone[ma]ta erunt audienda.

Haec in eos fabula competit, qui nulla indole praediti eloquentiam desperantes fugitant. Tibi, Caesar, ut cui

maxime, sublime et excelsum et amplificum ingenium ab
 dis datum est. Nam primi tui sensus et incunabula stu-
 diorum tuorum mihi cognita sunt. Elucebat in puero iam
 tunc nobilitas mentis et dignitas sententiarum, quibus sola
 deerant verborum lumina; ea quoque variis exercitationi-
 bus instruebamus. Ibi tu mihi videre mor[a tempor]ali
 et laboris taedio defessus eloquentiae studium reliquisse;
 ad philosophiam devertisse, ubi nullum prohoemium cum
 cura excolendum, nulla narratio breviter et dilucide et
 callide collocata, nullae quaestiones partiendae, nulla ar-
 gumenta quaerenda, nihil exaggerandum

XLIII. M. Fronto ad M. Antoninum de Oratio- nibus.

(Ed. Rom. p. 239. Mediol. II. p. 245. Berol. p. 122.)

. Pauca subnectam fortasse inepta, iniqua. Nam
 rursus faxo magistrum me experiare. Neque ignoras omnem
 hanc magistrorum [*nationem*] vanam propemodum et sto-
 lidam esse. Parum eloquentiae, et sapientiae nihil. Feres
 profecto bona venia veterem potestatem et nomen magi-
 stri me usurpantem denuo. Fateor enim, quod res est,
 unam solam posse causam incŭdere, qua causa claudat ali-
 quantum amor erga te meus, si eloquentiam neglegas.
 Neglegas tamen vero potius censeo, quam prave excolas.
 Confusam eam ego eloquentiam, catachannae ritu, partim
 igneis nucibus Catonis partim Senecae molliibus et febric-
 ulosis prunulis insitam, subvertendam censeo radicitus,
 immo vero Plautino irato verbo, „exradicitus.“ Neque
 ignoro copiosum sententiis et redundantem hominem esse;
 verum sententias eius tolutares video, quamquam quadri-
 pedo concito cursu, tenere nusquam, pugnare nusquam:
 [ma]iestatem studere; ut [ait] Laberius, „dictabolaria.“

immo dieteria potius eum quam dicta continere. Itane existimas graviores sententias [et eadem de re] apud Annaeum istum reperturum te quam apud Sergium? — Sed non modulatas aequae; — fateor; — neque ita eordaces; — ita est; — neque ita tinnulas; — non nego. Quid vero, si prandium idem utrisque apponatur; at positas oleas alter digitis prenda, ad os adferat, ut manducandi ius fasque est, ita dentibus subiciat; alter autem oleas suas in altum iaciat, ore aperto excipiat, exceptas, ut calculos praestigiator, primoribus labris ostendet? Ea re profecto pueri laudent, convivae delectentur, sed alter pudice pranderit, alter labellis gesticulatus erit. — At exim sunt quaedam in libris eius scite dicta, graviter quoque nonnulla. — Etiam laminae interdum argentiolae [in]cloacis inveniuntur; eane re cloacas purgandas redimemus?

Primum illud in isto genere dicendi vitium turpissimum, quod eandem sententiam milleiens alio atque alio amictu indutam referunt. Ut histriones, quom palleolatim saltant, caudam cycni, capillum Veneris, Furiae flagellum eodem pallio demonstrant; ita isti unam eandemque sententiam multimodis faciunt, ventilant, commutant, convertunt, eadem lacinia salutant, refricant eandem unam sententiam saepius quam puellae olfactariae sucina. Dicendum est de Fortuna aliquid? Omnis ibi Fortunas, Antiatis, Praenestinas, Resipientis, balnearum etiam Fortunas omnis cum pennis, cum rotis, cum gubernaculis reperias. Unum exempli causa poetae prohoemium commemorabo, poetae eiusdem temporis eiusdemque nominis; fuit aequae Annaeus. Is initio carminis sui septem primis versibus nihil aliud quam „Bella plusquam civilia“ interpretatus est. Nu[nc hoc] replicet quot sententiis? „Iusque datum sceleri“ —; una sententia est. „In sua victrici conversum viscera“ —; iam haec altera est. „Cognatasque acies;“ — tertia haec

erit. „In commune nefas;“ — quartam numerat. „Infestisque obvia signa signis;“ — [appel]lat quoque quintam. „Pares aquilas;“ — sexta haec Herculis aerumna. „Et pila minantia pilis;“ — septima; de Aiakis scuto corium. Annaee, quis finis erit? Aut si nullus finis neque modus servandus est, cur non addis: „et similes lituos“ —? Addas licet: „et carmina nota tubarum.“ Sed et loricas et conos et enses et balteos et omnem armorum supellectilem sequere. Apollonius autem: — non enim Homeri prohoemiorum par artificium est; — Apollonius, inquam, qui Argonautas scripsit, quinque re . . . quattuor versibus narrat: κλέα φρωτῶν, viros qui navigassent: οἱ Πόντοιο κατὰ στόμα, iter, quo navigassent; βασιλῆος ἐφημοσύνη Πελῖας, cuius imperio navigassent, χρύσειον μετὰ κῶας; cui rei navigassent; εὐζυγον ἤλασαν Ἀργῶ, navem, qua vecti essent. Isti autem tam oratores quam poëtae consimile faciunt atque citharoedi solent unam aliquam vocalem litteram de Henone vel de Aedone multis et variis accentibus [cant]are.

XLIV. Ibidem.

(Ed. Rom. p. 243. Mediol. II. p. 256. Berl. p. 119.)

Moneo igitur Marcum meum etiam atque etiam et ut meminerit obsecro, quotiescunque ἀδοξότερον ἐνθύημα animo conceperis, volvas illud, temet diversis figurationibus verses temptesque et verbis splendidis excolas. Nam quae nova et inopinata audientibus sunt, periculum est, nisi ornentur et figurentur, ne videantur absurda. Cetera omnia tibi in eloquentia expolita et explanata sunt. Scis verba quaerere, scis reperta recte collocare, scis colorem sincerum vetustatis appingere, sentiis autem gravissimis et honestissimis abundare.

XLV. Epistola Antonini Pii Imp. ad M. Frontonem. Ep. II.

(*Ed. Rom. p. 253. Mediol. I. p. 4. Berol. p. 4.*)

M. FRONTONI ANTONINUS CAESAR.

Quanta . . me tuo . . hercule . . optimo in tam trita et assidua tibi materia invenire et posse. Sed videlicet valde potens est, quod summe efficere possis, etiam velle. Nihil istis sensibus validius, nihil elocutione, salva sanitate, civilius. Neque enim hoc committam, ut te iustissima laude fraudem, dum metuo, ne insolenter laudes meas laudem. Bene igitur accepisti et rectissimo opere, cui plane, seposita materia, omnis honor debetur: ceterum ad ostentandum mihi animum tuum non multum egit: nam esse te benignissimum omnium factorum et dictorum meorum conciliatorem bene noveram. Vale, mi Fronto carissime mihi.

Illa pars orationis tuae circa Faustinae meae honorem gratissime a te adsumpta, verior mihi quam disertior visa est. Nam ita se res habet. Mallem mehercule Gyarris cum illa, quam sine illa in Palatio vivere.

XLVI. Epistola ἀντίπαλος Frontonis ad Antoninum Pium Imp. Ep. VIII. Commendat ei Appianum historicum.

(*Ed. Rom. p. 261. Mediol. I. p. 27. Berol. p. 13.*)

. . . Amicorum meorum fecit modestia, ne quid improbe peterem
Equitis Romani unius contubernalis mei Sextii Calpurni dignitatem rogatu meo exornasti duabus iam procurationibus datis. Ea ego duarum procurationum beneficia quater numero; bis cum dedisti procurationes itemque bis cum excusationes recepisti. Supplicavi tibi iam per bien-

XLV. Epistola

Appiano amico meo, cum quo mihi et vetus
et studiorum usus prope quotidianus interce-
dit. Eiusdem quoque certum habeo et adfirmare ausim

M. FRONTONIS destitia usurum, qua Calpurnius Iulianus meus
dignitatis enim suae in senectute ornandae causa,
ne aut procuratoris stipendii cupiditate optat

Quanta... me... dignitatis enim suae in senectute ornandae causa,
ne aut procuratoris stipendii cupiditate optat

ne aut procuratoris stipendii cupiditate optat
nunc honorem. Quom primum pro Appiano pe-
benigne admisisti preces meas, ut sperare debe-

roximo superiore anno petenti mihi propitius
spondisti: illud vero etiam comiter, futurum, ut

Appiano me rogante procuracionem dedisses, causi-
scatebra exoreretur idem petentium. Meministi

mem de Graecia propitius et ridens nominaveris.
ulta [dis]tant: aetas, orbitas, cui leniendae solaciis

st. Ausim dicere honestatem quoque et probitatem
duos bonos viros nonnihil tamen distare: quod pro-

facilius dico, quoniam illum, cui amicum meum
ono, non nominavi. Postremo dicam, quomodo simi-

tas mea et veritas me dicere hortantur et fiducia amo-
rga te mei, profecto aequius esse illum quoque pro-

me impetrare. Memento etiam, Domine imperator,
ille meo exemplo petet, me biennio hoc petisse.

tur illi quoque; si videbitur, post biennium dato. Fe-
it exemplo nostro, si ipse quoque se tibi impetraverit
cusare.

**LVII. Epistola Frontonis ad Aufidium Victo-
rinum. Ad Amicos Lib. I. Ep. X.**

(Ed. Rom. p. 283. Mediol. I. p. 144. Berol. p. 196.)
FRONTO AUFIDIO VICTORINO SALUTEM.

Antonius Aquila vir doctus est et facundus. Quod tu
dicas, „audistine eum declamantem?“ non medius fidius

ipse audiui, sed credidi affirmantibus id doctissimis et honestissimis et mihi carissimis viris, quos et iudicare recte posse et ex animi sententia testimonium perhibere certo scio. Velim, Domine, ut adiuves eum, quo facilius in civitate aliqua istius provinciae publice instituendis adolescentibus adsciscatur. Impense istud a te peto: factum enim Aquilae volo honoris eorum causa, qui pro eo studiose laborant nec ita ei studerent profecto, nisi dignum tanto studio arbitrarentur, nec nisi facundiam eius magnopere probarent, tibi eum commendare tantopere postularent, quom te gravissimum et prudentissimum iudicem cum aliarum rerum, tum vel praecipue eloquentiae sciant, Ego vero etiam nomine hominis faveo, ut sit ἐντόρων ἀξιόστος, quoniam quidem Aquila appellatur.

**XLVIII. Ex Epistola Frontonis ad Victorinum
generum. Ad amicos Lib. I. Ep. XVII.**

(*Ed. Rom. p. 289. Mediol. II. p. 293. Berol. p. 203.*)

In oratione Bithyna, cuius partem legisse te scribis, multa sunt nova addita, ut arbitror, non inornate: locus in primis de acta vita, quem tibi placitum puto, si legeris quid in simili re M. Tullius pro L. Sylla egregie scriptum reliquit: non ut par pari compares, sed ut aestimes nostrum mediocre ingenium quantum ab illo eximia eloquentiae viro abfuat.

**XLIX. Epistola Frontonis ad Volumnium Qua-
dratum. Ad amicos Lib. II. Ep. II.**

(*Ed. Rom. p. 299. Mediol. I. p. 164. Berol. p. 210.*)

VOLUMNIO QUADRATO.

Castricius noster libellum tuum mihi heri reddidit de balneo egredienti, ut mane ad me veniret ad rescriptum

accipiendum. Per noctem ita vexatus sum tussi et vigiliis, ut necessario in quintam horam dormierim. Ita Castricium nostrum detinui. Ciceronianos (*scilicet: libros*) emendatos et distinctos habebis; adnotatos a me leges ipse; in volgas enim eos exire quare nolim, scribam ad te diligentius.

L. Prooemium laudum fumi et pulveris.

(*Ed. Rom. p. 324. Mediol. II. p. 361. Berol. p. 254.*)

CAESARI SUO FRONTO.

Plerique legentium forsitan rem de titulo contemnant, nihil serium potuisse fieri de fumo et pulvere: tu pro tuo excellenti ingenio profecto existimabis laesa sit opera, an locata. Sed res poscere videtur de ratione scribendi pauca praefari, quod nullum huiusmodi scriptum Romana lingua extat satis nobile, nisi quod poëtae in comœdiis vel Atellanis adtulerunt. Qui se in eiusmodi rebus scribendis exercebit, crebras sententias conquiret easque dense conlocabit et subtiliter coniunget, neque verba multa geminata supervacanea inferciet; tum omnem sententiam breviter et scite concludet. Aliter in orationibus iudicialibus, ubi sedulo curamus, ut pleraeque sententiae durius interdum et incautius finiantur. Sed contra istis laborandum, [ut] ne quid inconcinnum vel hiulcum relinquatur; quin omnia ut in tenui veste oris detexta et revimentis sint eincta. Postremo ut novissimos in epigrammatis versus habere oportet aliquid luminis, sententia clavi aliqua vel fibula terminanda est. In primis autem sectanda est suavis. Namque hoc genus orationis non capitis defendendi nec suadendae legis nec exercitus adhortandi nec inflammandae contionis scribitur, sed facetiarum et voluptatis. Ubique vero ut de re ampla et magnifica lo-

quendum, parvaeque res magnis adsimulandae comparandaeque. Summa denique in hoc genere orationis virtus est adseveratio. Fabulae deum vel heroum tempestive inserendae, item versus congruentes et proverbia accommodata et non inficete conficta mendacia, dum id mendacium argumento aliquo lepido iuvetur. Cum primis autem difficile est argumenta ita disponere, ut sit ordo eorum rite connexus. Quod ille Plato Lysiam culpat in Phaedro, sententiarum ordinem ab eo ita temere permixtum, ut sine ullo detrimento prima in novissimum locum transferantur et novissima in primum. Eam culpam ita devitabimus, si divisa generatim argumenta nectemus, non sparsa nec sine discrimine aggerata, ut [ea] quae per saturationem feruntur, sed ut praecedens sententia in sequentem laciniam aliquam porrigat et oram praetendat, ubi prior sit finita sententia, inde ut sequens ordiatur: ita enim transgredi potius videbimur quam transilire.

EMENDATIONES NONNULLAE.

- I. [*deliberamenta*] „Corruptum utique vocabulum. Neque tamen audeo reponendum suadere *deliramenta* cet.“ BUTTMANN. Ex seqq. *neque poculo aut veneno* patet leg. esse *delibamenta*. Poculum ab amica delibatum, primoribus labris degustatum exsiccare, id amoris delenimentum est. Mox non male Heind. pravo Maii supplemento hoc substitutum cupiebat: *incussisse se praedicet, quantum tu me facto*. Tum recte Berol. distinxerunt: *arbitror contigisse*. Quid. — Maius: *arbitror*. *Contigisse quid*. Pro supplemento *descripti* in Addendis Berol. proponitur *emendati*. Enimvero alii ex iis, quos nominat, veluti Lampadio et Staberius, Ciceronianos libros videntur *descripsisse*, alii, v. c. Atticus et Nepos, eosdem *emendasse*. Or.
- II. [*ornare*] *Lege tornare*. BUTTMANN.
- III. [*idem dies*] Mirum, quum in eodem ambitu scriptum fuerit *qua die*. MAI. — [*sequatur*] Ita recte(?) Codex, non *sequetur*. IDEM. — *cur tarde*] Fortasse: *cur tam tarde*. Mox *primum* vel corruptum vel non suo loco positum, qui locus esset: *primum quoniam* ego n. Mox concinnius esset: *mihi centena, ut fugiam, non curram?* ego cet. — In fine fortasse leg., ut, *quod vis, quale vis, audias*: „*affinchè quel che vuoi quale il vuoi, tu oda*.“ Or.
- IV. [*quaeque magis laudare oporteat*] Estne a librario e praeced. *ad usum magis* h. l. male repetitum v. *magis*, an male lectum pro: *quaeque ingratius laudare oporteat?* *ingratius* habet Fronto

Ed. Rom. pag. 228. — [temerario videar] Exciditne autē *UL-DEAR*, *UTI?* ut in Cod. Mediceo Cic. Epp. ad. Fam. 15, 2, 8. inter *PUTAUI INTELLIGERETIS* excidit *UT*. Or. — [Habes et] Immo en. HEINDORF. — [poëtare] Usus postulat poëtari. IDEM.

V. [pretium] Lege pretium fuit. CRAMER. [quod monitum ad aliquem modum iuaret] Mire hoc dictum; fuitne: quod monitum ad aliquem morum iuaret; monitum a nomine monitus, us.; quod documentum aliquod morale praeberet? — *audimus* scripsi pro *audimus*. — [me opicum animantem] Rectum videtur. Cramer scil. voluit: *me opicum animarunt et*. — [latum] Hoc sane corruptum, etsi defendit Heindorf. Niebuhr vult *laet*; ego puto fuisse *lautum* vel ipsum *lavatum*, sapinum scil. v. *lavare*. „Tingitur Oceano Sol.“ Tum lege *profectust*, *profectus est*. Ceterum Codex Lanuvinum, ut in Cdd. Epp. Cic., *conticinnum*, *delementa*. Or.

VI. [Merito ego] Niebuhr vult *ergo*. Tum Codex *fraglo*, ut Itolorum nonnulli *frebbe*, *interprete*. — [noctibus studeo] Sic scil. Edd. Maii. „In schedis meis supra *noctibus* video scriptum *confiteor*, quod tamen heic locum non habet.“ Maius. Nisi est mera geminatio praecedentis *confiteor*, dictum est per parentheses: „confiteor hoc tamquam peccatum meum.“ Mox ridiculo errore Maius verbum *leges* habuit pro substantivo *vōμος*, ideoque contra Codicem, ut ipse fatetur, scripsit *sint*, pro *sunt*, ut sit *vōμος ἐξηκάρτα ἐκ τῶν ὀντων*, pro *ὄντα ἀνυπὸ οὐκ ἐξηκάρτα κ. τ. λ.* Et tamen verum ei demonstrarat Heindorf, leg. proponens: *sed quum legis sexaginta, inibi sunt*. (*legis* tamen non necessarium arbitror.) Tum recte Heindorf: et *Novianae Atellaniolae*. Idem nunc in Ed. Rom. sibi tribuit Maius. Ego et [.]. Mox *Polione* etiam pag. 12. Rom. Or.

VII. [ut locus solitarius] An ut locis solitariis? Pro *sed nihil malim et nihil*; pro *subringo*, *suppingo*. HEINDORF. *causa* in *ovis* Cd. scripturam retinui.

VIII. [minor effecit] Codex *minorefecit*: unde leg. vel *minor efficit* cum Buttmanno, cuius inventum sibi tribuit Maius in Ed. Rom., vel *efficiet*. Praeterea Maius in Ed. Med. haud male coniecit ut *sollicitudinem*. Sententia est haec: „Filia tua, quando nos viset, idem efficiet, quod fecit coniur tua:“ ut recte Maius significavit. Mire Buttm. et Heind. *Gratiam maiorem* Deam intellexerunt. Recte deinceps Ed. Rom.: *Die senatus huius* pro *Mediol.*: *De senatus huius* [consulto], et *Berol.*: *De senatus*; haereo tamen in *huius*. Fuitne, *Die senatus*, *Idibus*? scil. Augustis, quo die Fronto recitaturus erat Antonini Pii laudationem. (cfr. supra N. 14.) Saep̄ autem in Cdd. v. *Idibus*, *Nonis* cet. corrupta vidi. Or.

- IX. [*id fictum*] Sic aut *id factum* Cd. a sec. manu. A prima *id futurum*. Expectabas *sinu abditam latitantem*. — Mox sive vero Cd. a sec. manu. A prima: *sin vero*, et ita Maius. Pro bonorumque alia lectio in Cd. marg. notatur: *honorumque*. Or.
- X. [*vehementerque tueatur*] Mire dictum; puto fuisse: *elementerque*. — [*Capitolium montem*] Sic Ed. Rom. Usitatum est: *collis, clivus Capitolinus*. — [*strepit*] Nota strepo cum accusativo casu; unde confirmatur controversa Livii syntaxis II. 45. MAIUS. Quid controversi sit aut esse possit in his verbis Livianis *Haec quum sub ipso vâllo portisque streperent*, equidem ignoro; nam hoc est tralaticium. cfr. Tacit. *Ann.* 11, 32. *ceteri circumstrepunt, iret in castra*: ibid. C. 34. *obstrepere accusator, Silium referens*: sed aliud est, ut opinor, *lucus montem strepit*; nihil haeremus in *montem instrepit*; in autem facillime excidit post similes ductus syllabae *em*; nisi potius cecidit vel evanuit in Cd. litera *a*, *astrepit, adstrepit*. Or.
- XI. [*per id tempus*] Fortasse: *idem*. Pro *tuere* concinnius esset *tuebare*, post *increpabas, arguebas*. — [*Laudent te Baius*.] Sic corrupte Codex: pro quo Maius dedit: *Laudet te Baius*, leg. censens *Bavius*. Sed quaenam, quaeso, ista urbanitas M. Caesaris erga magistrum suum: „*precarius poetarum omnium te laudato*“;? Latet in corruptela ista potius aliquid huiusmodi: „*altera tuebare studium meum, laude me beans*.“ Reapse e v. *beans baius* oriri poterat: et habet hoc verbum M. Aurelius infra N. XXI. *tuus adventus me quum beat*. Or.
- XIII. [*anxia*] Non satis perspicio, quomodo huc quadret *anxia*, ubi expectabas *ambigua* vel etiam Graecam vocabulum *λοξή*, quod ipsum in ANXIA corrumpi poterat. — Pro *incognitam* recte Maius proponit: *inconditam*. — *an per πολιτεία*] Sic Ed. Rom. *politely* autem hic nullus locus. Fuitne: *an per πολιτεία* —? bono scil. significatu; cfr. Timaei *Lex. Plat.* p. 62. *Lips.* — [*quantum*] In marg. Cd. notatur alios habere: *quantam*. Praestaret *quanto*. — *vinis* pro *vineis* Codex. Or.
- XIV. [*battunt, ais*] *Batto* vel *battuo* est *velitor*. MAIUS. Expectabas: *uiebas*. Or.
- XVI. [*octavidus*] Ita Cod. pro *octavo Idus*; sive librarii mendo, siye consuetudine pronuntiantium. (Ad finem Ep. cfr. Cic. *Brutum* C. 23.) MAIUS.
- XVII. [*Sola Ennianus*] Ita evidenter Codex. Iamvero non *Asotum*, ut loquitur Festus, sed *Sotum* dici hunc Ennii librum in antiquis Varronis, qui eum citat, editionibus, observavit Scaliger: quod autem idem Scaliger *Sotadicum* potius, quam *Sotiam* scribere suadet, in hoc is demum a M. Aurelio nunc refellitur, MAIUS. Locus Varronis est apud Varronem Lib

V. p. 68. *Spengel*.: *Viere est vincere, a quo est in Sota Ennii*: Ibant malaci viere Veneriam corollam. Or.

XVIII. [*si parum significet*] Fuitne significant? — [*ad census usurpatur*]

Hoc non intelligo. Fuitne ad sensum usurpatur? — Post vv. *mucronem veneno excidiase videtur praelitum vel superlitum vel collitum*. — Pro *modificare* usitatum est *modificari*. — Codex *liberis liberis prognatus*. Alterum *liberis* eiecit Maius. Mihi videtur scribi posse, immo deberi: *liber liberis prognatus*. — Pro *dedimus* malim *dedidimus*. — *prosus* pro *prorsus* habet Ed. Rom., ut in Cdd. invenitur *prosum, susum, rusus* cet. — Pro *deprehensus* malim *reprehensus*. — Ad verbum *praeparares* mira est annotatio Maii: „Superadditur s finalis.“ Voluit igitur: *quoniam ita velles te historiae scribundae praeparare*. Revera non distinxit post v. *velles*. Sed vera constructio est: „monui quibus studiis te - praeparares, quoniam ita velles:“ scil. te praeparare.

XIX. [*linitei*] Sic Codex pro *lintei*. — *adinet*] „In alio pertinet.“ Margo. — *eximus* pro *exiimus*: ut in Ep. seq. *audimus* pro *audimus*: itemque saepissime in Cdd. Ciceronis.

XX. [*studivi*] Ita Cod. pro *studui*, ut *posivi* pro *posui*. Infra tamen *studui*. MAIUS. — *Dulciae* Cd. a sec. manu; a prima *Pulchrae*. — *Apollonis*] Sic Codex. *mittis* additur sec. manu, idque profecto eleganter omitti potuit. MAIUS.

XXII. [*susceniet*] Ita Codex, ut *Mediceus* Epp. Cic. ad Fam. et editio Victoriana. Or.

XXIV. [*tu mitte*] Sic dedi coni. Codex: *ut mitte*. Maius: *et mitte*. *ipsum* habet Codex, notante Maio. Or.

XXV. [*Nihilo minus*] Ita Cod., non *nihil*. MAIUS. Item *symbolos*, non *symbolas* Codex. — [*ad lignum*] *abrasa* omni cera usque ad nudum tabularum lignum. Or.

XXVI. [*quies*] Edd. Mediol. Berol. *requies*.

XXVII. [*Ne ego*] Ita Cod. heic et alibi pro *nae*. MAIUS.

XXIX. [*ex Ciceronis*] *de* in aliis. Margo. — [*siquid cet.*] Fortasse: *eleganter aut verbo notabili* vel: *eleganti verbo aut notabili*. Or.

XXXI. [*ut Menelaus ad epulas, quidem*] Post *epulas* in Cod. repetitur *venerint*. MAIUS. Fuit fortasse: *Menelaum ad epulas memorant vel aiunt, item recipi iubet*. Verbum excidisse demonstrat accusativus *Menelaum*; siquidem alioqui requireretur nominativus. Vinum *Saguntinum* intellige *Zacynthium*; nisi sic scribendum. Or.

XXXII. *Paterculi* mentio, ut recte observatur in Indice Berolinensi, h. l. prorsus est dubia. Or.

XXXIII. [*rogatiis*] In marg. est *rogariis*, eadem forma ac *precarius*. — *imperatoriam* dedi ex bona emendatione Maii pro

ae, quod ipse, dubius de evanida. Cd. scriptura, recepit: *imperatorum*. — [seculi residui eleganter et Latine, linguae.] Ita Ed. Rom. Latine e schedis Maii, qui notat easdem schedas pro residui habere res. In Ed. Mediol. et Berol.: *seculi residui eleganter Latinae linguae*. Niebuhr volebat: *seculi residua elegantia, Latinae linguae*. — [Quod quis dicat] Sic Cd. In Ed. Mediol. Maius: *Quod si quis dicat*; in Romana affert locum e Frontonis Epp. ad amicos 1, 10. nobis N. XLVI.: *quod tu dicas*. — Pro aut imperarent Heindorf voluit: *ut imperarent*; quod necessarium non puto. Contemptim scil. et ironice loquitur: „Utique, omni facundia destituti ut erant, isti imperare poterant aut gestu, ut histriones, aut cet.“ Pro mutas Heind. proposuit *muti*. [cerneres] Ita scripsi pro *cerneris* Ed. Rom. Or.

XXXIV. [a me] Nieb. recto *ad me*. — [et census] Recte Heind.: *et census*. Pro iubes leg. iube; pro altius Heind. latius. Pro quoquoimodi Cd. a sec. manu: *quoquoimodi*. Or.

XXXVI. [adoris] Cd. pro *adoris vel potius adoreis*. MAIUS ET NIZ.

XXXVII. [concione] Sic Mediol. Berol. ex certa emend. Maii; Cod. et Ed. Rom. *cognitione*.

XXXVIII. [vestrum duum] *duum* abest a Cd. Ambros. Supplevit Mains e Charisio 1. p. 101. Putsch. Delevit Heind. — *modulorum et tibicinum* habet etiam Charis. Concinnius tamen esset vel *modulorum et tibicinum*, vel *modulorum et tibicinium*. — Ad v. et *hamum* in marg. Cd. est varia lectio *theatrum*. Heind. proposuit: *p. ingressus est et theatrum, et hamum instruxit*. Sed *theatrum* omnes, puto, ingrediebantur principes, non item *palastram*. Mihi ut Maio in Ed. Med., videtur *δυστογπαπλῦ* minime contextui inculcanda. — [hoste] In margine Cd.: „C. Caesar hostis Cleopatrae, post moechus.“ Non tamen inserendum post v. *hoste*: *post moecho*. Eadem scil. argutia dictum est, ac mox *Liviae viro* scil. uxorio: sic *hoste* scil. et post moecho. — Pro *spolia opima* - *venit* facile suspicere *fixit*. — *Epulonum* volebat Nieb. pro *epulorum*, quod tamen h. l. unice verum vel propter antitheton *cenarum, feriarum*. Heind.: *nunc quid tu*: lectio omnino videtur incerta propter [] Maii. Idem Heind. volebat *nec -- reputas*. — Pro *duos Mains* proponit *deos*. Alii fortasse in mentem veniet *duos deos*. — [nam se quisque affinem esse negotio] Haec sane corrupta. Niebuhr coniecit *nam se quoque i. e. cuique*. Sed non cuique negotio affinis est Somnus; non enim in quoque negotio dormitamus. Fuit simpliciter: *nam se quoque cet.* — Pro *Vallem* -- *adesse* usitatum esset: *Vellem* -- *adesset*. — *ae-*

- vum vi] An vitae? HEINDORF. Non credo. Puto inter similes ductus *AEUUMUIMEDIUM* excidisse *NOUUM*: ut fuerit: *aevum novum medium* cet. — Pro videat Maius proposuit videbat, Heind. videt vel videret. — insidias mutare iuvare] An tutari et iuvare? HEINDORF. Fuitne: insidias militares iuvare? — Schedae Blaii praefecit, margo tradidit. — Mirum mihi accidit: viribus suis immobiles; fortasse fuit: artubus suis immobiles. — Niebuhr recte *humeris* pro *humeros*. — pinnis teneris in modum hirundinum] Mirum hoc quoque: tenerioresne igitur pinnae hirundinum quam columbarum? Reor fuisse: *pinnis tentis* — advolare, cui recte opponitur *alis plaudere*. — Pro agitantis Heind. coni. a Maio in Ed. Rom. recepta, Codex agitantis. — Haud scio an post illa: ut quo studio quisque devinctus esset exciderit verbum aliquod, veluti id somniaret, vel simile quid. — ad verum egregia est Maii cont. pro Cd. *adversum*. — Haud satis intelligo, quid sibi in seqq. velit hinc in istis, si quo tibi somnio hinc opus est: undenam? quaeso. Ex *SOMNIOHINCOPUS* equidem elicio: somnio divino (veraci) opus est. Or. — [quodque] Mediol. Berol. — quoque Cd. a pr. m. — quaque Cd. a sec. manu. Ed. Rom.
- XXXIX. [Nam vinea] Buttmannus volebat *vina*. — multi in caelo] Sic Ed. Rom. Contra Mediol. multi deorum in caelo. — Pro cognitor, Heindorf recte conditor; idem pro histrioni, *histrioniae*: Pro Tasuri Maius videtur suspicari *Panurgi* e Cic. pro Roscio Com. C. 10. 11. — Graeca illa Heindorfio a Graeculo inculcata videbantur, nec sine causa Or.
- XL. [sectavere] Scr. *sectabare*. NIEBUHR. Pro infumandi idem inflammandi, et perpetuae pro perpetuis: aut ut kola pro ut kola; poterat etiam: *koumuta* et kola: Verba clausa *lecticula* praetervehebatur addidi e gloss. marginali. Or.
- XLI. [in Oratore] Scribere aut librarium aut ipsum potius Frontonem oportebat in oratorum recensu. Cfr. Attici verba in Bruto 69. HEINDORF.
- XLII. [mora temporali] Hoc sane nihil est. Heindorf proposuit: *morem imitatus seculi*. Tum Niebuhr recte collocanda pro collocata.
- XLIII. [omnem hanc magistrorum vanam] Maius excidisse putabat turbam; Heindorf volebat: *ordinem hunc magistrorum vanum et stolidum*. Sed excidit potius, quod ego inserui, *nationem* ante *vanam*. Nota est *optimatum natio* e Sestiana Ciceronis. [igneis nucibus] Buttmannus volebat *ligneis*. Sed omnes nuces plus minusve sunt lignae, certe putamina; requiritur autem duritiae proprium vocabulum; vide ne fuerit *iligneis* vel altera forma *ilignis*. Nux autem pro glande tralaticium nomen est. —

[*video quamquam quadripedo concito cursu*] Bene vidit Heindorf, *quamquam* esse corruptum; nec tamen in eo, ut ille existimavit, latet *nunquam*. Mox *maiestatem studere* nec satis Latinum est pro *maiestati* *studere* neque omnino huic loco inter ceteras similitudines ab equo bellatore desumptas aptum, et literae *ma* a Maio temere potius quam e Cd. vestigiis suppletæ videntur. Quid multa? somnio divino monitus sum totum locum sic a Frontone scriptum esse: *verum sententias eius tolutares video quaterne campum quadripedo concito cursu, tenere nusquam, pugnare nusquam, instantem eludere*. Videlicet imitatur Virgilianum illud (*Aen.* 8, 596.) *Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum*. Ad verbum tenere cogitatione supple: campum. Tum Heindorf: *dictabolari* (*ἐπισβολαῖν*) -- continuare. Sed vox hybrida *dictabolaria* a Laberio ficta videtur ad exemplum Graecae *ἐπισβολαῖ*. — Pro *at positas oleas* lego *adpositus oleas*. — Pro *laudent*, cui post vv. *ea re* nullus locus est, Heindorf *gaudeant*. Pro *sententiam faciunt*, quod h. l. nimis vulgare videtur, fortasse leg. *iaciunt*; pro *lacinia salutant*, quod nihil est, Maius proposuit *saltant*, ego *involutant*. — *olfactoriae* e schodis Maius in Ed. Rom.; in priore Ed. *olfactoriae*. — Tum Buttmannus: *Numerare placet quot sententiis*. Fortasse: *Unum hoc replicat quot sententiis*? Pro *quartam numerat* malim *quartam annumer t*. Pro Maii parum probabili supplemento: *appellat quoque quintam*, melius, partim cum Heindorfio, legas: *accumulat quoque quintam*. Pro *sequere Niebuhr*: *exequere*. Idem: *quinque res diversas*. Pro *Henone* (Ed. Rom.) et *Iunone* (Mediol.) leg. cum Buttmanno *Oenone*. Or.

XLIV. [*volvas illud, temet*] An *volvas illud tecum*? HEINDORF.

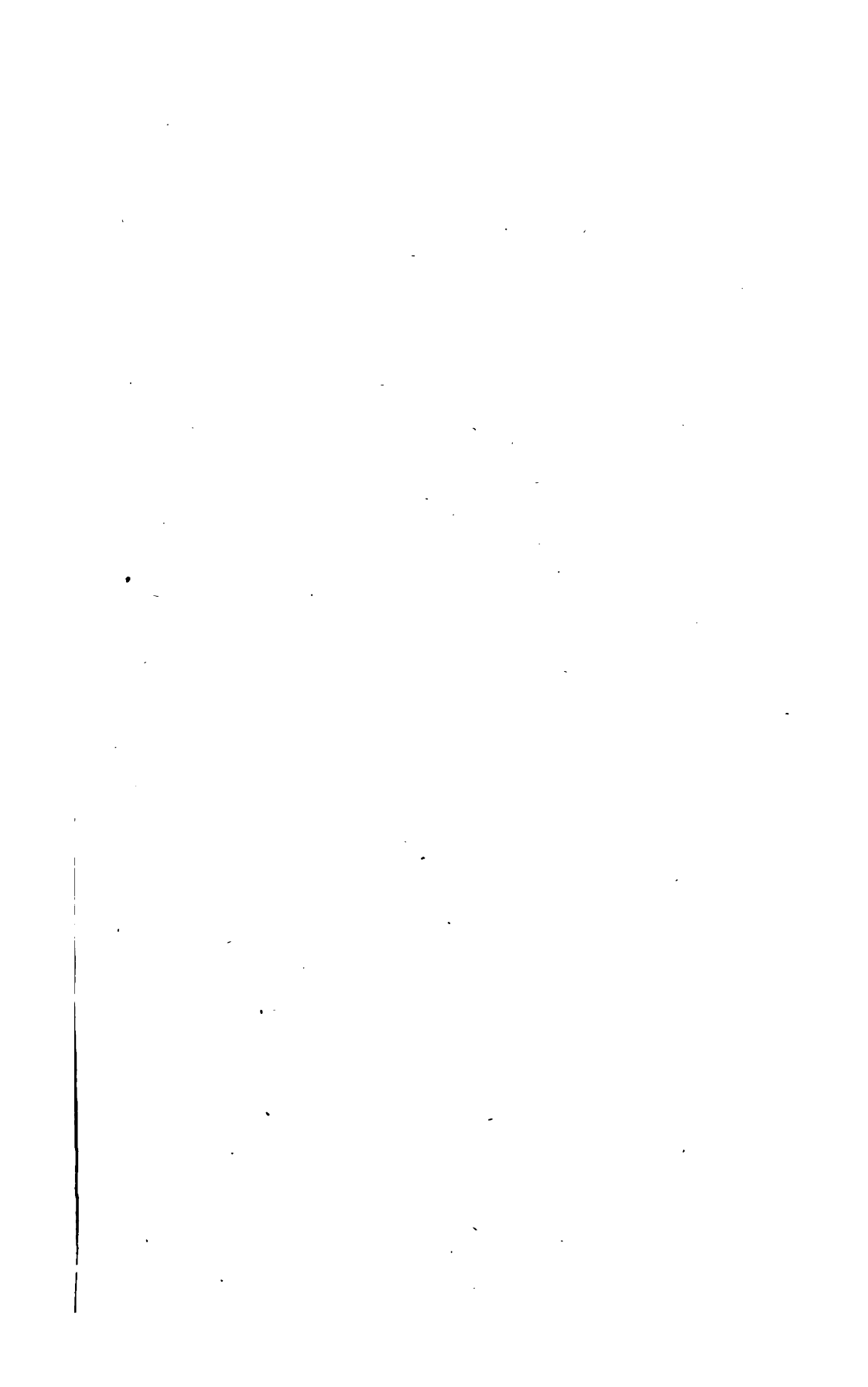
XLVI. [*procuratoris stipendii*] Malim *procuratorii stipendii*, Or.

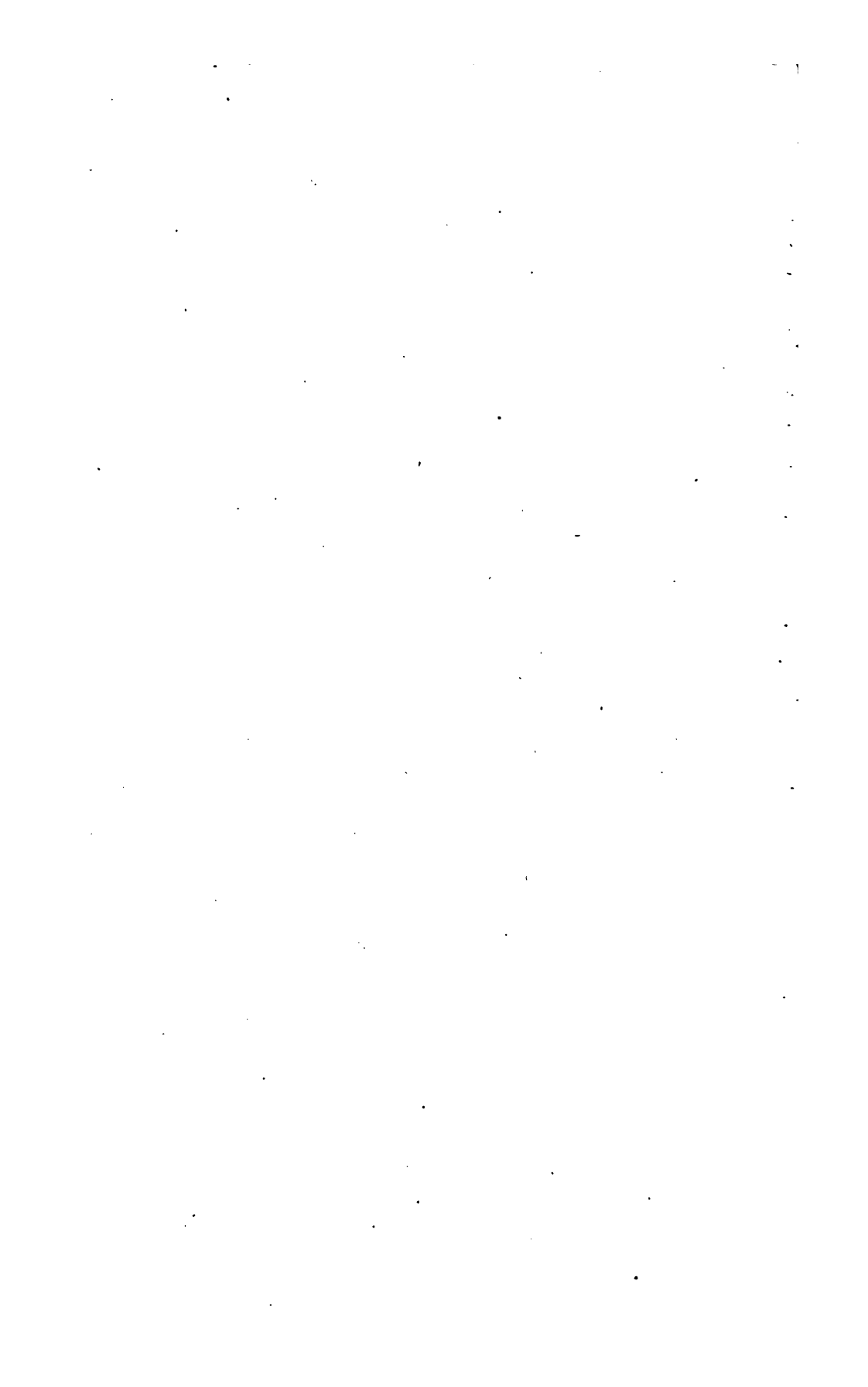
XLVII. [*nomine*] In marg. notatur: „Faveo illa re.“ Nihilominus cum Heindorfio leg. *nomini*. Or.

XLVIII. [*non inornate*] Sic Ed. Rom. Cd. *non ut inornate*; unde Heind. volebat: *non, ut arbitror, inornate*. Idem: *si legeris quod*. Tum necessario, Maio monente, scribendum: *pro P. Sulla*.

L. [*et pulvere*] An *intercidit rati*? HEINDORF. Vix puto: est illud, quod contemptores dicunt. — *laborandum [ut]* Vel est. HEINDORF. — ut [*ea*] *quae*? Potius *ut leges, quae cet.* IDEM.

CETERVM. II. DVMTAXAT. CRITICI. ERRORES. MIHI. OBIICIVNT. QVI. EDITIONEM. ROMANAM. IPSI. SVIS. OOVLIS. INSPEXERINT.

JAN 3 1938
MAP 281685

~~NOV - 7 '52 H~~

FEB 21 '57 H

Li 1.527
C. Cornelii Taciti Dialogus de orat
Widener Library 006714305

3 2044 085 234 771